รายงานการวิจัย

เรื่อง

ครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี

Five Precepts – Observing Family: A Model and Promotion Of Thai Family's Living In Ubonratchathani Province.

โดย

นายพูลศักดิ์ หอมสมบัติ

พระครูธรรมธรศิริวัฒน์ สิริวัฒฑโน ผศ.ดร.

พระครูศรีปริยัติยาภิวัฒน์ ผศ.ดร.

พระครูโกศลวิหารคุณ ดร.

ดร.ธรสิทธิ์ ฉัตรสุวรรณ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตอุบลราชธานี

พ.ศ. ๒๕๕๙

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610759159

รายงานการวิจัย

เรื่อง

ครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี

Five Precepts – Observing Family: A Model and Promotion Of Thai Family's Living In Ubonratchathani Province.

โดย

นายพูลศักดิ์ หอมสมบัติ
พระครูธรรมธรศิริวัฒน์ สิริวัฒฑโน ผศ.ดร.
พระครูศรีปริยัติยาภิวัฒน์ ผศ.ดร.
พระครูโกศลวิหารคุณ ดร.
ดร.ธรสิทธิ์ ฉัตรสุวรรณ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตอุบลราชธานี
พ.ศ. ๒๕๕๙

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
MCU RS 610759159
(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Five Precepts – Observing Family: A Model and Promotion Of Thai Family's Living in Ubonratchathani Province.

By

Mr.Poolsak Homsombat
PhrakhruThommathornSiriwat Siriwattano. Asst. Prof. Dr.
PhrakruSripariyattayapiwat. Asst. Prof. Dr.
PhrakruKosolviharakul Dr.
Dr.Thanasit Chatsuwat
Mahachulalongkonrajavidyalaya UniversityUbonratchathani Campus
B.E. 2559

Research Project Funded by Mahachulalongkonrajavidyalaya University
MCU RS 610759159
(Copyright Mahachulalongkonrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานวิจัย: ครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี
ผู้วิจัย: นายพูลศักดิ์ หอมสมบัติ
พระครูธรรมธรศิริวัฒน์ สิริวัฒฑโน ผศ.ดร.
พระครูศรีปริยัติยาภิวัฒน์ ผศ.ดร.
พระครูโกศลวิหารคุณ ดร.
ดร.ธรสิทธิ์ ฉัตรสุวรรณ
ส่วนงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
ปีงบประมาณ: ๒๕๕๙
ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) ศึกษาแนวคิดเรื่องเบญจศีลที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) ศึกษาครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทย และ ๓) ศึกษาครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี ใช้รูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสนทนากลุ่ม การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ความเห็นเจ้าอาวาส ผู้อำนวยการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน และครอบครัวพุทธศาสนิกชน จำนวน ๒๕ รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

หลักเบญจศีล คือ การรักษากายและวาจาให้มีความเป็นปกติมี ๕ อย่าง คือ ๑) การห้ามฆ่าสัตว์ ๒) ห้ามลักทรัพย์ ๓) การห้ามประพฤติผิดในกาม ๔) การห้ามพูดปด และ ๕) การห้ามดื่มสุราและเมรัย โดยมีหลักธรรมที่ส่งเสริมการรักษาศีลจำนวน ๕ อย่าง คือ ๑) หลักเบญจธรรม ๒) หลักวิรัติ ๓) หลักขันติโสรัจจะ ๔) หลักสติสัมปชัญญะ และ ๕) หลักปัญญา การรักษาศีลเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ส่วนการไม่รักษาศีลเป็นโทษต่อตนเองและสังคม

โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ : ชาวประชาเป็นสุขมีหน่วยงานขับเคลื่อนของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ มี ๓ หน่วยงาน คือ ๑) วัด/พระสงฆ์ ๒) บ้าน/ชุมชน และ ๓ สถานศึกษา/หน่วยงานอื่นๆ มีวัตถุประสงค์คือทำให้พุทธศาสนิกชนตระหนักถึงคุณสมบัติ และความสำคัญและหน้าที่ความเป็นพุทธศาสนิกชนตลอดจนประโยชน์ของการรักษาศีล ๕

รูปแบบและกิจกรรมเสริมสร้างการรักษาศีล ๕ ของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานีมี ๓ อย่างคือ ๑) การให้ทาน ๒) การฟังธรรม และ ๓) การปฏิบัติธรรม ส่วนรูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักของศีล ๕ มี ๓ อย่าง คือ ๑) การมีศรัทธา ๒) ความเป็นกัลยาณมิตร และ ๓) ความมีปัญญา โดยการรักษาศีลมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงการดำเนินชีวิต

Research Title: The Five Precepts – Observing Family : A Model And Promotion Of Thai Family's Living In Ubonratchathani Province.

Researcher: Mr.Poolsak Homsombat
PhrakhruThommathornSiriwat Siriwattano Asst. Prof. Dr.
PhrakruSripariyattayapiwat Asst. Prof. Dr.
PhrakruKosolviharakul Dr.
Dr.Thanasit Chatsuwat

Department: Mahachulalongkonrajavidyalaya University
Ubonratchathani Campus

Fiscal Year: 2559/2016

Fund of Research: Mahachulalongkonrajavidyalaya University

ABSTRACT

The objectives of this research include 3 aspects: 1) To study the attitude of the Five Precepts appeared in Theravada Buddhism; 2) To study the five precepts observation families : a model and cultural reinforcement of the Thai family's life; 3) To study the five precepts observation family: a model and cultural reinforcement of family's life in Ubonratchathani province. This research is a qualitative research through focused group discussion, observation and interview among the abbot, school director, community leaders and the Buddhists' families with the total number of 25 targeted people.

The result of this research has been found that:

The Five Precepts Principle means the regular bodily and verbal observation in 5 ways: 1) to abstain from all being killing; 2) to abstain from stealing what is not given; 3) to abstain from sexual misconduct; 4) to abstain from false speech; and 5) to abstain from intoxicants causing heedlessness; whereas there are 5 Dhamma codes that cultivate the five precepts observation: 1) the Five virtues; 2) the Three Abstinence; 3) forbearance and modesty; 4) mindfulness and clear comprehension; and 5) wisdom. The precept observation is beneficial to both oneself and society while the precept violation is harmful to them.

In the Project of Five Precepts Observation Village: For People's Happiness, there are 3 sectors organizing the project including: 1) monastery/monk; 2) village/community; and 3) school/other agencies. The objective of this project is to

cultivate the Buddhists' awareness on quality, importance, and duty of being Buddhists and the benefits of five precepts observation.

Models and activities reinforcing the five precepts observation among families in Ubonratchathani province include 3 aspects: 1) donation; 2) Dhamma audience; and 3) meditation practice; whereas the model of living life following the five precepts principle includes 3 codes: 1) faith; 2) true-hearted friends; and 3) wisdom. The objective of the precept observation is to reinforce community's strength and steady living life.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง ครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี จึงขอขอบพระคุณ พระมหาสุทิตย์ อาภากโร,ดร.ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, พระศรีคัมภีรญาณ, ศ.ดร., ศ.ดร.จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์, ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันตะเทียน, พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ,รศ., พระราชวชิรเมธี,ผศ.ดร., ดร.อำนาจ บัวศิริ และผู้ทรงคุณวุฒิ เจ้าหน้าที่ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทุกท่าน ที่ช่วยให้คำแนะนำและคำปรึกษาในการทำวิจัยในครั้งนี้ เป็นอย่างดียิ่ง

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ทุกท่าน และขอขอบพระคุณ คณะผู้บริหาร คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานีทุกท่าน ที่ให้การสนับสนุนในการทำวิจัยในครั้งนี้ด้วย

นายพูลศักดิ์ หอมสมบัติ และคณะ
๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย..... (ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... (ค)
กิตติกรรมประกาศ..... (จ)
สารบัญ..... (ฉ)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ..... (ฎ)

บทที่ ๑ บทนำ..... ๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... ๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... ๕
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย ๕..... ๕
๑.๔ กรอบแนวคิดในการวิจัย ๖..... ๖
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย ๖..... ๗
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ๗ ..... ๗

บทที่ ๒ แนวคิดเรื่องเบญจศีลที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท..... ๘
๒.๑ ความหมายของศีล ๕..... ๘
๒.๒ หลักการ ลักษณะการห้าม วัตถุประสงค์ของศีล ๕..... ๑๐
๒.๒.๑ หลักการ ลักษณะการห้าม วัตถุประสงค์ของศีลข้อที่ ๑..... ๑๐
๒.๒.๑.๑ หลักการศีลข้อข้อที่ ๑..... ๑๑
๒.๒.๑.๒ ลักษณะการห้ามศีลข้อที่ ๑ ..... ๑๑
๒.๒.๑.๓ วัตถุประสงค์ศีลข้อที่ ๑..... ๑๒
๒.๒.๒ หลักการ ลักษณะการห้าม วัตถุประสงค์ของศีลข้อที่ ๒..... ๑๒
๒.๒.๒.๑ หลักการของศีลข้อที่ ๒ ..... ๑๒
๒.๒.๒.๒ ลักษณะการห้ามของศีลข้อที่ ๒..... ๑๓
๒.๒.๒.๓ วัตถุประสงค์ของศีลข้อที่ ๒..... ๑๖
๒.๒.๓ หลักการ ลักษณะการห้าม วัตถุประสงค์ของศีลข้อที่ ๓..... ๑๖
๒.๒.๓.๑ หลักการของศีลข้อที่ ๓..... ๑๖
๒.๒.๓.๒ ลักษณะการห้ามของศีลข้อที่ ๓..... ๑๖
๒.๒.๓.๓ วัตถุประสงค์ของศีลข้อที่ ๓..... ๑๘
๒.๒.๔ หลักการ ลักษณะการห้าม วัตถุประสงค์ของศีลข้อที่ ๔..... ๑๘
๒.๒.๔.๑ หลักการของศีลข้อที่ ๔..... ๑๘
๒.๒.๔.๒ ลักษณะการห้ามของศีลข้อที่ ๔..... ๑๙
๒.๒.๔.๓ วัตถุประสงค์ของศีลข้อที่ ๑๙

๒.๒.๕ หลักการ ลักษณะการห้าม วัตถุประสงค์ของศีลข้อที่ ๕..... ๒๐
๒.๒.๕.๑ หลักการของศีลข้อที่ ๕..... ๒๐
๒.๒.๕.๒ ลักษณะการห้ามของศีลข้อที่ ๕..... ๒๐
๒.๒.๕.๓ วัตถุประสงค์ของศีลข้อที่ ๕..... ๒๑
๒.๓ การตัดสินการล่วงละเมิดและความโทษหนัก - เบาของศีลข้อที่ ๕..... ๒๒
๒.๓.๑ การตัดสินการล่วงละเมิดและความโทษหนัก - เบาของศีลข้อที่ ๑..... ๒๒
๒.๓.๑.๑ การตัดสินการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๑..... ๒๒
๒.๓.๑.๒ ความโทษหนัก – เบาของศีลข้อที่ ๑..... ๒๒
๒.๓.๒ การตัดสินการล่วงละเมิดและความโทษหนัก - เบาของศีลที่ ๒..... ๒๓
๒.๓.๒.๑ การตัดสินการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๒..... ๒๓
๒.๓.๒.๒ ความโทษหนัก – เบาของศีลข้อที่ ๒..... ๒๔
๒.๓.๓ การตัดสินการล่วงละเมิดและความโทษหนัก - เบาของศีลที่ ๓..... ๒๕
๒.๓.๓.๑ การตัดสินการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๓..... ๒๕
๒.๓.๓.๒ ความโทษหนัก – เบาของศีลข้อที่ ๓..... ๒๖
๒.๓.๔ การตัดสินการล่วงละเมิดและความโทษหนัก - เบาของศีลที่ ๔..... ๒๗
๒.๓.๔.๑ การตัดสินการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๔..... ๒๗
๒.๓.๔.๒ ความโทษหนัก – เบาของศีลข้อที่ ๔ ..... ๒๘
๒.๓.๕ การตัดสินการล่วงละเมิดและความโทษหนัก - เบาของศีลที่ ๕ ..... ๒๘
๒.๓.๕.๑ การตัดสินการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕..... ๒๘
๒.๓.๕.๒ ความโทษหนัก – เบาของศีลข้อที่ ๕..... ๒๙
๒.๔ หลักธรรมที่ส่งเสริมการรักษาศีล ๕..... ๓๑
๒.๔.๑ หลักเบญจธรรม..... ๓๑
๒.๔.๒ หลักวิรัติ..... ๓๒
๒.๔.๓ หลักขันติและโสรัจจะ..... ๓๓
๒.๔.๔ หลักสติและสัมปชัญญะ..... ๓๓
๒.๔.๕ หลักปัญญา..... ๓๔
๒.๕ โทษและประโยชน์ที่เกิดจากการรักษาศีล ๕..... ๓๖
๒.๕.๑ โทษที่เกิดจากการไม่รักษาศีล ๕..... ๓๖
๒.๕.๒ ประโยชน์ที่เกิดจากการรักษาศีล ๕..... ๓๗
๒.๖ แนวคิดเรื่องเบญจศีลที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท..... ๓๙

บทที่ ๓ ครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรม การดำเนินชีวิตของครอบครัวไทย..... ๔๒
๓.๑ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับโครงการหมู่รักษาศีล ๕..... ๔๒
๓.๑.๑ ความเป็นมาของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕..... ๔๒
๓.๑.๒ วัตถุประสงค์ของโครงการรักษาศีล ๕..... ๔๓

๓.๑.๓ เป้าหมายการดำเนินงานของโครงการรักษาศีล ๕..... ๔๔
๓.๑.๔ วิธีการดำเนินงานของโครงการรักษาศีล ๕..... ๔๔
๓.๑.๕ ประโยชน์ที่จะได้รับของโครงการรักษาศีล ๕..... ๔๕
๓.๑.๖ ขั้นตอนการดำเนินโครงการ..... ๔๕
๓.๑.๗ กิจกรรมโครงการรักษาศีล ๕..... ๔๖
๓.๒ การขับเคลื่อนของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕..... ๔๗
๓.๒.๑ วัด/พระสงฆ์..... ๔๗
๓.๒.๒ บ้าน/ชุมชน..... ๔๙
๓.๒.๓ สถานศึกษา/ หน่วยงานอื่นๆ..... ๕๐
๓.๓ รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทย..... ๕๑
๓.๓.๑ ความหมายของครอบครัว..... ๕๑
๓.๓.๒ ประเภทและลักษณะของครอบครัวไทย..... ๕๕
๓.๓.๒.๑ ประเภทของครอบครัวไทย..... ๕๕
๓.๓.๒.๒ ลักษณะของครอบครัวไทย..... ๕๖
๓.๓.๓ หน้าที่และความสำคัญของครอบครัวไทย..... ๕๘
๓.๓.๓.๑ หน้าที่ของครอบครัวไทย..... ๕๘
๓.๓.๓.๒ ความสำคัญของครอบครัวไทย..... ๕๘
๓.๓.๔ การเปลี่ยนแปลงสภาพครอบครัวไทยในปัจจุบัน..... ๖๑
๓.๔ การปฏิบัติตนตามสถานภาพของความเป็นพุทธศาสนิกชนของครอบครัวไทย..... ๖๓
๓.๔.๑ ความหมายและลักษณะของพุทธศาสนิกชนของครอบครัวไทย..... ๖๓
๓.๔.๑.๑ ความหมายของพุทธศาสนิกชนของครอบครัวไทย..... ๖๓
๓.๔.๑.๒ คุณลักษณะพุทธศาสนิกชนของครอบครัวไทย..... ๖๔
๓.๔.๒ ความสำคัญและหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนของครอบครัวไทย..... ๖๖
๓.๔.๒.๑ ความสำคัญของพุทธศาสนิกชนของครอบครัวไทย..... ๖๖
๓.๔.๒.๒ หน้าที่ของพุทธศาสนิกชนของครอบครัวไทย..... ๖๗
๓.๔.๓ ประโยชน์ที่เกิดจากการรักษาศีล ๕ ของครอบครัวไทย..... ๖๙
๓.๔.๓.๑ ครอบครัวไทยมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่..... ๖๙
๓.๔.๓.๒ ครอบครัวไทยปราศจากความรุนแรง..... ๗๑
๓.๕ สรุปครอบครัวรักษาศีล ๕ รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิต
ของครอบครัวไทย..... ๗๒

**บทที่ ๔ ครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนิน
ชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี..... ๗๔**
๔.๑ รูปแบบและกิจกรรมเสริมสร้างการรักษาศีล ๕..... ๗๔
๔.๑.๑ การให้ทาน..... ๗๔
๔.๑.๒ การฟังธรรม..... ๗๗

๔.๑.๓ การปฏิบัติธรรม..... ๗๙
๔.๒ รูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักของศีล ๕..... ๘๑
๔.๒.๑ การมีศรัทธา..... ๘๑
๔.๒.๒ ความเป็นกัลยาณมิตร..... ๘๓
๔.๒.๓ ความมีปัญญา..... ๘๕
๔.๓ การรักษาศีล ๕ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน..... ๘๗
๔.๓.๑ วัด/คณะสงฆ์..... ๘๗
๔.๓.๒ บ้าน/ชุมชน..... ๘๙
๔.๓.๓ สถานศึกษา/องค์กรอื่นๆ..... ๙๐
๔.๔ การรักษาศีล ๕ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงการดำเนินชีวิต..... ๙๒
๔.๔.๑ การประกอบสัมมาชีพ..... ๙๒
๔.๔.๒ การลด ละ เลิก อบายมุข..... ๙๓
๔.๕ สรุปครอบครัวรักษาศีล ๕ รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิต
ของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี..... ๙๗

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ..... ๑๐๐
๕.๑ สรุปผลการวิจัย..... ๑๐๐
๕.๒ ข้อเสนอแนะ..... ๑๐๖

บรรณานุกรม..... ๑๐๘
ภาคผนวก..... ๑๑๓
ภาคผนวก ก บทความการวิจัย..... ๑๑๓
ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์..... ๑๒๙
ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์..... ๑๓๓
ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์..... ๑๓๙
ภาคผนวก จ รูปภาพการดำเนินการศึกษาวิจัย..... ๑๔๑
แบบสรุปโครงการ..... ๑๕๐
ประวัติผู้วิจัย..... ๑๖๑

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

(๑) การใช้อักษรย่อ

คัมภีร์ที่ใช้ในการค้นคว้านำมาอ้างอิง สำหรับงานวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาพระพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ การอ้างอิงพระไตรปิฎกภาษาไทยใช้ระบุชื่อ คัมภีร์/เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓/๒๐ หมายถึง คัมภีร์พระวินัยปิฎก มหาวรรค เล่มที่ ๔ ข้อที่ ๑๓ หน้าที่ ๒๐

พระวินัยปิฎก

วิ.ม. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
สํ.ส (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาวรรค	(ภาษาไทย)
องฺ จตุกฺก (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
องฺ ปญฺจก (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฺฐก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อัฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ขุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ขุ.อป. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อปทาน	(ภาษาไทย)
ขุ.พุทธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	พุทธวงศ์	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ที.สี.อ. (ไทย)	=	สุมังคลวิลาสินี	สีลขันธวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ.อ. (ไทย)	=	ปรมัตถโชติกา	อิติวุตตกอรรถกถา	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นมาแล้วกว่า ๒๕๐๐ ปี นับตั้งแต่ที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้ และได้ประกาศพุทธธรรมซึ่งเป็นคำสอนที่เป็นบรมสัจจะหรือความจริงอันประเสริฐที่เกี่ยวกับโลกและชีวิต ที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบ และนำมาสั่งสอนเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขของมวลมนุษยชาติ[๑] ดังนั้น หลักคำสอนในทางพุทธศาสนาจึงมี ๒ ระดับ คือระดับสัจธรรม และระดับจริยธรรม ในบรรดาคำสอนที่เป็นโลกุตตระ (สัจธรรม) และใน ระดับโลกียะ (จริยธรรม) ซึ่งคำสอนในระดับโลกุตตระ เป็นคำสอนก็เพื่อมุ่งความหลุดพ้นหมดจากกิเลสเป็นคำสอนในระดับที่สูงกล่าวคือ นิพพาน ส่วนคำสอนระดับโลกียะ เป็นคำสอนทั่วๆ ไปเพื่อให้ผู้ปฏิบัติดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขในชาติปัจจุบัน และชาติอื่นต่อๆไป เป็นคำสอนสำหรับผู้ที่ยังต้องการความเจริญและความสุขในสังสารวัฏ

อย่างไรก็ตามในพระพุทธศาสนามีหลักคำสอนในส่วนที่เป็นจริยธรรมเหมาะต่อการดำรงชีวิต เช่น ทาน ศีล สวรรค์[๒] เป็นต้น การที่มนุษย์ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏซึ่งยังเป็นความสุขในระดับของโลกียะนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำหลักธรรม ที่เรียกว่า ศีล ๕ มาดำรงชีวิตของมนุษย์ซึ่งถือว่าเป็นหลักธรรมที่พระพุทธศาสนาได้เล็งเห็นคุณค่าของสังคมที่จะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข สามารถพัฒนาพฤติกรรม ด้านกาย จิตใจ และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปัจจุบันนี้บุคลิกภาพด้านพฤติกรรมมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมเป็นอย่างมาก บุคลิกภาพ เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ละคนหรือจะเรียกว่า เป็นแบบแผนความประพฤติ ของตนเองที่แสดงออกมาจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันบางส่วน นอกจากนี้บุคลิกภาพ อันเกิดจากการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ที่จะสามารถปรับตัว และการแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบกับสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคล[๓]

หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาสามารถอำนวยสุขให้แก่โลกช่วยยกระดับการพัฒนาทางจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้นและช่วยให้โลกเกิดสันติภาพ ผลการวิจัยพบว่าพระพุทธองค์ทรงประทานหลักธรรมอันมีคุณค่าเป็นนิรันดรไว้เป็นมรดกโลก เป็นเครื่องคุ้มครองโลกเกิดผลเป็นประโยชน์แก่ชีวิตและสังคมโลก เป็นเสมือนลูกตุ้มถ่วงโลกไว้ ไม่ให้โลกไหลไปตามกระแสอำนาจกิเลสของสัตว์โลกที่จะทำลายโลกเร็วเกินไป เมื่อคนมีธรรมะมากขึ้นก็ช่วยชะลอไม่ให้โลกลุกเป็นไฟ ไปตามอำนาจของกิเลส และทำให้คน

---

[๑]มั่นเกียติ โกศลนิรัติวงษ์, **ทฤษฎีและเทคนิคในการให้คำปรึกษาพุทธธรรม,** พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๑), หน้า ๒๘-๒๙.

[๒]นฤมล มารคแมน, **มนุษย์และความเป็นจริงของชีวิตในทัศนะของพุทธศาสนา,** พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

[๓]รังสรรค์ แสงสุขและคณะ, **ความรู้คู่คุณธรรม,** พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔๖.

อื่นๆ อีกจำนวนมากแม้มิใช่พุทธศาสนิกชนพลอยได้รับความสุขเกิดความดีงาม ความมีสันติสุขขึ้นในสังคม พุทธธรรมคำสอนของพระองค์ คือประทีปดวงใหม่ที่ช่วยส่องแสงสว่างให้สัตว์โลกก้าวไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ ทำให้เกิดการปฏิวัติทางศาสนา เกิดผลดีต่อสังคมชาวโลกให้ได้รับความร่มเย็นเป็นสุขสวัสดี ก่อเกิดสันติภาพและสันติสุขโดยทั่วไป

ที่เป็นเช่นนี้เพราะหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาช่วยกระตุ้นมนุษย์ ไม่ให้ประมาท ให้หันมาใส่ใจพัฒนาฝึกฝนศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตนเอง เพื่อยกระดับจิตใจ ภูมิธรรมและภูมิปัญญา รวมทั้งพฤติกรรมความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ให้ชีวิตนี้เป็นชีวิตที่มีคุณค่า ได้ประสบสันติ สุข และอิสรภาพโดยไม่มีการแบ่งชาติ ชั้น วรรณะ เมื่อเข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้วก็เป็นพี่น้องกัน เป็นศาสนาที่สอนให้มีเมตตาต่อกันทั้งคนและสัตว์แล้วจะเกิดสันติภาพตามมา คำสอนในพระพุทธศาสนาช่วยให้มองปัญหาของแต่ละคน ของแต่ละชาติ และปัญหาระหว่างชาติ ได้จากแง่มุมที่ถูกต้อง ช่วยทำให้โลกยุติข้อพิพาทต่างๆ ได้ ช่วยประสานรอยร้าวในสังคมมนุษยชาติให้มีเอกภาพในการทำ พูด คิด แก้ไขปัญหาด้วยปัญญา และช่วยโลกให้รอดได้ หากโลกต้องประสบกับวิกฤติการณ์ทางด้านสังคม ทางอารมณ์ และทางจิตวิญญาณ

นอกจากนี้แล้วหลักศีล ๕ ถือได้ว่าเป็นสมบัติของชาวโลกมานานก่อนสมัยพุทธกาล มีลักษณะเป็นสากลอีกทั้งยังเป็นกฎระเบียบทางธรรมชาติสำหรับการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าพระพุทธเจ้า จะทรงเสด็จอุบัติขึ้นหรือไม่ก็ตามแต่ศีล ๕ ก็ถือเป็นหนึ่งในธรรมะที่มีมาแต่ไหนแต่ไรดังปรากฏในจักกวัตติสูตรที่พระเจ้าจักรพรรดิทรงสอนประชาชนให้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้ เว้นจากการประพฤติไม่เหมาะสมทางเพศ เว้นจากการกล่าวเท็จและเว้นจากการบริโภคสุรายาเมาโดยผู้ที่ประพฤติผิดจะถูกลงโทษด้วยการจับแขนไพล่หลัง เอาเชือกมัดให้แน่นโกนผมและตีกลองเสียงดังแห่ประจานไปตามทางก่อนจะประหารชีวิตด้วยการตัดศีรษะ จึงทำให้ศีล ๕ มีอิทธิพลมาในสังคมอินเดียสมัยนั้นจนกลายเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับนักบวชทั่วไปแต่ปรากฏว่าหลังจากนั้นได้มีการปรับปรุงจนเหลือเพียง ๔ ข้อคือ ไม่ฆ่าสัตว์ไม่ถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ ไม่มีเพศสัมพันธ์และไม่อวดอุตริมนุษยธรรม[๔]๑๙และเมื่อพระศรีศากยมุนีพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นและทรงประกาศศาสนา พระพุทธองค์ ก็ทรงยอมรับเอาข้อห้ามทัง ๕ ข้อมาสั่งสอนและเผยแผ่ไปสู่ผู้คนอย่างแพร่หลาย เรียกว่า "ศีล" บ้าง "สิกขาบท" บ้าง

ประเด็นสำคัญคือในปัจจุบันโลกกำลังอยู่ในยุคข้อมูลข่าวสารเทคโนโลยีและระบบอุตสาหกรรมซึ่งมีส่วนทำให้วิถีชีวิตของมนุษย์มีการพัฒนาเพื่อให้ก้าวทันกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้สังคมสิ่งแวดล้อมและชีวิตจิตใจมนุษย์มีความเปลี่ยนแปลงไปจนมีคำใหม่ๆเกิดขึ้นเช่นคำว่าโลกาภิวัตน์ เป็นต้นจากสภาพสังคมโดยรวมดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านการเมืองการปกครองสังคม สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของคนไทยอย่างมากเดิมคนไทยเคยมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายอาศัยกันอยู่เป็นครอบครัวใหญ่รวมกันเป็นหมู่บ้านมีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่นเมื่อวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมไทยปัจจุบันอย่างมากจนกลายเป็นการกลืนวัฒนธรรมกันเกิดขึ้นวัฒนธรรมที่รับเข้ามานั้นไม่ได้กลั่นกรองหรือไม่ได้ประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ของสังคมไทยก่อนจึงทำให้ค่านิยมของประชาชนในอดีตกับปัจจุบันมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงประกอบกับประชาชนให้ความ

---

[๔]**ที.ปา.** (ไทย) ๑๑/๑๐๒/๗๓.

สนใจทางด้านการรักษาศีล ๕ ของพระพุทธศาสนาน้อยลง นี้ก็เป็นเรื่องทางความประพฤติปฏิบัติตนของบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องพัวพันธ์กับเรื่องความต้องการของสังคม และความต้องการของบุคคลในสังคม[๕]

ความเจริญก้าวหน้าในทางวิชาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ตามการเปลี่ยนแปลง ของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดการตื่นตัวที่จะรับรู้ถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ทั่วทุกมุมโลก ในส่วนของประเทศไทยรับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางทั้งทางบวกและลบ กล่าวคือในทางบวกจนก่อให้เกิดการพัฒนาไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุและเทคโนโลยี ความทันยุคทันสมัย ในขณะเดียวกันผลในทางลบก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น การทำร้ายกันจนถึงแก่ชีวิตหรือการเบียดเบียนกัน การฉ้อราษฎร์บังหลวง การล่วงละเมิดทางเพศ การไม่มีความซื่อสัตย์ต่อกัน และการดื่มสุราหรือเสพยาเสพติด เป็นต้น จึงเป็นเหตุทำให้ประเทศไทยเกิดความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม และจริยธรรม ทำให้ผู้คนห่างเหินทางศาสนา ขาดการศึกษาและการอบรมที่ดีด้านจิตใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งในครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันสังคมที่สำคัญที่สุด เป็นหน่วยของสังคมที่มีความสัมพันธ์ และความร่วมมืออย่างใกล้ชิด เป็นสถาบันที่มีความคงทนที่สุด เป็นสถาบันทางสังคมแห่งแรกที่มนุษย์ สร้างขึ้นจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกันเพื่อเป็นตัวแทนของสถาบันสังคมภายนอกที่จะ ปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติกับสมาชิกรุ่นใหม่ของสังคมที่มีชีวิตอุบัติขึ้นใน ครอบครัวและยังไม่เคยปรากฏว่า สังคมมนุษย์ใดไม่มีสถาบันครอบครัวปรากฏอยู่ เพราะมนุษย์ทุกคนจะต้องอยู่ในสถาบันนี้ เนื่องจากเป็นสังคมกลุ่มแรกที่เราจะต้องเผชิญตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโตในครอบครัว ครอบครัวจะให้ตำแหน่ง ชื่อและสกุล ซึ่งเป็นเครื่องบอกสถานภาพและบทบาทในสังคมที่เรามีส่วนร่วมด้วย ตลอดจนกำหนดสิทธิและหน้าที่ที่สมาชิกมีต่อกันและต่อสังคม

ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่เล็กที่สุด แต่สำคัญที่สุด ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนสมาชิกในครอบครัวให้รู้จักแบบแผนของสังคม[๖] เป็นสถาบันแรกที่สามารถหล่อหลอมและพัฒนาบุคคลต่างๆในครอบครัวให้เป็นบุคคลอันพึงประสงค์ของสังคม ซึ่งมีหน้าที่หลายประการรวมถึงหน้าที่ทางศาสนา ครอบครัวต้องมีหน้าที่ในการปลูกฝังให้เลื่อมใสในศาสนาประจำชาติและส่งเสริมให้ปฏิบัติตนตามคำสั่งสอน การรักษาศีล ๕ ของพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างยิ่งที่จะกำหนดวิถีชีวิตของคนในสังคมไทย เพราะพระพุทธศาสนาได้เข้ามาเผยแผ่ในแผ่นดินอันเป็นที่อยู่ของคนไทยนานหลายร้อยปี ชาวไทยส่วนใหญ่ยอมรับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต พิธีกรรม คำสอน และการปฏิบัติตามแนวคำสอนในพระพุทธศาสนาบางอย่างได้กลายเป็นขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมและประเพณีของคนไทย ดังจะเห็นได้จากปัจจุบันประชาชนชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนาถึงร้อยละ ๙๔.๖[๗] แม้พระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนไทยแต่สังคมไทยก็มีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นมาตลอดจนถึงปัจจุบัน

---

[๕]พระพรหมคุณาภณณ์(ป.อ.ปยุตฺโต), **มองสันติภาพโลก ผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์,** (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๒๒.

[๖]กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ, **หนังสือเรียนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓,** (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อักษรเจริญทัศน์ จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๕๑.

[๗]สำนักงานสถิติแห่งชาติ, **การสำรวจสภาวะทางสังคมและวัฒนธรรม พ.ศ.๒๕๕๔,** (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., ๒๕๕๕), หน้า ๖.

แม้ในประเทศไทยจะมีการนับถือพระพุทธศาสนาเป็นเวลาอันยาวนาน โดยเป็นสถาบันหลักและเอกลักษณ์ของชนชาติไทย เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยมาเป็นเวลาอันช้านาน ซึ่งหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา นั้นมุ่งส่งเสริมให้มีการคิดอย่างมีเหตุผล และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข[๘] ดังนั้น ความสำคัญของการพัฒนาพฤติกรรมทางด้านร่างกายจิตใจและสังคมจึงมีหลักการที่สำคัญสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก สุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้ใดมีสุขภาพสมบูรณ์สามารถควบคุมร่างกายและจิตใจได้เป็นอย่างดีจิตจะทำหน้าที่ควบคุมและสั่งการทำงานทุกอย่างของร่างกายให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ[๙]ของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขพระพุทธศาสนามีหลักศีล ๕ ที่เรียกว่า เบญจศีลเป็นแนวทางเบื้องต้นเพื่อมีคุณธรรมจึงจะสามารถขัดเกลานิสัยใจคอให้มนุษย์มีความประณีตยิ่งขึ้นมีความประพฤติ และการกระทำที่ดีงามรู้จักยับยั้งช่างใจ จะกระทำ จะพูด จะคิด ก็ต้องไตร่ตรองให้รอบคอบดีเสียก่อน[๑๐]

ถ้าสังคมไทยขาดการควบคุมด้วยศีล ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นด้วยกายบ้าง ทางทรัพย์สินบ้าง มนุษย์จะรู้สึกหวาดหวั่น สะพรึงกลัวไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ถ้าสังคมควบคุมด้วยศีลไม่ประทุษร้ายกัน ด้วยกาย วาจาสังคมของเราจะน่าอยู่มากทีเดียว[๑๑] ดังนั้น ศีล แปลว่า ปกติ เย็น ระเบียบวินัย เป็นต้น กล่าวคือ ผู้มีศีลต้องมีกายวาจาและใจเย็นสบายไม่เร่าร้อนด้วย ราคะ โทสะ และโมหะ เป็นผู้มีกายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริตศีล ๕ จึงเป็นข้อปฏิบัติที่มีประโยชน์ต่อสังคมจึงจำเป็นต้องเข้าใจในศีล ๕ เพื่อเป็นประโยชน์แก่คนรักษาเอง และเพื่อความสงบสุขของสังคมด้วย[๑๒]

ดังนั้นด้วยความสำคัญของศีล ๕ ที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของครอบครัวในสังคมไทย ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะวิจัยครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตในสถาบันครอบครัวที่ประพฤติปฏิบัติตามและไม่ประพฤติปฏิบัติตามข้อบัญญัติ ๕ ข้อ จะส่งผลให้รูปแบบวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีมีการเปลี่ยนแปลงไปหรือเกิดปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร และสามารถนำไปเป็นรูปแบบเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตครอบครัวไทยตามหลักศีล ๕ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมไทยต่อไป

---

[๘]คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พระไตรปิฎกศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์รายวัน, ๒๕๕๒), หน้า ๒.

[๙]รังสรรค์ แสงสุขและคณะ, **ความรู้คู่คุณธรรม,** พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้าหน้า ๑๘๘.

[๑๐]บุญมี แท่นแก้ว, **พระพุทธ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ.เอ.พริ้นติ้ง เฮ้า,๒๕๔๗), หน้า ๕-๖.

[๑๑]วสิน อินทสระ, **พุทธจริยา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรม, ๒๕๔๙), หน้า ๓๗ -๓๘.

[๑๒]พระเทวินทร์ เทวินโท, **พุทธจริยศาสตรจิรยศาสตร์และจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : ครุฑแก้ว, ๒๕๔๔), หน้า ๘๓.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องหลักเบญจศีลตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทย

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเอกสาร การสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลที่ปรากฏในขั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎก และในทุติยภูมิ (Secondary Sources) หมายถึง หนังสือ เอกสาร ตำรา วารสารงานวิจัย และวิทยานิพนธ์อันเป็นผลงานด้านวิชาการของนักวิชาการและนักวิจัยอื่นๆ

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา งานวิจัยมีขอบเขตด้านเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การวิจัยคือ ๑) แนวคิดเรื่องเบญจศีลที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) ครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทย และ ๓) ครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่ม ๑ กลุ่ม จำนวน ๑๒ คน และการสังเกตการณ์ สัมภาษณ์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการกับประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ วัด สถานศึกษา ชุมชน และครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี โดยมีผู้ให้ข้อมูล ๔ ส่วน คือ เจ้าอาวาส/พระสังฆาธิการ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน และครอบครัวพุทธศาสนิกชน จำนวน ๒๕ รูป/คน แยกเป็นหน่วยศึกษาได้ ดังนี้ คือ

๑) เจ้าอาวาส/พระสังฆาธิการ	จำนวน ๕ รูป
๒) ผู้อำนวยการสถานศึกษา	จำนวน ๕ รูป/คน
๓) ผู้นำชุมชนหรือผู้ที่มีบทบาทในชุมชุน	จำนวน ๕ คน
๔) หัวหน้าหรือตัวแทนครอบครัว	จำนวน ๑๐ คน
รวม	จำนวน ๒๕ รูป/คน

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภายในจังหวัดอุบลราชธานีประกอบการศึกษาโดยมีวัด สถานศึกษา ชุมชน และครอบครัว

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านผู้ให้การสัมภาษณ์ คือ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ประกอบการวิจัยโดยมีผู้ให้ข้อมูล ๔ ส่วน คือ เจ้าอาวาส/พระสังฆาธิการ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน และครอบครัวพุทธศาสนิกชน จำนวน ๒๕ รูป/คน

๑.๔ กรอบแนวคิดของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ยึดกรอบแนวคิด ดังนี้

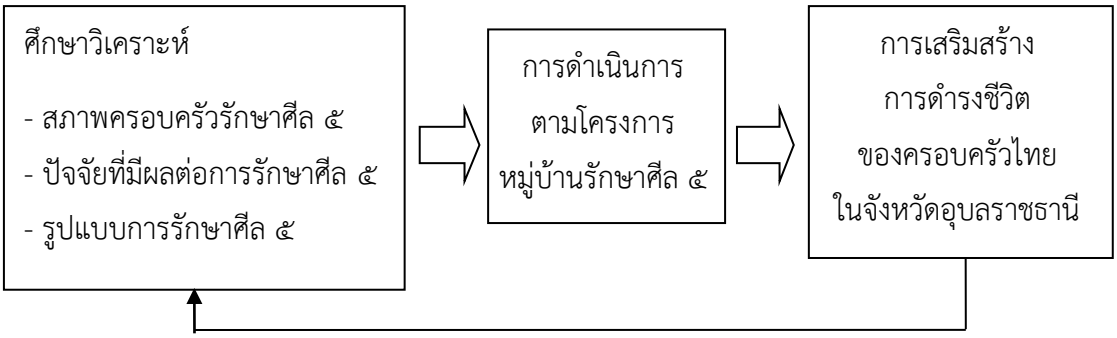

ภาพที่ ๑ : กรอบความคิดของการวิจัย

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑) ครอบครัวรักษาศีล ๕ หมายถึง ครอบครัวที่ปฏิบัติหลักเบญจศีลที่กำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติทางกายและวาจาเพื่อให้ผู้ปฏิบัติประสบกับความสุข ความสงบ ในการดำเนินชีวิต

๒) รูปแบบ หมายถึง แบบแผนในการดำเนินวิถีชีวิตของครอบครัวไทยในการดำรงชีวิตด้วยการปฏิบัติตามหลักของเบญจศีล

๓) การเสริมสร้าง ได้แก่ การปฏิบัติตามหลักของเบญจศีลที่มีสภาพเอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตของครอบครัวไทย

๔) วัฒนธรรมการดำรงชีวิต คือ วิถีการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทยมีการสืบทอดเป็นมรดกทางสังคมต่อกันมาจากอดีตที่เป็นแบบแผนปฏิบัติร่วมกัน

๕) ครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี หมายถึง ครอบครัวไทยที่มีสมาชิกที่อยู่ร่วมกันซึ่งมีความสัมพันธ์กันผูกพันกันเป็นครอบครัวที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดอุบลราชธานี

๖) เจ้าอาวาส หมายถึง พระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ปกครองวัด ในจังหวัดอุบลราชธานี

๗) พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ ในจังหวัดอุบลราชธานี

๘) ผู้อำนวยการสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่งของรัฐและเอกชน ในจังหวัดอุบลราชธานี

๙) ผู้นำชุมชน หมายถึง บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งหรือการเลือกตั้งหรือการยกย่องจากกลุ่มให้ทำหน้าที่ของตำแหน่งผู้นำในชุมชน ในจังหวัดอุบลราชธานี

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑) ทำให้ทราบแนวคิดแนวคิดเรื่องหลักเบญจศีลตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๒) ทำให้ทราบครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทย

๓) ทำให้ทราบครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี

บทที่ ๒

แนวคิดเรื่องเบญจศีลที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ในบทที่ ๒ นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเรื่องศีล ๕ ตามหลักพุทธศาสนาเถรวาทโดยมีประเด็นศึกษาคือ ๑) ความหมายของศีล ๕ ๒) องค์ประกอบและเงื่อนไขของศีล ๕ ๓) เกณฑ์การตัดสินการล่วงละเมิดศีล ๕ ๔) หลักธรรมที่ส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ๕) โทษและประโยชน์ที่เกิดจากการรักษาศีล ๕ และ ๗) สรุปแนวคิดเรื่องศีล ๕ ตามหลักพุทธศาสนาเถรวาท ในแต่ละประเด็นมีเนื้อหาตามลำดับดังนี้

๒.๑ ความหมายของศีล ๕

ศีลเป็นเรื่องสำคัญในดำเนินชีวิตประจำวันตามหลักของพระพุทธศาสนาได้มีนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของศีลที่น่าสนใจตามลำดับดังนี้

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปรินายก[๑] ทรงให้ความหมายของศีลไว้ว่า ศีล คือ เป็นความเป็นปกติเรียบร้อยของความประพฤติ โดยมีความประพฤติชอบทางกายและวาจา

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส[๒] ทรงให้ความหมายของศีลไว้ว่า ศีล หมายถึง ความประพฤติชอบทางกายและวาจาอันเป็นข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่วสมควรประพฤติธรรมอันดีงาม

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส[๓] ทรงให้ความหมายของศีลไว้ว่า ศีล หมายถึง ข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตังอยู่ในความดีงามเป็นความเย็นของศีรษะความเกษมสุขความสำรวมและความไม่ก้าวล่วงละเมิด

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน[๔]ได้ให้ความหมายของศีลไว้ว่า ศีล หมายถึง ข้อบัญญัติที่กำหนดการปฏิบัติทางกาย และวาจาทางพระพุทธศาสนา

---

[๑]สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน), **ความจริงที่ต้องเข้าใจ,** (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๖๕.

[๒]สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **ธรรมคดี,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๔), หน้า ๒๒๕ - ๒๒๗.

[๓]สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **เบญจศีล เบญจธรรม เล่ม ๑**,พิมพ์ครั้งที่ ๒๙, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๙.

[๔]ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒,** (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๙๕๗.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาจันทบุรีนฤนาท[๕] ได้ให้ความหมายของศีลไว้ในปทานุกรมบาลี - ไทย - อังกฤษ - สันสฤตว่า ศีล ได้แก่ ความปกติของธรรมชาติ ธรรมชาติอันสัตบุรุษพึงทรงไว้ สภาวะความสำรวม

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)[๖] ให้ความหมายของศีลไว้ว่า ศีล หมายถึง ความประพฤติดีทางกาย และวาจา โดยศีลเป็นเครื่องมือสำคัญในการรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย เป็นข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ปกติมารยาทที่ปราศจากโทษเป็นข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายและวาจาให้ดีขึ้น

พระอุปติสสเถระ[๗] ให้ความหมายของศีลไว้ในคัมภีร์วิมุตติมรรคว่า ศีล หมายถึง ความเย็นเปรียบเหมือนไม้จันทน์ที่มีความเย็นมากที่สุดช่วยทุเลาความร้อนของพิษไข้ในร่างกายได้ฉันใด ศีลก็ฉันนั้น คือ ช่วยทุเลาไข้ใจที่เกิดจากความสะดุ้งกลัวหลังจากศีลขาดและก่อให้เกิดปราโมทย์

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ)[๘] ได้ให้ความหมายของศีลไว้ว่า ศีล ได้แก่ การสำรวมกายวาจาของตนให้มีความสงบเรียบร้อยพูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ประพฤติ ปฏิบัติแต่สิ่งที่นำประโยชน์มาสู่ตนและผู้อื่น

พุทธทาสภิกขุ[๙] ได้อธิบายความหมายของศีลไว้ว่า ศีล ได้แก่ ความเป็นปกติหรือความเป็นปกติภาวะตามธรรมดา การกระทำทุกอย่างอยู่ตามหน้าที่ที่ควรจะทำแต่อยู่ในภาวะปกติโดยไม่เดือดร้อนไม่กระวนกระวายไม่ระส่ำระสายไม่มีความสกปรกความเศร้าหมองใดๆเกิดขึ้น

สุชีพ ปุญญานุภาพ[๑๐] ได้ให้ความหมายของศีลไว้ว่า ศีล คือ การรักษากายใจให้เรียบร้อยเป็นข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ปกติมารยาทที่สะอาดปราศจากโทษ ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว ข้อปฏิบัติในการฝึกกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีพ

จากความหมายของศีล ๕ ข้างต้นพอสรุปความได้ว่า ศีล คือ ข้อปฏิบัติที่ทำให้เกิดความเป็นปกติ ด้วยการงดเว้นจากการกระทำความชั่วทั้งทางกายและวาจา โดยไม่ละเมิดผู้อื่นด้วยการกระทำทางกายและวาจา เป็นการรักษากายและวาจาของผู้ปฏิบัติตามเกิดความปกติสุขความ เรียบร้อยและความสงบสุขในสังคมช่วยระงับความเดือดเนื้อร้อนใจทั้งตนเองและผู้อื่นและยังเป็นข้อฝึกข้อปฏิบัติเบื้องต้นใน

---

[๕]พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาจันทบุรีนฤนาท, **ปทานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ-สันสกฤต,** (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวพร, ๒๕๑๓), หน้า ๘๓๗.

[๖]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์,** พิมพ์ครั้งที่ ๑๑ (กรุงเทพมหานคร :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๔๕.

[๗]พระอุปติสสเถระ, **วิมุตติมรรค,** แปลโดยคณาจารย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๙-๑๐.

[๘]พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ), **นิเทศธรรม,**พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: ธีรพงษ์การพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๓๗-๓๘.

[๙]พุทธทาสภิกขุ,**ทาน ศีล ภาวนา,** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๓๙), หน้า ๕๖ - ๕๗.

[๑๐]สุชีพ ปุญญานุภาพ, **พจนานุกรมศัพท์พุทธศาสนา ไทย - อังกฤษ,** พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๒๖๒.

การดำเนินชีวิตประจำวันสำหรับครอบครัวในสังคมไทย เพื่อควบคุมความประพฤติทางกาย วาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามและมีความสงบเพราะศีลจัดเป็นพื้นฐานหรือเป็นเบื้องต้นแห่งความดีงามเป็นที่พึ่ง เป็นบ่อเกิดของกัลยาณธรรมและเป็นบ่อเกิดแห่งกุศลธรรมทั้งปวง

๒.๒ หลักการ ลักษณะการห้าม วัตถุประสงค์ของศีล ๕

สำหรับเบญจศีลหรือศีล ๕ เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดความสำรวมทางกายและวาจาให้เป็นเป็นปรกติด้วยการไม่ประพฤติผิดทางกาย และวาจา[๑๑] เป็นความมีระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ ข้อบังคับสำหรับควบคุมประพฤติทางกายของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงามเป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน[๑๒] จะได้อยู่ร่วมกันด้วยความสุขสบาย ไม่กระทบกระทั่งซึ่งกันและกัน ให้ห่างจากความชั่วร้ายทั้งหลาย การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เหล่า ถ้าขาดระเบียบวินัย ต่างคนต่างทำตามอำเภอใจ ความขัดแย้ง และลักลั่นก็จะเกิดขึ้น ยิ่งมากคนก็ยิ่งมากเรื่อง ไม่มีความสงบสุข การงานที่ทำก็จะเสียผล ดังนั้น เบญจศีลตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นข้อปฏิบัติสำหรับความปกติเรียบร้อยแห่งกายและวาจา ขจัดความชั่วทางกายและทางวาจาในด้วยการเว้นจากความชั่ว[๑๓] ในประเด็นนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาศีล ๕ ในแต่ละข้อออกเป็น ๓ ประเด็นคือ หลักการ ลักษณะการห้าม และวัตถุประสงค์ของศีล ๕ ในแต่ละข้อตามลำดับดังนี้คือ

๒.๒.๑ หลักการ ลักษณะการห้าม วัตถุประสงค์ศีลข้อที่ ๑

๒.๒.๑.๑ หลักการของศีลข้อที่ ๑

คำว่า ปาณาติบาต มาจากคำว่า ปาณ + อติปาต คำว่า ปาณ คือ ตามลมหายใจตราบจนกระทั่งหมดลมหายใจ ส่วนคำว่า อติปาต หมายถึง การทำให้ตกล่วง คือ การฆ่าให้ตาย สำเร็จรูปเป็นปาณาติบาต มีความหมายว่า การทำชีวิตสัตว์ให้ตกล่วงไปหรือการฆ่าสัตว์ให้ตาย ส่วนคำว่า เวรมณี หมายถึง เจตนาเป็นเครื่องงดเว้น ดังนั้น หลักการสำคัญของปาณาติบาตคือ การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์โดยประการทั้งปวง

๒.๒.๑.๒ ลักษณะการห้ามของศีลข้อที่ ๑

ลักษณะของการห้ามการฆ่าตามหลักของปาณาติบาตถือว่าการฆ่าเป็นสิ่งที่ควรเว้น เป็นการกระทำให้เกิดประโยชน์อย่างหนึ่งและการไม่เบียดเบียนกันเรียกว่า อภัยทาน คือ การให้อภัยจัดเป็นทานอย่างประเสริฐอย่างหนึ่งประเสริฐกว่าการให้อามิสทาน เพราะบุคคลทั่วไปย่อมรักชีวิตของตน

---

[๑๑]พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์คำวัด**,พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๑), หน้า ๔๘๐-๔๘๑.

[๑๒]ไสว มาลาทอง, **การศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง และประชาชนผู้สนใจทั่วไป**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า

[๑๓]วสิน อินทสระ, **สาระสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค,** พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๔๔), หน้า ๕-๖.

มากกว่าสิ่งของนอกกายของตนโดยลักษณะของการห้ามตามหลักของศีลข้อ ๑ มีลักษณะ ๓ ประการ คือ[๑๔]

๑. การฆ่า หมายถึง การทำให้ตาย ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์และสัตว์เดรัจฉานก็ตาม รวมไปถึงการฆ่าเองหรือใช้ให้คนอื่นฆ่าก็ตาม ถือว่าผิดศีลทังสิน ส่วนจะบาปมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับเจตนาและชนิดของมนุษย์และสัตว์ที่ถูกฆ่า ถ้าหากว่าฆ่ามนุษย์หรือสัตว์ที_มีคุณมาก ก็จะมีบาปมากหากว่าฆ่ามนุษย์หรือสัตว์ที่มีคุณน้อยก็มีบาปน้อยและการฆ่านั้นก็มีอยู่ ๒ ประเภท คือ

๑.๑ การฆ่ามนุษย์ การฆ่ามนุษย์มีโทษหนักโดยวัตถุ พระภิกษุผู้ฆ่ามนุษย์ให้ตายถึงขั้นปาราชิก ขาดจากความเป็นพระ ซึ่งจัดเป็นโทษสูงสุด ในฝ่ายกฎหมายบ้านเมืองปรับโทษผู้กระทำผิดฐานฆ่าคนตายถึงขั้นประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต การฆ่ามนุษย์จำแนกโดยเจตนาแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ การฆ่าโดยจงใจ หมายถึง การฆ่าที่ผู้กระทำการมีเจตนาที่จะฆ่าเขาเพราะตกอยู่ในฐานแห่งความโลภ

๑.๒ การฆ่าสัตว์ดิรัจฉาน การฆ่าสัตว์ดิรัจฉานมีโทษเบาลงตามวัตถุในพระพุทธศาสนาปรับโทษพระภิกษุผู้กระทำฆ่าสัตว์เพียงอาบัติปาจิตตีย์ (เป็นอาบัติที่ประกาศโทษแล้วตั้งใจสำรวมต่อไปก็พ้นได้)

๒. การทำร้ายร่างกาย คือ กระทำทำร้ายแก่มนุษย์หรือสัตว์ให้ได้รับบาดเจ็บ ลำบากเจ็บปวด แต่ไม่ถึงตายผู้ถูกกระทำย่อมได้รับความทุกข์นั้น ทำให้พิการ เช่นทำให้ตาบอด แขนขาหัก เป็นต้น ในพระพุทธศาสนาปรับโทษพระภิกษุผู้กระทำ อาบัติถุลลัจจัยบ้าง อาบัติทุกกฎบ้าง ตามลักษณะการกระทำ เพราะถือเป็นบุรพประโยค กล่าวคือเป็นความพยายามเบื้องต้นของการฆ่า ฝ่ายกฎหมายบ้านเมืองปรับโทษตามเจตนาของเครื่องมือที่ใช้กระทำและผลของการกระทำ

๓. การทรกรรม หมายถึง การประพฤติอย่างเหี้ยมโหดแก่สัตว์เดรัจฉานอย่างไม่มีปรานีให้ได้รับความทุกข์ยากลำบากโดยไม่มีความเมตตาปรานีมี ๕ ลักษณะ คือ[๑๕]

๑. ใช้การ ได้แก่ ความเหี้ยมโหดใช้งานสัตว์โดยไม่ปรานี เฆี่ยนตี ปล่อยให้อดอยากจนซูบผอม

๒. กักขัง ได้แก่การเลี้ยงสัตว์โดยกักขังผูกรัดจนไม่อาจเปลี่ยนอิริยาบถได้

๓. นำไป ได้แก่การผูกมัดสัตว์แล้วโดยผิดอิริยาบถ ทำให้สัตว์ได้รับความทรมานเช่นผูกมัดเป็ด ไก่ หมู กักขังปลาจนเบียดเสียดยัดเยียดกันจนตาย เป็นต้น

๔. เล่นสนุก ได้แก่การนำสัตว์มาเล่นเพื่อความสนุกสนาน

๕. ผจญสัตว์ ได้แก่การนำสัตว์มาเพื่อใช้แข่งขัน พนัน เช่น การชนวัว ชนไก่ กัดปลา แข่งม้า เป็นต้น

จากลักษณะของการห้ามตามศีลข้อ ๑ จะเห็นว่า การเบียนเบียดนั้นเป็นต้นเหตุของความชั่วทั้งหลาย ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ และความหลง บุคคลเบียดเบียนกันทำให้จิตใจก็จะเศร้าหมองเร่า

---

[๑๔]สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมวชิรญาณวโรรส, **เบญจศีลและเบญจธรรม หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๘-๑๖.

[๑๕]ปิ่น มุทุกันต์, **คำบรรยายพุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๐๕), หน้า ๑๘๕ - ๑๘๖.

ร้อน เป็นทุกข์ ส่วนประโยชน์ของการเว้นการฆ่า และการเบียดเบียนกันนั้น ทำให้มีเมตตากรุณาต่อกัน คือ มีความหวังดีต่อกันช่วยเหลือกัน ช่วยกันรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บไข้ ช่วยชีวิตกันเมื่ออยู่ในอันตรายผู้ปฏิบัติตนเช่นนี้ย่อมทำให้พ้นจากเวรทั้งปวง ส่วนการดำเนินชีวิตด้วยการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น โดยดำเนินชีวิตไปตามหลักศีลธรรมที่พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนไว้ ชื่อว่าการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ เพราะเป็นไปเพื่อทำตนเอง และสังคมให้สงบสุข[๑๖]

๒.๒.๑.๓ วัตถุประสงค์ศีลข้อที่ ๑

วัตถุประสงค์ศีลข้อที่ ๑ คือ การไม่เบียดเบียนเป็นเรื่องของความกรุณานั้นมีคุณอันไพศาลทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นทำให้เป็นคนที่มีจิตใจอ่อนโยน เห็นซึ้งไปถึงทุกข์ของผู้อื่น[๑๗] ความรู้สึกอันนั้นย่อมฉายออกมาทางใบหน้าและแววตา ย่อมก่อให้เกิดเป็นเสน่ห์ดึงดูดให้ผู้อื่นมีความรักใคร่ เคารพนับถือ มีความสุข ความปราโมชเมื่อได้พบเห็น เป็นแบฉบับที่ประทับใจ แม้ผู้มีใจกระด้าง เมื่อได้สัมผัสกับความกรุณาของคนเช่นนั้นเข้าก็คลายความกระด้างลงกลายเป็นผู้ที่มีใจอ่อนโยน ควรแก่การปลูกฝังคุณธรรมอื่นๆ ลงไป ศีลข้อที่ ๑ นี้ตั้งขึ้นเพื่อให้ผู้ปฏิบัติตามปลูกเมตตาจิตในสัตว์ทุกจำพวก เพราะเมตตาจิตเป็นความดีมีทั่วไปทั้งในหมู่มนุษย์และสัตว์ดิรัจฉาน แตกต่างกันที่เมตตาของสัตว์ดิรัจฉานเกิดขึ้นด้วยสัญชาติญาณ ส่วนเมตตาของมนุษย์เกิดขึ้นด้วยสามัญสำนึก และสามารถพัฒนาได้เจริญจนถึงสูงสุด เมตตาของสัตว์ดิรัจฉานย่อมแคบกว่าของมนุษย์ สัตว์จำพวกหนึ่งแสดงความรักใคร่ในพวกของมันโดยส่วนมาก ไม่ทั่วไปแก่สัตว์จำพวกอื่น มักจะเป็นเฉพาะความรักในลูกของมัน เป็นการเลี้ยงรักษาลูกสืบเผ่าพันธุ์ ที่จะมีเมตตาไปถึงตัวอื่นด้วยก็มีน้อย ส่วนเมตตาจิตของมนุษย์กว้างกว่าเมตตาของสัตว์ดิรัจฉาน ทั้งในพวกมนุษย์ด้วยกันและสัตว์ดิรัจฉาน ผู้ใดเห็นแก่สุขตนฝ่ายเดียวไม่แลเหลียวผู้อื่นบ้าง ปราศจากเมตตาจิต ชื่อว่าประพฤติผิดจากธรรมจัดเป็นบาปแห่งสิกขาบทนี้ เมื่อเพ่งเมตตาจิตย่อมมีวัตถุประสงค์ ๕ ประการ คือ ๑) เพื่อให้มีเมตตาธรรม ไม่เบียดเบียน ๒) เพื่อให้ชีวิตมีความปลอดภัย ไม่ต้องหวาดระแวงกันและกัน ๓) เพื่อให้ประกอบกิจการงานและประพฤติธรรมได้โดยสะดวก ๔) เพื่อเป็นพื้นฐานให้สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้ต่อไป ๕) เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และ ๖) เพื่อกำจัดเวรภัยทั้งชาติปัจจุบันและสัมปรายภพ

๒.๒.๒ หลักการ ลักษณะการห้าม วัตถุประสงค์ศีลข้อที่ ๒

๒.๒.๒.๑ หลักการของศีลข้อที่ ๒

คำว่า อทินฺนาทาน มาจากคำว่า อทินฺน + อาทาน คำว่า อทินน หมายถึง วัตถุสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้อนุญาตให้โดยวิธีต่างๆ[๑๘] เช่น การพูด การเขียนหนังสืออนุญาต หรือแสดงกิริยาให้รู้ว่าอนุญาต ส่วนคำว่า อาทาน หมายถึง การยึดถือเอาโดยวิธีการลักขโมย จี้ ปล้น วิ่งราว ข่มขู่ ยักยอก

---

[๑๖]พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), **การพัฒนาจิต,** พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร :สำนักพิมพ์สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาลัยพระพุทธศาสนา,๒๕๓๘), หน้า ๑๗.

[๑๗]ทรงวิทย์ แก้วศรี, **เบญจศีล เบญจธรรม,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๐), หน้า ๒๐.

[๑๘]สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **สารานุกรมพระพุทธศาสนา,**พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๖.

ฉ้อโกง หรือสับเปลี่ยน สำเร็จรูปเป็น อทินนาทาน คือ การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ เว้นจากอทินนาทาน คือ ไม่เอาของที่เขามิได้ให้ หรือไม่ลักขโมย จับเอาสาระว่า ความประพฤติหรือดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์[๑๙]

๒.๒.๒.๒ ลักษณะการห้ามของศีลข้อที่ ๒

การลักทรัพย์ คือ การใช้อำนาจของตนโดยมิชอบธรรม ยึดถือเอาสมบัติอันอยู่ในสิทธิครอบครองของผู้อื่น ซึ่งมีเหตุผลของการลักทรัพย์ กล่าวคือ ทรัพย์สินสมบัตินั้น กล่าวโดยทั่วไปได้เกิดขึ้นแก่บุคคลโดยง่าย เขาต้องใช้ความพยายาม ออกแรงกายใช้มอง หรือมีความรับผิดชอบมากในการให้ทรัพย์บังเกิดขึ้น เพื่อนำมาเป็นอุปการะในการเลี้ยงตน มารดาบิดา บุตรภรรยา หรือบ่าวไพร่ให้เป็นสุข การลักขโมยเป็นเรื่องของคนโลภเห็นแก่ได้ โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น ศีลข้อนี้บัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันการทำลายกรรมสิทธิ์ ในทรัพย์สมบัติของผู้อื่นศีลข้อนี้มีข้อห้าม ๓ ลักษณะ คือ[๒๐]

๑. โจรกรรม หมายถึง กิริยาที่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการเป็นโจรกิริยาที่ถือเอาสิ่งของด้วยอาการเป็นโจร ในเวลาที่เงียบไม่ให้เจ้าของรู้เห็น หรือไม่ได้รับอนุญาต[๒๑] สามารถจำแนกได้ ๑๔ คือ

๑) ลัก ได้แก่ กิริยาที่ขโมยทรัพย์สมบัติของผู้อื่นที่เขาไม่ได้ให้ด้วยวิธีการมี ๓ อย่าง คือ ๑) ขโมย คือ การถือเอาสิ่งของในเวลาเงียบ ไม่ให้เจ้าของรู้ ๒) ย่องเบา หมายถึง การเข้าไปหยิบสิ่งของในบ้านเรือนผู้อื่นขณะไม่มีคนอยู่ในบ้าน และ ๓) ตัดช่อง คือ หยิบฉวยเอาสิ่งของด้วยการงัดแงะถอดกลอนเข้าไป

๒) ฉก ได้แก่ กิริยาที่ถือเอาสิ่งของผู้อื่นที่เขาเผลอด้วยวิธีการมี ๒ อย่าง คือ ๑) วิ่งราว คือ การเข้าไปแย่งเอาสิ่งของแล้วหนีไป และ ๒) ตีชิง ได้แก่ การทำร้าย ตี เจ้าของทรัพย์ให้บาดเจ็บแล้วถือเอาสิ่งของไป

๓) กรรโชก ได้แก่ กิริยาแสดงอำนาจข่มขู่ด้วยวิธีที่ทำให้เจ้าของทรัพย์ตกใจกลัวแล้วยอมให้ทรัพย์สินแก่ตน หรือใช้อาชญาเร่งรัดเอาเรียกว่า ขู่ หรือจี้ มี ๒ อย่างคือ ๑) ขู่ว่าจะฆ่า และ ๒) ใช้อาวุธมาขู่เข็ญ

๔) ปล้น ได้แก่ กิริยาที่ยกพวกไปถือเอาสิ่งของผู้อื่นด้วยอำนาจศาสตราวุธ

๕) ตู่ ได้แก่ กิริยาอ้างกรรมสิทธิ์ถือเอาของผู้อื่นมาเป็นของตน

๖) ฉ้อ ได้แก่ กิริยาถือเอาสิ่งของผู้อื่นที่อยู่กับตน เช่น เอาของผู้อื่นที่มาฝากไว้ แต่โกงอ้างว่าเป็นของตน

๗) หลอก ได้แก่ กิริยาพูดเท็จ เพื่อถือเอาสิ่งของผู้อื่น

๘) ลวง ได้แก่ กิริยาถือเอาสิ่งของผู้อื่นด้วยแสดงให้เข้าใจผิด

๙) ปลอม ได้แก่ กิริยาทำปลอมให้คนคิดว่าเป็นของจริง

---

[๑๙]พระราชธรรมนิเทศ, (ระแบบ ฐิตญาโณ), **นิเทศธรรม,** พิมพ์ครั้งที่๓, (กรุงเทพมหานคร: ลิเบอร์ตี้เพรส, ๒๕๓๙, หน้า ๑๘๖ – ๑๘๗.

[๒๐]สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมวชิรญาณวโรรส, **เบญจศีลและเบญจธรรม** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๗.

[๒๑]ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, หน้า ๑๖๕ – ๑๖๖.

๑๐) ตระบัด ได้แก่ กิริยายืมของผู้อื่นแล้วยึดไว้ไม่ส่งคืน

๑๑) เบียดบัง ได้แก่ กิริยาที่ถือเอาเศษ เอาเงินภาษีประชาชนไปใช้ส่วนตัว

๑๒) สับเปลี่ยน ได้แก่ กิริยาถือเอาสิ่งของตนที่เลวไปเปลี่ยนของผู้อื่นที่ดีมา

๑๓) ลักลอบ ได้แก่ กิริยาซ่อนของต้องห้ามเข้ามาโดยไม่เสียภาษี

๑๔) ยักยอก ได้แก่ กิริยาโยกย้ายทรัพย์ของตนที่ต้องถูกยึดเอาไปไว้ที่อื่นหรือสิ่งของผู้อื่นที่ตนรักษาอยู่ มีความคิดยึดเอามาเป็นของตน[๒๒]

๒. การเลี้ยงชีพอนุโลมโจรกรรม หมายถึง กิริยาที่แสวงหาทรัพย์ในทางไม่บริสุทธิ์ แม้จะไม่นับเข้าในลักษณะของโจรถือว่าเป็นความผิดอทินนาทาน เนื่องจากเป็นลักษณะการแสวงหาทรัพย์จากความสัมพันธ์โดยมิชอบ การกระทำในข่ายนี้ได้แก่ สมโจร ปอกลอก และรับสินบน สมโจร หมายถึง กิริยาที่อุดหนุนส่งเสริมพฤติกรรมของโจร กิริยาแสวงหาทรัพย์จำแนกออกเป็น ๓ อย่าง คือ[๒๓]

๑) สมโจร ได้แก่ กริยาอุดหนุนโจรกรรม รู้เห็นเป็นใจ รับซื้อของโจร

๒) ปอกลอก หมายถึง กริยาคบผู้อื่นด้วยความไม่ซื่อสัตย์มุ่งเอาทรัพย์เขาฝ่ายเดียว

๓) รับสินบน คือ กริยาถือเอาทรัพย์ที่เขาให้เพื่อช่วยทำธุระแก่เขาในทางผิด

จากหลักการของอนุโลมโจรกรรมนั้นจัดเป็นกิริยาที่อุดหนุนโจรกรรมหรืออุปการะแก่ผู้ประพฤติผิดศีลธรรม ซึ่งรวมไปถึงการปอกลอกลวง โดยการคบกับผู้อื่นเพื่อผลประโยชน์ด้วยอาการไม่ซื่อสัตย์มุ่งจะเอาแต่ประโยชน์ของเขาฝ่ายเดียวและรับสินบนของผู้อื่นเพื่อกระทำในทางที่ผิดศีลธรรม

๓. กิริยาเป็นฉายาโจรกรรม หมายถึง กิริยาที่ทำทรัพย์ผู้อื่นให้สูญและเป็นสินใช้ตกอยู่แก่ตน เป็นการแอบแฝงอาการโจร จำแนกได้ ๒ อย่าง คือ

๑) ผลาญ หมายถึง กิริยาที่ทำให้ทรัพย์ผู้อื่นทั้งทรัพย์มีวิญญาณครอง (สัตว์เลี้ยงสัตว์พาหนะ) และทรัพย์ที่ไม่มีวิญญาณครอง (บ้านเรือน ที่ดิน) ให้เสียหายไปแม้ไม่มีเจตนาเป็นโจร ก็มีโทษต้องใช้คืน

๒) หยิบฉวย ได้แก่ กิริยาที่ถือเอาทรัพย์ผู้อื่นด้วยมักง่าย มิได้บอกให้เจ้าของรู้ ทำให้เจ้าของไม่พอใจเป็นที่สงสัยว่าเป็นโจร ต้องชดใช้คืนเจ้าของ ถ้าเจ้าของไม่ว่าอะไร เข้าลักษณะถือวิสาสะไม่ต้องคืน

กิริยาเป็นฉายาโจรกรรมข้างต้นจะเห็นว่า เป็นกิริยาที่ทำทรัพย์พัสดุของผู้อื่นให้สูญหรือเป็นสินใช้ตกอยู่แก่ตน ผลาญคือทำอันตรายแก่ทรัพย์พัสดุหรือหยิบฉวยทรัพย์พัสดุของผู้อื่นมาด้วยความมักง่ายโดยคิดว่าเจ้าของคงไม่ว่าอะไร

๒.๒.๒.๓ วัตถุประสงค์ศีลข้อที่ ๒

---

[๒๒]พิสิฏ เจริญสุข, **เบญจศีล – เบญจธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๓), หน้า ๓๒.

[๒๓]จรูญ สมน้อย, **เบญจศีล เบญจธรรม และอุโบสถศีล**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พุทธลีลา, ๒๕๔๐),หน้า ๑๘.

วัตถุประสงค์ของศีลข้อที่ ๒ มีความมุ่งหมายเพื่อให้ทุกคนเคารพในกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น เป็นเครื่องป้องกันทรัพย์สินของบุคคล ตลอดจนทรัพย์สินของประเทศชาติ โดยเว้นจากการประกอบอาชีพทุจริต มิจฉาชีพ ให้แสวงหารายได้โดยสุจริต ควบคุมมิให้มีการลัก การปล้น การคอร์รัปชั่น ไม่เบียดเบียนผู้อื่นในการหาเลี้ยงชีพตนคนประกอบอทินนาทานเนืองๆ สิ้นชีพแล้วต้องตกนรก หากเกิดมาเป็นมนุษย์อีกในภายหลัง ทำให้ต้องสูญเสียทรัพย์อยู่เนืองๆ นอกจากนั้น ยังมีโทษที่เห็นได้อีกหลายประการ เช่น เมื่อเขาจับได้ฟ้องร้องในโรงในศาลต้องเสียชื่อเสียง เสียทรัพย์ในการต่อสู้คดี หรืออาจจะต้องติดคุกติดตะราง เสียเวลาของชีวิตไปไม่คุ้มกับทรัพย์ที่ตนอยากได้ และขโมยมาการโกงต่างๆ จัดเป็นอทินนาทานทั้งสิ้น เป็นเหตุให้สูญเสียความเป็นคนดี เสียเวลาในการพัฒนาจิตใจให้ขึ้นสู่ระดับสูง ทำให้สังสารวัฏต้องยาวออกไป คนขโมยเขาครั้งหนึ่ง จิตใจจะต่ำลงครั้งหนึ่ง เป็นการสูญเสียทางจิตใจและความเป็นคนมีเกียรติในสังคม ทำให้มนุษย์มีการดำรงชีวิตอยู่ด้วยสัมมาชีพ การจะแสวงหาวัตถุสิ่งของต่างๆ มาเป็นของตนนั้น ก็จะต้องเป็นการหามาได้ในทางที่ชอบที่ควรตามครรลองครองธรรมไม่เบียดเบียนในสิทธิของคนอื่นโดยกิริยาอาการแห่งขโมย เช่น โจรกรรม อนุโลมโจรกรรม และฉายาโจรกรรม เป็นการทำให้คนอื่นเขาเสียสิทธิบางอย่างในทรัพย์สินไป เมื่อกล่าวโดยสรุปก็คือเพื่อป้องกันการทำลายในทรัพย์ของกันและกันผู้ที่เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ ย่อมจะได้รับความดีหลายอย่างเช่น ทำให้มีจิตใจสูง เป็นการรักษาตัวเองไม่ให้ใฝ่ต่ำ เป็นมนุษย์ที่จะมีศักดิ์ศรีขึ้น เป็นการรักษาครอบครัวของตน และทำให้สังคมดำรงอยู่ได้นาน

๒.๒.๓ หลักการ ลักษณะการห้าม วัตถุประสงค์ศีลข้อที่ ๓

๒.๒.๓.๑ หลักการของศีลข้อที่ ๓

คำว่า กาเม สุมิจฉาจารา เวรมณี มาจากคำว่า กาเมสุ + สุมิจฉาจาร คำว่า กาเมสุ หมายถึง กิริยารักใคร่ในทางประเวณี หรือการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย ส่วนคำว่า มิจฉาจาร หมายถึง การประพฤติผิด สำเร็จรูปเป็น กาเม สุมิจฉาจาร หมายถึง การประพฤติผิดในกามทั้งหลาย กล่าวคือ การมีเพศสัมพันธ์ทั้งในสตรีหรือบุรุษที่ไม่ใช่คู่ครองของตน ส่วนความผิดที่เกิดขึ้นเฉพาะนอกใจคู่ครองของตนและละเมิดคู่ครองของผู้อื่น ไม่ประพฤติผิดในกามทั้งหลาย จับเอาสาระว่าความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านคู่ครอง บุคคลที่รักหวงแหน ไม่ผิดประเพณีทางเพศ ไม่นอกใจคู่ครองของตน

๒.๒.๓.๒ ลักษณะการห้ามของศีลข้อที่ ๓

โดยปกติแล้วเรื่องกามแม้เป็นไปโดยสัมมาจารก็ยังเจืออยู่ด้วยทุกข์โทษอยู่แล้วอาทิเช่น ความต้องเป็นห่วง กังวล หนักอก หนักใจ ความต้องหาเลี้ยงดู ต้องพลัดพรากจากกันเป็นครั้งคราวตามกฎธรรมดาของชีวิต ความต้องเจ็บป่วยของคนอันเป็นที่รัก เป็นเหตุให้ต้องกังวลรักษาพยาบาล กามที่เป็นไปโดยสัมมาจาร ยังก่อทุกข์ให้อย่างนี้แล้ว ที่เป็นไปโดยมิจฉาจาร ย่อมก่อโทษทุกข์เพิ่มขึ้นอีกหลายเท่า เช่น ความหวาดระแวงว่า เขาจะจับได้ กลัวการเสียชื่อเสียง เกรงต่อความผิดทางกฎหมายบ้านเมืองหวาดหวั่นต่อภัยในอบายภูมิเพราะฉะนั้น ท่านจึงสอนให้เว้นจากกาเมสุมิจฉาจาร การเว้นสิ่งที่ควรเว้นนี้ชื่อว่าเป็นสัมมากัมมันตะคือการกระทำชอบ เมื่อเว้นมิจฉาจารแล้ว ท่านสอนให้มีสทารสันโดษคือความยินดีพอใจในคู่ครองของตน มีความรักใคร่ กลมเกลียวกัน สามัคคีปรองดองกันได้สนิทใจ

เพราะไม่มีเหตุสำคัญให้แตกร้าว การรองเรือนของครอบครัวเช่นนั้นย่อมได้รับความร่มเย็นเป็นสุขไปถึงลูกหลานเป็นตัวอย่างอันดีของลูกหลานที่จะครองเรือนต่อไปศีลข้อนี้มีข้อห้าม ๒ ลักษณะ คือ

๑. หญิงต้องห้าม สำหรับชายมี ๓ จำพวก

๑) หญิงที่มีสามี (สสฺสามิกา) ได้แก่ หญิง ๔ จำพวก คือ

๑. หญิงที่แต่งงานกับชายแล้ว

๒. หญิงไม่ได้แต่งงานแต่อยู่กินกับชายอย่างเปิดเผย

๓. หญิงรับทรัพย์หรือสิ่งของแล้วยอมอยู่กินกับชายนั้น

๔. หญิงที่ชายเลี้ยงไว้เป็นภรรยา (ภรรยาน้อย)

หญิงเหล่านี้ ถ้ายังต้องอยู่ในฐานะภรรยาของชายอื่น คนอื่นนอกจากสามีที่มีเพศสัมพันธ์ด้วยจัดว่าเป็นการประพฤติผิดในกาม

๒) หญิงผู้อยู่ในความคุ้มครองของญาติ (ญาติรกฺขิตา) ได้แก่ หญิงที่มีผู้ปกครอง ไม่เป็นอิสระแก่ตนเอง คือหญิงที่มีมารดาบิดาญาติพี่น้อง เป็นต้นรักษาคุ้มครอง ชายที่ลักพาหญิงนั้นไปแล้วมีเพศสัมพันธ์ด้วย จัดว่าเป็นการประพฤติผิดในกาม

๓) หญิงที่จารีตห้ามหรือหญิงที่ธรรมรักษา (ธมฺมรกฺขิตา) ได้แก่ หญิง ๓ จำพวกคือ

๑. เทือกเถา หมายถึง หญิงในตระกูลชาย เป็นเทือกเถาเหล่ากอของชายนั้นนับย้อนขึ้นไป ๓ ชั่วคน คือ ย่า ทวด ยายทวด ย่า - ยาย และแม่ กับนับย้อนลงมา ๓ ชั่วคน คือ ลูกหลาน และเหลน

๒. หญิงที่อยู่ใต้บัญญัติในพระศาสนา เช่น ภิกษุณี แม่ชี

๓. หญิงที่บ้านเมืองห้าม และลงโทษแก่ชายผู้คบหา

๒) ชายต้องห้าม สำหรับหญิงมี ๓ จำพวก

๑. ชายอื่น นอกจากสามี เช่น บุตรหรือสามีของผู้อื่น

๒. ชายที่จารีตห้าม หรือข้อบัญญัติทางศาสนา เช่น พระภิกษุ สามเณร

๓. ชายที่บ้านเมืองห้าม และลงโทษแก่ผู้คบหา

จากลักษณะการห้ามข้างต้นจะเห็นว่า หากหญิงยินยอมมีเพศสัมพันธ์กับชายผู้เป็นบุคคลต้องห้ามจัดเป็นกาเมสุมิจฉาจารในกรณีที่หญิงไม่ยินยอม แต่ชายทำโดยพลการ กล่าวคือใช้กำลังข่มขืนจนหญิงนั้นไม่อาจขัดขืน ต่อสู้หรือรอดพ้นไปได้ เป็นกาเมสุมิจฉาจารแก่ชายฝ่ายเดียว ถ้าหญิงมีความยินดีในรสสัมผัสของชายนั้น หญิงผู้นั้นก็เป็นกาเมสุมิจฉาจาร

๒.๒.๓.๓ วัตถุประสงค์ของศีลข้อที่ ๓

ศีลข้อ ๓ บัญญัติขึ้นเพื่อให้มนุษย์รู้จักเคารพสิทธิ์ในคู่ครองของผู้อื่นและในบุคคลผู้ที่มีเจ้าของหวงแหน ป้องกันความแตกร้าวในหมู่มนุษย์ ทำให้เกิดความไว้วางใจในกันและกันเพราะธรรมดาของหญิงและชายเมื่อรักใคร่กันแล้วย่อมไม่อยากให้ใครมาแย่งเอาไปและหวังความซื่อตรงต่อกัน เพราะหวังปลูกความสามัคคี สร้างความเป็นปึกแผ่น และทำให้ไว้วางใจกันและกัน หญิงกับชายแม้ไม่ได้เป็นญาติกันแต่ก็ยังมีความรักใคร่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ด้วยอำนาจความปฏิพัทธ์ในทางกาม สิกขาบทข้อนี้ แปลว่า เว้นจากการประพฤติผิดในกามทั้งหลายบุคคลผู้ประพฤติผิดทางประเพณีด้วยอำนาจความรักใคร่ติดใจในกาม ผู้นั้นชื่อว่า ทำความแตกร้าวในหมู่มนุษย์ทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจ อันถือเป็นบาป

แห่งสิกขาบทนี้ นอกจากนี้แล้วยังสนับสนุนให้มีการเลี้ยงชีพชอบด้วยความบริสุทธิ์ ไม่เอาเรือนร่างเข้าแลกกับตัณหาก็เพื่อประสงค์ให้มนุษย์รู้จักหาเลี้ยงชีวิตด้วยภูมิปัญญาหรือกำลังของตน รู้จักอดทนในการทำงานและหยาดเหงื่อนี้เองที่จะสร้างคนให้เป็นคนดี สร้างความเป็นปึกแผ่นป้องกันความแตกร้าวในหมู่มนุษย์ด้วยการปฏิบัติตนตามฐานะที่ตนมีอยู่ เช่น เป็นภรรยามีความจงรักภักดีในสามีแห่งตน เป็นสามีประกอบด้วยสทารสันโดษ ยินดีในภรรยาของตน ไม่ข้องแวะกับหญิงอื่นที่ไม่ใช่ภรรยาของตน สามีและภรรยาที่ประพฤติอยู่ในการเสพเมถุนธรรมต่อกันมิได้เป็นการกระทำที่ลามกบัณฑิตคือผู้รู้ทั้งหลายพึงติเตียนไม่ได้ เพราะเป็นไปตามกิจธรรมดาของโลก แต่ถ้าชายหรือหญิงที่เลี้ยงชีพด้วยการประพฤติล่วงกาเมต่อชายหรือหญิงที่ไม่เป็นสามีหรือภรรยาของตนและชายหรือหญิงนั้นมีผู้พิทักษ์รักษาหวงแหน

๒.๒.๔ หลักการ ลักษณะการห้าม วัตถุประสงค์ศีลข้อที่ ๔

๒.๒.๔.๑ หลักการของศีลข้อที่ ๔

คำว่า มุสาวาท เวรมณี มาจาก มุสา+ วาท คำว่า มุสา หมายถึง สิ่งที่ไม่เป็นความจริง ส่วนคำว่า วาท หมายถึง คำพูด สำเร็จรูปเป็น มุสาวาท หมายถึง คำพูดที่ไม่ตรงกับความจริง เป็นเจตนาที่เป็นเหตุกล่าวไม่จริงทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิด คำว่า เวรมณี แปลว่า เจตนาเครื่องงดเว้น ดังนั้น มุสาวาทาเวรมณี หมายถึง เจตนาเครื่องงดเว้นจากกิริยาที่พูดเท็จ หรือแสดงอาการทางกายที่ส่อความเท็จบิดเบือนความจริงให้ผู้อื่นหลงเชื่อ เว้นจากมุสาวาท คือ ไม่พูดเท็จ จับเอาสาระว่า ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาเท็จโกหกหลอกลวงตัดรอนประโยชน์หรือแกล้งทำลาย

๒.๒.๔.๒ ลักษณะการห้ามของศีลข้อที่ ๔

ศีลข้อที่ ๔ เป็นการเว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง ยุแยง และประณาม (สิ่งที่เรายังไม่รู้ความ จริงแน่นอน) ในอีกนัยหนึ่ง หมายถึง ปัจเจกบุคคลควรเข้าสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยความจริง หรือ ข้อเท็จจริงและความพยายามทั้งหมดต้องเป็นไปเพื่อการแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมุสา มีความหมายว่า การแสดงความเท็จ มีลักษณะ ๗ ประการ ได้แก่

๑. ปดได้แก่ พูดมุสาจริง ๆ ไม่อาศัยมูลเหตุ เห็นบอกว่าไม่เห็น รู้บอกว่าไม่รู้ มีโวหารต่างกันตามความมุ่งหมายของผู้พูดมี ๔ ลักษณะ คือ

๑. ส่อเสียด พูดเพื่อยุยงให้เขาแตกกัน

๒. หลอก พูดเพื่อจะโกงเขา

๓. ยอ พูดเพื่อยกย่องเขา

๔. กลับคำ พูดไว้แล้วแต่ไม่ยอมรับ

๒. ทนสาบาน ได้แก่กิริยาที่เสี่ยงสัตย์ว่าจะพูดตามจริง จะทำตามคำสาบาน แต่ไม่ตั้งใจกล่าวจริงตามสาบาน เป็นพยานทนสาบานแล้วเบิกความเท็จ เป็นต้น

๓. ทำเล่ห์กระเท่ห์ ได้แก่กิริยาที่อวดอ้างความศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่มีจริง เพื่อให้หลงเชื่อนิยมตนเป็นอุบายหาผลประโยชน์ใส่ตนเอง เช่นวิชาคงกระพัน เป็นต้น

๔. มารยา ได้แก่กิริยาที่แสดงออกผิดไปจากความจริง ลวงให้เข้าใจผิด

๕. ทำเลส ได้แก่กิริยาที่พูดมุสาแบบเล่นสำนวน เห็นโจรวิ่งไป เมื่อถูกถามก็ย้ายไปยืนอีกที่หนึ่งกล่าวว่า ยืนตรงนี้ยังไม่เห็นใครผ่านไป

๖. เสริมความ ได้แก่กิริยาที่อาศัยข้อมูลเดิม แต่ขยายเสริมให้มีมากกว่าที่มีอยู่จริงเพื่อทำให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจเป็นอย่างอื่น

๗. อำความ ได้แก่ กิริยาพูดมุสาโดยอาศัยข้อมูลเดิม แต่ตัดข้อความที่ไม่ประสงค์ให้ผู้อื่นรู้ออกเสียเรื่องมีมากตัดเหลือน้อย ปิดความบกพร่องทำให้เข้าใจเป็นอย่างอื่น

๒.๒.๔.๓ วัตถุประสงค์ของศีลข้อที่ ๔

วัตถุประสงค์ของศีลข้อ ๔ นี้เป็นการบัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันการทำลายประโยชน์ของผู้อื่นด้วยการพูดให้คลาดเคลื่อนจากความจริง อันเป็นการตัดประโยชน์ทางวาจา นำมาซึ่งความบาดหมางแตกร้าวกันในเรื่องที่พูดไม่จริง เพราะโดยพื้นฐานแล้วคนทั้งหลายย่อมชอบและนับถือความจริงด้วยกันทั้งนั้น เมื่อพูดจาปราศรัยกันต้องมีความจริงใจต่อกัน อันจะนำมาซึ่งความเคารพนับถือในกันและกัน และรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ที่ต่างคนจะพึงได้ บุคคลที่พูดเท็จชื่อว่า ประพฤติผิดธรรม จัดว่าเป็นบาปตามสิกขาบทนี้โดยเฉพาะเป็นบาปทางวจีกรรม ลักษณะต่าง ๆ เช่น พูดใส่ร้ายป้ายสีกัน การนำเสนอข่าวบิดเบือนแม้กระทั่งด่าว่าพระภิกษุสงฆ์ผู้บอกสอนธรรมะ เพราะคำพูดนั้นมีความสำคัญมากจากการพูดมุสา ทำให้ขาดศีลข้ออื่นๆด้วย เช่น เป็นพยานเท็จเป็นเหตุให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับโทษประหารชีวิตถือว่าผิดศีลข้อปาณาติบาตด้วย หรือการพูดของนักการเมืองบางคนที่เปลี่ยนคำพูดได้ทุกวัน ไม่มีความเป็นจริงสักวัน กลับกลอกหลอกลวงประชาชนไปวันๆ เพื่อหาผลประโยชน์เข้าตัวเองและพรรคพวกนำไปสู่การผิดศีลอทินนาทานดังพุทธพจน์ตรัสไว้บุคคลใดทำผิดศีลข้อมุสานี้แล้ว จะไม่ทำผิดศีลข้ออื่นๆนั้นไม่มี

๒.๒.๕ หลักการ ลักษณะการห้าม วัตถุประสงค์ศีลข้อที่ ๕

๒.๒.๕.๑ หลักการของศีลข้อที่ ๕

คำว่า สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณี แปลว่า เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ศีลข้อนี้บัญญัติขึ้นเพื่อให้รู้จักรักษาสติของตนให้สมบูรณ์ เพราะสุราและเมรัยเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ทำให้ผู้ดื่มแล้วมึนเมาเสียสติแปรเปลี่ยนคนดีให้กลับกลายเป็นคนชั่วได้ในพริบตา เป็นการตัดทอนคุณความดีที่มีอยู่ หรือที่จะมีให้เกิดขึ้น นอกจากสุราและเมรัยแล้วยาเสพติดให้โทษชนิดอื่น เช่น เฮโรอีน ยาบ้า ยาไอซ์ เป็นต้น นับเข้าในศีลข้อที่ ๕ นี้ ดังนั้น ศีลข้อที่ ๕ นี้ นับว่าสำคัญที่สุดในบรรดาศีลทั้ง ๕ ข้อ เพราะผู้ที่ขาดสติแล้วย่อมจะสามารถล่วงละเมิดในศีลข้ออื่น ๆ ได้ทั้งหมด เมื่อเพ่งในข้อสำรวมจากของมึนเมาอันเป็นเหตุให้เสียความผาสุกของร่างกาย และเสียความดีเป็นสำคัญ มีบางคนเข้าใจผิดคิดว่า การดื่มเพื่อเข้าสังคมเป็นเรื่องธรรมดา ที่จริงนั้นเป็นการคิดเอาเองว่าการดื่มน้ำเมาด้วยกันจึงจะคบกันได้

๒.๒.๕.๒ ลักษณะการห้ามของศีลข้อที่ ๕

ข้อห้ามตามศีลข้อ ๕ ได้แก่ น้ำเมา และฝิ่น กัญชา ยาบ้าและของเมาอย่างอื่น ๆ๑) น้ำเมา ได้แก่ สุราและเมรัย ที่ชื่อว่า สุรา ได้แก่ สุราที่ทำจากแป้ง สุราที่ทำจากขนม สุราที่ทำจากข้าวสุก

สุราหมักแป้งเชื้อเหล้า สุราที่ผสมเครื่องปรุงหลายชนิด ที่ชื่อว่า เมรัย มี ๕ ชนิดได้แก่ ๑) น้ำหมักดองดอกไม้ (ปุปผาสโว) ๒) น้ำหมักดองผลไม้ (ผลาสโว) เช่นไวน์ เป็นต้น ๓) น้ำหมักดองน้ำหวาน (มธวาสโว) ๔) น้ำหมักดองน้ำอ้อนหรือน้ำตาลเมา(คุฬาสโว) ๕) น้ำหมักดองที่ปรุงด้วยเครื่องเทศต่าง ๆ (สัมภาระสังยุตโต)[๒๔] คำว่า ดื่ม คือ ภิกษุดื่ม โดยที่สุดแม้ดื่มด้วยปลายหญ้าคาแตะ ต้องอาบัติปาจิตตีย์) ฝิ่น กัญชา ยาบ้าและของเมาอย่างอื่น ๆ ที่ทำให้อาการเหมือนน้ำเมา จัดเป็นข้อห้ามในสิกขาบทนี้โดยอนุโลม เว้นจากของเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท คือ ไม่เสพของมึนเมา จับเอาสาระว่า ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากความประมาทพลั้งพลาดมัวเมาเนื่องจากการใช้สิ่งเสพติดที่ทำให้เสียสติสัมปชัญญะ

๒.๒.๕.๓ วัตถุประสงค์ของศีลข้อที่ ๕

ศีลข้อที่ ๕ มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อให้คนรู้จักรักษาสติของตนเองให้สมบูรณ์ มุ่งคุ้มครองกายไม่ให้วิปริต คุ้มครองจิตไม่ให้วิปลาส ขอบเขตและข้อห้ามของศีลข้อนี้มีทั้งโดยตรงและโดยอ้อมให้เห็นโทษของการดื่มสุรา ที่ทำให้เกิดความประมาทปราศจากความเคารพต่อมารดา บิดา ญาติพี่น้อง มิตรสหาย แม้อุปัชฌายาจารย์ สมณพราหมณ์ผู้มีศีล ก็ไม่เคารพกระทำกรรม มีกาย วาจา ใจหยาบช้า พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า การดื่มน้ำเมา คือ สุรา และเมรัยอันบุคคลเสพแล้วกระทำให้มากแล้ว ยังสัตว์ให้ไปเกิดในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย ผลแห่งการดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัยอย่างเบาที่สุด คือ เกิดเป็นคนบ้าไม่สมประกอบ และถ้าได้เกิดมาเป็นมนุษย์ จะได้รับผลจากการดื่มสุรา ๖ ประการ คือ

๑. เป็นเหตุให้เสียทรัพย์
๒. เป็นเหตุให้ก่อการวิวาท
๓. เป็นเหตุให้เกิดโรค
๔. เป็นเหตุถูกผู้อื่นติเตียน เสียชื่อเสียง
๕. เป็นเหตุประพฤติมารยาทที่น่าอดสู
๖. เป็นเหตุทอนกำลังปัญญา

จากที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับศีล ๕ ข้อนี้ มีประโยชน์เพื่อความสงบสุขของสังคมกล่าวคือ เพื่อป้องกันการล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น อันจะส่งผลให้เกิดการทะเลาะวิวาท ความหวาดระแวง และความวุ่นวายในสังคมอันจะมีผลทำให้ ๑) ตนเองไม่เดือดร้อน ๒) ผู้อื่นไม่เดือดร้อน ๓) ทำให้สังคมสงบเป็นสุข และเจริญด้วยอารยธรรม ๔) ประเทศเจริญรุ่งเรือง เศรษฐกิจดี ไม่มีการคดโกง ๕) โลกร่มเย็นเกิดสันติสุข ปราศจากสงคราม เข่นฆ่าเบียดเบียนทำร้ายกันทั้งนี้ยังประโยชน์เพื่อเป็นการพัฒนาจิตใจของผู้ถือในศีล ๕ ที่บัญญัติขึ้นมาเพื่อควบคุมไม่ให้มีการแสดงออกทางกาย วาจา และใจไปในทางที่ตอบสนองอำนาจของกิเลส ดังนั้นการทำผิดศีลแต่ละครั้งก็คือการการยอมให้กิเลสเข้ามาครอบงำจิตใจได้ เมื่อทำผิดศีลเพิ่มมากขึ้นแต่ละครั้งย่อมทำให้จิตใจหยาบกระด้างมากยิ่งขึ้น ทำให้สามารถทำผิดได้รุนแรงมากขึ้นไปเรื่อยๆ เป็นการพอกพูนความผิดไม่รู้จบสิ้น การถือศีลแต่ละข้อนั้นจะส่งผลให้มี การขัดเกลากิเลสเป็นการปรับปรุงพัฒนาจิต และต้องมีมนุษยธรรม โดยการมีเบญจธรรมมาสนับสนุนเบญจศีลจึงจะถือว่าครบถ้วนสมบูรณ์

---

[๒๔]พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์ วรทสฺสี), **เบญจศีลเบญจธรรม : อุดมชีวิตของมนุษย์,** (กรุงเทพมหานคร : ต้นบุญพิมพ์ดี,๒๕๕๕), หน้า ๑๕๖.

๒.๓ การตัดสินการล่วงละเมิดและความโทษหนัก-เบาของศีล ๕

๒.๓.๑ การตัดสินการล่วงละเมิดและความโทษหนัก - เบาของศีลข้อที่ ๑

๒.๓.๑.๑ การตัดสินการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๑

ศีลข้อที่ ๑ เป็นการรักษาเจตนาในการเว้นจากการฆ่าสัตว์ทั้งด้วยตนเอง และไม่ใช้ให้ผู้อื่นฆ่า หรือประพฤติตนเว้นจากปาณาติบาตเจตนาในการฆ่าสัตว์ที่มีชีวิต โดยมีหลักเกณฑ์การวินิจฉัยว่า การฆ่าคนหรือสัตว์มีชีวิตจะถือเป็นปาณาติบาต หรือไม่หรือผิดศีลข้อที่ ๑ หรือไม่อย่างไร ต่อเมื่อวินิจฉัยได้ว่า การกระทำของผู้นั้นประกอบด้วยองค์ ๕[๒๕] หรือเรียกว่า สัมภาระ ๕ อย่าง คือ

๑. ปาโณ คนหรือสัตว์นั้นมีชีวิต
๒. ปาณะสัญญิตา (ผู้ฆ่า) รู้อยู่ว่าคนหรือสัตว์นั้นมีชีวิต
๓. วะธะกะจิตตัง มีจิตคิดจะฆ่า
๔. อุปักกะโม ความพยายามที่จะฆ่า
๕. เตน มรณัง คนหรือสัตว์มีชีวิตตายด้วยความพยายามนั้น[๒๖]

จากหลักเกณฑ์การวินิจฉัยขององค์ประกอบของปาณาติบาตข้างต้น หากขาดองค์ประกอบข้อใดข้อหนึ่งไปหรือขาดสัมภาระใดสัมภาระอย่างหนึ่งไป ไม่ครบ ๕ การกระทำนั้นก็ไม่ถือว่าเป็นปาณาติบาต แต่หากครบองค์ทั้ง ๕ ประการ จึงจะสำเร็จเป็นปาณาติบาต การกระทำปาณาติบาตเริ่มจากจิตที่คิดจะฆ่าเป็นตัวนำ จากนั้นจึงใช้ความพยายามต่าง ๆ ในการกระทำปาณาติบาตให้สำเร็จ การรักษาศีลข้อที่ ๑ นั้นย่อมครอบคลุมการประพฤติตนเว้นจากปาณาติบาต ทั้งต่อมนุษย์ และสัตว์เดรัจฉาน เพราะทุกชีวิตล้วนรักชีวิต รักสุขเกลียดทุกข์ เป็นเพื่อนร่วมเกิดแก่เจ็บตายในโลกเหมือนกัน

๒.๓.๑.๒ ความโทษหนัก – เบาของศีลข้อที่ ๑

ศีลข้อที่ ๑ เป็นเรื่องการทำให้ตาย ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์และสัตว์เดรัจฉานก็ตาม รวมไปถึงการฆ่าเองหรือใช้ให้คนอื่นฆ่าก็ตาม ถือว่าผิดศีลทั้งสิ้น ส่วนจะบาปมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับเจตนาและชนิดของมนุษย์และสัตว์ที่ถูกฆ่า ถ้าหากว่าฆ่ามนุษย์หรือสัตว์ที่มีคุณมาก ก็จะมีบาปมากหากว่าฆ่ามนุษย์หรือสัตว์ที่มีคุณน้อยก็มีบาปน้อยและการฆ่านั้นก็มีอยู่ ๒ ประเภทคือ ฆ่าโดยจงใจคือคิดไว้ตั้งแต่แรกแล้วว่าจะฆ่า เช่น ฆ่าคู่อริ เป็นต้น ฆ่าโดยไม่จงใจ คือไม่ได้คิดไว้ก่อน แต่บังเอิญเรื่องเกิดขึ้น เช่น ฆ่าเพราะเกิดบันดาลโทสะ เป็นต้น นอกจากแสดงเกณฑ์สำหรับตัดสินว่าผิดหรือไม่ผิดศีลแล้ว ยังได้แสดงเกณฑ์ตัดสินในแง่ของการผิดศีลที่มีโทษมากและโทษน้อยด้วย โดยวางเกณฑ์การตัดสินไว้ดังนี้[๒๗]

๑. คุณ : ฆ่าสัตว์มีคุณมาก ก็มีโทษมาก ฆ่าสัตว์มีคุณน้อยหรือไม่มีคุณ ก็มีโทษน้อย เช่น ฆ่าพระอรหันต์มีโทษมากกว่าฆ่าปุถุชน ฆ่าสัตว์ช่วยงานมีโทษมากกว่าฆ่าสัตว์ดุร้าย

---

[๒๕]มหามงกุฏราชวิทยาลัย, **มงฺคลตฺถทีปนี แปล เล่ม ๒,** พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๕๓.

[๒๖]**ขุ.อิติ.อ.** (ไทย) ๔๕/๔๔๕.,**ที.สี.อ.** (ไทย) ๑/๑/๑๘๗.

[๒๗]ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์, **หลักพุทธศาสนา,** (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.เอ็ม.เอ็ม. จำกัด,๒๕๒๓), หน้า ๕๒ - ๕๓.

๒. ขนาดกาย : สำหรับสัตว์จำพวกดิรัจฉานทั่วไปที่ไม่มีคุณเหมือนกัน ฆ่าสัตว์ใหญ่ก็มีโทษมาก ฆ่าสัตว์เล็กมีโทษน้อย

๓. ความพยายาม : ถ้ามีความพยายามในการฆ่ามากก็มีโทษมาก ถ้ามีความพยายามในการฆ่าน้อยก็มีโทษน้อย

๔. กิเลสหรือเจตนา : ถ้ากิเลสหรือเจตนาแรงก็มีโทษมาก ถ้ากิเลสหรือเจตนาอ่อนก็มีโทษน้อย เช่น ฆ่าสัตว์ด้วยโทสะหรือจงใจเกลียดชัง มีโทษมากกว่าฆ่าด้วยป้องกันตัว

การล่วงละเมิดนอกจากศีลจะขาดแล้ว ยังถือว่าเป็นบาปด้วย ฉะนั้นจึงไม่ควรเบียดเบียนบีบคันกัน ควรอยู่ร่วมกันด้วยไมตรีจิต สันติภาพที่มั่นคงก็จะเกิดขึ้นก็เพื่อเป็นเครื่องรักษาอวัยวะและชีวิตของสรรพสัตว์ มิให้เบียดเบียนกันและกัน เพื่อให้มนุษย์คลายความเหี้ยมโหด มีเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน เห็นชีวิตผู้อื่นมีคุณค่าเท่าเทียมกับชีวิตตน มุ่งคุ้มครองป้องกันชีวิต ขอบเขตของสิกขาบทข้อนี้มีทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

๒.๓.๒ การตัดสินการล่วงละเมิดและความโทษหนัก - เบาของศีลข้อที่ ๒

๒.๓.๒.๑ การตัดสินการล่วงละเมิดของศีลข้อที่ ๒

ศีลข้อที่ ๒ เป็นการรักษาเจตนาในการเว้นจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านทรัพย์หรือกรรมสิทธิ์ทั้งด้วยตนเอง และไม่ใช้ให้ผู้อื่นทำ หรือเว้นจากอทินนาทาน ได้แก่ การลักเอาทรัพย์สิ่งของของผู้อื่น ซึ่งเจ้าของหวงแหนมิได้บอกอนุญาตให้โดยกาย และโดยวาจา โดยมีหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยว่า การลักขโมยนั้นๆ จะเป็นอันล่วงอทินนาทานสิกขาบทหรือไม่หรือผิดศีล ๕ ข้อที่ ๒ หรือไม่ โดยมีประกอบด้วยองค์หรือสัมภาระ ๕ ประการเป็นหลักวินิจฉัยว่าศีลขาดหรือไม่ คือ[๒๘]

๑) สิ่งของนั้นมีเจ้าหวงแหน (ปรปริคฺคหิตํ) หมายถึง ตัวทรัพย์ทั้งที่เป็นสวิญญาณกทรัพย์ ทรัพย์มีวิญญาณ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย คน เป็นต้น หรือ อวิญญาณกทรัพย์ ทรัพย์ที่ไม่มีวิญญาณ เช่น บ้าน ที่ดิน ทั้งที่เป็นที่อยู่อาศัยหรือที่ทำกิน ต้นไม้ เป็นต้น ซึ่งประเด็นสำคัญนั้นอยู่ตรงที่ทรัพย์นั้นมีเจ้าของและเจ้าของนั้นเป็นมนุษย์

๒) รู้อยู่ว่าสิ่งของนั้นมีเจ้าของหวงแหน (ปรปริคฺคหิตสญฺญิตา) ได้แก่ ผู้กระทำนั้นสามารถรับรู้หรือเข้าใจได้ว่าทรัพย์ของผู้อื่น หรือแม้แต่มีความสงสัยลังเลใจว่าเป็นทรัพย์มีเจ้าของ และเจ้าของไม่อนุญาต เว้นแต่เจ้าของนั้นจะเป็นเปรตหรือเดรัจฉานเท่านั้นแม้หวงแหนก็ไม่ถือว่าเป็นของมีเจ้าของหวงแหน

๓) มีจิตคิดจะลัก (ข้อนี้มุ่งเจตนา) (เถยฺยจิตฺตํ) ผู้นั้นมีจิตใจเป็นโจร ต้องการจะขโมยของผู้อื่น ซึ่งมีความคิดหรือความรู้สึกที่จะลักเป็นต้นทุนอยู่เดิมแล้ว จิตนี้แม้จะเกิดเพียงครั้งเดียวก็ถือว่าเป็นไถยจิตทั้งนั้น

๔) มีความพยายามเพื่อจะลักสิ่งของนั้น (อุปกฺกโม) คือ มีความพยายามหรือความขวนขวายแสวงหาทางเพื่อที่จะนำวัตถุสิ่งที่ประสงค์นั้นมา ซึ่งมีความพยายาม ๒ ทางด้วยกัน คือ (๑) ความพยายามทางกาย เช่นการจับต้องตัวทรัพย์นั้นให้เคลื่อนไหวเพื่อจะเอามาเป็นของตนหรือผู้อื่น

---

[๒๘] **ที.สี.อ.** (ไทย) ๑/๑/๑๙๐.

การปกปิดซุกซ่อนทรัพย์เพื่อจะลัก หรือ (๒) ความพยายามทางวาจา เช่น การชักชวนผู้อื่นร่วมทำการในการกระทำอทินนาทาน ตู่เอาอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่น สั่งหรือบังคับให้ผู้อื่นลักทรัพย์

๕) ได้สิ่งของนั้นมาด้วยความพยายามนั้น (เตน หรณํ) ได้แก่ การกระทำสำเร็จลงได้ด้วยการกระทำครบตามขั้นตอนทั้ง ๕ ขั้นตอน เช่น สามารถทำให้สิ่งของนั้นขยับออกจากที่แม้เพียงเล็กน้อยก็ถือได้ว่าสำเร็จกิจแห่งอทินนาทานทั้งนั้น[๒๙]

การจะวินิจฉัยว่าศีลข้อ ๒ ขาดหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้ลักเป็นสำคัญ มิได้แสดงหลักฐานพยานภายนอกมาเป็นเครื่องตัดสินเหมือนในทางกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งโดยนัยนี้ผู้ถูกกล่าวหาว่าลักทรัพย์จะต้องจำนนต่อหลักฐานของโจทก์ถึงกับได้รับจำคุก แต่ศีลเขาอาจจะบริสุทธิ์อยู่ก็ได้ ขณะเดียวกันผู้กระทำโจรกรรมแต่ศาลตัดสินปล่อยตัวพ้นข้อหา เพราะหลักฐานทั้งพยานวัตถุและพยานบุคคลอ่อน ไม่พอที่จะลงโทษแต่ศีลของเขา อาจไม่บริสุทธิ์ก็ได้ หากการกระทำอทินนาทานนั้นครบองค์ทั้ง ๕ ประการจึงจะสำเร็จเป็นอทินนาทาน โดยที่การกระทำอทินนาทานเริ่มจากจิตที่คิดจะลักเป็นตัวนำ จากนั้นจึงใช้ความพยายามต่าง ๆ ในการกระทำอทินนาทานให้สำเร็จ ฉะนั้นการรักษาศีลที่ ๒ ย่อมประพฤติตนเว้นจากอทินนาทาน ทั้งต่อทรัพย์สิ่งของ สัตว์เลี้ยง และบุคคลอันเป็นที่รัก ของบุคคลอื่น เพราะทุกชีวิตล้วนหวงแหนในสิ่งอันเป็นที่รักของตนเองอย่างยิ่ง

๒.๓.๒.๒ ความโทษหนัก - เบาของศีลข้อที่ ๒

การกระทำอทินนาทานนั้นเป็นความจงใจในการถือเอาสิ่งของผู้อื่นด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง โดยที่เจ้าของไม่ยินยอมพฤติกรรมเช่นนี้มีลักษณะแตกต่างกันไปในรายละเอียด เพราะขึ้นอยู่กับวิธีการในการถือเอาทรัพย์ของผู้อื่นเกณฑ์การพิจารณาโทษของอทินนาทาน[๓๐] เช่น การลักทรัพย์หรือการชิงทรัพย์ จะถือว่ากระทำสำเร็จเป็นอทินนาทานในขณะที่หยิบสิ่งของนั้นพ้นจากฐานของตัวทรัพย์ หรือการยักยอกทรัพย์ จะถือว่ากระทำสำเร็จเป็น อทินนาทานในขณะที่ฝ่ายยักยอกไม่คิดจะให้คืน ทรัพย์นั้นและฝ่ายเจ้าของทอดธุระที่จะได้ทรัพย์นั้นคืน แต่ไม่ว่าจะกระทำอทินนาทานในรูปแบบใด ก็ถือว่าผู้กระทำได้ละเมิดศีลธรรมหรือจะมีโทษมากหรือน้อย มีเกณฑ์ดังนี้

๑. กำหนดด้วยวัตถุ คือ ทรัพย์นั้นเป็นของเล็กหรือของใหญ่ มีค่ามากมีโทษมาก มีค่าน้อยมีโทษน้อย

๒. กำหนดด้วยคุณบุคคล คือ เจ้าของเป็นบุคคลมีคุณมากหรือน้อย

๓. กำหนดด้วยเจตนา คือ ความตั้งใจที่จะถือเอาทรัพย์ของเขา ที่เจือด้วยกิเลสมากมีโทษมาก ที่เจือด้วยกิเลสน้อยมีโทษน้อย

๔. กำหนดด้วยประโยค คือ ความพยายามที่จะได้ทรัพย์นั้นมา ถ้ามีความพยายามมากมีโทษมาก มีความพยายามน้อยมีโทษน้อย

จากหลักการข้างต้นจะเห็นว่า ศีลข้อที่ ๒ จะมีโทษมากหรือน้อย ก็สุดแล้วแต่องค์ประกอบคนประกอบอทินนาทานเนืองๆ สิ้นชีพแล้วต้องตกนรก หากเกิดมาเป็นมนุษย์อีกในภายหลัง ทำให้ต้องสูญเสียทรัพย์อยู่เนืองๆ นอกจากนั้น ยังมีโทษที่เห็นได้อีกหลายประการ เช่น เมื่อเขาจับได้ฟ้องร้องใน

---

[๒๙]**ขุ.อิติ.อ.** (ไทย) ๔๕/๔๔๙.

[๓๐]**มงฺคล.** (ไทย) ๒/๒๐๓/๙๘.

โรงในศาลต้องเสียชื่อเสียง เสียทรัพย์ในการต่อสู้คดี หรืออาจจะต้องติดคุกติดตะราง เสียเวลาของชีวิตไปไม่คุ้มกับทรัพย์ที่ตนอยากได้ และขโมยมา การโกงต่างๆ จัดเป็นอทินนาทานทั้งสิ้น เป็นเหตุให้สูญเสียความเป็นคนดี เสียเวลาในการพัฒนาจิตใจให้ขึ้นสู่ระดับสูง ทำให้สังสารวัฏต้องยาวออกไป คนขโมยเขาครั้งหนึ่ง จิตใจจะต่ำลงครั้งหนึ่ง เป็นการสูญเสียทางจิตใจและความเป็นคนมีเกียรติในสังคมเมื่อบุคคลหวังความเจริญในหน้าที่การงานก็ควรเว้นจากอทินนาทาน หรือละสิ่งอันเป็นมิจฉาชีพประพฤติเป็นธรรมในกิจการ ในบุคคล ในวัตถุที่จะพึงกระทำอันจะก่อให้เกิดความสุขความเจริญมีความประสงค์คือให้มนุษย์ประกอบอาชีพในทางสุจริตไม่เอารัดเอาเปรียบ ทั้งยังเคารพในทรัพย์สินของตนและผู้อื่นเพื่อให้เกิดความสงบสุข เกิดความไว้วางใจกันในการอยู่ร่วมกัน

๒.๓.๓ การตัดสินการล่วงละเมิดและความโทษหนัก - เบาของศีลข้อที่ ๓

๒.๓.๓.๑ การตัดสินการล่วงละเมิดของศีลข้อที่ ๓

ศีลข้อที่ ๓ เป็นเจตนาในการเว้นจากการประพฤติล่วงละเมิดทางกามต่อหญิงที่มิใช่ภรรยาของตนเอง หรือชายที่มิใช่สามีของตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่นในคู่ครอง บุคคลที่รักหวงแหน และไม่นอกใจคู่ครองของตนเอง หรือประพฤติตนเว้นจากกาเมสุมิจฉาจาร อันเป็น การประพฤติลามกในกามทั้งหลายที่บัณฑิตพึงติเตียน ความสำรวมในกามนั้นเป็นกิริยาที่ผู้ชายและผู้หญิงต่างต้องระมัดระวังไม่ควรประพฤติมักมากในกามคุณข้อนี้ส่องความบริสุทธิ์ผ่องใสของชายหญิงให้กระจ่างแจ่มใสชายหญิงผู้เว้นจากกาเมสุมิจฉาจารแล้วแต่ยังประพฤติมักมากอยู่ในกาม ย่อมไม่มีสง่าราศี ตกอยู่ในมลทิน ไม่พ้นจากความติฉินไป การล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๓ มีองค์ประกอบของกาเมสุมิจฉาจารอยู่ ๔ องค์ประกอบ คือ

๑. อะคะมะนียะวัตถุ คือ วัตถุที่จะพึงล่วงเกิน (สตรีหรือบุรุษที่ไม่ควรล่วงละเมิด)

๒. ตัตถะ เสวะนะจิตตัง หมายถึง จิตคิดจะเสพในอคมนียวัตถุนั้น

๓. เสวะนัปปะโยโค ได้แก่ กระทำความพยายามในการเสพ

๔. มัคเคนะ มัคคะปะฏิปัตติอะธิวาสะนัง คือ การยังมรรคให้ดำเนินไปทางมรรคหรือหยุดอยู่ (มรรค ในที่นี้หมายถึง อวัยวะเพศ ทวารหนัก ทวารเบา และปาก)[๓๑]

จากหลักการข้างต้นจะเห็นว่า กาเมสุมิจฉาจารนี้เมื่อบุคคลไม่ว่าชายหรือหญิงหากกระทำครบทั้ง ๔ ขั้นตอนดังกล่าวนี้ ศีลจึงขาด แต่ถ้าไม่ครบศีลก็เพียงแต่ด่างพร้อย ส่วนจะมีโทษหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับคุณธรรมและความสมัครใจของผู้ล่วงละเมิดและผู้ถูกล่วงละเมิด หากบุคคลกระทำกาเมสุมิจฉาจารด้วยตนเองย่อมครบองค์ประกอบแห่งกาเมสุมิจฉาจารทั้ง ๔ ประการ โดยที่การกระทำกาเมสุมิจฉาจารเริ่มจากจิตที่ คิดจะเสพเป็นตัวนำ จากนั้นจึงใช้ความพยายาม ในการกระทำกาเมสุมิจฉาจารให้สำเร็จฉะนั้น การรักษาศีล ๕ ข้อที่ ๓ ย่อมครอบคลุมการประพฤติตนเว้นจากกาเมสุมิจฉาจาร เพราะบุคคล ผู้เป็นที่รักย่อมเป็นที่หวงแหนยิ่งของบุคคลทั้งหลาย และเว้นจากการประพฤติลามกในกาม อันเป็นที่ติเตียนของชาวโลกทั้งหลาย

---

[๓๑] **ขุ.อิติ.อ.** (ไทย) ๔๕/๔๕๐.

๒.๓.๓.๒ ความโทษหนัก - เบาของศีลข้อที่ ๓

สาเหตุที่ห้ามไม่ให้ประพฤติล่วงละเมิดศีลข้อ ๓ นี้ ก็เพราะว่าการแสดงออกทางเพศไม่ควรเกิดขึ้นโดยปราศจากความรัก และความสัมพันธ์กันอย่างเคารพกันและกัน อย่างไม่เอาเปรียบกัน ให้คำนึงไว้เสมอว่า ถ้าทำผิดต่อกันในด้านการล่วงประเวณี จะมีผลให้อีกฝ่ายได้รับความทุกข์ ควรที่จะรักษาความสุขของตนและผู้อื่นด้วยการเคารพสิทธิ์และจริงใจต่อกันและกัน ผู้รักษาศีลข้อนี้จะต้องตระหนักถึงความทุกข์อันเกิดแต่การประพฤติผิดในกาม มีความรับผิดชอบและเรียนรู้วิถีทางที่จะปกป้องความปลอดภัยและความซื่อสัตย์มั่นคงของปัจเจกชน คู่สามีและภรรยา ครอบครัว และสังคม ไม่ข้องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ฉันชู้สาวโดยปราศจากความรัก และความผูกพันอันยาวนานเพื่อรักษาความสุขของตนเองและผู้อื่น พร้อมกันนั้นก็ควรกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในหน้าที่เพื่อปกป้องเด็กๆ จากการถูกทารุณกรรมทางเพศ และปกป้องคู่สมรสและครอบครัวมิให้แตกแยกจากการประพฤติผิดในกามเกณฑ์การพิจารณาโทษของกาเมสุมิจฉาจาร[๓๒] จะมีโทษมากหรือโทษน้อย มีดังนี้เมื่อพิจารณาในส่วนของกรรม โทษจากการล่วงละเมิดของศีลข้อนี้ มีความหนักเบาลดหลั่นลงไปตามเกณฑ์ดังนี้

๑. กำหนดด้วยบุคคล หรือวัตถุ คือประพฤติต่อผู้ต้องห้ามทั้งที่เป็นคู่ครองคนอื่น และด้วยจารีตห้าม หรือผู้มีคุณธรรม มีโทษมาก ประพฤติต่อบุคคลทั่วไปมีโทษน้อยกว่า

๒. กำหนดด้วยเจตนา คือ มีเจตนาประกอบด้วยอำนาจราคะแรงกล้ามาก มีโทษมาก ถ้ากระทำไปโดยถูกยั่วยวน หรือด้วยความกลัว เช่น หญิงที่ไม่เต็มใจแต่ถูกบังคับจึงยอมร่วมสังวาสกับชายเพราะความกลัวจะถูกทำร้าย มีโทษน้อยกว่า

๓. กำหนดด้วยประโยค คือ ความพยายามประกอบกามกิจ ถ้าข่มขืนไม่ยินยอมมีโทษมาก โดยรักใคร่สมยอมมีโทษน้อยกว่า

จากหลักการข้างต้นจะเห็นว่า สาเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามไม่ให้ประพฤติล่วงละเมิดศีลข้อ ๓ นี้ ก็เพราะว่าการแสดงออกทางเพศไม่ควรเกิดขึ้นโดยปราศจากความรัก และความสัมพันธ์กันอย่างเคารพกันและกัน อย่างไม่เอาเปรียบกัน ให้คำนึงไว้สมอว่า ถ้าทำผิดต่อกันในด้านการล่วงประเวณี จะมีผลให้อีกฝ่ายได้รับความทุกข์ ควรที่จะรักษาความสุขของตนและผู้อื่นด้วยการเคารพสิทธิ์และจริงใจต่อกันและกัน ผู้รักษาศีลข้อนี้จะต้องตระหนักถึงความทุกข์อันเกิดแต่การประพฤติผิดในกาม มีความรับผิดชอบและเรียนรู้วิถีทางที่จะปกป้องความปลอดภัยและความซื่อสัตย์มั่นคงของปัจเจกชน คู่สามีและภรรยา ครอบครัว และสังคม ไม่ข้องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ฉันชู้สาวโดยปราศจากความรัก และความผูกพันอันยาวนานเพื่อรักษาความสุขของตนเองและผู้อื่น พร้อมกันนั้นก็ควรกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในหน้าที่เพื่อปกป้องเด็กๆ จากการถูกทารุณกรรมทางเพศ และปกป้องคู่สมรสและครอบครัวมิให้แตกแยกจากการประพฤติผิดในกาม การล่วงเกินในขอบเขตของความเป็นสามี-ภรรยา ที่เป็นไปทางกาย ในการประพฤติล่วงละเมิดทางเพศ จะมีโทษมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับคุณความดีของผู้ถูกละเมิด ความแรงของกิเลสและความพยายาม เช่น ผู้ถูกละเมิดประกอบด้วยคุณความดีมาก ย่อมมีโทษมากถ้าประกอบด้วยคุณความดีน้อย ย่อมมีโทษน้อย ถ้ามีความพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย แต่มีความพยายามมากก็มีโทษมาก มีความพยายามน้อยก็มีโทษน้อย

---

[๓๒] **มงฺคล.** (ไทย) ๒/๒๐๕/๑๐๑.

๒.๓.๔ การตัดสินการล่วงละเมิดและโทษหนัก - เบาของศีลข้อที่ ๔

๒.๓.๔.๑ การตัดสินการล่วงละเมิดของศีลข้อที่ ๔

ศีลข้อที่ ๔ เป็นการรักษาเจตนาในการเว้นจากการกล่าวเรื่องไม่จริง ให้เป็นจริง หรือประพฤติตนเว้นจากมุสาวาท อันเป็นเจตนาที่เป็นอกุศลหลอกลวงกล่าวเรื่องราว ที่ไม่จริงให้เป็นจริง โกหกหลอกลวงให้คนอื่นเชื่อถือตนเอง เพื่อแกล้งทำลายหรือลิดรอนประโยชน์ โดยมีองค์ประกอบเป็นการตัดสินการล่วงละเมิดของมุสาวาทประกอบด้วยองค์ ๔ คือ

๑. อะตะถัง วัตถุง คือ เรื่องไม่จริง
๒. วิสังวาทนจิตตัง หมายถึง จิตคิดจะพูดให้ผิด
๓. ตัชโช วายาโม หมายถึง มีความพยายามอันเกิดแต่จิตนั้น
๔. ปรัสส ตทัตถวิชานนัง คือ การให้คนอื่นเข้าใจเนื้อความนั้น[๓๓]

จากหลักการข้างต้น หากบุคคลกระทำครบองค์ประกอบ ๔ ข้อนี้ ศีลขาดทันที แต่ไม่ครบองค์ทำให้ศีลทะลุหรือด่างพร้อย ไม่บริสุทธิ์ แม้ตนจะกระทำเอง ใช้ให้ผู้อื่นกระทำหรือร่วมมือกับผู้อื่นกระทำ เช่น มีความตั้งใจโกหกและกระทำได้อย่างแนบเนียน คือ พูดแล้วคนฟังเชื่อตามที่พูดด้วย ถือว่าศีลขาด หรือตั้งใจจะพูดเรื่องไม่จริงแต่ว่าไม่ได้พูด ก็ไม่ครบองค์ประกอบ ๔ ศีลจึงไม่ขาด โดยที่การกระทำมุสาวาทเริ่มจากจิตที่คิดจะกล่าวหลอกลวงเป็นตัวนำ จากนั้นจึงใช้ความพยายามต่างๆในการกระทำมุสาวาทให้สำเร็จ ฉะนั้น การรักษาศีลข้อที่ ๔ ย่อมประพฤติตนเว้นจากมุสาวาทเพราะการกล่าวเรื่องไม่จริงย่อมส่งผลเสียหายต่อบุคคลอื่น เมื่อกระทำครบองค์ประกอบ ๔ ข้อนี้ ศีลขาดทันที ถ้าไม่ครบองค์อาจจะทะลุหรือด่างพร้อย ไม่บริสุทธิ์ แม้ตนจะกระทำเอง ใช้ให้ผู้อื่นกระทำหรือร่วมมือกับผู้อื่นกระทำ เช่น มีความตั้งใจโกหกและกระทำได้อย่างแนบเนียน คือ พูดแล้วคนฟังเชื่อตามที่พูดด้วย ถือว่าศีลขาด หรือตั้งใจจะพูดเรื่องไม่จริงแต่ว่าไม่ได้พูด ก็ไม่ครบองค์ประกอบ ๔ ศีลจึงไม่ขาด เป็นต้น

๒.๓.๔.๒ ความโทษหนัก - เบาของศีลข้อที่ ๔

หลักเกณฑ์การพิจารณาโทษของมุสาวาท จะมีโทษมากหรือโทษน้อย ขึ้นอยู่กับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการมุสาวาท ได้รับความเสียหายมากมีโทษมาก ได้รับความเสียหายน้อยมีโทษน้อย เช่น ผู้ที่เป็นพยานเท็จทำให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับโทษ ประหารชีวิต จำคุก หรือได้รับความเสียหายในทรัพย์สิน มีโทษมาก หรือผู้ได้รับแจกเงินจำนวนมาก ถูกผู้อื่นถามถึงจำนวนเงินที่ได้รับแจก แกล้งตอบว่าได้รับมาจำนวนน้อย เช่นนี้จัดว่ามีโทษน้อย เป็นต้น คำพูดนั้นมีความสำคัญมาก จากการพูดมุสา ทำให้ขาดศีลข้ออื่นๆด้วย เช่น เป็นพยานเท็จเป็นเหตุให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับโทษประหารชีวิตถือว่าผิดศีลข้อปาณาติบาตด้วย หรือการพูดของนักการเมืองบางคนที่เปลี่ยนคำพูดได้ทุกวัน ไม่มีความเป็นจริงสักวัน กลับกลอกหลอกลวงประชาชนไปวันๆ เพื่อหาผลประโยชน์เข้าตัวเองและพรรคพวก นำไปสู่การผิดศีลอทินนาทาน ดังพุทธพจน์ตรัสไว้ บุคคลใดทำผิดศีลข้อมุสานี้แล้ว จะไม่ทำผิดศีลข้ออื่นๆนั้นไม่มี กล่าวโดยสรุปศีลข้อที่ ๔ ประสงค์เพื่อป้องกันการทำลายประโยชน์ของกันและกัน เพื่อความสามัคคีและปรารถนาดีต่อกันด้วยจริงใจ[๓๔]

---

[๓๓] **ขุ.อิติ.อ.** (ไทย) ๔๕/๔๕๑.

[๓๔] **มงฺคล.** (ไทย) ๒/๒๑๐/๑๐๖-๑๐๗.

๒.๓.๕ การตัดสินการล่วงละเมิดและโทษหนัก - เบาของศีลข้อที่ ๕

๒.๓.๕.๑ การตัดสินการล่วงละเมิดของศีลข้อที่ ๕

ศีลข้อที่ ๕ เป็นการรักษาเจตนาในการเว้นจากการดื่มสุราและเมรัย ที่ส่งผลให้ขาดสติสัมปชัญญะสามารถกระทำในสิ่งที่ประมาทพลาดพลั้ง ประพฤติหรือดำเนินชีวิต ผิดไปจากทำนองคลองธรรม หรือประพฤติตนเว้นจากการดื่มสุราเมรัย โดยมีองค์ประกอบในการตัดสินการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ มี ๔ ประการ คือ

๑. มัชชภาโว คือ ความเป็นของเมา

๒. ปาตุกัมยตาจิตตัง ได้แก่ จิตคิดจะดื่ม

๓. ตัชโช วายาโม หมายถึง ความพยายามอันเกิดแต่จิตนั้น

๔. อัชโฌหรณัง คือ การกลืนให้ล่วงลงในลำคอ[๓๕]

จากหลักการข้างต้น หากผู้กระทำๆครบองค์ประกอบทั้ง ๔ ประการแล้ว ศีลขาด ถ้าไม่ครบองค์ถือว่าไม่ขาดแต่อาจด่างพร้อย และถ้าผู้ดื่ม ๆ จนเกิดความมึนเมาขาดสติก็จะสามารถกระทำทุจริตอื่นๆ ได้การดื่มสุราเป็นข้อพึงละเว้นสำหรับบุคคลที่ต้องการรักษาศีล ๕ และเป็นข้อที่หลายคนพยายามหาข้อยกเว้น เพราะในปัจจุบัน เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ต่ำ มีจำนวนมาก มีจำหน่ายมากขึ้นและเป็นที่นิยมในสังคม ดื่มเพราะการเชิญชวนให้ดื่มอวยพร บางคนบอกว่าดื่มเพื่อสังคม จิบนิดเดียว ยังไม่ทันเมายังครองสติได้ หรือดื่มเบียร์วันละกระป๋อง ซึ่งเมื่อพิจารณาจากองค์ของศีล เพียงแค่ดื่มล่วงลำคอก็ศีลขาดแล้วโดยบุคคลดื่มสุราเมรัยด้วยตนเองย่อมครบองค์ประกอบแห่งการดื่มสุราเมรัยทั้ง ๔ ประการ โดยการดื่มสุราเมรัยเริ่มจากจิตที่คิดจะดื่มกินเป็นตัวนำ จากนั้นจึงใช้ความพยายาม ในการดื่มสุราเมรัยให้สำเร็จ ฉะนั้น การรักษาศีล ๕ ข้อที่ ๕ ย่อมประพฤติตนเว้นจากการดื่ม สุราเมรัย ซึ่งปัจจุบันครอบคลุมถึงเครื่องดื่มที่ก่อให้เกิดอาการมึนเมา รวมถึงยาเสพติด เพราะทำให้ ขาดสติสัมปชัญญะสามารถกระทำล่วงละเมิดศีล ๕ ในข้ออื่น ๆ ได้เช่นเดียวกัน

๒.๓.๕.๒ ความโทษหนัก - เบาของศีลข้อที่ ๕

เกณฑ์การพิจารณาโทษของสุราเมรยมัชชะปมาทัฏฐานในบรรดาศีล ๕ ข้อ บุคคลผู้หวังความเจริญและความดี พึงงดเว้นเสียจากสุราเมรัยอันเป็นสิ่งเสพติดต่างๆ ซึ่งเป็นเหตุให้ละเมิดศีลข้ออื่นๆ ได้ ในอังคุตตรนิกายสัตตกนิบาตพระพุทธเจ้าได้ตรัสโทษของผู้ล่วงละเมิดศีลข้อนี้ไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย การดื่มสุราและเมรัยที่บุคคลเสพ เจริญ ทำให้มากแล้ว ย่อมอำนวยผลให้ไปเกิดในนรกอำนวยผลให้ไปเกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน อำนวยผลให้ไปเกิดในเปรตวิสัย วิบากแห่งการดื่มสุราและเมรัยย่างเบาสุด ย่อมอำนวยผลให้เป็นผู้วิกลจริตแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์” นอกจากนี้การละเมิดศีลข้อนี้ยังเป็นเหตุให้ผู้ละเมิดต้องประสบกับสิ่งเลวร้ายคือ

๑) เสียทรัพย์ทันตาเห็น

๒) ก่อการทะเลาะวิวาท

๓) เป็นบ่อเกิดแห่งโรค

---

[๓๕]พ. สถิตวรรณ (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), **อนุปุพพิกถาทีปนี ภาค ๒ การพรรณนาศีล**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เซเว่น พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๔๕),

๔) เป็นเหตุให้เสียชื่อเสียง
๕) เป็นเหตุให้ไม่รู้จักอาย
๖) เป็นเหตุให้ทอนกำลังปัญญา

จากหลักการข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ศีลข้อที่ ๕ ประสงค์ให้มนุษย์ตระหนักอยู่เสมอถึงความทุกข์อันเกิดแต่การบริโภคอย่างไม่มีสติ ดูแลสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจเพื่อตัวเองและสังคม ด้วยการฝึกการกิน การดื่ม และการบริโภคอย่างมีสติ รับแต่สิ่งที่จะช่วยผดุงความสงบสุข ความเป็นอยู่ดี และความเบิกบานในร่างกายและจิตใจของตน ครอบครัว และสังคม ป้องกันการทะเลาะวิวาท งดเว้นไม่ใช้แอลกอฮอล์หรือของมึนเมาอย่างอื่น พิจารณาการบริโภคสื่อต่างๆ อันเป็นพิษ เช่นรายการทีวีวารสาร หนังสือ ภาพยนตร์ และการพูดคุยที่มีการโฆษณาสิ่งมึนเมาต่างๆ โดยตระหนักว่าการทำร้ายร่างกายหรือจิตใจด้วยพิษเหล่านี้ เป็นการทรยศต่อบรรพบุรุษ การดื่มสุราและเสพสิ่งเสพติดนอกจากจะมีโทษต่อร่างกายแล้ว ยังบันทอนสติปัญญาอีกทังยังก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น การฆาตกรรม ฉกชิงวิ่งราว อาชญากรรมทางเพศ การหลอกลวง ต้มตุ๋น และอุบัติเหตุต่างๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อตนเองและสังคมโดยส่วนรวม

อย่างไรก็ตาม ศีลทั้ง ๕ ข้อนี้เป็นกฎระเบียบและเป็นหลักประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำหรับมนุษย์ทุกคน เพื่อป้องกันเวรและภัยทำให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย[๓๖] หากคนในสังคมไม่เคารพในหลักของศีลแล้ว ความทุกข์เดือดร้อนก็จะกลายเป็นปัญหาของชีวิตและสังคม พระพุทธองค์ทรงมุ่งเน้นให้มนุษย์ในสังคมมีความสุขสงบ มีเอกภาพ ความเสมอภาคบนหลักพื้นฐานของการดำเนินชีวิต โดยให้มีความรัก มีเมตตาต่อสรรพชีวิตที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกันโดยอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีปรกติสุข ไม่เดือดร้อน เพราะมนุษย์ทุกคนในโลกล้วนแต่ต้องการความสุข ไม่ต้องการความทุกข์ คือ รักสุขเกลียดทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น แต่การดำเนินชีวิตไปสู่เป้าหมายที่ต้องการนั้น คนทั้งหลายมีวิธีการดำเนินชีวิตไปตามแนวหรือวิถีทางที่ตนคิดเห็นว่าถูกต้อง บางคนดำเนินชีวิตด้วยการเบียดเบียนตนคือการทำตนให้ลำบากเดือดร้อนด้วยการกระทำของตน เช่น การดื่มน้ำเมาและเสพสิ่งเสพติด ให้โทษ เป็นต้น บางคนดำเนินชีวิตคนอื่นหรือสัตว์อื่นให้เดือดร้อน ลำบากเช่น ลักขโมย ฉ้อโกง ปล้นเขาเลี้ยงชีพ เป็นต้น หรือหากินด้วยการเบียดเบียนคนอื่น สัตว์อื่นบางคนดำเนินชีวิตด้วยการเบียดเบียนทั้งตนเอง และผู้อื่น การดำเนินชีวิตประเภทนี้ ทางพระพุทธศาสนาถือว่า เป็นการดำเนินชีวิตที่ไม่ประเสริฐ เพราะเป็นการกระทำตนและสังคมส่วนรวมให้เดือดร้อน ส่วนการดำเนินชีวิตด้วยการไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น โดยดำเนินชีวิตไปตามหลักศีลธรรมที่พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนไว้ ชื่อว่าการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐเพราะเป็นไปเพื่อทำตนเอง และสังคมให้สงบสุข[๓๗]

---

[๓๖]พระพุทธโฆสเถระ, **คัมภีร์วิสุทธิมรรค,** แปลโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธนาเพรส, ๒๕๔๘), หน้า ๙-๑๑.

[๓๗]พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), **การพัฒนาจิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร :สำนักพิมพ์สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยพระพุทธศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๑๗.

๒.๔ หลักธรรมที่ส่งเสริมการรักษาศีล ๕

๒.๔.๑ หลักเบญจธรรม

คำว่า กัลยาณธรรม หมายถึง ธรรมที่ดี หรือธรรมที่สะอาด เพราะกำจัดธรรมที่ไม่สะอาดมีราคะเป็นต้นได้[๓๘]กัลยาณธรรมนั้นไม่ได้ปรากฏเป็นหมวดหมู่ในพระไตรปิฎก แต่จะมีแทรกอยู่ในหลักธรรมต่างๆ ซึ่งในยุคหลังต่อมามีนักปราชญ์ท่านให้ความหมายว่า หมายถึง เบญจธรรม หรือ เบญจกัลยาณธรรม เป็นธรรม ๕ ธรรมอันดีงามห้าอย่าง คุณธรรมห้าประการคู่กับเบญจศีล เป็นธรรมเกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีล ผู้รักษาเบญจศีล ควรมีเบญจธรรมไว้ประจำใจ คือ[๓๙]

๑. เมตตาและกรุณา คือ ความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุขความเจริญ และความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์)

๒. สัมมาอาชีวะ หมายถึง การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต

๓. กามสังวร ได้แก่ ความสังวรในกาม,ความสำรวมระวังรู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์ ไม่ให้หลงใหลในรูป เสียง กลิ่น รสและสัมผัส

๔. สัจจะ หมายถึง ความสัตย์ ความซื่อตรง

๕. สติสัมปชัญญะ ได้แก่ ระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ คือ ฝึกตนให้เป็นคนรู้จักยั้งคิดรู้สึกตัวเสมอว่า สิ่งใดควรทำ ไม่ควรทำ ระวังมิให้เป็นคนมัวเมาประมาท

จากหลักของเบญจธรรมข้างต้นจะเห็นว่า พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้ประพฤติปฏิบัติเบญจศีลและเบญจธรรมควบคู่กันไป โดยละเว้นข้อห้ามในเบญจศีล และปฏิบัติความดีตามเบญจธรรม ทรงมีพระพุทธบัญญัติ ศีลห้าข้อ เพื่อให้รู้จักควบคุมกาย และวาจา[๔๐] ส่วนกัลยาณธรรมที่ทรงนำมาคู่กับศีลห้าก็เพื่อให้เป็นข้อปฏิบัติทำให้เกิดความดีงามยิ่งขึ้น ทำให้สังคมอยู่รวมกันได้ เกิดความร่มเย็น สงบสุข เบญจศีล ถือว่า เป็นข้อห้าม ศีลจะบริสุทธิ์อยู่ได้ก็ต้องอาศัย เบญจธรรม คอยประคับประคองคอยกระตุ้นเตือนจิตใจเป็นสำคัญ เป็นธรรมที่ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ต้องเป็นไปร่วมกัน เพราะศีลธรรมเป็นของคู่กัน บุคคลจะถือศีลอยู่ได้ ก็ต้องอาศัยเบญจธรรม คือ ความมีเมตตากรุณา มีหิริโอตตัปปะ อยู่ในจิตใจเป็นเบื้องต้น ในทางตรงกันข้าม บุคคลจะมีเบญจธรรมอยู่ได้ ก็ต้องอาศัย เบญจศีล จึงจะสามารถรักษาศีลได้อย่างบริสุทธิ์ เพราะธรรมทั้งสองนี้เป็นไปร่วมกันไม่สามารถแยกจากกันได้ จึงจะสามารถรักษาความบริสุทธิ์ไว้ได้ การอยู่ร่วมกันในสังคมก็ต้องอาศัย เบญจศีล เบญจธรรม สังคมก็จะน่าอยู่และจะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีสันติสุข

---

[๓๘]**องฺ.จตุกฺก** (ไทย) ๒๑/๓๑ /๑๓๙.

[๓๙]ไสว มาลาทอง,**การศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครองและประชาชนผู้สนใจทั่วไป**, หน้า ๑๑๖.

[๔๐]สุชีพ ปุญญานุภาพ, **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๘๑.

๒.๔.๒ หลักวิรัติ

คำว่า วิรัติ หมายถึง เจตนาเครื่องงดเว้นจากองค์และวัตถุนั้น[๔๑] ผู้ไม่มีวิรัติ ไม่ชื่อว่าเป็นผู้มีศีล เพราะวิรัติได้ชื่อว่า เป็นตัวศีล ส่วนสิกขาบทเป็นข้อห้ามแผนกหนึ่งซึ่งเป็นอาการของศีลวิรัติถือว่าเป็นหลักการสำคัญในการรักษาศีล ดังนั้น บุคคลผู้งดเว้นจากสิกขาบททั้ง ๕ ประการได้ด้วยวิรัติจึงได้ชื่อว่าผู้มีศีล ผู้มีกายวาจาเป็นปกติเรียบร้อยสะอาดปราศจากโทษ เบญจศีลนี้ถ้าอยากจะมีต้องงด ต้องเว้น ต้องไม่ทำ คืองดเว้นจากความชั่วทั้ง ๕ ประการนั้นจึงจะเป็นผู้มีศีล ๕ การตั้งงดเว้นเรียกว่า วิรัติ มี ๓ ประการ คือ

๑. สัมปัตตวิรัติ แปลว่า เจตนาเครื่องงดเว้นจากวัตถุอันมาถึงเข้าเป็นเจตนาที่เกิดขึ้นในทันทีขณะประสบเหตุที่จะทำให้ละเมิดศีล เดิมที่ไม่ได้ตั้งใจจะรักษาศีล ไม่ได้สมาทานไว้เมื่อพบกับเหตุจะทำให้ละเมิดศีล จึงคิดจะงดเว้นขึ้นในขณะนั้นด้วยอำนาจแห่งหิริและโอตตัปปะ เห็นประโยชน์แห่งการรักษาศีล จึงงดเว้น เช่นเมื่อเกิดการต่อสู้กันมีโอกาสจะฆ่าหรือทำร้ายได้ ก็ไม่ฆ่า ไม่ทำร้าย มีช่องทางทุจริตคดได้แต่ไม่ทำ มีโอกาสโกหกพูดเท็จก็ไม่พูด เป็นต้น โดยระลึกถึงศีลเป็นสำคัญทำให้ไม่กระทำกรรมกรรมต่อวัตถุนั้น วิรัติชนิดนี้จัดว่าเป็นโลกิยะ

๒. สมาทานวิรัติ แปลว่า เจตนาเครื่องงดเว้นด้วยการสมาทานสมาทาน แปลว่ากิริยาที่รับข้อปฏิบัติมาถือด้วยการถือเพศ หรือลั่นวาจาปฏิญญาต่อหน้าผู้อื่น หรือตั้งสัตยาธิษฐาน การสมาทานนี้ไม่มีสิ้นสุด หรือสิ้นสุดชั่วกาล สมาทานวิรัติ หมายถึงเจตนางดเว้นด้วยการรับมาปฏิบัติ เป็นการตั้งใจไว้ว่าจะรักษาศีล เมื่อพบเหตุจะทำให้ละเมิดศีล ก็ไม่ละเมิดเพราะถือว่าได้สมาทานศีลเอาไว้แล้ว เป็นวิรัติของผู้ทรงศีล เช่น ภิกษุ สามเณร คฤหัสถ์ผู้ถือบวช ผู้ถือวิรัติประเภทนี้ย่อมเว้นจากการทำให้ศีลขาดเห็นว่าไม่สมควรกระทำ และเว้นด้วยการสมาทาน วิรัติชนิดนี้จัดว่าเป็นโลกิยะ

๓. สมุทเฉทวิรัติ แปลว่า เจตนาเครื่องงดเว้นอย่างตัดขาดเป็นการละเว้นของพระอริยเจ้าตั้งแต่พระโสดาบันเป็นต้นไป ผู้มีปกติไม่ประพฤติข้อห้ามเหล่านั้นตั้งแต่ท่านได้บรรลุเป็นพระอริยะ จัดว่าเป็นโลกุตตระสัมปัตตวิรัติ กับ สมาทานวิรัติ มีผลต่างกันอยู่บ้างคือ สัมปัตตวิรัติ ทำให้ศีลเกิดชั่วระยะเวลาหนึ่งขณะที่จิตคิดงดเว้นเท่านั้น ก่อนหน้านั้นก็ไม่มีศีลหลังจากนั้นก็ไม่มีศีล จะมีเฉพาะในเวลาตั้งใจงดเว้นเท่านั้น ส่วนสมาทานวิรัติ คือ ตั้งใจรักษาศีลเรื่อย ๆ ศีลย่อมมีอยู่ตลอดเวลาจนกว่าจะล่วงละเมิดศีล ศีลจึงจะขาด เป็นอันสิ้นสุดการสมาทาน ต่อเมื่อได้สมาทานศีลอีก สมาทานวิรัติจึงจะเกิดขึ้นอีกและเป็นผู้มีศีลอีก สัมปัตตวิรัติ และสมาทานวิรัติเหมาะสำหรับบุคคลผู้งดเว้นตามภูมิของตน ส่วนสมุทเฉทวิรัติเป็นของพระอริยเจ้าอย่างเดียว เป็นการงดเว้นอย่างเด็ดขาดดังนั้นจึงขอให้ท่านทั้งหลายรักษาศีลกันเถิด พระพุทธองค์ตรัสว่า“จามรีย่อมรักษาขนหาง (ของตน) ที่ติดข้องอยู่ในที่ไรๆ ก็ยอมตายในที่นั้น ไม่ยอมให้ขนหางเสียไป ฉันใด ท่านจงบำเพ็ญศีลในภูมิทั้ง ๔[๔๒] รักษาศีลให้บริบูรณ์ในกาลทุกเมื่อดุจจามรีรักษาขนหาง ฉันนั้น”[๔๓]

๒.๔.๓ ขันติและโสรัจจะ

---

[๔๑]**ขุ.ขุ.** (ไทย) ๒๕/๑/๒.

[๔๒]**ขุ.พุทธ.** (ไทย) ๓๓/๑๒๔/๕๘๔.

[๔๓]**ขุ.พุทธ.** (ไทย) ๓๓/๑๒๓-๑๒๔/๕๘๓-๕๘๔.

คำว่า ขันติโสรัจจะ หมายถึง ธรรมอันทำให้งาม คือ ขันติ ความอดทน, อดได้ทนได้ เพื่อบรรลุความดีงามและ ความมุ่งหมายอันชอบ กับโสรัจจะ ความเสงี่ยม อัธยาศัยงาม รักความประณีตหมดจดเรียบร้อยงดงาม”[๔๔]

จากความหมายของขันติและโสรัจข้างต้นพอสรุปความได้ว่า การรักษาศีลในแง่การละเว้นและการประพฤติธรรมล้วนต้องประกอบด้วยความอดทนเพื่อต่อสู้กับกิเลส อันจะนำสู่จุดหมาย ที่ชอบธรรม ต่อเมื่อมีเหตุปัจจัยอันอาจทำให้ล่วงละเมิดศีลมากระทบ บุคคลสามารถนำขันติ มาสกัดกั้นการล่วงละเมิดศีล ๕ ด้วยการอดใจ หยุดใจที่ใคร่จะทำการล่วงละเมิดเพื่อเว้นจากการกระทำอันจะส่งผลให้ล่วงละเมิดบุคคลอื่น และรักษาความปกติทางกาย ทางวาจาให้บริบูรณ์ ด้วยอาการแห่งโสรัจจะ จึงไม่เสียความหมายของคำว่าศีลที่หมายถึงภาวะปกติ

๒.๔.๔ สติและสัมปชัญญะ

คำว่า สติสัมปชัญญะ หมายถึง “เป็นธรรมมีอุปการะมาก ด้วยเหตุที่เกื้อกูลในการกระทำกิจหรือทำความดีทุกอย่าง ประกอบด้วย สติ ความระลึกได้ นึกได้ สำนึกอยู่ไม่เผลอ กับสัมปชัญญะ ความรู้ชัด รู้ชัดสิ่งที่นึกได้ ตระหนัก เข้าใจชัดตามความเป็นจริง[๔๕]

จากความหมายของสติสัมปชัญญะข้างต้นจะเห็นว่า การรักษาศีลที่ประกอบด้วยสติและสัมปชัญญะย่อมทำให้บุคคลไม่เผลอสติล่วงละเมิดศีล และระลึกรู้ตัวในศีลที่ตนรักษา[๔๖] รวมถึงสิ่งที่ตนเองกำลังประพฤติ ดังแสดงในอธิบายธรรมในนวโกวาท ดังนี้ “สติสัมปชัญญะนับเป็นธรรมสำหรับการดำรงชีวิตประจำวัน เป็นอุปการธรรมเพราะเป็นธรรมที่ทำให้บุคคลประกอบกิจการงานตามหน้าที่ของตนเอง เป็นผู้ตื่น ไม่มัวเมาประมาท เป็นที่พึ่งได้ทั้งทางโลก และทางธรรม”[๔๗] ในขณะเดียวกันเมื่อมีเหตุปัจจัยอันอาจทำให้ล่วงละเมิดศีลมากระทบ บุคคลสามารถนำสติสัมปชัญญะมาสกัดกั้นการล่วงละเมิดศีล ๕ ด้วยการสำนึกและระลึกรู้ตัวในการกระทำของตนเองที่อาจล่วงละเมิดศีล ๕ ย่อมเว้นจากการกระทำล่วงละเมิดบุคคลอื่น เมื่อนั้นศีลย่อมดำรงอยู่อย่างปกติ

๒.๔.๕ ปัญญา

คำว่า ปัญญา คือ ความรู้ทั่ว ปรีชาหยั่งรู้เหตุผล ความรู้เข้าใจชัดเจน ความรู้เข้าใจหยั่งแยกได้ในเหตุผล ดีชั่ว คุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ เป็นต้น และรู้ที่จะจัดแจง จัดสรร จัดการ ความรอบรู้ในกองสังขารมองเห็นตามความเป็นจริง[๔๘]

---

[๔๔]พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม,** (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๔๙) หน้า ๖๕.

[๔๕]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕.

[๔๖]สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน), **ธรรมาภิธานพจนานุกรมคำสอนพระพุทธศาสนา,** หน้า ๒๙๘ - ๓๐๓.

[๔๗]พระพรหมมุนี (วิชมัย ปุญฺญาราโม), **อธิบายธรรมในนวโกวาท (คู่มือสอนพระใหม่**), พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓.

[๔๘]พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, หน้า ๑๓๖.

จากความหมายของปัญญาจะเห็นว่า ปัญญาทำให้บุคคลประกอบด้วยสัมมาทิฐิ ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ถูกต้องเหมาะสมตามธรรม สามารถรักษาความสะอาดกาย ความสะอาดวาจา และความสะอาดใจ เป็นผู้บริบูรณ์ด้วยศีล สมดังพุทธพจน์ที่ปรากฏในโสณทัณฑสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องศีลและปัญญาไว้ว่า "ปัญญาต้องมีศีลช่วยชำระให้บริสุทธิ์ ศีลก็ต้องมีปัญญาช่วยชำระให้บริสุทธิ์ ปัญญาย่อมมีในที่ที่มีศีล ศีลย่อมมีในที่ที่มีปัญญา ปัญญาย่อมมีแก่ผู้มีศีล ศีลย่อมมีแก่ผู้มีปัญญา"[๔๙] ต่อเมื่อมีเหตุปัจจัยอันอาจทำให้ล่วงละเมิดศีลมากระทบ บุคคลสามารถนำปัญญามาสกัดกั้นการล่วงละเมิดศีล ๕ ได้อย่างเด็ดขาด ด้วยการพิจารณาอานิสงส์ของการรักษาศีล ๕ หรือพิจารณาโทษและเวรภัย อันอาจเกิดขึ้นถ้ากระทำล่วงละเมิดศีล ๕ ย่อมเว้นจากการกระทำอันจะส่งผลให้ล่วงละเมิด บุคคลอื่นได้อย่างเด็ดขาด จึงนับว่า ปัญญาเป็นธรรมที่สามารถสกัดกั้นอธรรมทั้งหลาย ได้อย่างหมดสิ้น ดังที่ท่านพุทธทาสภิกขุกล่าวไว้ว่า "ปัญญาเป็นธรรมที่ประเสริฐกว่าธรรมทั้งหลาย เพราะสามารถทำให้ธรรมทั้งหลายเกิดขึ้น เมื่อบุคคลต้องการศีล ปัญญาย่อมทำให้เกิดศีลขึ้น"[๕๐]

หลักธรรมที่ส่งเสริมการรักษาเบญจศีลข้างต้นจะเห็นว่า เบญจศีลเป็นวินัยในพระพุทธศาสนาเป็นสาธารณะแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างจริงแท้ย่อมรักษาเคร่งครัดบ้างหย่อนลงบ้างตามภูมิของเขา ด้วยลักษณะสิกขาบทของศีลที่เน้นการเว้นจากการประพฤติมิชอบ จึงทำให้ศีลไม่ได้เป็นข้อห้ามเสียทีเดียว แต่บุคคลทั่วไปกลับตีความว่า เบญจศีล คือ การห้ามฆ่าสัตว์ การห้ามลักทรัพย์การห้ามประพฤติผิดในกาม การห้ามพูดเท็จ เป็นต้น แต่เมื่อพิจารณาโดยสาระของเบญจศีลเบญจศีลเป็นการประพฤติที่ดีงาม สุจริต ทางกาย ทางวาจา อาชีวะสุจริต และการมีเจตนาที่ไม่คิดจะล่วงละเมิดเป็นสำคัญ ซึ่งคำว่า ละเมิด สามารถตีความได้ว่า การละเมิดระเบียบ การละเมิดกฎเกณฑ์บทบัญญัติ การละเมิดวินัยที่วางกันไว้ หรือการละเมิดต่อผู้อื่น คือ เจตนาที่เบียดเบียนผู้อื่น[๕๑]

ฉะนั้น การรักษาศีลจึงเริ่มจากการมีเจตนาที่ไม่คิดจะล่วงละเมิดเป็นสำคัญ ดังความมุ่งหมายของการรักษาศีลที่แสดงไว้ว่า "ศีล คือ การไม่เจตนาละเมิดระเบียบวินัย หรือการไม่เจตนาล่วงเกินเบียดเบียนผู้อื่นมองอีกด้านหนึ่ง ศีลอยู่ที่ความสำรวมระวัง คือ การสำรวมระวังคอยปิดกั้นไม่ให้ความชั่วเกิดขึ้น และถ้ามองให้ลึกที่สุด คือ สภาพจิตของผู้ไม่คิดจะละเมิด ไม่คิดจะเบียดเบียน"[๕๒] แม้ศีลจะมีอุบายให้เกิดศีลได้ต่างกัน แต่โดยนัยสำคัญของศีลแล้วย่อมต้องประกอบด้วยเจตนาอย่างเดียวกัน คือ ความงดเว้น ไม่ล่วงละเมิด ไม่เบียดเบียน และรักษาเจตนานั้นจึงจะนับว่าเป็นการรักษาศีล ไม่ใช่การยึดติดเพียงอุบายในการรักษาศีล แต่ไม่ได้นำศีลมาปฏิบัติอย่างแท้จริง ดังนั้น ผู้รักษาศีล ต้องประกอบด้วยเจตนาและพยายามรักษาศีลให้มั่นคงตามเจตนาที่ตั้งไว้ ส่วนหลักเกณฑ์ปลีกย่อยอันเป็นองค์ประกอบของศีลแต่ละข้อ ย่อมเป็นเครื่องมือตรวจสอบความบริสุทธิ์บริบูรณ์ของศีล เพื่อการสำรวมระวัง อันจะส่งผลให้สามารถรักษาศีล ๕ ได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายสมดังเจตนาที่ตั้งไว้ เมื่อบุคคลรักษาศีล ๕ ดีแล้ว

---

[๔๙]**ที.สี.** (ไทย) ๙/๓๑๗ - ๓๑๘/๑๒๑ - ๑๒๓.

[๕๐]พุทธทาส อินทปัญโญ, **หลักและวิธีปฏิบัติ เกี่ยวกับ ทาน ศีล สมาธิ**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ม.ป.ป.), หน้า ๕๙.

[๕๑]คณาจารย์สำนักพิมพ์เลี่ยงเชียง, **หนังสือเรียนนักธรรมชั้นตรี ฉบับมาตรฐานบูรณาการชีวิต วิชาธรรมวิภาค,** (กรุงเทพมหานคร : เลี่ยงเชียง, ๒๕๔๙), หน้า ๓๘๓-๓๘๖.

[๕๒]**ขุ.อป.** (ไทย) ๓๑/๘๙/๑๔๙-๑๕๐.

ย่อมพัฒนากลายเป็นศีลที่สมบูรณ์พร้อมทั้งวินัยและธรรม สมดังที่ท่านพุทธทาสภิกขุได้แสดงถึงความมุ่งหมายของการรักษาศีลไว้ดังนี้ “จงรักษาศีล ให้สะอาด จงรักษาศีลให้เบาสบาย ให้ถูกต้อง ให้ยุติธรรม ให้เป็นไปเพื่อความดับทุกข์สิ้นเชิง”[๕๓]

๒.๕ โทษและประโยชน์ที่เกิดจากการรักษาศีล ๕

๒.๕.๑ โทษที่เกิดจากการไม่รักษาศีล ๕

การไม่รักษาศีลหรือการละเมิดศีล ๕ นั้นมีโทษมากเพราะทำความเดือดร้อนให้ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นทั้งในปัจจุบันและอนาคต ในปัจจุบันนั้นทำตนและสังคมให้เดือดร้อนวุ่นวาย อีกทั้งยังก่อให้เกิดความเดือดร้อนในชาติหน้าด้วย คือเมื่อตายไปแล้วก็ไปเกิดในที่ลำบากคือตกอบายมีนรก เป็นต้นตามกรรมที่ตนได้ทำไว้ ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสยืนยันไว้ว่า “คนบางพวกย่อมเข้าถึงครรภ์ บางพวกมีกรรมอันลามก ย่อมเข้าถึงนรก ผู้ที่มีคติที่ดีย่อมไปสู่สวรรค์ ผู้ที่ไม่มีอาสวะย่อมปรินิพพาน”[๕๔] ดังนั้น การไม่รักษาศีลเป็นการกระทำความชั่วทางกาย ทางวาจาและทางใจ รวมทั้งความไม่สำรวมในสิกขาบททั้งหลาย ล้วนแต่เป็นสาเหตุของการขาดศีล หรือศีลวิบัติของบุคคลผู้ทุศีลมีโทษ ๕ ประการ คือ

๑. บุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติในโลกนี้ย่อมถึงความเสื่อมโภคทรัพย์ใหญ่หลวงซึ่งมีความประมาทเป็นเหตุ

๒. กิตติศัพท์อันชั่ว_ของบุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติ ย่อมกระฉ่อนไป

๓. บุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติ จะเข้าไปยังบริษัทใดๆ จะเป็นขัตติยบริษัทก็ตาม พราหมณบริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณบริษัทก็ตาม ย่อมไม่แกล้วกล้าเก้อเขินเข้าไป

๔. บุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติ ย่อมหลงลืมสติตาย

๕. บุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติ หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในอบาย ทุคติ วินิบาต นรก[๕๕]

จากการล่วงละเมิดศีลข้างต้นจะเห็นว่า การละเมิดศีลในทุกระดับไม่ว่าจะเป็นศีลขาด ศีลทะลุ ศีลต่างหรือศีลพร้อย ล้วนแล้วแต่ทำให้ใจเราไม่บริสุทธิ์หรือเรียกว่า“บาป” เป็นหนทางสู่ประตูอบายภูมิ คำสอนในพระพุทธศาสนาจึงสอนให้มนุษย์มีความเพียรพยายามในการละความชั่วมีความพยายามในการกระทำความดีและหมั่นชำระจิตใจให้บริสุทธิ์อยู่เสมอในการที่จะละความชั่ว ในทางตรงกันข้ามหากมีการล่วงละเมิดศีล ๕ เป็นสาเหตุทำให้เกิดโทษแก่ผู้ล่วงละเมิดตามหลักของศีล ๕ ดังนี้[๕๖]

ผู้ที่ล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๑ คือ ฆ่าและทำร้ายคนอื่นสัตว์อื่นย่อมเดือดร้อนในปัจจุบันต้องได้รับโทษ เช่น ต้องถูกกักขังอยู่ในเรือนจำและในอนาคต เมื่อตายไปก็เกิดในสถานที่ลำบากเช่น เกิดในนรก เป็นต้น เมื่อเขากลับมาเกิดในโลกมนุษย์เพราะเศษกรรมที่ยังเหลืออยู่ ทำให้เขาเป็นคนอายุสั้นและมักถูกฆ่าตาย

---

[๕๓]พุทธทาส อินทปัญโญ, **หลักและวิธีปฏิบัติ เกี่ยวกับ ทาน ศีล สมาธิ,** หน้า ๕๐.

[๕๔]**ขุ.ธ.** (ไทย) ๒๕/๑๙/๒๗.

[๕๕]**วิ.ม.** (ไทย) ๕/๒๘๕/๙๘-๙๙.

[๕๖]สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, **วิธีสร้างบุญบารมี,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นพรัตน์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๙-๒๒.

ผู้ที่ล่วงละเมิดศีลข้อที_๒ คือ ลักทรัพย์ ย่อมเดือดร้อนในปัจจุบัน เช่น การขโมยรถยนต์ เจ้าของรถยนต์ ย่อมเกิดความเสียดายและจองเวรหัวขโมย เมือเจ้าหน้าทีตำรวจจับได้ก็ต้องถูกจองจำอยู่ในเรือนจำ เมือตายไปก็ไปเกิดในอบาย มีนรก เป็นต้น เมือเขากลับมาเป็นมนุษย์เพราะเศษกรรมที่ยังเหลืออยู่ ทำให้เขาเป็นคนยากจนและถูกโกง ถูกปล้นหรือถูกขโมย

ผู้ที่ล่วงละเมิดศีลข้อที_๓ คือประพฤติผิดในกาม ย่อมเดือดร้อนในปัจจุบัน คือทำให้เกิดความแตกแยกในครอบครัวและถูกปองร้าย เป็นต้น เมือตายไปก็ไปเกิดในอบาย มีนรก เป็นต้นเมือเขากลับมาเกิดเป็นมนุษย์ เพราะเศษกรรมที่ยังเหลือยู่ทำให้เขาเกิดการแตกแยกร้าวฉานในครอบครัว

ผู้ที่ล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๔ คือพูดเท็จหลอกลวงคนอื่นย่อมเดือดร้อนในปัจจุบัน เช่น การพูดยุยง ให้คนแตกความสามัคคี พูดใส่ความคนอื่นโดยไม่มีมูล เมือมีคนทราบความเป็นจริงแล้ว ก็ไม่มีใครอยากเชื่อถือบางคนถึงกับถูกจองจำอยู่ในเรือนจำ เมื่อเขาตายไปก็ไปเกิดในสถานที่ลำบากมีนรก เป็นต้น เมื่อเขามาเกิดเป็นมนุษย์ เพราะเศษกรรมที่ยังเหลืออยู่ ทำให้เขาถูกใส่ความ มักได้ฟังแต่เรื่องไม่จริง เพราะกรรมที่ตนทำไว้มาให้ผล

ผู้ที่ล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ คือดื่มสุราและเมรัยหรือของเสพติดให้โทษต่างๆ ย่อมเดือดร้อนในปัจจุบัน คือเสื่อมทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต ทรัพย์ย่อมฉิบหายไปและก่อให้เกิดความทะเลาะวิวาท ทังเป็นเหตุให้ทำผิดศีลข้ออื่นๆได้ง่ายขึ้นด้วย เพราะเมื่อเมาก็มักขาดสติบางคนถูกไล่ออกจากงาน บางคนก็ต้องพิการหรือตายไปบนท้องถนนเป็นจำนวนมาก ทังนี้ก็เพราะ ความประมาทเมื่อตายไปก็ไปเกิดในอบายมีนรก เป็นต้น เมื่อเขากลับมาเกิดเป็นมนุษย์ เพราะเศษของกรรมที่ยังเหลืออยู่ ทำให้เขาเป็นคนบ้าใบ้ สติไม่สมบูรณ์ สมองเสื่อม เพราะกรรมที่ตนทำไว้นั้นให้ผล ฉะนั้น คนที่ขาดศีลสร้างแต่เวรภัยให้แก่ตนเอง[๕๗]

๒.๕.๒ ประโยชน์ที่เกิดจากการรักษาศีล ๕

การรักษาศีล ๕ เป็นข้อกำหนดอย่างต่ำ หรือหลักความประพฤติอย่างน้อยที่สุดในระดับศีล ย่อมก่อให้เกิดความปกติเรียบร้อยดีงามแก่ผู้ประพฤติ กระทั่งภาพรวมของสังคมย่อมเกิดความสงบเรียบร้อย สมดังพุทธพจน์ที่ปรากฏในสรภังคชาดกพระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า“บุคคลใดในโลกนี้สำรวมกาย วาจา ใจ ไม่ทำบาปกรรมอะไร ไม่พูดเหลาะแหละ เพราะเหตุแห่งตน บัณฑิตเรียกคนเช่นนั้นว่า ผู้มีศีล”[๕๘] และในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้แสดงเกี่ยวกับศีลไว้ ดังนี้ “ธรรมทั้งหลายมีเจตนาเป็นต้นของบุคคลผู้งดเว้นจากปาณาติบาตเป็นต้นอยู่ก็ดีของบุคคลผู้บำเพ็ญวัตตปฏิบัติอยู่ก็ดี ชื่อว่าศีล”[๕๙] เพราะเจตนารมณ์แห่งศีล ๕ ย่อมเป็นหลักพื้นฐานในการควบคุมกาย วาจา อันจะส่งผลดีต่อตนเอง และสังคม การรักษาศีลมีอานิสงส์ในการรักษาศีลโดยรวมนั้นก็จะสามารถส่งผลดีให้เกิดความเป็นอยู่ที่สงบ

---

[๕๗]พระราชวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), **การสั่งสมบุญด้วยการรักษาศีล,** (กรุงเทพมหานคร :ห้างหุ้นส่วนสามัญ สุทธิสารการพิมพ์, ๒๕๓๖), หน้า ๕๙.

[๕๘]**ขุ.ชา.ทุก.** (ไทย) ๒๗/๗๖/๖๐๗.

[๕๙] พระพุทธโฆสเถระ, **คัมภีร์วิสุทธิมรรค,** แปลโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธนาเพรส, ๒๕๔๘), หน้า ๙.

เรียบร้อย มีความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต สมดังพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาโปรดอุบาสก อุบาสิกา ชาวตำบลบ้านปาฏลิคาม กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

อานิสงส์ข้อที่ ๑ ย่อมได้โภคทรัพย์ใหญ่หลวงซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ

อานิสงส์ข้อที่ ๒ กิตติศัพท์อันดีงามย่อมกระฉ่อนไป

อานิสงส์ข้อที่ ๓ เข้าไปหาบริษัทใดๆ เช่น ขัตติยบริษัท พราหมณบริษัท คหบดีบริษัท สมณบริษัท ย่อมเป็นผู้แกล้วกล้า ไม่เก้อเขินเข้าไปหาบริษัทนั้น ๆ

อานิสงส์ข้อที่ ๔ ย่อมไม่หลงลืมสติ

อานิสงส์ข้อที่ ๕ หลังจากตายแล้วย่อมไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค

จากการปฏิบัติตามหลักของศีล ๕ ข้างต้นทำให้เห็นว่า การรักษาศีลนั้นทำให้เกิดความเป็นปกติ ข้องดเว้นจากบาปทั้งหลายทั้งปวง สำรวม อดทนอดกลั้นต่อโลภะ โทสะ โมหะ ไม่ล่วงละเมิดผู้อื่นด้วยกาย หรือด้วยวาจา เพื่อให้เกิดความปกติ เรียบร้อย สงบสุขในสังคม ระงับความเดือดเนื้อร้อนใจทั้งตนเองและผู้อื่น เป็นข้อฝึกข้อปฏิบัติเบื้องต้นในชีวิตประจำวัน[๖๐]หากผู้ปฏิบัติตามย่อมได้รับประโยชน์ตามลำดับดังนี้

ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๑ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ก็จะทำให้มีพลานามัยแข็งแรงปราศจากโรคภัยอายุยืนยาว ไม่มีศัตรูเบียดเบียนให้ต้องบาดเจ็บไม่มีอุบัติเหตุต่างๆที่จะทำให้บาดเจ็บหรือสิ้นอายุเสียก่อนวัยอันสมควร

ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๒ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ ย่อมทำให้เกิดในตระกูลที่ร่ำรวยการทำมาหาเลี้ยงชีพมักจะประสบช่องทางที่ดี มั่งมีทรัพย์ทรัพย์สมบัติไม่วิบัติหายนะไปด้วยภัยต่าง เช่นอัคคีภัย วาตภัย โจรภัย เป็นต้น

ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๓ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ ก็จะประสบโชคดีในความรัก มักได้พบรักแท้ที่จริงจังจริงใจ ไม่อกหัก มีบุตรธิดา ก็ว่านอนสอนง่าย ไม่ดื้อด้าน ไม่ถูกผู้อื่นหลอกลวงฉุดคร่าอนาจารไปทำให้เสียหาย บุตรธิดาย่อมเป็นอภิชาตบุตร ซึ่งจะนำเกียรติยศชื่อเสียงมาสู่วงศ์ตระกูล

ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๔ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ จะทำให้เป็นผู้ที่มีเสียงไพเราะ พูดจามีน้ำมีนวลชวนฟังมีเหตุมีผลชนิดที่เป็น "พุทธวาจา" มีโวหารปฏิภาณไหวพริบในการเจรจา จะเจรจาความสิ่งใดก็มีผู้เชื่อฟังและเชื่อถือ สามารถว่ากล่าวสั่งสอนบุตรธิดาและศิษย์ให้อยู่ในโอวาทได้ดี

ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๕ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ เป็นผู้ที่มีสมองประสาทปัญญาความคิดแจ่มใสจะศึกษาเล่าเรียนสิ่งใดก็แตกฉาน และทรงจำได้ง่าย ไม่หลงลืมฟั่นเฟือนและเลอะเลือนไม่เสียสติ วิกลจริต ไม่เป็นโรคสมอง โรคประสาท ไม่ปัญญาทราม ปัญญาอ่อนหรือปัญญานิ่ม

จากการรักษาศีลข้างต้นจะเห็นว่า การรักษาศีลนั้นทำให้เกิดความเป็นปกติทางกายและวาจาเป็นการงดเว้นจากบาปทั้งหลาย ผู้รักษาศีลยังได้เป็นผู้ปลูกและส่งเสริมสุขบนหัวใจคนและสัตว์ทั่วโลกให้มีแต่ความอบอุ่นไม่เป็นที่ระแวงสงสัย ผู้ไม่มีศีลเป็นผู้ทำลายหัวใจคนและสัตว์ให้ได้รับความทุกข์เดือดร้อน ศีลยังเป็นข้อประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตของตนในสังคมชนบท การดำเนิน

---

[๖๐] วศิน อินทสระ, **พุทธจริยศาสตร์,** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙), หน้า ๔๔.

ชีวิตของคนในแต่ละสังคม ย่อมมีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันไปตามกลุ่มของตนในสังคมนั้นๆ ความประพฤติเป็นเครื่องวัดความเจริญของคนในสังคมนั้นๆได้เป็นอย่างดี ดั้งนั้นศีลในพระพุทธศาสนาจึงเป็นหลักของการประพฤติปฏิบัติเพื่อทำกายและวาจาให้เรียบร้อย ทำให้จิตใจสงบเยือกเย็น เป็นหลักที่อำนวยแก่หน้าที่และการงานทังหลาย ศีลจึงเป็นค่านิยมขั้นพื้นฐานทางสังคม อีกทังยังเป็นเครื่องป้องกันทุจริตทังหลายได้ด้วย ถ้าทุกคนมีศีล ความวุ่นวายสับสนต่างๆ อย่างเช่นในปัจจุบันก็จะไม่มี มนุษย์ในโลกใบนี้ก็จะมีความผาสุกอย่างแน่นอน

๒.๖. สรุปแนวคิดเรื่องเบญจศีลที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาตามที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ ๒ ระดับ คือ ระดับโลกิยะที่ทรงเน้นถึงหลักการดำเนินชีวิต และระดับโลกุตตระที่สามารถทำให้ชีวิตพ้นจากบ่วงของสังสารวัฏฏ์ โดยเฉพาะหลักคำสอนในขั้นโลกิยะนั้นเป็นหลักการที่พระพุทธองค์ทรงสอนให้มนุษย์ทุกคนปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุข ความสงบ ความมีเอกภาพความเสมอภาค ซึ่งคำสอนเหล่านี้ทั้งหมดได้ตั้งอยู่บนรากฐานของการดำเนินชีวิตด้วยหลักของเบญจศีลอันเป็นคำสอนเพื่อความประพฤติที่ดีงาม เป็นการหาเลี้ยงชีพที่บริสุทธิ์ปราศจากมิจฉาชีพ เพื่อมุ่งเน้นให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ลักษณะของศีลคือทรงไว้ซึ่งกุศลธรรมเป็นลักษณะ ทำให้มีความเป็นปรกติทางกายและวาจา ไม่ละเมิดทุจริต แต่ให้เป็นสุจริตพ้นจากความชั่วทั้งปวงเป็นลักษณะ เป็นข้อห้ามไม่ให้กระทำความชั่วหรือกระทำความผิด เพราะการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ผิดและไม่ดี ส่วนธรรม คือ คำสั่งให้กระทำ เพราะการกระทำนั้นถูกและเป็นของดีศีลธรรมจึงเป็นกฎ หรือระเบียบที่สามารถทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขสงบ หรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เบญจศีล เบญจธรรม หากมนุษย์ไม่มีเบญจศีลเบญจธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองจิตใจแล้ว มนุษย์จะมีพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตไม่ต่างจากสัตว์ทั่วไปที่มีความพึงพอใจเพียงแค่การกิน การนอน การสืบพันธุ์ และความกลัวอันตรายเท่านั้น

แม้กระนั้นหลักคำสอนและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับสังคมและสะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมได้มากที่สุด คือ คำสอนและหลักปฏิบัติในระดับศีล เพราะศีลเป็นระบบควบคุมชีวิตด้านนอกเกี่ยวกับการแสดงออกทางกายและวาจา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันการดำเนินกิจการต่าง ๆ ของหมู่ชนการจัดสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมให้เรียบร้อยและเกื้อกูลแก่การดำรงอยู่ด้วยดีของหมู่ชนนั้นและแก่ความผาสุกแห่งสมาชิกทั้งปวงของหมู่ชนอันจะเอื้ออำนวยให้ทุกคนสามารถบำเพ็ญกิจกรณีที่ดีงามยิ่งขึ้น เพื่อบรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิตตามความตกลงนับถือของพวกตน หรือเพื่อเข้าถึงประโยชน์และความดีงามสูงสุดตามอุดมการณ์ของหมู่ชนนั้น ตลอดจนเกื้อกูลแก่การที่หมู่ชนนั้นจะเผยแพร่อุดมการณ์ กิจการและประโยชน์สุข ความดีงามของตนให้เผยแพร่ขยายกว้างออกไป

ด้วยเหตุนี้เบญจศีลจึงเป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานหรือศีลขั้นต้นที่สุดคือ การไม่เบียดเบียนผู้อื่นไม่ว่าด้วยกาย หรือวาจา และไม่ทำลายสติสัมปชัญญะที่เป็นตัวคุ้มครองศีลของตนอันเป็นหลักความประพฤติพื้นฐานสำหรับทุกคนโดยมี ๕ อย่าง คือ

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี คือ การเว้นจากการปลงชีวิต เว้นจากการฆ่าประทุษร้ายกัน

๒. อทินฺนาทานา เวรมณี หมายถึง การงดเว้นจากการเอาของที่เขามิได้ให้ เว้นจากการลัก โกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน

๓. กาเมสุมิจฺฉาจารา เวรมณี ได้แก่ การงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน

๔. มุสาวาทา เวรมณี หมายถึง การงดเว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง

๕. สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณี คือ การงดเว้นจากน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

ในหลักของเบญจศีลนั้นศีลแต่ละข้อต่างมีหลักการ ลักษณะการห้าม และวัตถุประสงค์ของศีลตลอดจนการตัดสินการล่วงละเมิดและความโทษหนัก – เบาของศีล ซึ่งศีลแต่ละข้อมีความแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของศีล นอกจากนี้ การรักษาศีล ๕ ยังมีหลักธรรมที่มีสภาพเอื้อต่อการรักษาศีลโดยมี

๑) หลักเบญจธรรม คือ ธรรม ๕ ประการ ซึ่งเป็นธรรมอันดีงามห้าอย่าง คุณธรรมห้าประการคู่กับเบญจศีล เป็นธรรมเกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีลผู้รักษาเบญจศีล

๒) หลักของวิรัติ คือ เจตนาเครื่องงดเว้นจากองค์และวัตถุนั้น ผู้ไม่มีวิรัติ ไม่ชื่อว่าเป็นผู้มีศีล เพราะวิรัติได้ชื่อว่า เป็นตัวศีล ส่วนสิกขาบทเป็นข้อห้ามแผนกหนึ่งซึ่งเป็นอาการของศีลวิรัติถือว่าเป็นหลักการสำคัญในการรักษาศีล สำหรับผู้งดเว้นจากสิกขาบททั้ง ๕ ประการได้ด้วยวิรัติจึงได้ชื่อว่าผู้มีศีล กล่าวคือเป็นผู้มีกายวาจาเป็นปกติเรียบร้อยสะอาดปราศจากโทษ

๓) หลักขันติและโสรัจจะ หมายถึง ธรรมอันทำให้งาม โดยที่ขันติเป็นความอดทนเพื่อบรรลุความดีงามและความมุ่งหมายอันชอบ ส่วนโสรัจจะ เป็นความเสงี่ยม อัธยาศัยงาม รักความประณีตหมดจดเรียบร้อยงดงาม การรักษาศีลในแง่การละเว้นและการประพฤติธรรมล้วนต้องประกอบด้วยความอดทนเพื่อต่อสู้กับกิเลส อันจะนำสู่จุดหมาย ที่ชอบธรรม ต่อเมื่อมีเหตุปัจจัยอันอาจทำให้ล่วงละเมิดศีลมากระทบ บุคคลสามารถนำขันติ มาสกัดกั้นการล่วงละเมิดศีล ๕ ด้วยการอดใจหยุดใจที่ใคร่จะทำการล่วงละเมิด

๔) หลักของสติและสัมปชัญญะจัดเป็นธรรมมีอุปการะมาก ด้วยเหตุที่เกื้อกูลในการกระทำกิจหรือทำความดีทุกอย่างประกอบด้วย สติ คือ ความระลึกได้ นึกได้ สำนึกอยู่ไม่เผลอ กับสัมปชัญญะ คือ ความรู้ชัด รู้ชัดสิ่งที่นึกได้ ตระหนัก เข้าใจชัดตามความเป็นจริง เพราะการรักษาศีลที่ประกอบด้วยสติและสัมปชัญญะย่อมทำให้บุคคลไม่เผลอสติล่วงละเมิดศีล และระลึกรู้ตัวในศีลที่ตนรักษารวมถึงสิ่งที่ตนเองกำลังประพฤติ และ ๕) หลักของปัญญา คือ ความรู้ทั่ว ปรีชาหยั่งรู้เหตุผลความรู้เข้าใจชัดเจน ความรู้เข้าใจหยั่งแยกได้ ในเหตุผล ดีชั่ว คุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ เป็นต้นและรู้ที่จะจัดแจง จัดสรร จัดการ ความรอบรู้ในกองสังขารมองเห็นตามความเป็นจริงปัญญาทำให้บุคคลประกอบด้วยสัมมาทิฐิ ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ถูกต้องเหมาะสมตามธรรม สามารถรักษาความสะอาดกาย ความสะอาดวาจา และความสะอาดใจ เป็นผู้บริบูรณ์ด้วยศีล นอกจากนี้การไม่รักษาเบญจศีลทำให้ใจไม่บริสุทธิ์หรือเรียกว่าบาปมีโทษต่อตนเองและสังคม คำสอนในพระพุทธศาสนาจึงสอนให้มนุษย์มีความเพียรพยายามในการรักษาศีลและมีความพยายามในการกระทำความดีและหมั่นชำระ

จิตใจให้บริสุทธิ์อยู่เสมอในการที่จะละความชั่ว ส่วนการรักษาศีลมีอานิสงส์ในการรักษาศีลทั้งต่อตนเอง และสังคมโดยรวมนั้นส่งผลดีให้เกิดความเป็นอยู่ที่สงบเรียบร้อยมีความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต

บทที่ ๓

ครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทย

ในบทที่ ๓ ผู้วิจัยได้ศึกษาครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทย โดยมีประเด็นในการศึกษา คือ ๑) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับโครงการหมู่รักษาศีล ๕ ๒) หน่วยงานที่ขับเคลื่อนของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ๓) รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทย ๔) การปฏิบัติตนตามสถานภาพของความเป็นพุทธศาสนิกชนของครอบครัวไทย และ๕) สรุปครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทยโดยมีรายละเอียดตามลำดับดังนี้

๓.๑ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับโครงการหมู่รักษาศีล ๕

๓.๑.๑ ความเป็นมาของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” เป็นนโยบายสำคัญของเจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ที่ดำริให้กับ คณะสงฆ์ทุกจังหวัด และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ร่วมในการนำหลักของศีล ๕ ให้เข้าถึงประชาชนทุกระดับ ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยให้จัดทำในรูปของโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรม ทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เพื่อสร้างความสามัคคีปรองดองและประโยชน์สุขของประชาชน และเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีโดยยึดมั่นตามคำสอนทางพระพุทธศาสนา อันจะส่งผลให้ประเทศชาติ มีความสงบร่มเย็น ซึ่งที่ผ่านมาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ร่วมกับจังหวัดต่างๆ เปิดโครงการนำร่อง และขับเคลื่อนการดำเนินงานในหลายพื้นที่ โดยมีเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้า อาวาส ผู้ว่าราชการจังหวัด ส่วนราชการ สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และองค์กรเครือข่ายต่างๆ ในพื้นที่ ร่วมขับเคลื่อนโครงการ

ทั้งนี้ การดำเนินงานโครงการดังกล่าว ได้มีดำริให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนโครงการ ในลักษณะการบูรณาการร่วมกับจังหวัด คณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด และหน่วยงานทุกภาคส่วนในพื้นที่ โดยเป็นการขยายผลการดำเนินงานต่อยอดจากภารกิจของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) ซึ่งเป็นภารกิจที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ดำเนินการร่วมกับคณะสงฆ์ ตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ.๒๕๔๖ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เกี่ยวกับเรื่องการสร้าง ความปรองดองสมานฉันท์ จึงได้นำโครงการดังกล่าว กำหนดเป็นนโยบายเร่งด่วนให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ได้ร่วมกับคณะ

สงฆ์ และภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ขยายผล การดำเนินลงไปสู่ระดับครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด เพื่อมุ่งหวังให้ประชาชนในชาติ มีความรักและเทิดทูนในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเสริมสร้างความสามัคคีปรองดองของประชาชน ในชาติ โดยใช้กลไกทางพระพุทธศาสนา[๑]

ภาพที่ ๑ สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

๓.๑.๒ วัตถุประสงค์ของโครงการรักษาศีล ๕

๑) เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

๒) เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคง ความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน ให้กับประชาชนในประเทศ

๓) เพื่อให้ประชาชนได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

๔) เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและสร้างความตระหนัก รักและเชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้เป็นสถาบันหลักของประเทศอย่างมั่นคง

๓.๑.๓ เป้าหมายการดำเนินงานของโครงการรักษาศีล ๕

ครอบคลุม จำนวน ๗,๒๕๕ ตำบล ๗๔,๖๙๓ หมู่บ้าน และประชากร ๖๑,๕๖๑,๙๓๓ คน (ภายใน ระยะเวลา ๔ ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๕๗ – ๒๕๖๐)

---

[๑]สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **คู่มือการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา "หมู่บ้านรักษาศีล ๕",** (กรุงเทพฯ:สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๗), หน้า ๒.

๑.เป้าหมายเชิงปริมาณ

ดำเนินการรณรงค์ให้ประชาชนทุกคนรักษาศีล ๕ ครอบคลุมพื้นที่ ๗๖ จังหวัดทั่วประเทศ จำนวน ๗,๒๕๕ ตำบล ๗๔,๙๖๓ หมู่บ้าน ๖๑,๕๖๑,๙๓๓ คน โดยแบ่งระยะการดำเนินงานเป็นสามระยะ ดังนี้

๑. ระยะเร่งด่วน ตั้งแต่เดือนมิถุนายน – สิงหาคม ๒๕๕๗ จะต้องดำเนินการให้มีการลงนามข้อตกลง ในการขับเคลื่อนการดำเนินการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา“หมู่บ้านรักษาศีล ๕” เพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ครอบคลุมทุกพื้นที่

๒. ระยะปานกลาง ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๕๗ – กันยายน ๒๕๕๘ จะต้องดำเนินการประชาสัมพันธ์ รณรงค์ เชิญชวน ให้พุทธศาสนิกชนสมัครเป็นสมาชิกครอบครัว หมู่บ้าน สถานศึกษาและหน่วยงาน สมัครเข้าร่วมโครงการและรักษาศีล ๕ ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ ของหมู่บ้าน/ชุมชน และสมัครร่วมเป็นอาสาสมัคร ปกป้องพระพุทธศาสนา ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๕

๓. ระยะยาว ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๕๘ – กันยายน ๒๕๖๐ จะต้องดำเนินการประชาสัมพันธ์ รณรงค์ เชิญชวน ให้พุทธศาสนิกชนสมัครเป็นสมาชิกครอบครัว หมู่บ้าน สถานศึกษาและหน่วยงาน สมัครเข้าร่วม โครงการและรักษาศีล ๕ ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๙๐ ของหมู่บ้าน/ชุมชนและมีองค์กรเครือข่ายปกป้อง พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นทุกหมู่บ้าน/ชุมชน

๒. เป้าหมายเชิงคุณภาพ

พุทธศาสนิกชนทุกหมู่เหล่าที่ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยการปฏิบัติตามหลักศีล ๕ เกิดความปรองดองสมานฉันท์ ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ทำให้สังคมสงบ ร่มเย็น และมีความสุขอย่างยั่งยืน

๓.๑.๔ วิธีการดำเนินงานของโครงการรักษาศีล ๕

๑. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างวัด บ้าน โรงเรียน “บวร” เพื่อให้เกิดความตระหนักในบทบาทหน้าที่ ของกันและกัน

๒. ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ที่จะปฏิบัติตนให้เกิดประโยชน์ต่อชาติ บ้านเมือง

๓. ออกแบบการจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมความภาคภูมิใจให้แก่บุคคล สถาบันหน่วยงานที่เข้าร่วม โครงการอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

๓.๑.๕ ประโยชน์ที่จะได้รับของโครงการรักษาศีล ๕

๑. ประชาชนมีจิตสำนึกและได้แสดงออกถึงความรับผิดชอบ มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคม ถิ่นกำเนิดของตนเอง ด้วยการสร้างความรักความสามัคคี ความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

๒. ประชาชนไทยทุกหมู่บ้าน ชุมชน ตำบล และสังคมมีความรักความเข้าใจ เคารพในความคิดเห็น ของกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อ เป็นสังคมเครือญาติ และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

๓. ประชาชนเห็นคุณค่าและประโยชน์ในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

๔. ประชาชนมีความตระหนัก รักปกป้อง เชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งจะส่งผลให้ประเทศชาติมีความมั่นคงยั่งยืน

๓.๑.๖ ขั้นตอนการดำเนินโครงการ

ระยะเร่งด่วน ตั้งแต่เดือนมิถุนายน – สิงหาคม ๒๕๕๗

๑. จัดประชุมชี้แจงโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา“หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ต่อพระสังฆาธิการและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

๒. จัดทำข้อตกลงความร่วมมือขับเคลื่อนโครงการ หรือแนวทางอื่นๆ ใน ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน สถานศึกษา หน่วยงานราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ

๓. ดำเนินการจัดกิจกรรมสร้างความปรองดองสมานฉันท์

๔. ติดตามประเมินผลและรายงานผลหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ระยะปานกลาง ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๕๗ – กันยายน ๒๕๕๘

๑. ปรับปรุงข้อตกลงความร่วมมือขับเคลื่อนโครงการ หรือแนวทางอื่นๆ ในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน สถานศึกษา หน่วยงานราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ

๒. ดำเนินการประชาสัมพันธ์ รณรงค์ เชิญชวน ให้พุทธศาสนิกชนสมัครเป็นสมาชิกครอบครัว หมู่บ้าน สถานศึกษา และหน่วยงานรักษาศีล ๕

๓. รับสมัครอาสาสมัครปกป้องพระพุทธศาสนา

๔. ประกาศยกย่องครอบครัว/หมู่บ้านรักษาศีล ๕ สถานศึกษา หน่วยงานราชการ ฯลฯ รักษาศีล ๕ ที่ผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนด

๕. ติดตามประเมินผลและรายงานผลหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ระยะยาว ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๕๘ – กันยายน ๒๕๖๐

๑. ดำเนินการประชาสัมพันธ์ รณรงค์ เชิญชวน ให้พุทธศาสนิกชนสมัครเป็นสมาชิกครอบครัว หมู่บ้าน สถานศึกษา และหน่วยงานเข้าร่วมโครงการรักษาศีล ๕

๒. รับสมัครอาสาสมัครปกป้องพระพุทธศาสนา

๓. จัดตั้งองค์กรเครือข่ายอาสาปกป้องพระพุทธศาสนาในทุกหมู่บ้าน/ชุมชน

๔. ประกาศยกย่องครอบครัว/หมู่บ้านรักษาศีล ๕ สถานศึกษา หน่วยงานราชการ ฯลฯ รักษาศีล ๕ ที่ผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนด

๕. ติดตามประเมินผลและรายงานผลหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๓.๑.๗ กิจกรรมโครงการรักษาศีล ๕

๑. หลักประกันความมั่นคงของชีวิต คือ ไม่มุ่งร้ายทำลายผู้อื่น

๒. หลักประกันความมั่นคงของทรัพย์สิน คือ ไม่ทุจริตคิดโกง ไม่มัวเมา ไม่ละเมิดต่อทรัพย์สินของผู้อื่น

๓. หลักประกันความมั่นคงของสถาบันครอบครัว ไม่ละเมิดต่อจริยธรรมทางเพศ

๔. หลักประกันความมั่นคงของสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร คือ ไม่กล่าวถ้อยคำที่ปราศจากสติและ ขาดความรับผิดชอบ อันเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดความแตกแยกทางสังคม

๕. หลักประกันความมั่นคงของสุขภาพ คือ การไม่ดื่ม ไม่เสพสิ่งของมึนเมาและสิ่งเสพติดทุกชนิด

๓.๑.๗.๑. กิจกรรมขับเคลื่อนโครงการ

๑. อยู่ด้วยกันอย่างไรจึงได้ชื่ออยู่ด้วยความสามัคคีในหมู่คณะ

๒. การจัดกิจกรรมในชุมชน หมู่บ้าน วัด โรงเรียน ส่วนราชการให้เน้นหลักธรรมที่ส่งเสริม ความปรองดองสมานฉันท์และแสดงถึงความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

การดำเนินการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้าน รักษาศีล ๕” เป็นกระบวนการดำเนินการที่เป็นระบบเปิดที่ให้องคาพยพทุกส่วนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วม และเน้นประชาชน หมู่บ้าน วัด โรงเรียน เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา โดยให้ประชาชนและทุกภาคส่วน ที่เกี่ยวข้องในสังคม มีโอกาสได้เข้ามาร่วมรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอแนะ ร่วมคิด แนวทาง ร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และร่วมกระบวนการพัฒนาสังคมในฐานะหุ้นส่วนของการพัฒนา ซึ่งย่อม ที่จะส่งผลให้การขับเคลื่อนโครงการประสบผลสำเร็จ บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาทุกภาคส่วนของสังคม อย่างยั่งยืน

โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา“หมู่บ้านรักษาศีล ๕” จึงให้ทุกภาคส่วนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วม อันเป็นกระบวนการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับ องค์กรภาคีเครือข่ายอื่นๆ ในสังคม ให้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ และดำเนินการที่เกิดจากการร่วมแรง ร่วมใจในการขับเคลื่อนการดำเนินงานในฐานะเป็นเจ้าของโครงการร่วมกัน และร่วมรับประโยชน์ อันเกิดจากผลของโครงการนี้ ซึ่งทุกภาคส่วนในประเทศต่างก็มีบทบาทหน้าที่ต่อการขับเคลื่อนโครงการร่วมกัน[๒]

๓.๒ การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ : ชาวประชาเป็นสุข เพื่อให้เด็ก เยาวชน ประชาชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของการรักษาศีล ๕ และตั้งใจรักษาศีล ๕ และเพื่อก่อเกิดความสามัคคี นำพาประเทศชาติไปสู่ความร่มเย็นเป็นสุขโดยเริ่มจากหน่วยเล็กๆของสังคม คือ ครอบครัวรักษาศีล ๕ จนถึงหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ทุกจังหวัดทั่วประเทศ ภายใต้กรอบแห่งความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชนและความมั่นคงของประเทศชาติอย่างยั่งยืนทำให้โครงการมีองค์สำคัญๆที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ตามลำดับดังนี้

---

[๒] สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ,**คู่มือการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา“หมู่บ้านรักษาศีล๕”**,หน้า ๕ - ๘.

๓.๒.๑ วัด/พระสงฆ์

โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ชาวประชาเป็นสุขนั้น วัดจัดเป็นองค์กรหรือสถานบันที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนพลังของศีลธรรม โครงการนี้ในส่วนของพระสงฆ์นั้นจะเริ่มจากเจ้าคณะจังหวัดทั้ง ๒ ฝ่าย คือ มหานิกายและธรรมยุติกนิกาย เป็นที่ปรึกษาในคณะกรรมการบริหารโครงการระดับจังหวัด และมีผู้แทนเจ้าคณะจังหวัดทั้ง ๒ นิกายเป็นกรรมการร่วมบริหารโครงการ จากนั้นจะเป็นคณะทำงานโครงการฯประจำหมู่บ้าน มีเจ้าคณะอำเภอ/เจ้าคณะตำบลเป็นที่ปรึกษา เจ้าอาวาสเป็นประธาน พระผู้ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาส จะเป็นผู้ช่วยเลขานุการทำหน้าที่ประสานงาน มี อปต. (หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล) เป็นคณะทำงาน การดำเนินงานในสายนี้จะมีเจ้าคณะอำเภอ/เจ้าคณะตำบล/เจ้าอาวาส/อปต. คอยให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ในสายนี้ผู้ใหญ่บ้านจะร่วมกับนักวิชาการวัฒนธรรมประจำอำเภอรายงาน เจ้าอาวาสซึ่งเป็นประธานคณะทำงานฯ ประจำหมู่บ้าน จากนั้นเจ้าอาวาสจะรายงานเจ้าคณะจังหวัดเพื่อทราบ

จะเห็นว่า โครงการหมู่บ้านรักษาศีลนั้นเป็นการสนับสนุนให้พระสงฆ์ได้แสดงบทบาทได้ขับเคลื่อนพลังแห่งศีลธรรมต่อสังคมทุกภาคส่วน ทั้งนี้พระพุทธศาสนาเป็นเสมือนรากเหง้าของความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ขนมธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ในทุกๆ ทางของสังคมไทย และต่างฝ่ายต่างเกื้อกูลซึ่งกันและกันวัดเป็นสถานที่มีความ จาเป็นต่อการดารงชีวิตของประชาชนที่เป็นพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างมากเมื่อประเทศไทยมีประชากรที่นับถือพระพุทธศาสนาไม่ต่ำกว่า ๙๕ เปอเซ็นวัดมีความสำคัญต่อชีวิตของประชาชนเป็นอย่างมากดังจะเห็นได้จากคำกล่าวที่ว่า “บางวัดหน้าแล้งไม่มีพระอยู่เลย หรือบางทีไม่มีทั้งปี ถึงขนาดเรียกว่าชาวบ้านต้องประมูลจ้างพระจากที่อื่นมาไปนิมนต์ท่านบอกว่าผมจะให้ข้าวสารท่านเท่านั้นกระสอบให้ช่วยมาเป็นเจ้าอาวาสวัดนี้ อะไรทำนองนี้”[๓]ความจำเป็นของพุทธศาสนิกชนที่ต้องอาศัยพระสงฆ์และวัดในชีวิตประจาวันของตนจนอาจกล่าวได้ว่า “พระสงฆ์เป็นสถาบันที่ขาดเสียไม่ได้ในชีวิตประจาวันของพุทธศาสนิกชนที่อยู่ในชนบทส่วนใหญ่ นอกจากจะเป็นที่พึ่งทางใจและเป็นสถาบันที่เอื้ออำนวยบริการทางศาสนกิจแล้ว สถาบันสงฆ์ยังทำหน้าที่อื่นๆ ที่กลไกลของรัฐเข้าไปบริการไม่ทั่วถึงความสำคัญของวัดต่อประชาชนจึงอาจมีได้ดังต่อไปนี้

๑. เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจและพิธีกรรมทางศาสนาวิถีชีวิตของประชาชนที่พุทธศาสนิกชนย่อมมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ต้องอาศัยพระสงฆ์และวัด ตั้งแต่เกิด เช่นการตั้งชื่อ การโกนจุก การบวช การทำบุญบ้าน การสมรส การบาเพ็ญกุศลเนื่องในโอกาสต่างๆ จนกระทั่งตายล้วนแต่ต้องอาศัยวัดและพระสงฆ์ทั้งสิ้น

๒. เป็นที่พึ่งทางใจ วัดและพระสงฆ์จะเป็นที่พึ่งทางใจ เป็นผู้ปลอมประโลมในกรณีที่ประสบความสูญเสีย ความผิดหวังในชีวิต หรือเกิดวิกฤตที่ไม่สามารถหาทางอื่นมาอธิบายได้วัดและพระสงฆ์จะเข้ามาทำหน้าที่นี้โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๓. เป็นที่ให้คำอธิบายคาถามต่างๆ ที่สังคมมนุษย์จะต้องมี เช่น คำถามว่าทำไมจึงเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ทำไมมนุษย์ต้องเกิดตายแล้วไปไหน

---

[๓] พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน,** (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๙.

๔. หน้าที่อื่น ๆ ซึ่งอาจไม่เกี่ยวข้องกับฐานะของพระสงฆ์ เช่น กระทำไปในฐานะของบุคคลที่สังคมทั่วไปให้ความเชื่อถือยกย่อง เช่น ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นต้น[๔]

โดยสรุปในชีวิตประจำวันของประชาชนที่เป็นพุทธศาสนิกชนนั้นต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์และพึ่งพาอาศัยสถาบันสงฆ์หรือวัดอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านพิธีการต่าง ๆและการเป็นที่พึ่งทางจิตใจ ถึงขนาดที่ว่าในการดำเนินวิถีชีวิตนั้นไม่อาจขาดสถาบันสงฆ์หรือวัดได้เลยวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระสงฆ์เป็นตัวแทนของวัดในการแสดงบทบาทต่างๆ เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพ เชื่อถือ และการร่วมมือกันให้เกิดความสามัคคีความเป็นระเบียบเรียบร้อย อกจานี้พระสงฆ์ยังมีบทบาท สำคัญในการควบคุมทางสังคมในระดับประเทศด้วยเพราะ พระสงฆ์เป็นที่เคารพนับถือ ของบุคคล ทุกชั้นในสังคมตั้งแต่พระมหากษัตริย์ลงมาจนถึงประชาชนทั่วไป หน้าที่และบทบาทของพระสงฆ์คือการให้การอบรม การสอนการเผยแผ่เป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ที่สำคัญ ที่พระสงฆ์ปฏิบัติมาเป็นปกติอยู่แล้ว ทั้งที่เรียกว่าการเทศน์แสดงธรรม หรือการปาฐกถาก็ตาม ซึ่งประชาชนทั่วไปให้ความเคารพและสนใจที่จะฟังสาระที่พระสงฆ์เป็นผู้ให้อยู่ แล้วและนับเป็นการศึกษาที่เข้าถึงประชาชนชาวบ้านได้อย่างกว้างขวาง ส่วนในเนื้อหาสาระที่พระสงฆ์ให้แก่ประชาชนจะแตกต่างกันตามโอกาสและวาระต่างๆ การแสดงธรรมในวันพระ ในเทศกาลวันสำคัญ พระสงฆ์ได้โอกาสในการแสดงธรรมการเผยแผ่ธรรมอยู่เป็นปกติและในรูปแบบที่ไม่เป็นรูปแบบกล่าวคืออาจจะใช้วิธีการพูดคุยสนทนาในโอกาสพบปะ จะเป็นการเผยแผ่โดยไม่เป็นกิจลักษณะ แต่ก็แฝงด้วยให้ข้อคิดทางธรรม หรือในโอกาสที่ประชาชนมาทำบุญวันเกิดแล้วขอพรจากพระสงฆ์ มาถวายสังฆทานแล้วพระสงฆ์ก็ให้พร ในช่วงเวลาสั้นๆ เป็นการสอนโดยที่ผู้รับไม่รู้ว่าถูกสอน แต่ได้ซึมซับเอาคำสอน เอาคติธรรม ได้เกิดการเรียนรู้พระธรรมคำสอน

๓.๒.๒ บ้าน/ชุมชน

โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เป็นการรณรงค์ให้พุทธศาสนิกชนให้มีความตั้งใจรักษาศีล ๕ โครงการนี้เป็นหนึ่งในโครงการที่เป็นความหวังของชาติที่จะพลิกฟื้นความปรองดองสมานฉันท์ และคืนความสุขสู่สังคมไทยโดยเร็วจึงเร่งดำเนินการในจังหวัดต่าง ๆ รวมทั้งจังหวัดต้นแบบนำร่อง ๑๑ จังหวัด เพื่อเป็น “จังหวัดรักษาศีล ๕ ต้นแบบ” ซึ่งจะเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่ดีงามที่น้อมนำหลักศีล ๕ ไปประพฤติปฏิบัติก่อให้เกิดความสามัคคีปรองดองเอื้ออาทรต่อกันและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งทุกท่านในจังหวัดต้นแบบจะได้ภาคภูมิใจในความสำเร็จของจังหวัดในการดำเนินการขับเคลื่อนโครงการนี้ไปสู่เป้าหมาย จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคมโดยเฉพาะพระสังฆาธิการในทุกระดับชั้นเจ้าอาวาส ผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการในจังหวัด หน่วยงานทางทหารในพื้นที่ศูนย์ปรองดองสมานฉันท์เพื่อการปฏิรูปจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัดนายอำเภอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนคนในหมู่บ้านที่มีส่วนร่วมในการปวารณาตั้งใจรักษาศีล ๕ โดยพร้อมเพรียงกันเพื่อร่วมสร้าง“ครอบครัวรักษาศีล ๕”“หมู่บ้านรักษาศีล ๕” และ “จังหวัดรักษาศีล ๕”

---

[๔] แสง มนวิทูร, **พระพุทธศาสนากับการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน,** (กรุงเทพมหานคร : ศิลปากร, ๒๕๔๔), หน้า ๙.

ในส่วนนี้โครงการหมู่บ้านรักษาศีลจะเริ่มจากผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการระดับจังหวัด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน วัฒนธรรมจังหวัดร่วมกับผู้อำนวยการสำนักงานพุทธศาสนาจังหวัด เป็นเลขานุการร่วม จากนั้นจะมีการแต่งตั้งคณะทำงานโครงการฯประจำหมู่บ้าน โดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธาน ผู้ใหญ่บ้านเป็นรองประธานมีนักวิชาการวัฒนธรรมประจำอำเภอ เป็นคณะทำงานและเลขานุการ และมีผู้ที่เจ้าอาวาสมอบหมายเป็นคณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการซึ่งทางฝ่ายราชการจะมีนายอำเภอ อบจ. อบต. เทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้านคอยให้การช่วยเหลือสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางศาสนาส่งเสริมให้มีการรักษาศีล ๕ เพื่อให้กำลังใจผู้ที่ขับเคลื่อนโครงการของฝ่ายคณะสงฆ์ อาจมีการตรวจเยี่ยม ในสายนี้ผู้ใหญ่บ้านจะร่วมกับนักวิชาการวัฒนธรรมประจำอำเภอรายงานผลให้วัฒนธรรมจังหวัดและเจ้าอาวาสทราบ ซึ่งวัฒนธรรมจังหวัดจะรวบรวมทุกหมู่บ้านรายงานภาพรวมให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและกรมการศาสนาทราบ เพื่อถวายรายงานเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ กระทรวงวัฒนธรรมและฝ่ายสังคมจิตวิทยา คสช. ทราบต่อไป

๓.๒.๓ สถานศึกษา/ หน่วยงานอื่นๆ

สถาบันทางการศึกษาเป็นสถาบันสังคมที่มีความสำคัญต่อการขัดเกลา บ่มเพาะความดีให้กับเด็กและเยาวชน ให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขได้รับการปลูกฝังให้รู้และมองเห็นคุณค่าของศาสนา ขณะเดียวกันก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาทั่วประเทศ จึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการเรียนรู้และสร้างความตระหนักและจิตสำนึกที่ดีให้แก่เด็ก เยาวชน รวมทั้งมีบทบาทสำคัญต่อการร่วมขับเคลื่อนโครงการนี้ โรงเรียนเป็นองค์กรหรือหน่วยงานอีกหนึ่งที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยโรงเรียนมีโครงการหรือกิจกรรมที่เสริมสร้างหรือสนับสนุนโครงการโรงเรียนรักษาศีล ๕ ด้วยการจัดค่ายอบรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และส่งเสริมวินัยนักเรียนจัดกิจกรรมรณรงค์รักษาศีล ๕ หรือจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาส่งเสริมการรักษาศีล ๕ นอกจากนี้แล้ว ทุกภาคส่วนของสังคมกับทั้งได้ประสานความร่วมมือไปยังทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในระดับกระทรวงและจังหวัด เพื่อให้ทุกภาคส่วน ได้ดำเนินการตามบทบาทภาระหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานให้มีส่วนร่วมปลุกจิตสำนึกคนในชาติให้มาร่วมกันรักษาศีล ๕โดยเฉพาะได้ขอความร่วมมือไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดให้การสนับสนุนเพื่อให้เกิดการปฏิบัติในพื้นที่ของจังหวัดซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดียิ่ง จากทุกภาคส่วนของสังคม อย่างไรก็ตามเพื่อให้บังเกิดผลสำเร็จในทางปฏิบัติทั่วประเทศและทุกพื้นที่ จึงมีการดำเนินการในจังหวัดนำร่อง เพื่อให้เป็น “จังหวัดรักษาศีล ๕ ต้นแบบ”ที่มีหมู่บ้านในทุกอำเภอรักษาศีล ๕ มากกว่า ๕๐%

จะเห็นว่า องค์กรหรือหน่วยงานข้างต้นจัดเป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เป็นการทำงานที่ประสานกันอย่างเหมาะสมระหว่าง วัด บ้าน ชุมชน สถานศึกษาและหน่วยงานอื่นๆ เป็นการบูรณาการทำงานร่วมกันทั้ง ๓ ประสาน โดยมีเจ้าอาวาสวัด เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ ผู้นำชุมชน ครู อาจารย์ ผู้บริหารการศึกษา ตลอดจน ทีมงานแกนนำ ภาคีการพัฒนาระดับตำบล/อำเภอ แกนนำกลุ่มองค์กรชุมชน แกนนำกลุ่มองค์กรเครือข่ายทั้ง ๓ ประสาน เป็นแกนนำสำคัญที่จะ

ขับเคลื่อนโครงการนี้ไปสู่เป้าหมายโดยชี้แจงทำความเข้าใจให้ความรู้ เชิญชวนให้เห็นคุณค่าของการรักษาศีล ๕ จัดกิจกรรมทางศาสนาเพื่อความสุขของคนในชุมชนและดำเนินการขยายผลสู่หมู่บ้านต่างๆ

๓.๓ รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทย

๓.๓.๑ ความหมายของครอบครัว

ครอบครัวไทยมีหลักฐานที่มั่นคงในการเสริมสร้างการพัฒนาสังคมการอบรมสั่งสอนและเลี้ยงดูพฤติกรรมในการแสดงบทบาทและสถานะของมารดาบิดาและบุตรธิดา ลักษณะและปรากฏการณ์ของบุคคลโดยรวมทั้งบรรยากาศในครอบครัว ล้วนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจิตใจและคุณลักษณะแห่งพฤติกรรมของบุตรธิดาเพราะความสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวจะดำเนินไปอย่างราบรื่นด้วยความรักและความเข้าใจซึ่งนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความหมายครอบครัวที่น่าสนใจตามลำดับดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕[๕] ได้ให้ความหมายของครอบครัวไว้ว่า ครอบครัว หมายถึง ผู้ร่วมครัวเรือน คือ สามี ภรรยาและบุตร เป็นต้น

พจนานุกรมศัพท์ สังคมวิทยา อังกฤษ -ไทย ได้ให้ความหมายของครอบครัวไว้ว่า ครอบครัว หมายถึง กลุ่มบุคคลซึ่งเกี่ยวดองเป็นญาติกัน และโดยเฉพาะหมายถึงคู่สามีภรรยา และบุตร ความหมายกว้าง ๆ ครอบครัวมีลักษณะ ๑) โครงสร้างขึ้นอยู่กับค่านิยมของสังคมนั้น ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวขยาย หรือครอบครัวเดี่ยว ๒) หน้าที่ในการสืบทอดสมาชิกใหม่ ให้ความรัก การเลี้ยงดูอบรม ให้การศึกษา เป็นหน่วยงานทางเศรษฐกิจ[๖]

คณะอนุกรรมการครอบครัวแห่งประเทศไทย ได้กำหนดความหมายของครอบครัวว่า “ครอบครัว คือ กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกันทางอารมณ์และจิตใจในการดำเนินชีวิต รวมทั้งการพึ่งพิงทางสังคมเศรษฐกิจ และมีความสัมพันธ์ทางกฎหมายหรือทางสายโลหิต โดยบางครอบครัว อาจมีลักษณะเป็นข้อยกเว้นบางประการจากที่กล่าวก็ได้”[๗]

จำนง อดิวัฒน์สิทธิ์ และคณะ[๘] ได้ให้ความหมายครอบครัวไว้ว่า ครอบครัว หมายถึง การที่คนตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาอยู่ร่วมกัน โดยมีความสัมพันธ์กันด้วยการแต่งงานหรือมีความผูกพันกันทางสายโลหิตหรือด้วยการรับเป็นบุตรบุญธรรม และอาศัยอยู่ภายในครัวเรือนเดียวกัน และครอบครัวจะเป็นครอบครัวโดยสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อมีลูกเท่านั้น

---

[๕]ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕**, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๖๗.

[๖]สุนทรี พรหมเมศ และคณะ,**พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๑), หน้า ๙๑.

[๗]ผศ.จีรเนาว์ ทัศศรี และคนอื่นๆ, **ครอบครัวสัมพันธ์ เล่มที่ ๑**, (สงขลา : ชานเมืองการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๔.

[๘]จำนง อดิวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, **สังคมวิทยา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๗๙.

ความหมายของครอบครัวในเชิงสหสาขาวิทยา[๙]

๑. ในแง่ชีววิทยา ครอบครัว หมายถึง กลุ่มคนที่เกี่ยวพันกันทางสายโลหิต เช่น สามี ภรรยา มีบุตร บุตรเกิดจากอสุจิของบิดาผสมกับไข่สุกของมารดา ฉะนั้น บิดามารดากับบุตรจึงเกี่ยวพันทางสายโลหิตแล้วแต่โครโมโซมและยีนที่บุตรได้รับมาจากทั้งบิดาและมารดา

๒. ในแง่กฎหมาย ชายหญิงจดทะเบียนสมรสกัน มีบุตร คนเหล่านี้เป็นครอบครัวเดียวกันตามกฎหมาย บุตรมีสิทธิ์ได้รับมรดกจากบิดามารดา ถ้าไม่มีบุตรผู้สืบสายโลหิตโดยตรงหรือจดทะเบียนเป็นบุตรบุญธรรม ก็นับว่าเป็นครอบครัวเดียวกันตามกฎหมาย

๓. ในแง่สังคม ครอบ ครัว หมายถึง กลุ่มที่รวมอยู่ในบ้านเดียวกัน อาจเกี่ยวหรือไม่เกี่ยวพันทางสายโลหิตหรือทางกฎหมายแต่มีปฏิสัมพันธ์กัน ให้ความรักและความเอาใจใส่ต่อกัน มีความปรารถนาดีต่อกัน

๔. ในแง่สังคมวิทยา ครอบครัว คือ สถาบันพื้นฐานทางสังคมที่มีความสำคัญใกล้ชิดกับการเปลี่ยนแปลงในสภาพสถาบันอื่น ๆ

สุพัตรา สุภาพ[๑๐] ได้กล่าวว่า ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดของสังคม เป็นหน่วยย่อยของสังคมที่มีความสัมพันธ์และร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด เป็นสถาบันที่คงทนที่สุดและยังไม่เคยปรากฏว่าสังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ไม่มีสถาบันครอบครัว เพราะมนุษย์ทุกคนต้องอยู่ในสถาบันครอบครัว เนื่องจากเป็นกลุ่มสังคมกลุ่มแรก ที่มนุษย์ทุกคนเจอตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเติบโต และมีครอบครัวแยกออกมา ครอบครัวจะให้ตำแหน่ง ชื่อ และสกุลซึ่งเป็นเครื่องบอกสถานภาพ บทบาทตลอดจนกำหนดสิทธิหน้าที่ที่สมาชิกมีต่อกันและต่อสังคม ครอบครัวเป็นสถาบันแห่งแรกและแห่งสำคัญของสังคมในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผน ซึ่งมีการกำหนดมาตรฐานความประพฤติของครอบครัว

คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ[๑๑] ได้กล่าวว่า ครอบครัว หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกัน ทางอารมณ์และจิตใจมีการดำเนินชีวิตร่วมกัน รวมทั้งพึ่งพิงกันทางสังคม เศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กันทางกฎหมายและทางสายโลหิต

สนิท สมัครการ[๑๒] ให้ความหมายครอบครัวไว้ว่า “กลุ่มของญาติสนิทกลุ่มหนึ่งซึ่งอยู่ร่วมหลังคาบ้านเดียวกัน หรืออยู่ในบริเวณรั้วบ้านเดียวกัน (ในกรณีที่มีบ้านมากกว่าหนึ่งหลัง) ตามปกติแล้วครอบครัวย่อมทำหน้าที่เบื้องต้นที่จำเป็นต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการพื้นฐาน (Basic need) ของมนุษย์ อย่างไรก็ดีหน้าที่บางประการของครอบครัวอาจเปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการของสังคม

---

[๙]ทวีรัสมิ์ ธนาคม, **ครอบครัวสัมพันธ์**, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๘), หน้า ๗๘.

[๑๐]สุพัตรา สุภาพ, **สังคมวิทยา,** (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๒๖.

[๑๑]คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ, **เอกสารประกอบการประชุมสมัชชาแห่งชาติด้านครอบครัว “ร่างนโยบายและแผนงานในการพัฒนาสถาบันครอบครัว”**วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๗ ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล, (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๓๗), หน้า ๑๕.

[๑๒]สนิท สมัครการ, **มีเงินก็นับว่าน้อง มีทองก็นับว่าพี่ ระบบครอบครัวและเครือญาติของไทย,** (กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๑.

และวัฒนธรรม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อภาวะความเป็นญาติของสมาชิกแต่ละครอบครัวทั้งแบบชีวภาพและแบบสังคมกำหนดก็ได้”

ประสบ บุญเดช[๑๓] ให้ความหมายครอบครัวว่า “ เป็นหน่วยงานย่อยพื้นฐานของสังคมโดยปกติมักประกอบด้วย สามี ภรรยา และบุตร ฐานะการเป็นครอบครัวเริ่มขึ้นเมื่อชายและหญิงได้ทำการสมรสกัน และดำเนินต่อไปจนกระทั่งเกิดบุตรคนแรก คนที่สองและคนถัด ๆ ไป ครอบครัวบางครอบครัวอาจไม่มีบุตรตลอดชีวิตของสามีภริยาก็ได้ และในทำนองเดียวกันครอบครัวบางครอบครัวก็มีเพียงบิดา หรือมารดากับบุตรเท่านั้น ซึ่งอาจเกิดขึ้นเพราะสามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถึงแก่ความตายหรือหย่าร้างเลิกรากันไป”

Kingsley Davis[๑๔] ให้ความหมายไว้ว่า ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานและสากลที่สุดสำหรับทุกสถาบัน มุ่งอธิบายครอบครัว ๒ แนวทางด้วยกัน

๑) แนวจิตวิทยามุ่งชี้ให้เห็นว่าครอบครัวเป็นกลุ่มปฐมภูมิ เพราะเนื่องด้วยความผูกพันกันอย่างใกล้ชิดของบรรดาสมาชิกของกลุ่มที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน มีการพบปะและแสดงอาการตอบสนองต่อกันและกัน

๒) แนวสังคมวิทยา ถือว่าบรรดาสมาชิกในครอบครัวนั้นต่างฝ่ายต่างให้ และรับประสบการณ์จากกันและกัน ซึ่งถือว่าต่างฝ่ายต่างถ่ายทอดพฤติกรรมให้แก่กันและกัน อันเป็นกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม

อัมพร สุคันธวณิช และคณะ[๑๕] ได้ให้ความหมายไว้ว่า ครอบครัว คือ สถาบันพื้นฐานที่มีหน้าที่ถ่ายทอดให้การเรียนรู้วัฒนธรรมและค่านิยมแก่สมาชิกของครอบครัวรวมทั้งกล่อมเกลาพฤติกรรมหรือบุคลิกภาพให้เป็นไปตามบทบาทและความคาดหวังของสังคมโดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

จากคำนิยามที่นักวิชาการได้ ให้ ไว้ข้างต้น ครอบครัว หมายถึง ครอบครัวเป็นหน่วยย่อยที่เล็กที่สุดในสังคม ประกอบด้วย กลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดหรือโดยการแต่งงาน มีความผูกพันกันทางอารมณ์และจิตใจ เป็นหน่วยย่อยของสังคมที่มีความคงทนที่สุด เป็นสถาบันที่สำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ และเป็นสถาบันที่จะสร้างสมาชิกใหม่ให้กับสังคม ในรูปของเด็กเกิดใหม่และอบรมให้เด็กเหล่านั้นเข้ากับสังคมได้ ครอบครัวคือกลุ่มของบุคคลที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน มีความใกล้ชิดกันและอาศัยในที่เดียวกัน ความหมายของครอบครัวในทางพันธุศาสตร์จะพิจารณาถึงความสัมพันธ์ทางสายเลือดเป็นหลัก แต่ในสังคม คนทั่วไปมักจะเข้าใจความหมายของครอบครัวในทางภาพลักษณ์มากกว่าทางพันธุศาสตร์ ครอบครัวเป็นสถาบันสังคม หมายถึง สถาบัน

---

[๑๓]ประสบสุข บุญเดช, **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ เรื่อง ครอบครัว,** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๓๑) , หน้า ๑.

[๑๔]Davis, Kinsley. **Human Society.** (New York: ๑๙๖๖), PP. ๓๙๒.

[๑๕] อัมพร สุคันธวณิช และคณะ, **มนุษย์กับสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๙๑.

สังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับแบบแผนการสมรส การอบรมเลี้ยงดูบุตร และแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างเพศ ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าถูกต้องตามสังคมนั้น แต่ความหมายของครอบครัวตามแนวทางพระพุทธศาสนา พอจะกำหนดเป็นกรอบกว้าง ๆ ได้ ว่า กลุ่มบุคคลที่ประกอบด้วยสามีภรรยาที่ได้ เพิ่มสถานภาพเป็น บิดาและมารดา และหมายความรวมถึงลูกที่มีความผูกพันทางสายโลหิตและทางจิตใจที่มีหน้าที่และ คุณธรรมเป็นแกนกลางในการดำเนินชีวิต โดยที่มังคลัตถทีปนี ได้จัดลำดับความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ของบุคคลในครอบครัว เป็น ๗ ชั่วคน โดยถือว่าบุคคลต่าง ๆ นั้นมีความเกี่ยวพันกันในฐานะเป็น สมาชิก ของครอบครัว ประกอบด้วยบิดามารดา ปู่ ย่าตายาย ปู่ ทวดย่าทวดหรือตาทวดยายทวด ตนเอง ลูก หลานและเหลน ซึ่งเป็นลักษณะครอบครัวขยาย[๑๖] สำหรับสามีภรรยาบางคู่ไม่สามารถมี บุตรธิดาได้ อาจเป็นเพราะความบกพร่องทางร่างกายหรืออะไรก็ตามทีจึงหาทางออกด้วยการขอบุตร ผู้อื่นมาเลี้ยง เป็นบุตรบุญธรรม ซึ่งก็จัดว่าเป็นบุตรได้เช่นกัน แต่ละฝ่ายต้องมีพันธะทางศีลธรรมและ ต้องมีความตระหนักในหน้าที่ของตน

๓.๒.๒ ประเภทและลักษณะของครอบครัวไทย

๓.๒.๒.๑ ประเภทของครอบครัวไทย

ครอบครัวประเภทต่างๆ รวมทั้งการกำหนดนับการเป็นสมาชิกและลำดับชั้นของ ครอบครัวแต่ละประเภทเข้าไว้ด้วยกันในที่นี้ เพื่อความสะดวกในการมองภาพรวมของ “ครอบครัว” ดังนี้

๑) ครอบครัวที่จัดตามลำดับการก่อตั้งและขนาดของครอบครัว การจัดประเภทของ ครอบครัวโดยพิจารณาจากลำดับที่มีการก่อตั้งครอบครัว (Family formation) ของคนในรุ่นต่างๆรวม ไปถึงขนาดของครอบครัวด้วย สามารถจำแนกได้ ๒ ประการดังนี้

(๑) ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยพ่อแม่ลูก เท่านั้น สังคมตะวันตกจะเป็นแบบนี้เด็กจะถูกเลี้ยงให้สามารถพึ่งตนเองได้เร็ว โดยจะให้การดูแลจน อายุ ๑๘ ปีเด็กจะต้องดิ้นรนเอาตัวรอดเองหรือไปสร้าง (Nuclear family) ของตนเอง ครอบครัวเดี่ยว มักเกิดปัญหาการอย่าร้างสูง จนเกิดลักษณะ (Single parent home) คือ ครอบครัวเดี่ยวที่มีเฉพาะ พ่อหรือแม่กับลูกเท่านั้น การเลี้ยงลูกในสังคมตะวันตกจะเน้นฝึกให้มีความรับผิดชอบ รู้จักหน้าที่ ถ้า เป็นหน้าที่จะต้องทำแต่ถ้าไม่ใช่หน้าที่พ่อแม่จะต้องจ้างทำในครอบครัวเดี่ยวเด็กมีโอกาสขาดตัวแบบ ทางสังคม(Social role model) ได้ง่ายและไม่มีคนทดแทน เด็กจะเกิดการต่อต้านสังคม(Anti-social behavior) เพราะครอบครัวไม่เป็นที่พึ่งครอบครัวไร้ความหมาย ไม่มีจุดยึดเหนี่ยว จากการเลี้ยงดูที่บีบ ให้ลูกต้องพึ่งตนเองได้เร็วและแยกออกไปเร็วทำให้ขาดความผูกพันกับครอบครัวเดิมของตนเอง ความ ผูกพันของพ่อแม่ลูกมีน้อยไม่อาทรพ่อแม่ยามแก่เฒ่า จึงพบว่าปัญหาคนชราถูกทอดทิ้งจะมีมากใน สังคมตะวันตก บั้นปลายชีวิตของคนชราจึงเปรียบเสมือนส่วนเกินทางสังคม อัตราการตายของคนชรา จะสูงมากในเทศกาลครอบครัว เกิดภาวะซึมเศร้าเพราะลูกไม่มาหา บางคนจึงหันความสนใจไปที่สัตว์ เลี้ยงที่เปรียบเสมือนเพื่อนที่ดีที่สุดในยามนี้ บางคนจึงยกทรัพย์สมบัติให้กับหมาแมว เป็นต้น

---

[๑๖] **มงคล**. (ไทย) ๒/๗๙.

(๒) ครอบครัวขยาย (Extended family) คือ ครอบครัวที่ประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยวตั้งแต่สองครอบครัวมารวมกันเข้า ครอบครัวขยายที่แท้จริงจะประกอบไปด้วยสมาชิกสามชั่วอายุคนหรือมากกว่าที่เป็นญาติกัน ครอบครัวขยายเกิดขึ้นได้เพราะลูกที่แต่งงานแล้วไม่ออกไปตั้งบ้านเรือนของตนใหม่ ส่วนมากมักไม่ค่อยมีครอบครัวขยายเต็มรูปแบบ มี ๒ รูปแบบ ได้แก่

๒.๑) ขยายโดยเน้นชายเป็นหลัก (Patrilineal Extended family) โดยจะมีพ่อแม่ลูกชายลูกสะใภ้และหลานๆ

๒.๒) ขยายโดยเน้นหญิงเป็นหลัก (Matrilineal Extended family) โดยจะมีพ่อแม่ลูกสาวลูกเขยและหลานๆ

จากหลักการข้างต้นจะเห็นว่าโดยทั่วๆ ไปสังคมของไทยหรือลักษณะสังคมของชาวเอเชียยกเว้นครอบครัวในเมืองใหญ่ ลักษณะของครอบครัวจะเป็นครอบครัวใหญ่ คือ นอกจากสามีภรรยาบุตรแล้วยังประกอบด้วยญาติของทั้งสองฝ่าย หรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดตลอดจนผู้ใกล้ชิดด้วย การอยู่ร่วมกันของคนในครอบครัวมักเป็นลักษณะที่เอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่กันและกันในด้านต่างๆ เช่น สามีภรรยาไปทำงานก็มักมีญาติของฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงมาดูแลเลี้ยงลูกให้ ในขณะเดียวกันก็อาศัยอยู่กินกับครอบครัวนี้ด้วยนอกจากนั้นยังอาจมีญาติของทั้งสองฝ่ายหรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมาอยู่อาศัยเพื่อเรียนหนังสือหรือประกอบอาชีพ

๓.๒.๒.๒ ลักษณะของครอบครัวไทย

โดยปกติแล้วลักษณะของครอบครัวมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางสังคม ได้แก่ ค่านิยมขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละสังคมเป็นสำคัญ สำหรับครอบครัวไทยเรานั้นได้รับอิทธิพลจาก“ค่านิยม” (Values) วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากลักษณะต่างๆ ที่ปรากฏเป็นเอกลักษณ์ของครอบครัวไทยดังต่อไปนี้

๑. ครอบครัวไทยนิยมยกย่องให้ผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัว มีหน้าที่คุ้มครองป้องกันภัยอันตรายต่างๆ และให้ความอุปการะเลี้ยงดูให้ความรักให้เกียรติแก่สมาชิกในครอบครัวตามควรแก่ฐานะของตน เป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับเศรษฐกิจของครอบครัวและเป็นผู้นำของครอบครัวมีอำนาจและสิทธิมากที่สุดในครอบครัว เป็นผู้บริหารภายในครอบครัวและเป็นผู้สืบสกุล บุตรจะต้องใช้นามสกุลของบิดา และภรรยาต้องใช้นามสกุลของสามี

๒. ครอบครัวไทยให้ความสำคัญต่อระบบผู้อาวุโส (Seniority) มีการเคารพเชื่อฟังตามลำดับอาวุโส จะเห็นได้ว่าครอบครัวไทยส่วนใหญ่มักจะมีการอบรมสั่งสอนให้สมาชิกในครอบครัวรู้จักเคารพผู้อาวุโสกว่า เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบททั่วไปบุคคลผู้สูงอายุในครอบครัวมักจะได้รับความเคารพยำเกรง และเป็นที่พึ่งของผู้เยาว์อยู่เสมอทั้งการให้คำปรึกษาด้านส่วนตัวและการงาน เพราะฉะนั้นในครอบครัวไทยจึงปรากฏคำลำดับขั้นของความมีอาวุโสไว้มากมาย (ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา พี่) การแสดงความเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสนี้อาจเป็นผลมาจากค่านิยมในเรื่องการยกย่องผู้อาวุโสคนไทยเป็นสำคัญ เพราะคนไทยมักจะให้เกียรติต่อผู้สูงอายุ เนื่องจากเชื่อว่ามีประสบการณ์ชีวิตมากมาย จึงสามารถเข้าใจถึงสภาพต่างๆ ได้ดีกว่าคนที่มีอายุน้อยกว่า ดังนั้น ผู้อาวุโสจึงเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปในสังคมไทยดังคำกล่าวที่ว่า“ตามหลังผู้ใหญ่หมาไม่กัด

๓. ครอบครัวไทยเป็นครอบครัวเดี่ยว (Monogamy) คือ ผู้ชายมีภรรยาคนเดียวตามกฎหมายแต่ความจริงของลักษณะครอบครัวไทยในเรื่องที่ผู้ชายมีภรรยาคนเดียวหรือหลายคนนั้นยังไม่สามารถกำหนดได้แน่ชัดเนื่องจากหลักฐานต่างๆ ในอดีตนั้นได้แสดงให้เห็นว่าชายไทยมักนิยมมีภรรยาหลายคนซึ่งเป็นการสมรสแบบ Polygyny ดังเราจะเห็นได้จากการที่พระมหากษัตริย์เจ้าฟ้าฯ ขุนนางชั้นสูง ข้าราชการ พ่อค้า หรือแม้แต่คนธรรมดาในสมัยก่อนนิยมมีภรรยาครั้งละหลายๆ คน ถือว่าเป็นการสร้างบารมีและแสดงความสามารถทางเพศด้วย จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล (รัชการที่ ๘) จึงมีกฎหมายระบุแน่ชัดว่าให้ผู้ชายไทยสามารถทำการสมรสได้เพียงครั้งเดียว การสมรสครั้งต่อมาถือว่าไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เพราะฉะนั้น ถ้าพิจารณาในแง่ของกฎหมายไทยปัจจุบันเป็นเกณฑ์ก็อาจกล่าวได้ว่า ครอบครัวไทยเป็นแบบสามีเดียว ภรรยาเดียว (Monopoly) แต่ในทางปฏิบัติผู้ชายไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีและมีตำแหน่งทางสังคมสูงๆ นั้น ยังคงนิยมมีภรรยาหลายคนในเวลาเดียวกันซึ่งสังคมนิยมเรียกภรรยาที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายนั้นว่า “อนุภรรยา”

๔. มีความผูกพันทางสายโลหิต กล่าวคือ ครอบครัวไทยมักจะมีญาติ พี่น้องอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ พ่อแม่รักใคร่ผูกพันกับลูกมากแม้ลูกจะแต่งงานแยกย้ายมีครอบครัวไปแล้วก็ยังคงห่วงใยและยังให้ความอุปการะอยู่เสมอ ถึงแม้ว่าบ้านจะอยู่ห่างไกลกันก็ยังไปมาหาสู่พึ่งพาอาศัยกันเหมือนเดิม

๕. เด็กเป็นที่รวมความสนใจของครอบครัว กล่าวคือ โดยทั่วไปแล้วครอบครัวไทยทุกคนรักเด็ก พ่อแม่เสียสละทุกอย่างเพื่อลูก ส่งเสริมให้ลูกได้รับการศึกษาเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับชีวิต เด็กจะถูกอบรมให้รู้จักช่วยตนเองตั้งแต่ยังเล็กและเมื่อโตขึ้นเด็กก็จะพยายามสร้างตัวเองให้มากที่สุด

๖. ครอบครัวไทยเป็นครอบครัวขนาดเล็ก (Nuclear Family) ในปัจจุบันนี้ครอบครัวไทยเป็นครอบครัวเดี่ยว คือ มีพ่อ แม่ ลูกเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะในสังคมเมืองมักจะไม่ค่อยมีญาติพี่น้องมาอาศัยอยู่ด้วย การที่ครอบครัวเดี่ยวกลายเป็นครอบครัวที่สำคัญของสังคมในปัจจุบัน เพราะเป็นครอบครัวที่ย้ำถึงความเป็นอิสรเสรีภาพและความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับคุณค่าของคนไทยในปัจจุบันนี้ แต่ก็ยังปรากฏว่ามีครอบครัวแบบขยายอีกเป็นจำนวนมากในสังคมชนบท ซึ่งส่วนมากเราจะพบในลักษณะญาติพี่น้องอาศัยอยู่ในย่านเดียวกันหรือปลูกบ้านใกล้เคียงกันแม้จะแต่งงานแล้วก็ตาม ญาติพี่น้องผู้อาวุโสมีอำนาจเหนือสมาชิกทุกคนในครอบครัวและเป็นผู้ชี้ขาดมีการให้ความช่วยเหลือกันภายในครอบครัว ทั้งกำลังทรัพย์และกำลังแรงงานด้วย ในสมัยปัจจุบันครอบครัวแบบนี้มีปริมาณน้อยมาก เพราะอิทธิพลของอารยธรรมตะวันตก[๑๗]

---

[๑๗] บรรเทิง พาพิจิตร, **สังคมวิทยา,** หน้า ๓๙ - ๔๐.

๓.๓.๓ หน้าที่และความสำคัญของครอบครัวไทย

๓.๓.๓.๑ หน้าที่ของครอบครัวไทย

ครอบครัวเป็นหน่วยสังคมที่สำคัญมากในทุกๆ สังคม มีบทบาทและหน้าที่ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและจิตใจ ถือเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคม ถ้าครอบครัวเข้มแข็งปัญหาคนชราและปัญหาเด็กจะไม่เกิด ปัญหาสังคมของชาวตะวันตกส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาคนชราถูกทอดทิ้ง ไร้ค่าดังนั้นหน้าที่ของครอบครัวพอสรุปได้ ดังนี้[๑๘]

๑. หน้าที่ในการส่งเสริมความเจริญเติบโตส่วนบุคคลของบุตร
๒. การให้ความรัก ความอบอุ่น มั่นคง ปลอดภัย
๓. การให้เสรีภาพส่วนบุคคล
๔. การแนะนำสั่งสอน
๕. การปลูกฝังนิสัยที่เอาใจใส่ในปฏิกิริยาของผู้อื่น
๖. หน้าที่ในการสร้างสันติสุขภายในบ้าน
๗. การสร้างความเป็นปึกแผ่น มั่นคง ให้แก่ครอบครัว
๘. หน้าที่ในการสร้างจุดหมายชีวิตและแรงจูงใจ

จากหลักการข้างต้นจะเห็นว่า สถาบันครอบครัวในแต่ละสังคมย่อมมีค่านิยมต่างกันตามวัฒนธรรมของสังคมเช่น สังคมสมัยใหม่ สามีและภรรยามีค่านิยมในการหาเลี้ยงครอบครัวเท่าเทียมกัน การร่วมรับผิดชอบกิจกรรมต่างๆ ในครอบครัวอย่างเท่าเทียมกัน

๓.๓.๓.๒ ความสำคัญของครอบครัวไทย

การที่สังคมของไทยจะดีขึ้นได้ จะต้องพิจารณาจากสภาพของประชาชนว่ามีปัญหาด้านใด มีพฤติกรรมอย่างไร ทั้งนี้ เพื่อที่จะได้พัฒนาประชาชน เพื่อมุ่งไปสู่การพัฒนาประเทศชาติ ต่อไป สถาบันพื้นฐานของการสร้างคนในชาติ คือ ครอบครัว เพราะครอบครัวเป็นผู้สร้างบุคลิกภาพของทุกคนการเจริญเติบโต ทุกด้านไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญาอารมณ์หรือสังคมย่อมขึ้นอยู่กับการเลี้ยงดูของบิดามารดา ซึ่งเรามักกล่าวเสมอว่า บิดามารดา คือ ครูคนแรกของลูก แม้ว่าลูกจะเติบโตจนเข้าโรงเรียนได้แล้วบิดามารดาก็ยังต้องทำหน้าที่เสมือนครูอยู่เช่นเดิม นั่นคือ คอยเอาใจใส่ อบรมสั่งสอนลูกด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกิริยามารยาท ความประพฤติบาปบุญคุณโทษ สิ่งที่ควรทำหรือไม่ควรทำ เป็นต้น ฉะนั้น ครอบครัวจึงเป็นหน่วยแรกที่สุดของสังคมเพราะ เป็นสถาบันแรกที่ทำหน้าที่วางรากฐานให้แก่สถาบันอื่นๆ ใน สังคม โดยไม่มีสถาบันใดสามารถทำหน้าที่นี้แทนครอบครัวได้ ฉะนั้น ถ้าบิดามารดาได้ให้ความรัก ความอบอุ่น ถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ตลอดจนอบรมบ่มนิสัย ช่วยกันสั่งสอนชักจูงให้ลูกประพฤติดีแล้ว ก็นับได้ว่าครอบครัวได้ทำหน้าที่ที่สมบูรณ์ ในการสร้างคนของชาติเพื่อพัฒนาสังคม และมีชีวิตที่ผาสุกในระบอบประชาธิปไตยในอนาคต

ครอบครัวไทยแต่เดิมมีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย มีสมาชิกครอบครัวหลายช่วงอายุอย่างน้อย ๓ รุ่น คือ ๑) รุ่นปู่ย่า ตายาย ๒) รุ่นพ่อแม่ ๓) รุ่นลูก เป็นครอบครัวที่มีความร่วมมือกันในกิจกรรมด้านต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การศึกษา การอบรมเลี้ยงดู การปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรม

---

[๑๘]จำนง อดิวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, **สังคมวิทยา**, หน้า ๗๙-๘๐.

ค่านิยม ความเอาใจใส่ในสภาวะวิกฤต คนในครอบครัวมีความอบอุ่น และปลอดภัย ครอบครัวได้ทำหน้าที่เป็นแหล่งหล่อหลอมความเป็นมนุษย์ และมีผลต่อคุณภาพสังคมครอบครัวมีหน้าที่เลี้ยงดูลูกให้เจริญเติบโต แต่เนื่อง จากครอบครัวเป็นหน่วยมูลฐานของสังคม เพราะสังคมจะออกมาเป็นรูปใด ส่วนใหญ่จะขึ้นกับการดำเนินชีวิตหรือการอบรมเลี้ยงดูลูกของครอบครัว ฉะนั้น ทุกครอบครัวต้องมีหน้าที่รับผิดชอบต่อสภาพของสังคมในอนาคตด้วย นั่นคือ ถ้าทุกครอบครัวได้ปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเป็นอย่างดีแล้ว ก็อาจจะคาดหวังได้ว่า สังคมในอนาคต ย่อมเป็นสังคมที่ผาสุกและมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคงในการพิจารณาความสำคัญของครอบครัวที่มีต่อมนุษย์นั้น ทางที่ดีที่สุด ก็คือ การพิจารณาดูบทบาทและหน้าที่ของครอบครัวว่ามีอยู่ประการใดบ้าง และหน้าที่เหล่านั้นได้ตอบสนองความต้องการของมนุษย์แต่ละคนและตอบสนองมนุษย์ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมอย่างไรบ้าง

ถ้าการทำหน้าที่ของครอบครัวสามารถตอบสนองความต้องการต่างๆ ของมนุษย์ได้มาก ครอบครัวก็มีความสำคัญต่อมนุษย์มากเช่นเดียวกันนักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาได้ทำการศึกษาหน้าที่ของครอบครัวแล้ว พบว่า ครอบครัวมีบทบาทที่สำคัญมากต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของคน และยังทำหน้าที่สนองความต้องการของมนุษย์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและจิตใจ การทำหน้าที่ของครอบครัวอาจแยกได้ ๔ ประการดังนี้

๑) หน้าที่ผลิตสมาชิกใหม่ให้แก่สังคม เพื่อทดแทนสมาชิกของสังคมที่สิ้นชีวิตลง

๒) หน้าที่เลี้ยงดูสมาชิกใหม่ให้มีชีวิตรอด เนื่องจากทารกแรกเกิดและเด็กไม่สามารถดูแลตนเองได้

๓) หน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมไปสู่สมาชิกใหม่ ซึ่งเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมเพื่อให้เด็กเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

๔) หน้าที่หล่อหลอมกล่อมเกลาทางสังคม (Socialization) เป็นบทบาทที่สำคัญมากเพราะโดยธรรมชาติของมนุษย์จะไม่รู้ว่าอะไรเหมาะสมไม่เหมาะสม เราจะใช้สัญชาตญาณเป็นตัวกำหนดการกระทำ ดังนั้นจึงต้องมีกระบวนการขัดเกลาทางสังคมเพื่อให้มนุษย์มีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับกติกากฎระเบียบและบรรทัดฐานของสังคมเพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ถ้าไม่มีจะทำให้เกิดความยุ่งเหยิง (Chaos) ครอบครัวจึงต้องทำหน้าที่หล่อหลอมเด็กให้เป็นสมาชิกที่พึงปรารถนาของสังคม ดังนั้น ความสำคัญของครอบครัวจึงพอสรุปได้ว่า

๑. ครอบครัวเป็นเบ้าหลอมทางบุคลิกภาพและคุณลักษณะของสมาชิก การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนเดียวกัน มีการถ่ายโยงค่านิยม ความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ ความเชื่อ ความศรัทธาและวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตจากสมาชิกรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง ตลอดจนมีการพักผ่อน สันธนาการ และการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน บรรยากาศ และวิธีการ อบรมเลี้ยงดูการอบรมสั่งสอนการเป็นพ่อแบบ แม่แบบ ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งโดยที่รู้ตัวหรือไม่รู้ตัว สิ่งแวดล้อมภายในครอบครัวไม่ว่าจะในทางบวกหรือในทางลบได้ค่อยๆ หล่อหลอมพื้นฐานทางบุคลิกภาพและคุณลักษณะทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ และจิตใจของสมาชิกในครอบครัวในรูปแบบต่างๆ มีผลต่อโดยตรงต่อการการแสดงบทบาททางสังคมของสมาชิกในสถาบันอื่นต่อไป

๒. ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานทางการศึกษาของสังคม ครอบครัวเป็นแหล่งถ่ายทอดองค์ความรู้ ฝึกฝนและอบรมให้สมาชิกได้เรียนรู้ระเบียบสังคมหรือการขัดเกลาทางสังคม(Socialization) ทั้งอย่างเป็นทางการ (Formal) และ ไม่เป็นทางการ (Informal)

๓. ครอบครัวสร้างคุณภาพชีวิต คุณลักษณะต่างๆ ที่บ่งชี้ถึงลักษณะของชีวิตที่มีคุณภาพข้างต้นนี้ ครอบครัวจะเป็นสถาบันที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดขึ้นกับชีวิตของสมาชิกในครอบครัวได้

๔. ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานในการพัฒนาสังคม สถาบันที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาสังคมและชุมชน เช่นเดียวกับสถาบันทางสังคมอื่นๆวัฏจักรของการเกิด การเติบโต เข้าสู่วัยเรียน วัยทำงาน วัยแต่งงาน วัยเลี้ยงดูลูกของตนเอง วัยดูแลพ่อแม่เมื่อแก่ชราลง สอนและฝึกให้ทุกคนต้องมีบทบาทหน้าที่ในฐานะต่างๆในครอบครัว หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การเข้าไปมีบทบาท ภาระหน้าที่และมีความรับผิดชอบในฐานะสมาชิกของชุมชนหรือสังคมนั้นๆ

๕. ครอบครัวเป็นหน่วยวางรากฐานการปกครองในระดับต่างๆ ครอบครัวทำหน้าที่ปฐมภูมิที่สำคัญที่สุดคือการให้กำเนิดเด็ก ให้การเลี้ยงดูผู้เยาว์ ให้การศึกษา สร้างคนให้รูจักระเบียบสังคมการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้คนรุ่นหลังรับไว้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพสังคมของชนกลุ่มนั้น เด็กที่เกิดและเจริญเติบโตมาจากครอบครัวแบบใด ย่อมได้รับการถ่ายทอดแนวความคิด เจตคติและพฤติกรรมต่างๆ ติดมาจากครอบครัวเดิมไม่มากก็น้อย และนำไปใช้ปฏิบัติในสังคมที่เขาอยู่อาศัยนอกจากนี้ครอบครัวยังเป็นเสมือนแหล่งบ่มเพาะทักษะทางการเมือง การอยู่ร่วมกันอย่างมีกติกา มีบทบาท หน้าที่รับผิดชอบ เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน การตัดสินใจร่วมกัน รู้จักรับฟังและสื่อสารเจรจาประนีประนอมกันด้วยความรัก ความเข้าใจ และเหตุผล รู้จักการให้อภัยกัน มีการแบ่งอำนาจหน้าที่และแบ่งงานกันในครอบครัวอย่างชัดเจน จะเห็นว่าในสมัยก่อนแม้ภรรยาจะมีฐานะเป็นรองสามี แต่ก็มีการแบ่งหน้าที่กัน ซึ่งฝ่ายสามีมีอำนาจการตัดสินใจภายนอกบ้าน การเป็นผู้นำ ในขณะเดียวกันภาระการดูแลบ้านเรือนและผู้คนในบ้านเป็นหน้าที่ของฝ่ายภรรยา สำหรับผู้สูงอายุจะทำหน้าที่อบรม สั่งสอน ขัดเกลาสมาชิกที่เป็นเด็กให้เรียนรู้การดำเนินชีวิตเพื่อสืบทอดวงศ์ตระกูล[๑๙]

๓.๓.๔ การเปลี่ยนแปลงสภาพครอบครัวไทยในปัจจุบัน

ในปัจจุบันครอบครัวในสังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ซึ่งเป็นยุคของข้อมูลข่าวสารด้วยเทคโนโลยี และวิทยาการสมัยใหม่ ที่เน้นคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในสังคม ในด้านวัตถุและค่านิยม และการเปลี่ยนแปลงนี้เองที่ทำให้เกิดปัญหาชีวิตขึ้นมากมายตาม มาเช่น ปัญหาสุขภาพปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาความยากจน ปัญหาความเกียจคร้าน ปัญหาความเครียดอันเกิดจากการทำงาน ปัญหาการว่างงาน ปัญหาการสร้างฐานะทางครอบครัวให้สมบูรณ์ไม่ได้ และปัญหาการเสื่อมทรามทางด้านศีลธรรม ด้านวัฒนธรรม ปัญหาที่กล่าวมานี้ เป็นปัญหาที่ส่งผลทำให้เกิดปัญหาด้านจิตใจตามมาและก็ส่งผลกระทบให้เกิดเป็นปัญหาด้านสังคมต่อไป ซึ่งจะพบว่าประชาชนในชาติกำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้ เพราะว่าความเจริญทางด้านจิตใจพัฒนาไม่ทันความเจริญ ทางด้านวัตถุจากการเปลี่ยนแปลงนี้จึงนำไปสู่สภาพการเปลี่ยนแปลงที่เป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตเป็นอย่างยิ่ง และรุนแรงยิ่งขึ้น ปัญหาที่น่าเป็นห่วงมากที่สุด คือ ปัญหาด้านจิตใจเป็นปัญหาพื้นฐานของปัญหาอื่นๆตามลำดับดังนี้

๑. การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ มีผลกระทบต่อระบบครอบครัวในสังคมสมัยใหม่อย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อครอบครัวในเขตเมืองที่เต็มไปด้วย

---

[๑๙] มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, **มนุษย์กับอารยธรรม หน่วยที่ ๑-๗,** พิมพ์ครั้งที่ ๒,(นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๙), หน้า ๑๓๗-๑๓๙.

การต่อสู้แข่งขันเพื่อการอยู่รอดในสังคม การที่สมาชิกครอบครัวต้องออกไปทำงานนอกบ้านและการที่ภรรยาต้องมีภาระในการหาเลี้ยงครอบครัวควบคู่กับสามี ทำให้บทบาทของครัวครัวเปลี่ยนแปลงไป หน้าที่ในการอบรมลูกๆ ซึ่งเคยเป็นหน้าที่สำคัญของครอบครัวกลายเป็นหน้าที่ทางโรงเรียนและสื่อมวลชนความสัมพันธ์และความผูกพันระหว่างพ่อแม่และลูกลดน้อยลงประกอบกับการกินอยู่แบบเมืองไม่เอื้ออำนวยให้อยู่กินกันแบบเป็นครอบครัวใหญ่ๆ บรรดาญาติพี่น้องจึงลดความสำคัญในการที่จะเข้ามาช่วยอบรมเลี้ยงดูเด็ก ดังนั้น ครอบครัวจึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการหรือมีความผูกพันทางอารมณ์โดยใกล้ชิดกับสมาชิก เพราะมีกิจกรรมนอกบ้านต่างๆ มากมาย ทำให้ความขัดแย้งระหว่างสามีกับภรรยาหรือบิดากับลูกมีมากขึ้น สำหรับครอบครัวที่สามีและภรรยาต่างก็มีงานทำและมีรายได้ด้วยกันทั้งคู่ บทบาทของภรรยาได้เปลี่ยนจากผู้ตามหรือ “ช้างเท้าหลัง” มาอยู่เสมอหรือเท่าเทียมกับสามี ความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยาในกรณีเช่นนี้มักมีความตึงเครียดเกิดขึ้นได้ง่าย

เนื่องจากภรรยามีภาระต้องดูแลและรับผิดชอบมากขึ้นทั้งในบ้านและนอกบ้าน กล่าวคือ บทบาทของผู้หญิงเพิ่มมากขึ้นจากแม่บ้าน แม่ของลูก และเป็นคนทำงานด้วย ทำให้เหนื่อยหงุดหงิดและอารมณ์เสียได้ง่าย อย่างไรก็ดีการที่ภรรยามีบทบาทและอำนาจในครอบครัวเท่าเทียมกับสามีก็ไม่จำเป็นว่าจะต้องนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดเสมอไป ในปัจจุบันจะเห็นว่า สามีภรรยาสามารถปรับตัวได้โดยสามียอมรับบทบาทเท่าเทียมกับภรรยา และเห็นใจในภาระของภรรยาที่เพิ่มมากขึ้น บางรายหาทางแก้ความตึงเครียดที่เกิดขึ้นด้วยการหาเครื่องทุ่นแรงหรือผ่อนแรงมาใช้ รวมทั้งฝ่ายสามีก็หันมาช่วยภรรยาเลี้ยงลูกและแบ่งเบาภาระของภรรยาด้วยการทำงานบ้านบางอย่างแทน นอกจากนั้นต้องไม่ให้คนอื่นเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ในครอบครัวนั้นๆ ด้วย เพราะการมีบุคคลที่สามเข้ามายุ่งเกี่ยวจะยิ่งก่อให้เกิดปัญหามากยิ่งขึ้น สำหรับในสังคมที่ยังเน้นค่านิยมแบ่งแยกหน้าที่ระหว่างชายและหญิง และถือว่าชายควรเป็นใหญ่ในครอบครัว เมื่ออยู่ต่อหน้าคนอื่นทั้งสามีและภรรยาจะพยายามปฏิบัติตัวให้เป็นไปตามบทบาทที่สังคมต้องการ คือ แสดงให้เห็นว่าสามีเป็นใหญ่ในครอบครัว ทั้งนี้เพื่อรักษาหน้าที่หรือภาพพจน์ของความเป็นสามีและภรรยาที่ดีไว้

๒. การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม แนวโน้มอีกประการหนึ่งของครอบครัวสมัยใหม่ คือ มีการแยกกันอยู่หรือการทอดทิ้งกันเพิ่มมากขึ้น มีครอบครัวชนชั้นแรงงานจำนวนไม่น้อยที่เด็กอยู่กับแม่หรือญาติเพราะพ่อหรือแม่หรือทั้งพ่อและแม่ต้องไปทำงานหาเงินที่อื่น หรือมีการทอดทิ้งลูกกันไปแต่งงานใหม่ทั้งคู่ ทำให้เด็กต้องอยู่ในความดูแลของญาติฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง สำหรับปัญหาในการอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวที่พ่อแม่ไม่ได้อยู่กับลูกนั้น จากการศึกษาในประเทศตะวันตกยังไม่สามารถสรุปได้ว่าเด็กที่เติบโตจากครอบครัวที่ขาดพ่อหรือแม่หรือทั้งสองฝ่ายเป็นเด็กที่มีปัญหามากกว่าเด็กจากครอบครัวที่มีทั้งพ่อทั้งแม่อยู่พร้อมกัน และเป็นที่น่าสังเกตว่าเด็กที่มีปัญหาหรือเด็กที่กระทำผิดต่างๆ มักจะมาจากครอบครัวที่พ่อแม่อยู่ด้วยกันแต่มีข้อขัดแย้งทะเลาะกันทุกวัน จนเด็กไม่มีความสุขมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่พ่อแม่แยกทางกันอยู่

๓. ปัญหาการหย่าร้าง ในสังคมสมัยใหม่การหย่าร้างมีจำนวนมากขึ้น และกลายเป็นวิธีการหนึ่งในการแก้ปัญหาในครอบครัวไปแล้ว การหย่าร้างไม่ใช่เรื่องที่น่าอับอายอีกต่อไป สังคมยอมรับว่าการหย่าร้างมากขึ้น โดยมีความคิดว่าหากอยู่ด้วยกันแล้วไม่มีความสุขก็ควรหย่ากันไปจะดีกว่า เพราะในสังคมสมัยใหม่เน้นในเรื่องผลประโยชน์และความพอใจส่วนตัวเป็นเรื่องสำคัญ ประกอบกับสภาพการดำเนินชีวิตในเมืองที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน ตัวใครตัวมัน ความแออัดคับคั่งไปด้วยผู้คน

และสิ่งแวดล้อมที่เต็มไปด้วยตึกสูงๆ หรือที่เรียกกันว่าป่าคอนกรีต ค่าครองชีพสูง ความสับสนวุ่นวายต่างๆ รวมทั้งความแตกต่างในภูมิหลังของคู่สมรส จึงทำให้คนเมืองมีความตึงเครียดทางอารมณ์สูง สุขภาพจิตเสื่อม และส่งผลให้เกิดปัญหานานัปการ อันจะนำไปสู่การหย่าร้างขึ้นในที่สุด

ชีวิตครอบครัวในสังคมสมัยใหม่ที่มีลักษณะของคู่สมรสที่แยกตัวไปอยู่ต่างหากทำให้สถานภาพของพ่อแม่ในวัยชราคลุมเครือ เนื่องจากต้องออกจากงานหรือไม่มีที่ดินทำกิน ไม่มีความสำคัญทางสติปัญญา ไม่มีโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจ รวมทั้งลูกหลานไม่รู้สึกว่ามีภาระผูกพันต่อคนชราอีกต่อไป จึงไม่เอาใจใส่ดูแลรวมทั้งให้ความเคารพนับถือน้อยลง ด้วยเหตุดังกล่าวคนชราเป็นจำนวนไม่น้อยถูกทอดทิ้ง บางรายต้องไปอยู่ตามสถานสงเคราะห์คนชรา เป็นต้น[๒๐] ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่เป็นหลักสำคัญที่สุดของสังคมทำหน้าที่หล่อหลอมและขัดเกลาความเป็นมนุษย์ให้แก่สมาชิกของครอบครัว ด้วยการอบรมเลี้ยงดู ให้ความรักความเอื้ออาทร ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันพร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมให้แก่สมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีความพร้อมที่จะทำงานอย่างเต็มที่และสร้างสรรค์ เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป

ดังนั้น ครอบครัวจึงมีความสำคัญและมีอิทธิพลที่สุดต่อชีวิตของทุกคน ชีวิตครอบครัวในสังคมสมัยใหม่มีแนวโน้มว่าจะต้องเผชิญกับปัญหาอื่นๆ อีกมาก ซึ่งเชื่อแน่ว่าจะมีผลกระทบต่อความมั่นคงต่อครอบครัวอย่างมาก เช่น พฤติกรรมรักร่วมเพศระหว่างชายกับชายหรือหญิงกับหญิงการว่าจ้างหญิงอื่นตั้งครรภ์แทน หรือการผลิตสมาชิกใหม่ในหลอดแก้ว อันเป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการแพทย์สมัยใหม่ รวมทั้งปัญหาเด็กนอกสมรสเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายในสังคมที่เต็มไปด้วยสื่อมวลชนและสถานบันเทิงเริงรมย์ในรูปแบบต่างๆ ที่ส่งผลให้มีการตั้งครรภ์นอกสมรสมากขึ้นและนำไปสู่ปัญหาสังคมอื่นๆ ต่อไปครอบครัวไทยในปัจจุบันเผชิญกับสภาวการณ์เปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากปัจจัยภายในครอบครัวและปัจจัยแวดล้อมในชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยสภาพเศรษฐกิจ ซึ่งเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่ผลกระทบต่อแบบแผนการดำเนินชีวิตของครอบครัวได้เปลี่ยนแปลงไป จะเห็นได้ว่าครอบครัวไทยมีลักษณะหลากหลายยิ่งขึ้น และสมาชิกในครอบครัวมีวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิมการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจยังผลให้เกิดความสั่นคลอนของสถาบันครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านโครงสร้างและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว ที่มีต่อกันทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติในอนาคต

๓.๔ การปฏิบัติตนตามสถานภาพของความเป็นพุทธศาสนิกชนของครอบครัวไทย

๓.๔.๑ ความหมายและลักษณะของพุทธศาสนิกชนของครอบครัวไทย

๓.๔.๑.๑ ความหมายของพุทธศาสนิกชนของครอบครัวไทย

คำว่า พุทธศาสนิกชน คือ คนที่ตกลงใจน้อมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำตัวและประจำชีวิต ยินดีที่จะปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเต็มใจที่จะปฏิบัติตามหลักธรรม คือเว้นจากการกระทำความชั่ว กระทำแต่ความดี และทำจิตให้มดจดจากกิเลส ด้วยการ

---

[๒๐] จำนง อดิวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, **สังคมวิทยา,** หน้า ๘๔-๘๗.

บำเพ็ญบุญในพระพุทธศาสนา ด้วยการให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา เพื่อขัดเกลา อบรมบ่มเพาะกาย วาจา ใจให้งดงามเรียบร้อยมีความสงบนิ่ง และพ้นจากความเศร้าหมองต่าง[๒๑] ด้วยการปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์สุดยอดของพระพุทธศาสนาคือพระนิพพาน พระพุทธศาสนา เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์สุดยอดของพระพุทธศาสนาคือพระนิพพาน โดยที่พุทธศาสนิกชนสามารถเรียกว่า ชาวพุทธ เป็นผู้ทำหน้าที่บำรุงเลี้ยงด้วยการให้ความอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรือง[๒๒]

จะเห็นว่าพุทธศาสนิกชนคือผู้ที่ดำเนินชีวิตไปตามแนวทางที่พระพุทธเจาทรงสั่งสอนไวโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความสงบและเพื่อความดับทุกข์โดยมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามีพระพุทธเจา พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ และนำเอาข้อประพฤติปฏิบัติที่เป็นหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อดำรงอยู่ในโลกด้วยความสงบสุข ตลอดจนถึงบรรลุจุดเป้าหมายทางพระพุทธศาสนาอันเป็นทางดับทุกข์คือพระนิพพาน

๓.๔.๑.๒ คุณลักษณะพุทธศาสนิกชนของครอบครัวไทย

คุณลักษณะของพุทธศาสนิกชนการปฏิบัติตนตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนานั้นสำคัญมาก เพราะมนุษย์เรามีความรู้ความสามารถมาก แต่การแสดงออกทางกาย วาจา และใจนั้นอาจจะไม่ค่อยจะสัมพันธ์กันเท่าไรนักอันสืบเนื่องจากความคิดเห็นต่าง ๆ แต่ละคนที่แสดงออกมาก็คนละความคิด ด้วยเหตุนี้พระพุทธเจ้าจึงทรงวางหลักการปฏิบัติไว้ให้คฤหัสถ์หรืออุบาสกอุบาสิกาได้ประพฤติปฏิบัติกัน คือ สมบัติของอุบาสก ๕[๒๓] ประการ

๑. ประกอบด้วยศรัทธา คือเชื่อในความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า และเชื่อในหลักคำสอนของพระองค์ที่ทรงสอน ให้เชื่อเรื่องกรรม ทำดีย่อมได้รับผลดี ทำชั่วย่อมได้รับความเดือดร้อน ให้เชื่อในสิ่งที่มีเหตุผล และเหตุปัจจัย

๒. มีศีลบริสุทธิ์ คือจะต้องรักษาศีลให้ได้เป็นพื้นฐาน ก็คือศีล ๕ ดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น ถ้าจะทำความเข้าใจอย่างง่ายๆ ก็คือ การรักษากาย วาจา และใจของมนุษย์เราให้ปกตินั้นเอง เพราะกิริยาทั้ง ๓ อย่างถ้าเราควบคุมอยู่ก็ถือว่ามีศีล

๓. ไม่ถือมงคลตื่นข่าว คือ เชื่อกรรมไม่เชื่อมงคล เชื่อกรรม เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ไม่เชื่อข่าวลือหรือเขาว่ามา แต่เชื่อด้วยเหตุผล

๔. ไม่แสวงหาเขตบุญนอกพระพุทธศาสนา คือ ทำจิตใจของตนให้บริสุทธิ์สะอาดในการแสวงบุญ เป็นต้นว่า การให้ทาน การรักษาศีล และการบำเพ็ญภาวนา จิตใจต้องบริสุทธิ์ ทั้งก่อนกระทำและหลังการกระทำ จิตใจต้องบริสุทธิ์เสมอ

๕. บำเพ็ญบุญแต่ในพระพุทธศาสนา คือการไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต จะต้องทำบุญให้ทานด้วย ไม่ละเว้นจากการสร้างกุศล บำเพ็ญกุศลเป็นนิตย์

---

[๒๑] พระธรรมกิตติวงศ (ทองดี สุรเตโช), **คำวัด ๓**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐๙.

[๒๒] อมร โสภณวิเชษฐวงศ,**ปรัชญาเบื้องตน,** (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๙), หน้า ๑๒๑.

[๒๓] **องฺ. ปญฺจก.** (ไทย) ๒๒/๑๗๕/๑๘๕.

พุทธศาสนิกชนหรืออุบาสกอุบาสิกาในฐานะเป็นชาวพุทธ ควรจะเป็นแบบอย่างแก่กุลบุตรและกุลธิดา ตลอดจนอนุชนคนรุ่นหลังจะได้เอาอย่างไปปฏิบัติ เพื่อนำตนไปสู่เป้าหมายที่สูงสุดที่ได้ตั้งเอาไว้ในเบื้องต้น คือ ความสุขสบายในการครองเรือน แต่พุทธศาสนิกชน ผู้ซึ่งอยู่ในสถานะอุบาสกและอุบาสิกาเป็นชาวพุทธ ต้องละเว้นจากวิบัติ ๕ ในการประกอบอาชีพของตนอาชีพ ๕ อย่างที่อุบาสกและอุบาสิกาควรละเว้นพุทธศาสนิกชนอุบาสกและอุบาสิกา พึงตั้งตนอยู่ในคุณสมบัติ ๕ ประการ ต้องละเว้นจากวิบัติ ๕ คือการประกอบอาชีพในทางที่ไม่ชอบธรรม

๑. ค้าขายเครื่องประหาร เช่นอาวุธต่างๆ มีปืน ดาบ หอก มีด เครื่องมือเหล่านี้ล้วนเป็นภัยต่อสัตว์ทั้งหลาย ตลอดจนมนุษย์ด้วยเช่นกัน เพราะเหตุนี้จึงไม่ควรกระทำการค้าขายในฐานะที่เป็นอุบาสกและอุบาสิกาชาวพุทธ

๒. ค้าขายมนุษย์ มนุษย์มีชาติกำเนิดเสมอกัน มีความรู้สึกนึกคิด ชอบสุขเกลียดทุกข์เหมือนกัน ไฉนเลยมาเบียดเบียนกัน โดยเห็นแก่เงินยอมกระทำตนเยี่ยงสัตว์ เช่นค้าทาสแรงงานเด็กและสตรี เป็นการเอาเปรียบเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ควรจะสามัคคีกันไว้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

๓. ค้าขายสัตว์เป็น ๆ สำหรับฆ่าเพื่อเป็นอาหาร การขายสัตว์เพื่อเป็นการกีฬาหรือทรมานสัตว์ สิ่งดังกล่าวนี้สำหรับอุบาสกในพระพุทธศาสนาแล้วไม่นิยมกระทำกันเพราะเป็นการทำลายชีวิตสัตว์หรือทรมานสัตว์ อาชีพนี้ต้องงดเว้นในฐานะที่เป็นอุบาสก

๔. ค้าขายสุรา น้ำเมา ประเภทเครื่องดองของมึนเมาต่าง ๆ เฮโรอีน ฝิ่น เหล้า กัญชา มอร์ฟีน ยาอี และยาบ้าก็ตาม ไม่สมควรขาย

๕. ค้าขายยาพิษ ยาพิษทุกชนิดเป็นภัยแก่ผู้ที่ใช้ ถ้าหากอุบาสกและอุบาสิกาละเว้นไม่ได้ก็แสดงว่าไม่มีกัลยาณธรรมของอุบาสกที่สมบูรณ์[๒๔] การทำงานหาเลี้ยงชีพ ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีและสำคัญสำหรับคฤหัสถ์ผู้อยู่ครองเรือนเพราะเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระทางครอบครัวอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้นำครอบครัว และสมาชิกในครอบครัวด้วย อาจจะเป็นฝ่ายสามี หรือภรรยาก็ได้ สามีและภรรยาช่วยกันทำงานหาเลี้ยงชีพทั้ง ๒ คนในทางที่ชอบขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริต ก็จัดว่าเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตรและธิดา เพราะพ่อแม่ คือ ต้นแบบเบื้องต้นของบุตรที่จะดำเนินชีวิตต่อไปในภายหน้า

อย่างไรก็ตามในประเทศไทยมีองค์การพุทธศาสนาต่างๆ ที่ให้การค้ำชูและเผยแผ่พุทธศาสนาในนามของมหาวิทยาลัย มูลนิธิ สำนักปฏิบัติ สมาคม ชมรม และอื่นๆอีกมากมาย ทำให้การศึกษาทั้งทางด้านปริยัติ และ ปฏิบัติมีอย่างแพร่หลาย และในกลุ่มเหล่านั้นก็มีผู้นำที่ได้ถูกขนานนามว่าเป็นพุทธศาสนิกชน เข้าใจพุทธศาสนาและปฏิบัติตามคำสอนอย่างจริงจัง และเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนาตั้งมั่นอยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้คุณสมบัติที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของพุทธศาสนิกชนคนไทยคือมีลักษณะใจคอกว้างขวางโอบอ้อมอารีจิตใจดีมีเมตตาเป็นกันเองยิ้มง่ายคบง่ายกับคนทั่วไปชาติไทยมีพระมหากษัตริย์เป็นพุทธมามกะเป็นองค์อุปถัมภกโดยตรงกับพระพุทธศาสนามาแต่ไหนแต่ไรแล้วชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ไทย จึงผนึกเป็นหนึ่งเดียวกันตลอดมา แยกกันไม่ได้เลยตั้งแต่อดีตปัจจุบันและอนาคตผู้ใดคิดคดทรยศ ทำไม่ดีไม่ควรกับสถาบันศักดิ์สิทธิ์ทั้งสามนี้(หรือสถาบันใดสถาบันหนึ่ง)ย่อมมีอันเป็นไปในเวลารวดเร็วในชาตินี้ทั้งสิ้น

---

[๒๔] **องฺ. ปญฺจก.** (ไทย) ๒๒/๑๗๗/๑๘๖.

๓.๔.๒ ความสำคัญและหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนของครอบครัวไทย

๓.๔.๒.๑ ความสำคัญของพุทธศาสนิกชนของครอบครัวไทย

ความสำคัญของพุทธศาสนิกชนนั้นโดยส่วนมากแล้วพุทธศาสนิกชนมีพื้นฐานจิตใจที่อ่อนโยน มีความนอบน้อม โอบอ้อมอารี ควรปลูกฝังธรรมะตั้งแต่เด็ก เมื่อมีบ้าน วัด โรงเรียน มีสิ่งแวดล้อมที่ดีอยู่ในชุมชน จะสามารถหล่อหลอมนิสัยของเด็กได้ โดยเฉพาะผู้ที่กำลังจะมีครอบครัว ซึ่งจะเป็นบุพพาจารย์ ในการสั่งสอนคุณธรรมศีลธรรม จริยธรรม แก่ลูกแก่หลานตั้งแต่เล็ก หมายความว่าชาวพุทธทุกคนจะต้องช่วยกันเผยแผ่พระธรรมคำสอนให้แก่ลูกหลานและประชาชนทั่วไป เด็กคืออนาคตของชาติและเยาวชนเหล่านี้เองที่จะเป็นอนาคตของพุทธศาสนาชาวพุทธมีพระพุทธองค์เป็นพระบิดาเหมือนกัน นิกายในพระพุทธศาสนาต่างๆมากมาย แต่ไม่มีความสามัคคีเป็นปึกแผ่น มีการแบ่งสายแบ่งพรรคแบ่งพวกมีการบิดเบือนพระธรรมคำสอน ชาวพุทธควรจะหันหน้าเข้าหากัน ร่วมแรงร่วมใจกันค้ำชูพระพุทธศาสนา จงอย่ามองนิกายอื่นที่ความแตกต่าง จะต้องมองที่ความเหมือนซึ่งหลักธรรมที่สำคัญก็คืออริยสัจ ๔ ที่อุบาสกมาจากคนทุกวรรณะที่ศรัทธาเลื่อมใสพระรัตนตรัย สามารถบรรลุมรรคผลได้เหมือนบรรพชิต ตั้งใจดำเนินชีวิตให้สมบูรณ์ตามคำสอน มีบทบาทส่งเสริมพระพุทธศาสนาได้แก่ อุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์สร้างเสนาสนะ ถาวรวัตถุ มีส่วนในการชำระอธิกรณ์และประกาศเผยแผ่คำสอน ดังในกรณีอธิกรณ์เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทางโลก หรือที่เรียกกันว่าโลกวัชชะ โทษที่ชาวโลกติเตียน จึงต้องอาศัยพุทธศาสนิกชน อุบาสกและอุบาสิกาเป็นผู้ทำหน้าที่ช่วยกันตัดสินวินิจฉัยโดยปราศจากอคติทั้ง ๔การดำเนินชีวิตนั้นจะต้องมีคุณธรรมสำคัญ ๕ประการอยู่ในใจเสมอ คือ มีศรัทธาเชื่อถือที่มั่นคงในเหตุผล มีศีล ๕ เป็นหลักความประพฤติพื้นฐานเพื่อก้าวไปสู่หลักปฏิบัติที่ยิ่งขึ้นไม่เชื่อเรื่องที่ไร้สาระ ไม่มีประโยชน์ แต่เชื่อในหลักของกรรมและผลของกรรม ไม่แสวงหาทักขิไณยบุคคลนอกศาสนา และสุดท้าย ให้การอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ พุทธศาสนิกชนผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ จะได้ประโยชน์แก่ตน คือทำให้ประสบกับความสุขในการดำเนินชีวิตและบรรลุจุดหมายคือ ปรมัตถประโยชน์หรือพระนิพพาน[๒๕]

๓.๔.๒.๒ หน้าที่ของพุทธศาสนิกชนของครอบครัวไทย

หน้าที่สำคัญของพุทธศาสนิกชนคือ การรักษาเบญจศีลหรือการรักษาศีล ๕ เพื่อเป็นเกราะป้องกันในการรักษาตนไม่ให้เสียหาย เพราะทุกสิ่งทุกอย่างล้วนมีเหตุปัจจัยปรุงแต่ง จะดีหรือชั่วขึ้นอยู่กับเหตุหรือกรรมเป็นเครื่องปรุงแต่ง การรักษาศีลก็เพื่อป้องกันตัวไม่ให้เสียหายต่อครอบครัว สังคม และประเทศชาติ เพื่อให้เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติด้วยการรักษาศีล ๕[๒๖] การปฏิบัติตามหลักศีล ๕ จะได้ให้ผลต่อบุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติตามดังนี้

๑. ป้องกันทางที่ตนจะเสียเพราะความโหดร้าย

๒. ป้องกันทางที่ตนจะเสียเพราะความมือไว

๓. ป้องกันทางที่ตนจะเสียเพราะความใจเร็ว

---

[๒๕] สุพัตรา สุภาพ, **สังคมและวัฒนธรรม,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๘),หน้า ๖๘.

[๒๖] พจนานุกรม, **ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕,** พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๙), หน้า ๘๔๖.

๔. ป้องกันทางที่ตนจะเสียเพราะพูดปด

๕. ป้องกันทางตนที่จะเสียเพราะความหมดสติ[๒๗]

สำหรับชีวิตของคฤหัสถ์ที่ไม่สามารถครองตนได้ในการดำเนินไปสู่ความสำเร็จ ก็สืบเนื่องมาจากการตั้งตนอยู่ในความประมาท ละเมิดบทบัญญัติทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ศีล ๕ ซึ่งเป็นกุญแจปิดประตูทางไปสู่อบาย แต่ชีวิตของคฤหัสถ์ผู้ครองตนทั้งชายและหญิงกลับถลำตนลึกเข้าไปสู่อบาย โดยเห็นกงจักรเป็นดอกบัว มัวเมาลุ่มหลงในวัย ปราศจากการประกอบกรรมดี ไม่มีความเมตตาและกรุณาต่อมนุษย์ และสรรพสัตว์เพื่อนร่วมโลกหนทาง ๕ สายที่จะนำคฤหัสถ์ ไปสู่อบายคือ

๑. คฤหัสถ์ผู้มีความโหดร้ายในสันดานของตน

๒. คฤหัสถ์ผู้มีความโลภอยากได้ทรัพย์สินของคนอื่นในทางที่ผิดมาเป็นสมบัติของตน

๓. คฤหัสถ์ผู้มีความต้องการทางกามและลุ่มหลงเกี่ยวกับเพศตรงข้ามหรือหมกมุ่นอยู่ในกามารมณ์

๔. คฤหัสถ์ผู้ไม่มีสัจจะ ความไม่ละอายต่อบาป

๕. คฤหัสถ์ผู้มีความประมาทและขาดสติสัมปชัญญะครองตน

จากหลักการที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นสิ่งบ่งบอกถึงความหายนะของคฤหัสถ์ผู้ครองตน ทั้งชายและหญิง ที่ยังประพฤติตัวเป็นโมฆบุคคล จะครองตนให้มีค่าต่อสังคมได้อย่างไร การประพฤติตนของแต่ละบุคคลก็ควรให้เกิดประโยชน์แก่สังคม และครอบครัวบ้างตามสมควรแก่ฐานะของตนคฤหัสถ์สามารถแยกประโยชน์ ๓ อย่าง คือ

๑. อัตตัตถะ คือ ประโยชน์ตน เป็นประโยชน์ ๓ ข้างตน ซึ่งทำให้เกิดขึ้นแก่ตน หรือพัฒนาชีวิตของตนให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ตนพึงปรารถนา แต่สิ่งที่ปรารถนานั้นจะต้องเป็นไปตามทำนองคลองธรรม หรือจารีตประเพณีนิยมซึ่งเคยประพฤติปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

๒. ปรัตถะ หมายถึง ประโยชน์ผู้อื่น เป็นการช่วยเหลือผู้อื่นหรือเพื่อนมนุษย์ให้บรรลุถึงเป้าหมายของชีวิต ด้วยการชักนำสนับสนุนให้เขาพัฒนาชีวิตของเขาเองขึ้นไปจนเข้าถึงการช่วยตนเองและบุคคลอื่นได้ตามลำดับ และให้รู้จักเหตุและผลสิ่งที่ควรมิควรเป็นต้น

๓. อุภยัตถะ ได้แก่ ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย เป็นการประสานประโยชน์สุขและความดีงามร่วมกันของชุมชนหรือสังคม รวมทั้งสภาวะและปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในท้องถิ่นเป็นสิ่งที่พวกเราในฐานะบุคคลและชุมชนพึงช่วยกันสร้างสรรบำรุงรักษา เพื่อเกื้อหนุนให้ทั้งตนและผู้อื่นก้าวไปสู่จุดหมายที่แท้จริงเดียวกัน คือ ประโยชน์สุขของครอบครัวและสังคมคฤหัสถ์หรือในฐานะอุบาสกและอุบาสิกาทั่วไป[๒๘]

จากที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดจะเห็นว่าพุทธศาสนิกชนคือผู้ที่ตกลงใจน้อมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำตัวประจำชีวิต ยินดีที่จะปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเต็มใจที่จะปฏิบัติตามหลักธรรมคือ เว้นจากการทำความชั่ว ทำแต่ความดี และทำจิตใจให้หมดจดจาก

---

[๒๗] ปิ่น มุทุกันต์, **แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี,** พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๔๒๐.

[๒๘] พระธรรมปิฎฏ (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมนูญชีวิต,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา,๒๕๔๐), หน้า ๒๒ - ๒๓.

กิเลส ด้วยการบำเพ็ญบุญในพระพุทธศาสนา เช่น ให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาเพื่อขัดเกลาอบรม บ่มเพาะกาย วาจา ใจให้งดงามเรียบร้อย ให้สงบนิ่ง และให้พ้นจากความเศร้าหมองต่างๆ พุทธศาสนิกชน ที่พึงประสงค์คือผู้ปฏิบัติตนให้เป็นผู้รู้ ผู้ฉลาดตื่นตัวอยู่เสมอ ไม่งมงาย ไม่ประมาทมัวเมา ไม่หลงไปตามกระแสกิเลส พุทธศาสนิกชน ได้แก่คฤหัสถ์ผู้ชายและผู้หญิง ที่แสดงตนเป็นคนนับถือพระพุทธศาสนา โดยประกาศถึงพระรัตนตรัยซึ่งได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะ เป็นที่พึ่ง เป็นผู้นั่งใกล้พระรัตนตรัย เป็นคนใกล้ชิดพระศาสนา มีฐานะหน้าที่ต่างๆ เช่น ผู้ปกครองบ้านเมือง ผู้ทรงคุณวุฒิทางความรู้ผู้ประกอบอาชีพค้าขาย ผู้ประกอบอาชีพอิสระพุทธศาสนิกชน หรืออุบาสกและอุบาสิกา ตามหลักของพระพุทธศาสนา บุคคลดังกล่าวเหล่านั้นต้องประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรม กฎหมาย รวมทั้งประเพณีนิยม ที่พึ่งปฏิบัติ เพื่อขับเคลื่อนพฤติกรรมอันพึงประสงค์ไปสู่เป้าหมายสูงสุดของการดำเนินชีวิตคือ เบญจศีล วิถีชีวิตของคฤหัสถ์ผู้อยู่ครองเรือนต้องมีหลักยึดถือและปฏิบัติเป็นเครื่องหมายในการดำเนินชีวิต

๓.๔.๓ ประโยชน์ที่เกิดจากการรักษาศีล ๕ ของครอบครัวไทย

๓.๔.๓.๑ ครอบครัวไทยมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่

หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ที่มีชีวิตร่วมกันอยู่ในสังคม มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในชีวิตประจำวัน มีความสัมพันธ์กันใน หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ทั้งทางภาครัฐ และเอกชน มนุษย์เป็นสัตว์สังคมติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและ กันตั้งแต่สถาบันเล็กสุดของสังคมคือสถาบันครอบครัว จนถึงใหญ่สุดของสังคมคือสถาบันชาติ บุคคลจะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขนั้นต้องเป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความประพฤติ เรียบร้อยดีงาม มีคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรมประจำใจ มีหลักธรรมยึดถือเป็นหลักปฏิบัติในการ ดำเนินชีวิต การรักษาศีล ๕ ทำให้ครอบครัวไทยมีความผิดชอบต่อหน้าที่กล่าวคือมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ควรตนกระทำระหว่างสามีภรรยา และบุตรธิดา ทั้งหมดต่างเป็นความรับผิดชอบต่อหน้าที่สมาชิกในครอบครัวต่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ตนเอง ความรับผิดชอบต่อหน้าที่จึงเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์หรือลักษณะที่ควรจะเป็นหรือลักษณะที่น่าปรารถนาโดยมีมาตรฐานของศีล ๕ เป็นข้อปฏิบัติคอบกำกับถึงความถูก ผิด ดี ชั่ว เป็นต้น สามีกับภรรยาและบุตรธิดาซึ่งทุกคนจะต้องทำหน้าที่ของตนให้ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์จึงจะช่วยให้ครอบครัวมีความสุข โดยเฉพาะสามีผู้เป็นหัวหน้าของครอบครัวนั้น จะต้องมีหลักการปกครองบริหารครอบครัวเสียก่อนจึงจะสามารถปกครองดูแลสมาชิกของครอบครัวได้หน้าที่สามีที่ควรกระทำต่อภรรยามี ๕ ประการ คือ

๑. ด้วยนับถือว่าเป็นภรรยา
๒.ด้วยให้เกียรติไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามนินทา
๓. ด้วยการไม่ประพฤตินอกใจภรรยา
๔. ด้วยการมอบความเป็นใหญ่ภายในบ้านให้
๕. ด้วยการให้เครื่องแต่งตัวในโอกาสเหมาะสม

การปฏิบัติหน้าที่ของสามีผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวข้างต้นถือว่าเป็นการสงเคราะห์ภรรยาทางหนึ่ง เป็นเหตุให้ครอบครัวได้รับความสุข สำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของภรรยาตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหญิงผู้เป็นภรรยาของสามีและเป็นมารดาของบุตรไว้ว่าหน้าที่ของภรรยาที่

ได้ชื่อว่า เมื่อทำดีที่สุดก็สามารถนำความสุข ความเจริญมาสู่ครอบครัว และจัดเป็นความดีงาม และเป็นชัยชนะที่ยิ่งใหญ่ของภรรยานั้น มีอยู่ ๕ ประการ คือ

๑. เป็นผู้จัดการงานดี ไม่ขาดตกบกพร่อง

๒. สงเคราะห์คนข้างเคียง เช่น ญาติฝ่ายสามีและฝ่ายของตน

๓. ไม่ประพฤติล่วงใจสามี ประพฤติเป็นที่พอใจของสามี

๔. รักษาทรัพย์สมบัติที่สามีหามาได้

๕. ขยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง[๒๙]

หน้าที่ ๕ ประการของภรรยาข้างต้นจะเห็นว่า ภรรยาคนใดกระทำหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ของได้อย่างบริบูรณ์แล้ว ท่านบอกว่าเป็นกำลังที่ยิ่งกว่ากำลังทั้งปวง มากกว่ากำลังพระจันทร์ พระอาทิตย์เสียอีก[๓๐] อย่างไรก็ตามในอดีตที่ผ่านมามีการเปรียบเทียบว่าสามีเป็นช้างเท้าหน้า ส่วนภรรยาก็เหมือนช้างเท้าหลัง แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป บทบาทของภรรยาก็เปลี่ยนตาม ปัจจุบันสามีและภรรยามิใช่เท้าหน้าเท้าหลังแต่เป็นเท้าซ้ายและเท้าขวาที่เกื้อหนุนกัน แต่ละฝ่ายต้องรู้จักรับผิดชอบ รู้จักปฏิบัติหน้าที่ของตนตามบทบาทนั้นๆให้ถูกต้องด้วยดี ส่วนหน้าที่มารดาบิดาที่ควรกระทำต่อบุตรและธิดาตามหลักพุทธศาสนามีอยู่ ๕ ประการ[๓๑]

๑. ห้ามไม่ให้ลูกทำชั่ว

๒. สั่งสอนให้ลูกตั้งอยู่ในความดี

๓. ให้ลูกได้ศึกษาศิลปวิทยา

๔. หาคู่ครองที่เหมาะสมให้ลูก

๕. มอบทรัพย์สมบัติให้ลูกตามโอกาสอันควร

หลักการข้างต้นจัดเป็นบทบาทและหน้าที่ของทั้งบิดามารดาที่ควรกระทำต่อบุตรและธิดาซึ่งไม่ใช่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความสำคัญมากกว่ากัน บิดามารดาเป็นจุดเริ่มต้นของชีวิตลูก เป็นผู้ให้กำเนิดและคอยประคับประคองเลี้ยงดูให้ลูกได้ก้าวเดิน ได้คิด ได้ฝัน ได้ปฏิบัติ และได้เติบใหญ่เป็นอนาคตของชาติบ้านเมือง ดังนั้น ความรักความอบอุ่นและแบบอย่างอันดีงามจากบิดามารดาจะช่วยให้ลูกเติบโตอย่างมีคุณธรรมคุณภาพและคุณประโยชน์ เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาประเทศชาติให้ยั่งยืนได้ในอนาคต เมื่อบุตรและธิดาได้รับความอนุเคราะห์และสงเคราะห์จากมารดาบิดาแล้วควรกระทำตนเองสนองตอบต่อมารดาบิดาด้วยการตอบแทนบุญคุณของมารดาบิดามี ๕ อย่าง คือ

๑. ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เราต้องเลี้ยงท่านตอบแทน

๒. ช่วยเหลือการงานของท่าน

๓. ดำรงวงศ์ตระกูลของท่าน

๔. ประพฤติตนให้ควรแก่การรับทรัพย์มรดก

๕. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่านอย่างสม่ำเสมอ

---

[๒๙] **ที.ปา.** (ไทย) ๑๑/๒๖๙/๒๑๔.

[๓๐] **ขุ.ชา.** (ไทย) ๒๗/๑๒๗๐/๒๔๔.

[๓๑] **ที.ปา**. (ไทย) ๑๑/๒๖๗/๒๑๒-๒๑๓.

หลักการดังกล่าวจัดเป็นหน้าที่ของบุตรและธิดาควรกระทำต่อมารดาและบิดาเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีคือบุคคลผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้วและตอบแทน กล่าวคือผู้ได้รับการ ช่วยเหลือจากใครแล้วจดจำเอาไว้ ไม่ลืม ไม่ลบล้าง ไม่ทำลายจะด้วยเหตุใดก็ตาม คอยคิดถึงอยู่เสมอ และทำตอบแทนอย่างเหมาะแก่อุปการะที่ตนได้รับมา คนที่มีกตัญญูกตเวทีย่อมเป็นผู้ควรค่าแก่ความรักเกียรติ ศักดิ์ศรี และการยกย่องสรรเสริญจากผู้อื่น เพราะได้ปฏิบัติธรรมอันถือว่าเป็นมงคลยิ่งข้อหนึ่ง คือ ความกตัญญู บุคคลย่อมมีชีวิตประสบแต่ความก้าวหน้าเจริญรุ่งเรือง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า ครอบครัวไทยรักษาศีล ๕ คือการงดเว้นจากการกระทำความชั่วทางกายและวาจาตามหลักของศีล ๕ ซึ่งเป็นฐานที่มั่นคงในการเสริมสร้างการพัฒนาสังคมมีความใกล้ชิดและผูกพันเหมือนครอบครัวเดียวกันการสื่อสารและสายสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว การอบรมสั่งสอนและเลี้ยงดูพฤติกรรมในการแสดงบทบาทและสถานะของมารดาบิดาและบุตรธิดา ลักษณะและปรากฏการณ์ของบุคคลโดยรวมทั้งบรรยากาศในครอบครัว ล้วนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจิตใจและคุณลักษณะแห่งพฤติกรรมของบุตรธิดาเพราะความสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวจะดำเนินไปอย่างราบรื่นด้วยความรักและความเข้าใจ สมาชิกในครอบครัวต่างตระหนักรู้ถึงหน้าที่อันควรที่ตนควรกระทำจึงทำให้ครอบครัวมีสัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัวเชิงบวกลดปัญหาความรุนแรงของครอบครัวได้ เมื่อสมาชิกทุกคนในครอบครัวได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างความสุข โดยมีความเข้าใจและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งแต่ละคนได้ประพฤติปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของตนในครอบครัวอย่างดี เต็มความสามารถ ความเป็นอยู่และเป็นไปในครอบครัวก็จะมีความสงบสุข

๓.๔.๓.๒ ครอบครัวไทยปราศจากความรุนแรง

การรักษาศีล ๕ เป็นการงดเว้นจากการกระทำความชั่ว ๕ อย่าง เป็นวิธีที่ลดและแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวไทย เพราะการรักษาศีลเป็นการควบคุมความรุนแรงทางกายและวาจาจัดเป็นหลักความประพฤติที่เป็นมีหลักจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่ช่วยให้ครอบครัวไทยอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ไม่มีความแตกแยกจัดเป็นความประพฤติที่แสดงถึงการให้ความปลอดภัยต่อสมาชิกในครอบครัว เพราะเป็นความประพฤติที่แสดงออกด้วยความเอื้ออาทรต่อกันและกัน มีน้ำใจไม่ละเมิดผู้อื่น ตระหนักหน้าที่ที่พึงมีต่อกันและสังคมตลอดจนการกระทำโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนร่วม[๓๒]

นอกจากนี้ การรักษาศีล ๕ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเริ่มต้นจากสมาชิกทุกคนในครอบครัวเป็นเบื้องต้นก่อนทั้งเพราะ ศีลเป็นหลักปฏิบัติที่ฝึกฝนให้สมาชิกรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความรับผิดชอบ โดยมีความตระหนักรู้ในใจเสมอว่าเรารักสุขและเกลียดความทุกข์ฉันใด คนอื่นก็เช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นความตระหนักรู้และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม จัดเป็นความประพฤติที่ให้ความปลอดภัยแก่ชีวิตในครอบครัว ทั้งนี้เพราะปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวมีพื้นฐานมาจากพฤติกรรมของมนุษย์โดยรวม ๓ ทาง คือ ทางกาย ทางวาจาที่ล่วงละเมิดศีล ๕ แต่หากครอบครัวรักษาศีล ๕ สามารถทำให้สมาชิกในครอบครัวรู้สึกถึงความอบอุ่น ปลอดภัย ไว้วางใจ เชื่อใจและยังจัดเป็นการฝึกฝนตนเองถึงการให้เกียรติและเคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน และยังจัดเป็นกฎ ระเบียบ

---

[๓๒] พระไพศาล วิสาโล, **พุทธศาสนาในอนาคตแนวโน้มและทางออกจากวิกฤต**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖), หน้า ๔๓๗ - ๔๓๘.

หรือฐานที่มั่นคงให้แก่ครอบครัว ความมั่นคงของครอบครัวนั้นต้องเกิดจากความรักใคร่สนิทสนมกลมเกลียวกันมีเมตตากรุณาช่วยเหลือกันและกันของสมาชิกทุกคนในครอบครัว ร่วมแรงร่วมใจกันแก้ไขปรับปรุง พัฒนาความเป็นอยู่และพัฒนาคุณธรรมในจิตใจของทุกคนจนสามารถนำไปสู่ชีวิตครอบครัวที่ดี เป็นครอบครัวที่มีแต่ความเจริญก้าวหน้ารุ่งเรือง และเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาสังคมประเทศชาติให้ยั่งยืนสืบไป

๓.๕ สรุปครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทย

โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อส่งเสริมสนับสนุนและสร้างความตระหนักให้พุทธศาสนิกชนชาวไทยนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ไปปฏิบัติตามหลักศีล ๕ สู่วิถีชีวิตประจำวันของคนทุกคน กับทั้งเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการจัดตั้ง “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ของทุกจังหวัดทั่วประเทศ ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนได้รับการส่งเสริมให้ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมเพื่อกระตุ้นให้เกิดความรักความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ให้รู้จักใช้หลักธรรมมาเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตให้ได้รับความสุขจากการแบ่งปันและความเอื้ออาทรต่อกัน ตลอดจน เพื่อเป็นการแสดงถึงความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาและเป็นการจรรโลงพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคงสืบไป

โครงการนี้นับเป็นโครงการที่เป็นนโยบายสำคัญของกรมการศาสนาที่จะส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมเห็นความสำคัญของการรักษาศีล ๕ และมาร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนโครงการนี้ไปสู่ผลสัมฤทธิ์ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อถือซึ่งกันและกัน และมีจิตสำนึกต่อตนเองในการรักษาคุณค่าของข้อบัญญัติแห่งศีล ๕ เพื่อความสงบสุขร่มเย็นเป็นสุขของตนเอง ครอบครัวและประเทศชาติ โครงนี้ขับเคลื่อนด้วยองค์กรสำคัญคือ วัด สถานศึกษา ตลอดจนหน่วยงานต่างๆสำคัญของรัฐร่วมทั้งเอกชน มีความตระหนักในการมีส่วนร่วมสร้างสังคมสันติสุขโดยการรณรงค์ให้ทุกคนรักษาศีล ๕

จากการรณรงค์ให้ครอบครัวไทยรักษาศีล ๕ ทำให้ครอบครัวไทยในสถานภาพความเป็นพุทธศาสนิกชน ทำให้พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติตนตามคำสอนในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะในเรื่องของการรักษาศีลเป็นข้อละเว้นมิให้กระทำความชั่ว และปฏิบัติตามหลักธรรม คือ ข้อปฏิบัติให้ทำความดี เช่น เว้นจากการฆ่าสัตว์แต่เท่านั้นยังไม่พอต้องมีความเมตตากรุณาและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นด้วย การละเว้นความชั่ว พุทธศาสนิกชนที่ดีจะต้องปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนและในการปฏิบัติตามธรรมจะต้องกระทำด้วยความรูและความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยเฉพาะเรื่องของการรักษาศีล ที่พุทธศาสนิกชนควรประพฤติปฏิบัติตามคือการรักษาศีล ๕ เป็นการละเว้นความชั่วและการประกอบความดี

ครอบครัวไทยรักษาศีล ๕ คือ การงดเว้นจากการกระทำความชั่วทางกายและวาจาตามหลักของศีล ๕ ซึ่งเป็นฐานที่มั่นคงในการเสริมสร้างการพัฒนาสังคมมีความใกล้ชิดและผูกพันเหมือนครอบครัวเดียวกันการสื่อสารและสายสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว การอบรมสั่งสอนและเลี้ยงดูพฤติกรรมในการแสดงบทบาทและสถานะของมารดาบิดาและบุตรธิดา ลักษณะและปรากฏการณ์ของบุคคลโดยรวมทั้งบรรยากาศในครอบครัว ล้วนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจิตใจและ

คุณลักษณะแห่งพฤติกรรมของบุตรธิดาเพราะความสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวจะดำเนินไปอย่างราบรื่นด้วยความรักและความเข้าใจ สมาชิกในครอบครัวต่างตระหนักรู้ถึงหน้าที่อันควรที่ตนควรกระทำจึงทำให้ครอบครัวมีสัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัวเชิงบวกลดปัญหาความรุนแรงของครอบครัวได้ เมื่อสมาชิกทุกคนในครอบครัวได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างความสุข โดยมีความเข้าใจและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งแต่ละคนได้ประพฤติปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของตนในครอบครัวอย่างดี เต็มความสามารถ ความเป็นอยู่และเป็นไปในครอบครัวก็จะมีความสงบสุข

นอกจากนี้การรักษาศีล ๕ ยังช่วยลดปัญหาความรุนแรงของครอบครัวไทย โดยสมาชิกทุกคนในครอบครัวต้องรักษาศีล ๕ เป็นเบื้องต้นก่อนทั้งเพราะ ศีลเป็นหลักปฏิบัติที่ฝึกฝนให้สมาชิกรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความรับผิดชอบ โดยมีความตระหนักรู้ในใจเสมอว่าเรารักสุขและเกลียดความทุกข์ฉันใด คนอื่นก็เช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นความตระหนักรู้และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมจัดเป็นความประพฤติที่ให้ความปลอดภัยแก่ชีวิตในครอบครัว ทั้งนี้เพราะปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวมีพื้นฐานมาจากพฤติกรรมของมนุษย์โดยรวม ๓ ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจที่ล่วงละเมิดศีล ๕ หากครอบครัวรักษาไทยมีการรักษาศีล ๕ ทำให้สมาชิกในครอบครัวรู้สึกถึงความอบอุ่น ปลอดภัย ไว้วางใจ เชื่อใจและยังจัดเป็นการฝึกฝนตนเองถึงการให้เกียรติและเคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน และยังจัดเป็นกฎ ระเบียบหรือฐานที่มั่นคงให้แก่ครอบครัว ความมั่นคงของครอบครัวนั้นต้องเกิดจากความรักใคร่สนิทสนมกลมเกลียวกันมีเมตตากรุณาช่วยเหลือกันและกันของสมาชิกทุกคนในครอบครัว ร่วมแรงร่วมใจกันแก้ไขปรับปรุง พัฒนาความเป็นอยู่และพัฒนาคุณธรรมในจิตใจของทุกคนจนสามารถนำไปสู่ชีวิตครอบครัวที่ดี เป็นครอบครัวที่มีแต่ความเจริญก้าวหน้ารุ่งเรือง และเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาสังคมประเทศชาติให้ยั่งยืนสืบไป

บทที่ ๔

ครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี

ในบทที่ ๔ นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานีโดยมีประเด็นการศึกษา คือ ๑) รูปแบบและกิจกรรมเสริมสร้างการรักษาศีล ๕ ๒) รูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักของศีล ๕ ๓) การรักษาศีลเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ของชุมชน ๔) การรักษาศีลเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในการดำเนินชีวิต ๕) สรุปครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานีโดยมีเนื้อหาตามลำดับดังนี้

๔.๑ รูปแบบและกิจกรรมเสริมสร้างการรักษาศีล ๕

พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทย และมีส่วนในการสร้างเอกลักษณ์ในความเป็นไทยให้มีลักษณะเฉพาะตัว โดยเฉพาะความเป็นคนมักทำบุญสุนทาน มีนิสัยโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ลักษณะเหล่านี้ส่วนใหญ่มาจากคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นหลัก นอกจากนั้น ส่วนหนึ่งมาจากความเชื่อดังเดิมมาแต่บรรพกาลและจากศาสนาอื่น ๆ ผสมผสานกัน ดังนั้น การให้ทานที่เกี่ยวข้องกับชีวิต สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ จึงมาจากแนวคิดพื้นฐานทางด้านพระพุทธศาสนาทำให้ครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีมีรูปแบบและกิจกรรมการเสริมสร้างการรักษาศีล ๕ ตามลำดับดังนี้

๔.๑.๑ การให้ทาน

การให้ทานตามหลักพุทธศาสนาเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความดี เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิตในพระพุทธศาสนา ทาน คือ การให้อภัยแก่คนหรือสัตว์อื่น ตามความหมายนี้ คือ การงดเว้นจากเวรภัย ได้แก่ การรักษาศีล มีเว้นจากการฆ่าสัตว์ เป็นต้น การรักษาศีล เป็นการให้ทานอย่างหนึ่ง ถือเป็นการให้ที่ยิ่งใหญ่ เพราะเป็นการให้ความปลอดภัยในชีวิตแก่สัตว์ทั้งหลาย[๑] การให้ทานในพระพุทธศาสนา มีหลายประเภท ในทานสูตร พระพุทธเจ้าทรงแสดงทานไว้ ๒ ประเภท คือ[๒]

๑. อามิสทาน หมายถึง การให้สิ่งของเป็นทาน ด้วยการให้วัตถุสิ่งของซึ่งเป็นการให้ปัจจัย ๔ ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค[๓]

---

[๑] **ขุ.อิติ.** (ไทย) ๒๕/๙๘/๔๗๓.

[๒] **ขุ.อิติ.** (ไทย) ๒๕/๙๘/๔๗๓.

[๓] **มงฺคล.** (ไทย) ๒/๑๐.

๒. ธรรมทาน ได้แก่ การให้ธรรมเป็นทานการให้คำแนะนำสั่งสอนให้รู้ดีรู้ชั่ว หรือการแสดงธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประกาศแล้ว อันเป็นเหตุสิ้นทุกข์และนำสุขมาให้ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า เพื่อจะให้เป็นประโยชน์แก่คนอื่นๆ

๑. วิทยาทาน คือ การให้ความรู้ แบ่งได้ ๒ ประเภท คือ ความรู้ทางโลกและความรู้ทางธรรมการให้ความรู้ทางโลก คือ การสั่งสอนให้เกิดความรู้ความสามารถในเชิงศิลปวิทยาเพื่อนนำไปประกอบสัมมาอาชีพเลี้ยงชีวิต ส่วนการให้ความรู้ทางธรรมจัดเป็นธรรมทานแท้ คือ การให้ธรรมเป็นทานนั้นเปรียบได้ว่าเป็นการให้ขุมทรัพย์ที่อมตะติดตัว บัณฑิตกล่าวว่า การให้ธรรมทานเปรียบเหมือนการให้ขุมทรัพย์หรือประทีปที่จะเป็นเครื่องส่องทางชีวิต ให้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้องดีงามนำชีวิตไปสู่ความสุขความเจริญ เมื่อยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ ย่อมเป็นผู้ไม่ตกต่ำ ย่อมมีชีวิตที่ดีงามเกิดในสุคติภพ เมื่ออบรมบ่มบารมีแก่กล้าแล้ว ย่อมละกิเลสได้โดยสิ้นเชิงเข้าถึงพระนิพพานได้

๒. อภัยทาน คือ การให้ความปลอดภัย ความไม่มีภัยแก่ตนและผู้อื่น ไม่ถือโทษโกรธเคืองในการล่วงเกินของผู้อื่น ไม่มีเวรไม่ผูกเวรกับผู้ใด ทั้งยังมีจิตเมตตาปรารถนาดีต่อผู้อื่นเป็นนิตย์ การให้อภัย เป็นการให้ที่ไม่ต้องลงทุนอะไรเลย เป็นการให้ที่ง่าย แต่คนเราทำได้ยากเพราะมีกิเลสอยู่ในใจ ต้องอาศัยการฟังธรรม ประพฤติธรรมบ่อย ๆ จนเกิดความเข้าใจแจ่มแจ้ง ผู้ที่ได้รับประโยชน์มากที่สุดก็คือตนเอง เพราะทุกครั้งที่ให้อภัยได้ จะรู้สึกปลอดโปร่ง เบากายสบายใจ สดชื่นแจ่มใสมีความสุข จากหลักการให้ทานข้างต้นจะเห็นว่า ทานนั้นมีความสำคัญต่อผู้ให้โดยทำให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดในชีวิตมีความสำคัญต่อสังคมกล่าวคือทำให้สังคมสงบสุขตลอดจนมีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา คือ เป็นการบำรุงพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไป เมื่อพุทธศาสนาคงอยู่ การปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนามีอยู่ และผลที่ได้รับจากการปฏิบัติคือการบรรลุเป้าหมายชีวิตและความสุขสงบในสังคม

ในประเด็นผู้วิจัยได้สัมภาษณ์พระรัตนวิมล เจ้าอาวาสวัดยางน้อย[๔] ได้แสดงความเห็นว่าในปัจจุบันนี้แม้พุทธศาสนิกชนจะมีนิยมให้ทาน แต่เป็นการให้ในลักษณะที่แตกต่างกัน บางคนก็ทำด้วยปัญญา เพราะเข้าใจหลักในการให้ทานเห็นว่าบุญกุศลก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวมจึงทำ แต่บางคนขาดความรู้ในเรื่องของการให้ทาน ไม่เข้าใจกฎเกณฑ์ที่ถูกต้อง จึงมีการนำสิ่งที่ไม่ควรมาทำบุญ ไม่รู้จักเลือกบุคคลที่ควรจะให้ทานในปัจจุบันวิถีชีวิตในสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปแทบทุกด้านมีความเจริญทางด้านวัตถุมากขึ้นความรู้และความเข้าใจของบุคคลในสังคมก็เปลี่ยนแปลงไปด้วยอิทธิพลแนวความคิดเรื่องทานที่บรรพบุรุษยึดถือเป็นแนวปฏิบัติสืบต่อกันมา บ้างก็ถือว่าการให้ทานเป็นเรื่องงมงายไร้สาระ ทำลายเศรษฐกิจบ้าง ฟุ่มเฟือยบ้าง เป็นเหตุให้ชาวพุทธไทยเหินห่างจากการให้ทานไปเรื่อย ๆ ความมีน้ำใจให้กันและกันจึงจางลง โดยความเป็นจริงของการให้ทานแล้ว ในเบื้องต้นพุทธศาสนิกชนควรจะรู้และเข้าใจการทำทานที่สมบูรณ์แบบว่าเป็นอย่างไร จะได้ทำถูกต้องเป็นบุญกุศลติดตัวไป เป็นการประสานน้ำใจของชาวพุทธไทยให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อีกทั้งเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และเผยแผ่พระธรรมของพระพุทธเจ้าให้แพร่หลายอีกด้วย โดยส่วนตัวของผู้

---

[๔]พระรัตนวิมล. วัดยางน้อย, เจ้าคณะอำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี, สัมภาษณ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๙.

ทาน การให้ทานเป็นการกำจัดกิเลส คือ ความโลภและความตระหนี่ในจิตสันดาน และส่วนรวม คือ การช่วยเหลือผู้อื่น การให้ทานสามารถผูกไมตรี ความสามัคคีของกันและกันได้ สาเหตุที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยให้ทาน เช่น ให้เพราะหวังผลตอบแทน ให้เช่นนี้ไม่ถูกต้องตามหลักทางพระพุทธศาสนา

นอกจากนี้ พระรัตนวิมลยังได้กล่าวเพิ่มเติมว่าได้ทำงานเกี่ยวกับโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองสืบทอดเจตนารมณ์ของพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระสิริพัฒนาภรณ์ อดีตเจ้าคณะอำเภอเชื่องใน เพื่อทำให้ดินแดนถิ่นฐานบ้านเกิดเมืองนอนเป็นดินแดนที่บุคคลมีคุณธรรมและมีเสรีภาพโดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีการรักษาศีล ๕ เป็นต้น ประพฤติตนอยู่ในระเบียบประเพณีอันดีงามอยู่อย่างสงบร่มเย็นขยันประกอบอาชีพ ทะนุบำรุงแผ่นดินให้สมบูรณ์

ปัจจุบันพุทธศาสนิกชนนิยมไปวัดถวายทาน รักษาศีล ฟังธรรมและเจริญจิตภาวนาตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของทางบ้านเมือง ซึ่งเป็นโครงการที่ต้องการให้ญาติโยมพุทธศาสนิกชนเว้นจากการกระทำความชั่ว บำเพ็ญความดีและชำระจิตใจให้สะอาดแจ่มใสเคร่งครัดยิ่งขึ้น หลักธรรมสำคัญที่สนับสนุนคุณความดีดังกล่าวก็คือ“วิรัติ”คำว่า“วิรัติ”หมายถึงการงดเว้นจากบาปและความชั่วต่างๆ จักเป็นมงคลธรรมข้อหนึ่ง เป็นเหตุนำบุคคลผู้ปฏิบัติตามไปสู่ความสงบสุขปลอดภัย และความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นไป หลักธรรมที่ควรปฏิบัติ คือ วิรัต การงดเว้นจากบาปนั้น จำแนกออก ได้เป็น ๓ ประการ คือ

๑. สัมปัตตวิรัติ ได้แก่ การงดเว้นจากบาป ความชั่วและอบายมุขต่างๆด้วยเกิดความรู้สึกละอาย (หิริ) และเกิดความรู้สึกเกรงกลัวบาป(โอตตัปปะ) ขึ้นมาเอง เช่น บุคคลที่มิได้สมาทานศีลไว้เลย เมื่อถูกเพื่อนคะยั้นคะยอให้ดื่มสุรา ก็ไม่ยอมดื่มเพราะละอาย และเกรงกลัวต่อบาปว่าไม่ควรที่ชาวพุทธ จะกระทำเช่นนั้น

๒. สมาทานวิรัติ ได้แก่ การงดเว้นจากบาป ความชั่วและอบายมุขต่างๆ ด้วยการสมาทานศีล ๕ จากพระสงฆ์โดยเพียรระวังไม่ทำให้ศีลขาดหรือด่างพร้อย แม้มีสิ่งยั่วยวนภายนอกมาเร้าก็ไม่หวั่นไหว หรือเอนเอียง

๓. สมุจเฉทวิรัติ ได้แก่การงดเว้นจากบาป ความชั่วและอบายมุขต่างๆได้อย่างเด็ดขาดโดยตรงเป็นคุณธรรมของพระอริยะเจ้าถึงกระนั้นสมุจเฉทวิรัติ อาจนำมาประยุกต์ใช้กับบุคคลผู้งดเว้นบาปความชั่วและอบายมุขต่างๆตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ นี้ แม้สิ้นสุดโครงการแล้วแล้วก็มิกลับไปกระทำหรือข้องแวะอีก เช่นกรณีผู้งดเว้นจากการดื่มสุราและสิ่งเสพติดระหว่างเข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ แล้วก็งดเว้นได้ตลอดไป เป็นต้น

๔.๑.๒ การฟังธรรม

การฟังธรรม คือ การฟังหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระพุทธศาสนา การฟังธรรมเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างการรักษาศีล ๕ โดยมีคติธรรมและคติสอนใจในการรักษาศีลตลอดจนการดำเนินชีวิตประจำวัน การฟังธรรมเป็นผลดีหรือส่วนดีที่เกิดขึ้นทันทีที่มีความตั้งใจฟังธรรมคือหลักคำสั่งสอนอันประเสริฐของพระพุทธเจ้า ที่พระภิกษุค้นคว้านำมาเทศน์ ปาฐกถา บรรยายหรือบอกเล่ากล่าวสอนในกาลเทศะต่างๆ โดยไม่ต้องรอการให้ผลในชาติหน้า มี ๕ ประการ ดังนี้

๑. ผู้ฟังธรรมย่อมได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง หมายถึงว่า การฟังธรรมนั้นเป็นการหาความรู้ที่ดีอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะความรู้ที่เกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนาจากพระภิกษุผู้มีภูมิธรรมศึกษา ปฏิบัติพุทธธรรมตามหลักพระพุทธพจน์ในพระไตรปิฎกอย่างเชี่ยวชาญ พร้อมที่จะนำออกเผยแผ่แก่ประชาชน โดยมีคุณสมบัติของการเป็นนักเทศน์หรือนักสอนธรรมที่ดี โดยเหตุที่ผู้ฟังคือคฤหัสถ์หรือชาวบ้านนั้นเป็นผู้มีโอกาสน้อยที่จะได้ศึกษาค้นคว้าหลักพุทธธรรมในพระไตรปิฎกโดยตรง ดังนั้น จึงต้องอาศัยการฟังจากพระภิกษุที่เมตตาแสดงธรรม เมื่อตั้งใจฟังธรรมโดยเคารพ อานิสงส์ที่จะได้อย่างแน่นอน เป็นประการแรก ก็คือได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง เพราะพระภิกษุนั้นท่านย่อมจะมีวิธีการนำเสนอหลักธรรมที่ไม่ซ้ำๆ กันอย่างชาญฉลาด พร้อมทั้งให้ข้อคิดความเห็นแปลกๆ ใหม่ๆ โดยปรับปรุงวิธีการเทศน์การสอนที่ประยุกต์เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันอยู่เสมอ

๒. สิ่งใดได้เคยฟังแล้ว แต่ไม่เข้าใจชัด ย่อมเข้าใจสิ่งนั้นชัด หมายถึง ธรรมข้อใด หรือเรื่องใดที่เคยฟัง มาแล้วจากการแสดงธรรมเป็นต้น ของพระภิกษุในครั้งก่อน แต่ยังไม่เข้าใจแจ่มแจ้ง เมื่อตั้งใจฟังอีกครั้ง อานิสงส์ที่จะได้อย่างแน่นอนเป็นประการที่ ๒ ก็คือความเข้าใจ ชัดแจ่มแจ้ง ซึ่งเป็นการทบทวนความรู้เดิมที่ดีอีกด้วย

๓. บรรเทาความสงสัยเสียได้ ได้แก่ ตามปกติของผู้ไม่มีโอกาสศึกษาหลักพุทธธรรมอย่างลึกซึ้ง ย่อมจะเกิดความสงสัยในเรื่องนามธรรมที่มองไม่เห็นด้วยตาเปล่า เช่น เรื่องบาป บุญ คุณ โทษเป็นอย่างไร มีผลอย่างไร อะไรเป็นบุญกุศล อะไรคือบาปอกุศล ผลของบาปหรือบุญมีจริงหรือไม่ ชาติหน้ามีจริงหรือไม่ เป็นต้น ความสงสัยเช่นนี้ จะบรรเทาลงได้ ถ้าตั้งใจฟังธรรม ซึ่งนับเป็นอานิสงส์ประการที่ ๓ ที่ผู้ฟังธรรมจะได้รับทันทีเมื่อฟังธรรมจากพระภิกษุผู้มีความสามารถในการเทศน์ ซึ่งจะอธิบายเรื่องที่เป็นนามธรรม ด้วยการสาธกยกอุปมาเปรียบเทียบให้เข้าใจง่าย

๔. ทำความเห็นให้ถูกต้องได้ หมายถึง การมีความเห็นและความเข้าใจอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เพราะคฤหัสถ์ ชาวบ้านบางคนได้นับถือพระพุทธศาสนาตามที่บรรพบุรุษนับถือมา ดังนั้น อาจมีความคิดเห็นที่ผิดจากทำนองคลองธรรมได้ เช่น เห็นว่าทำดีเมื่อไม่มีคนเห็น ก็ไม่ได้รับผลดี หรือเห็นว่าจะดีหรือชั่ว ก็แล้วแต่โชคชะตาฟ้าลิขิต เป็นต้นการมีความคิดเห็นเช่นนี้จะถูกทำลายลงได้ คือเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นสัมมาทิฏฐิ ก็ต่อเมื่อตั้งใจฟังธรรมโดยเคารพ จากพระภิกษุผู้มีความสามารถในการแสดงธรรม ที่จะพรรณาสาธกยกเหตุผลประกอบจนผู้ฟังนั้นคล้อยตาม ปรับความเห็นให้ถูกต้องอย่างปราศจากข้อโต้แย้งในใจ

๕. จิตของผู้ฟังย่อมผ่องใส หมายถึงว่า การตั้งใจฟังธรรมนั้น ท่านจัดเป็นส่วนหนึ่งของการภาวนา คือการฝึกอบรมพัฒนาจิตให้ เกิดปัญญา เพราะเมื่อตั้งใจฟัง จิตของผู้ฟังย่อมผ่องใส อันเป็นคุณสมบัติของสมาธิจิต เมื่อจิตผ่องใสตั้งมั่นเป็นสมาธิ ย่อมมีพลานุภาพที่จะคิดอ่านทำการต่างๆ อย่างสร้าง สรรค์ด้วยปัญญา สามารถที่จะรู้และเข้าใจธรรมต่างๆ ที่ลึกซึ้งสุขุมคัมภีรภาพได้ง่าย และอานิสงส์ข้อนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากอานิสงส์ทั้ง ๕ ข้อดังกล่าวมา

ในประเด็นการฟังธรรมซึ่งเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างการรักษาศีล ๕ นี้ผู้วิจัยได้สมภาษณ์สัมภาษณ์พระครูสารกิจโกศล[๕] ได้แสดงความเห็นว่า ในปัจจุบันพุทธศาสนิกชนยังคงได้ให้ความสำคัญต่อการฟังธรรมเป็นอย่างมาก เพราะการฟังธรรมเป็นเหตุให้เกิดปัญญาที่เรียกว่า สุตมยปัญญา คือ

---

[๕]พระครูสารกิจโกศล. เจ้าอาวาสวัดมหาวนาราม พระอารามหลวง รองเจ้าคณะอำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี, สัมภาษณ์, ๒ ตุลาคม ๒๕๕๙.

ปัญญาที่เกิดจากการฟังธรรม ข้อนี้มีพระพุทธภาษิตตรัสรับรองไว้ว่า สุสฺสุสํ ลภเต ปัญญํ หมายความว่า ฟังด้วยดีย่อมได้ปัญญา เพราะการฟังธรรมเป็นการฟังหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ทำให้ผู้ฟังได้ประโยชน์กล่าวคือมีความสุขและความสงบด้านในคือมีสภาพจิตที่สบาย นอกจากนี้พุทธศาสนิกชนยังได้ให้ทานอันเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างการรักษาศีล ๕ เป็นอย่างดีเพราะพุทธศาสนิกชนปฏิบัติตามธรรมคือการให้ทานแล้วโดยไม่เบียดเบียนตนและผู้ตน มีจิตอนุเคราะห์อยากช่วยเหลือผู้อื่น ทำให้สังคมย่อมมีความสามัคคี มีมิตรไมตรีและมีความเอื้อเฟื้อต่อกัน สันติสุขก็ย่อมเกิดขึ้นในสังคมไทยด้วย

พระครูสารกิจโกศลได้เล่าต่อว่าวัดมหาวนาราม (วัดป่าใหญ่) เป็นวัดอารามหลวง ตั้งอยู่ในชุมชมกลางเมืองอุบล มีกิจกรรมที่ดีทั้งในแง่ความต่อเนื่องและการปฏิบัติตามแบบแผนหรือแนวทางการดำเนินงานของโครงการอย่างจริงจัง โดยกิจกรรมที่มีการปฏิบัติเป็นประจำทุกวัน คือ การสวดมนต์ทำวัตรเย็น การรับศีล รักษาศีล ๕ และการฟังพระธรรมเทศนา ซึ่งมีประชาชนทุกเพศและวัยเข้าร่วมกิจกรรมแต่ละครั้งประมาณ ๕๐ คน ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม คือ พระเจ้าใหญ่อินแปลง พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองอุบลราชธานีที่ศักดิ์สิทธิ์ รวมไปถึงอดีตเจ้าอาวาสเป็นที่เคารพเลื่อมใสของประชาชน เพราะความมีเมตตาและสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนมากมาย นอกจากนี้ วัดมหาวนารามยังมีกิจกรรมอื่นๆ ที่เป็นกิจกรรมเสริม ซึ่งเป็นสิ่งที่มีการจัดการและดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว เช่น เทศกาลปีใหม่ เทศกาลสงกรานต์ การทอดผ้าป่า การทอดกฐินงานเทศกาลสำคัญทางพระพุทธศาสนาเช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และวันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา เป็นต้น การสนองงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ตามดำริของสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชนั้น วัดมหาวนารามได้ใช้รูปแบบการบูรณาการการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นกับการจัดกิจกรรมต่างๆ อย่างจริงจัง มีองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน และโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เสมอ แสดงให้เห็นถึงพลังของการมีส่วนร่วมที่มีความสำคัญมากในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ตามนโยบายของทางภาครัฐที่ดำเนินไปได้ด้วยดี

๔.๑.๓ การปฏิบัติธรรม

การปฏิบัติธรรม คือ การฝึกจิตให้สงบและเป็นสมาธินั้นเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนาที่พุทธศาสนิกชนทุกคนควรเรียนรู้ และนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม การปฏิบัติธรรมจึงเป็นเสมือนรูปแบบหนึ่งแห่งการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมไทยในสมัยปัจจุบัน ยังเป็นกิจกรรมเสริมสร้างการรักษาศีล ๕ ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพราะการรักษาศีลกับการปฏิบัติธรรมต่างเป็นปัจจัยที่สนับสนุนต่อกันและกัน การปฏิบัติธรรมยังเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกรูปแบบหนึ่งที่ทำการปฏิบัติตนให้น่าเลื่อมใสของพระสงฆ์ๆได้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ทำให้พระสงฆ์เป็นผู้รอบรู้ในหลักธรรมะ การแสดงธรรมได้ลึกซึ้ง การพัฒนาชุมชน การสนับสนุนด้านการศึกษา การสงเคราะห์ประชาชนในด้านต่างๆ การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การจัดบรรพชาสามเณร การจัดบวชชีพราหมณ์ ถือศีล ๘ การจัดอบรมค่ายคุณธรรมจริยธรรม การจัดแสดงนิทรรศการทางพระพุทธศาสนาต่างๆ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นกระบวนการประชาสัมพันธ์ชักชวนให้ประชาชนหันมาเข้าวัด ใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา ได้มาเรียนรู้หลักธรรม จูงใจให้พุทธศาสนิกชนน้อมนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติขัดเกลาจิตใจให้สูงขึ้นเป็นลำดับไป เพื่อให้

เข้าถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาในที่สุด ในประเด็นนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์พระครูพิศาลศาสนโสภณ[๖] พระสงฆ์ สามเณร ตลอดถึงพุทธศาสนิกชน ชาวชุมชนเก่าขาม ได้ร่วมกันร่วมกันเวียนเทียน ทำวัดสวดมนต์ และ แสดงธรรมเทศนา แก่ญาติโยมผู้บำเพ็ญศีลภาวนา ในวันพระเป็นประจำ ส่วนในโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ นั้น วัดให้ความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเน้นส่งเสริมความร่วมมือระหว่างวัด บ้าน โรงเรียน “บวร”และใช้หลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รัฐองค์กรเครือข่ายเพื่อให้เกิดความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนที่จะปฏิบัติตนให้เกิดประโยชน์ต่อชาติบ้านเมืองโดยจัดกิจกรรมในชุมชน หมู่บ้าน วัดโรงเรียน ส่วนราชการกับทั้งปรับทัศนะให้ความรู้เพื่อเป็นผู้นำในการทำงานพัฒนาหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยให้เน้นหลักธรรมที่ส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์และแสดงถึงความจงรักภักดีต่อชาติศาสนา พระมหากษัตริย์ตลอดจนการประชาสัมพันธ์การทำงาน ทั้งก่อน ระหว่างและหลังการทำงาน ดังนั้น พุทธบริษัท ๔ อันประกอบด้วยพระภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติแล้ว พระองค์ก็ทรงสั่งสอนให้ชาวพุทธยึดมั่นรักษาศีลเอาไว้ให้ดี ให้เป็นแบบฉบับเฉพาะของชาวพุทธ อุบาสก อุบาสิกา ในฐานะที่เป็นหนึ่งใน ๔ ของพุทธบริษัท จึงควรปฏิบัติรักษาศีล ๕ ศีล ๘ หรือศีลอุโบสถ โดยให้ทุกคนถือเอาศีลเป็นแนวทางเป็นปทัฏฐานในการดำรงชีวิต

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์คณะผู้มาปฏิบัติธรรมแห่งนี้ทำให้เห็นว่าที่ผ่านมาถือว่า ชุมชนตำบลเก่าขาม อันประกอบด้วย บ้าน(ชุมชน) วัด และโรงเรียน ได้นำหลักพุทธธรรมเรื่องศีลห้า มาให้ประชาชนในชุมชน มีศีลมีธรรม ซึ่งจะเห็นได้จากทุกเช้า จะมีประชาชนทั้งผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้คนในวัยทำงาน วัยรุ่น และเด็ก ได้มีการทำตักบาตรพระสงฆ์ ในช่วงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือ วัดพระ ๘ ค่ำ ๑๕ ค่ำ มีประชาชนในชุมชนได้เข้าวัดถือศีลปฏิบัติธรรม ซึ่งถือเป็นชุมชนที่เป็นตัวอย่างที่น่ายกย่อง

สำหรับศีล ๕ แล้ว โดยส่วนตัวก็ปฏิบัติศีลห้ามาตลอด ศีลห้า สร้างความมีระเบียบแบบแผนในการดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคม พูดง่าย ๆ ความเป็นผู้มีวินัยและการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์กติกาในการอยู่ร่วมกัน เพื่อให้มีความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมนั้น ๆ ชีวิตและจะได้เรียบร้อยราบรื่น มีสันติสุข ไม่สับสนวุ่นวาย ไม่ระส่ำระสาย เอื้อโอกาสที่จะทำอะไรให้สะดวก มีผลดี และมีความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป

ชุมชนเก่าขามได้ปรับกิจกรรมการปฏิบัติศีล ๕ และรณรงค์การรักษาศีล ๕ ให้มีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของทางภาครัฐ ด้วยความร่วมมือร่วมใจกันของสถาบันหลักของชุมชน คือ บ้าน วัด โรงเรียน โดยได้กำหนดระยะเวลาดำเนินการไว้เป็น ๓ ระยะ คือ ระยะเร่งด่วน ตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงเดือนสิงหาคม ๒๕๕๗ เป็นการรณรงค์ประชาสัมพันธ์เชิญชวน ประชุมชี้แจงหมู่บ้าน ประชาชน ร่วมกัน รักษาศีล ๕ ระยะที่สอง เป็นระยะปานกลาง ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๕๗ ถึงกันยายน ๒๕๕๘ เป็นระยะรณรงค์ให้ประชาชนสมัครเป็นสมาชิกครอบครัวหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ ของครัวเรือนในหมู่บ้านและรับสมัครอาสาสมัครป้องกันพระพุทธศาสนา ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๕ ของครัวเรือนในหมู่บ้าน และระยะที่สามเป็นระยะยาว ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๕๘ ถึง กันยายน ๒๕๖๐ เป้าหมายต้องมีครอบครัวเป็นสมาชิกครอบครัวหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๙๐ ของหมู่บ้าน/ชุมชน และมีองค์กรเครือข่ายปกป้องพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นทุกหมู่บ้าน ดังนั้น การปฏิบัติและการรักษาศีล ๕ก็ดี การรักษาศีล ๘ ก็ดีต่าง เป็นระบบการควบคุมและขัดเกลา

---

[๖]พระครูพิศาลศาสนโสภณ. เจ้าอาวาสวัดเก่าขาม, บ้านเก่าขาม หมู่ที่ ๑ ตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี, สัมภาษณ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๙.

พฤติกรรมในการดำเนินชีวิตมีผลต่อกิจกรรม พิธีกรรม พฤติกรรม ความเป็นไปของคนในสังคม ที่เป็นเช่นนี้เพราะศีลเป็นที่รวมแห่งความสำรวมโดยไม่ละเมิด ทำให้ไม่เดือดร้อนใจและมีความเจริญงอกงามของชีวิตและบรรลุประโยชน์สุขเป็นธรรมเพื่อปกครองเพื่อการจัดระเบียบและคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกัน

๔.๒ รูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักของศีล ๕

๔.๒.๑ การมีศรัทธา

คำว่า ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อ[๗] ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามีการแยกศรัทธาออกเป็น ๒ ประเภทที่ชัดเจนโดยแยกเอาศรัทธาที่ไม่สัมพันธ์กับปัญญากับศรัทธาที่สัมพันธ์กับปัญญา ในที่บางแห่งหมายถึงศรัทธาที่ไม่ประกอบด้วยปัญญาจัดเป็นศรัทธาญาณวิปปยุต ในที่บางแห่งหมายถึงศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาจัดเป็นศรัทธาญาณสัมปยุต[๘] ศรัทธาที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานทางความคิดที่ทำให้คนไทยมีความเชื่อในเรื่องกรรม ผลกรรม ความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน และทำให้สังคมไทยมีความเกรงกลัวและละอายต่อบาปเพราะมีศรัทธาอย่างถูกต้องตามหลักของพระพุทธศาสนาที่วางหลักศรัทธาไว้ ๔ ประการ คือ

๑. กัมมสัทธา หมายถึง ความเชื่อในเรื่องกรรม และเชื่อในกฎแห่งกรรม โดยมีความเชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง กรรมใดที่กระทำโดยเจตนา กรรมนั้น ย่อมเป็นอันทำ ไม่ว่าจะเป็นกรรมดี หรือกรรมชั่ว ย่อมเป็นปัจจัยให้ผลดีและไม่ดีสืบต่อกันไป นอกจากนั้นยังรวมไปถึงความเชื่อที่ว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่ด้วยการอ้อนวอน เช่น สรวง บูชา

๒. วิปากสัทธา ได้แก่ ความเชื่อในผลของกรรม โดยเชื่อว่าผลของกรรมมีจริงกรรมทำแล้วต้องมีผลและต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมที่ชั่ว

๓. กัมมัสสกตาสัทธา หมายถึง มีความเชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตนใครทำกรรมใดไว้จะต้องเป็นเจ้าของกรรมนั้นและจะต้องเสวยวิบากของกรรมนั้น

๔. ตถาคตโพธิสัทธา หมายถึง เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้ามั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง ๙ ประการ ตรัสธรรมบัญญัติวินัยไว้ด้วยดีทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์คือเราทุกคนนี้หากฝึกตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุดบริสุทธิ์หลุดพ้นได้ดังที่พระองค์ทรงบำเพ็ญไว้

จากหลักของศรัทธาข้างต้นจะเห็นว่า หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา นอกจากจะเป็นหลักที่พึ่งพิง และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจแล้ว ยังเป็นเครื่องมืออันสำคัญอย่างหนึ่งที่ใช้ปกครองคนในสังคมให้อยู่รวมกันอย่างสงบสุข เพราะมีคำสอนที่มุ่งให้คนให้คนประพฤติดี ละเว้นความชั่ว และทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว อันเป็นหลักสำคัญของการอยู่ร่วมกัน ด้วยเหตุแห่งความนับถือศรัทธา และความเชื่อมั่นในหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ศรัทธาจึงเป็นคุณธรรมที่ต้องการก่อนในเบื้องต้น แต่ต้องเป็นศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา ปราศจากปัญญาแล้วจะเป็นความงมงายไม่ใช่ศรัทธาที่ต้องการ

---

[๗]พระอุดรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ), จำลอง สารพัดนึก, รศ., **พจนานุกรมบาลี-ไทย ฉบับศึกษา,** พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๗๘๖.

[๘]พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต), **พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐๗.

ในพระพุทธศาสนา ความงมงายมีอยู่ในที่ใด ความเป็นทาสก็มีอยู่ในที่นั้น พระพุทธศาสนาต้องการให้ชาวพุทธเป็นไท

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ เจ้าอธิการอนุวัตร อินฺทปญฺโญ[๙] ที่ได้แสดงความเห็นว่า ศรัทธาในพระพุทธศาสนาควรเป็นศรัทธาความเชื่อในทางธรรม เพราะความเชื่อในทางธรรมจะมีความหมายเฉพาะและชัดเจนในวิธีการเชื่อ คือ ความเชื่อในทางธรรมหมายถึง เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ความมั่นใจในความจริง ความดี สิ่งดีงามและในการทำความดี ไม่ลู่ไหล ตื่นตูมไปตามลักษณะอาการภายนอก แม้ในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาแห่งปัญญา แต่ก็ย่อมเห็นได้ชัดว่าศรัทธานี้มีความหมายต่างจากที่เห็นกันทั่วๆ ไปคือเป็นศรัทธาในปัญญา และเป็นศรัทธาเชื่อมปัญญา หรือนำไปสู่ปัญญาไม่เป็นศรัทธาที่งมงายแต่เป็นศรัทธาที่ทำให้หายงมงายและเป็นสิ่งจำเป็นในตอนต้นๆ ก่อนที่จะบรรลุผลแห่งความสามารถของตนหรือก่อนที่ปัญญาจะบริบูรณ์เท่านั้น ศรัทธาทำให้เกิดพลัง ความกล้าหาญ ความเจริญอย่างอริยะชน และการพ้นทุกข์ด้วยศรัทธาคือศรัทธานุสารี และศรัทธาวิมุติ เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นความสำคัญของศรัทธาในฐานะเป็นองค์ธรรมที่ทำให้บุคคลมีการพัฒนาตนเองอย่างเข้มแข็ง มั่นคง มีพลัง มีความกล้าหาญ ไม่อ่อนแอ มีความเจริญไม่มีเสื่อม จนในที่สุดแห่งการพัฒนาตนเองคือการพ้นทุกข์ได้ในระดับหนึ่ง นอกจากนี้ท่านได้กล่าวว่าสังคมในทุกวันนี้จะเห็นได้ว่าเยาวชนคนรุ่นใหม่ สนใจด้านศีลธรรมจริยธรรมมากขึ้น ส่วนหนึ่งอาจจะมีผลมาจากการที่เราอยู่เป็นครอบครัว ซึ่งในชนบทยังอยู่อาศัยเป็นครอบครัวใหญ่ ต่างจากสังคมในเมืองที่นิยมแยกไปเป็นครอบครัวเดี่ยวซึ่งผลที่ตามมาคือขาดความสัมพันธ์อันดีงามในครอบครัว คนชราไปอยู่บ้านพักคนชราเป็นส่วนใหญ่ ขาดการเชื่อมโยงความรู้จากรุ่นสู่รุ่น สังคมในชนบทเราจะเห็นภาพความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปัน คุณธรรมจริยธรรมอันดีงามที่คนรุ่นปู่รุ่นย่า ประพฤติปฏิบัติให้เป็นแบบอย่าง การเข้าวัดฟังธรรม การรักษาศีล การทำบุญตามประเพณีเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ซึ่งในปัจจุบันอาจจะเลือนหายไป แต่ชาวจังหวัดอุบลราชธานียังยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา เริ่มต้นที่ตัวเราเอง การรักษาศีล การเข้าวัดฟังธรรม การทำบุญในโอกาสต่างๆ ซึ่งในหลักการรักษาศีลนั้นไม่ใช่แค่รักษาและทำตามที่ท่องจำได้ แต่ต้องไม่ทำอะไรที่ส่งผลที่ก่อให้เกิดความเสียหาย เสื่อมเสีย ต่อตนเอง ผู้อื่น สังคม สิ่งแวดล้อม คือการรักษาศีลอย่างมีสติในการดำรงชีวิต การรักษาศีลห้า การถือศีลห้า และยึดมั่นในศีลธรรมจรรยา นั้นก็เป็นสิ่งที่เราควรปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอเพื่อความเป็นสิริมงคลให้กับชีวิตของเรา นั่นเองศีลทั้ง ๕ ข้อเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบการถือศีล ๕ และการประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีนั้นเป็นสิ่งที่ควรทำอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอเพราะจะทำให้ชีวิตเรา มีความสุข และสมหวังหรือหากเราต้องเจอกับปัญหาหรืออุปสรรคที่หนักหนาในชีวิตก็จะทำให้เรามีสติและรอบคอบในการแก้ปัญหาเหล่านั้นให้ผ่านพ้นไป และทำให้เราได้ใช้ปัญญาในการทำงานและสร้างความก้าวหน้าให้กับชีวิตและครอบครัวของเราได้อย่างเต็มที่ ศีลทั้ง ๕ ข้อเป็นการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเพื่อความเป็นสิริมงคลให้กับชีวิตของเรา การรักษาศีลเป็นการนำธรรมะไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ฝึกฝนและพัฒนาการสร้างนิสัยที่ดี ด้วยการ “คิดดี พูดดี ทำดี” อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพราะนิสัยที่ดีเป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ครอบครัวอบอุ่น และเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างสังคมที่มีความสงบสุข

---

[๙]เจ้าอธิการอนุวัตร อินฺทปญฺโญ. เจ้าอาวาสวัดกุดหวาย เจ้าคณะตำบลสมสะอาด เขต ๑ อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี, สัมภาษณ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๙.

๔.๒.๒ ความเป็นกัลยาณมิตร

ความเป็นกัลยาณมิตร คือ ผู้มีความเยื่อใยดีผู้มีน้ำใจเอื้อเฟื้อ[๑๐]โดยปกติแล้วมนุษย์เป็นสัตว์สังคมจำต้องอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ เพื่อดำรงวิถีชีวิตความเป็นมนุษย์เมื่ออยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะต้องสื่อสารติดต่อและมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันในฐานะระดับต่างๆเช่น ในฐานะบิดามารดากับบุตร มิตรกับมิตร และคนที่รู้จักกันในสังคม เป็นต้น เมื่อมีความเกี่ยวข้องกันเช่นนี้ ต่างก็มีความคิดเห็นหรือทิฏฐิเป็นของตนเองในการสื่อสาร คบหาสมาคม เป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไป ตามข้อมูลข่าวทั่วทุกมุมโลกที่ปรากฏเป็นปัญหาความขัดแย้งภายในสังคมปัจจุบันคงเกิดจากหลายปัจจัย เชื่อแน่ว่าหนึ่งในปัจจัยเหล่านั้น คือ การถือเอาตามทิฐิของตนเองเป็นใหญ่ จากเหตุการณ์ความขัดแย้งต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันพอเป็นเครื่องบอกให้รู้ว่ากัลยาณมิตรมีความจำเป็นมากเพียงใด หากมีความเป็นกัลยาณมิตรให้แก่กันและกัน ความเมตตาจะเข้ามาแทนที่เป็นตัวช่วยประสานทำให้เกิดความสงบสุข ความเห็นแก่ตัวจะไม่มีโอกาสได้เกิดขึ้น ความเป็นกัลยาณมิตรนั้นมีอยู่ในบุคคล หรือสังคมใด บุคคลนั้นย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขและความเจริญในสังคมนั้นๆ แม้ธรรมชาติของมนุษย์เป็นสัตว์สังคมพร้อมที่จะเรียนรู้พัฒนาตนเองทางด้านจิตใจและวัตถุเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์สัมภาษณ์นายทองพูล พูลเวช[๑๑] โดยได้แสดงความเห็นว่า ชุมชนได้รับความเป็นกัลยาณมิตรจาก วัด บ้าน และหน่วยงานราชการ ในการดำเนินชีวิตตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยเฉพาะในส่วนที่ได้รับนโยบายจากทางราชการจัดทำโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วน ได้เป็นผู้ที่มีศีลธรรมประจำใจ เมื่อทุกคนดำรงตนอยู่ในศีลในธรรมแล้ว การที่จะทำอะไรในแต่ละครั้งย่อมมีสติทุกครั้ง ในการยั้งคิดยั้งทำ ปัญหาทางสังคมต่างๆ ก็จะลดน้อยลงตามไปด้วย ซึ่งน่าจะเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะทำให้ คนในสังคมอยู่กันอย่างปกติสุข จึงได้เชิญชวนพุทธศาสนิกชนทุกท่าน ได้พาบุตรหลานเข้าวัดปฏิบัติธรรม รักษาศีล ๕ ศีล ๘ ในทุกวันพระ และในโอกาสวันสำคัญต่างๆ ได้ที่วัดใกล้บ้านเพื่อเป็นการสานสัมพันธ์ในครอบครัวอีกทางหนึ่งด้วย

โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ มีวัตถุประสงค์ ๔ ประการ คือ (๑) เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ (๒) เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพื่อประโยชน์สุขของประชาชา (๓) เพื่อให้ประชาชนได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข และ (๔) เพื่อปลูกจิตสำนึกและสร้างความตระหนักรักเชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ประเทศชาติเกิดความสงบร่มเย็น จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวจึงได้ตั้งระยะเวลาดำเนินการไว้เป็น ๓ ระยะ คือ ระยะเร่งด่วน ตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงเดือนสิงหาคม ๒๕๕๗ เป็นการรณรงค์ประชาสัมพันธ์เชิญชวน ประชุมชี้แจงหมู่บ้าน ประชาชน ร่วมกัน รักษาศีล ๕ ระยะที่สอง เป็นระยะปานกลาง ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๕๗ ถึงกันยายน ๒๕๕๘ เป็นระยะรณรงค์ให้ประชาชนสมัครเป็นสมาชิกครอบครัวหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ ของครัวเรือนในหมู่บ้านและรับสมัครอาสาสมัครป้องกันพระพุทธศาสนา ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๕ ของครัวเรือนใน

---

[๑๐]พระราชวรมุนี (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒,(สถานที่พิมพ์ : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๑, ๒๓๔.

[๑๑]นายทองพูล พูลเวช. ผู้ใหญ่บ้านแขมเจริญ, หมู่ที่ ๑๖ ตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี, สัมภาษณ์, ๑๑ กันยายน ๒๕๕๙.

หมู่บ้าน ระยะที่สามเป็นระยะยาว ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๕๘ ถึง กันยายน ๒๕๖๐ เป้าหมายต้องมีครอบครัวเป็นสมาชิกครอบครัวหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๙๐ ของหมู่บ้าน/ชุมชน และมีองค์กรเครือข่ายปกป้องพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นทุกหมู่บ้าน

โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เป็นโครงการมีสภาพเอื้อต่อการพัฒนาชุมชนหรือสังคมให้มีความมั่นคง เพราะหากสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดีก็สามารถเป็นกัลยาณมิตรได้ เช่น โรงเรียนที่ดี มีความสะอาด มีระเบียบ เรียบร้อย หรือไม่ปล่อยให้มีการเสพยาเสพติดภายในโรงเรียน และยังมีคุณครูที่ดีมีความรู้และคุณธรรม เป็นต้นแบบที่ดีของนักเรียนได้ผู้ปกครองที่ดีและข้าราชการที่ดีก็สามารถเป็นกัลยาณมิตรได้ เช่นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านปลัดอำเภอ นายอำเภอ จนถึงผู้ว่าราชการ หรือถ้าหากเป็นข้าราชการทางการเมือง ก็เป็นข้าราชการการเมืองที่ดี เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา รัฐมนตรี จนถึงนายกรัฐมนตรีที่ดี เป็นต้น บุคคลเหล่านี้ หากเป็นผู้มีความดี มีศีลธรรมแนะนำสิ่งที่ดีมีประโยชน์ ก็สามารถเป็นกัลยาณมิตรให้กับคนทั้งหลายได้ รวมถึงสื่อสารมวลชนที่นำเสนอข่าวที่เป็นตรงไปตรงมา ทำให้ผู้รับสื่อได้สาระและคุณประโยชน์ โดยเป็นสื่อที่ทำให้ผู้รับมีความรู้ความเข้าใจมีการดำเนินชีวิตไปในทางที่ดีงามเกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นในสังคม

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์คุณแม่สุวนิตย์ สุดาชม[๑๒]เพิ่มเติมประเด็นเกี่ยวกับความเป็นกัลยาณมิตรทำให้ทราบว่า หลังจากเกษียณอายุราชการครูแล้วก็ได้มีเวลาเข้าวัด ปฏิบัติธรรมรักษาศีล ๕ สม่ำเสมอขึ้น จากเดิมที่มีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนามาตั้งแต่วัยเด็กเพราะครอบครัวเป็นชาวพุทธ เป็นครอบครัวใหญ่ คุณตา คุณยาย คุณพ่อ คุณแม่พาเข้าวัด รักษาศีล ๕ อยู่เป็นประจำ แต่ด้วยภาระการงานในภายหลังจึงมีเวลาให้กับวัดน้อยลง แต่ก็ยังรักษาศีล ๕ นำหลักการศีล ๕ มาเป็นแนวปฏิบัติของการดำเนินชีวิต ตั้งใจรักษาศีล ไม่ละเมิดศีลทำให้เห็นสมาชิกในสังคมต่างเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกันและกัน หากมีการล่วงละเมิดศีล ๕ ประจำ จะทำให้จิตมีความหยาบกระด้างขึ้นตามลักษณะของกิเลสที่ครอบงำจิตอยู่นั้น ถ้ายิ่งทำผิดศีลมากครั้ง และบ่อยครั้งมากขึ้นเท่าไหร่ จิตก็จะยิ่งหยาบกระด้างขึ้นไปเรื่อยๆ เมื่อจิตหยาบกระด้างขึ้น ก็ทำให้สามารถทำผิดได้รุนแรงมากขึ้นไปเรื่อยๆ ซึ่งก็จะส่งผลให้จิตหยาบกระด้างหนักขึ้นจนทำให้จิตใจไม่มีความเป็นกัลยาณมิตรที่ดี แต่พอได้มีโอกาสมารักษาศีล กิเลสทั้งหลายเหล่านั้นจึงครอบงำจิตใจได้น้อยลง เพราะถูกบังคับ ควบคุมไว้ตลอดเวลาเพื่อไม่ให้แผลงฤทธิ์รุนแรงจนถึงขั้นแสดงตัวออกมาทางกาย หรือทางวาจา กิเลสจึงมีกำลังอ่อนลงเรื่อยๆ ส่งผลให้จิตประณีต ละเอียดอ่อนขึ้นไปเรื่อยๆ การถือศีลแต่ละข้อนั้น จะส่งผลให้เกิดการขัดเกลา การปรับปรุงพัฒนาจิต ในทิศทางที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกิเลสที่คอยบงการให้การกระทำผิดศีลข้อนั้นๆเกิดขึ้น การรักษาศีล ๕ จึงเป็นการกระทำความดี ทำให้ผู้ที่รักษาศีลมีคุณสมบัติ มีความสามารถช่วยตนเองได้และส่งเสริมครอบครัว รวมไปถึงชุมชนต่าง ๆ ให้อยู่ร่วมกันด้วยความเป็นระเบียบ มีแต่ความสุขสงบสันติทั้งหมดล้วนเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกันและกัน

๔.๒.๓ ความมีปัญญา ปัญญามีความสำคัญในพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง เพราะปัญญาเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่การบรรลุธรรม[๑๓] กล่าวคือ ปัญญาเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการดำเนิน

---

[๑๒]สัมภาษณ์คุณแม่สุวนิตย์ สุดาชม. บ้านเลขที่ ๘๙/๑ บ้านแขมเจริญ หมู่ที่ ๑๖ ตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี, สัมภาษณ์, ๑๑ กันยายน ๒๕๕๙.

[๑๓]**สํ.ส.** (ไทย) ๑๕/๘๓/๘๘,๑๕/๙๔/๑๐๑.

ชีวิตเพื่อให้เห็นความจริงหรือสัจธรรม[๑๔] หากไม่มีองค์ความรู้เรื่องปัญญานี้ การที่จะพิจารณาให้สามารถกำหนดท่าทีต่อสิ่งมีชีวิตและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับโลกย่อมเป็นไปได้ยาก เพราะปัญญามีความสำคัญต่อมนุษย์ เพราะเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ถือเป็นเครื่องมือในการจัดการที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา การเรียนรู้ การใช้ชีวิต หากมนุษย์ดำเนินชีวิตอย่างขาดปัญญาจะทำให้พบกับปัญหาและความทุกข์มากมายดังนั้น มนุษย์จึงต้องอาศัยปัญญาเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต โดยมี “ลักษณะสำคัญของกระบวนการดำเนินชีวิตด้วยการพัฒนาศักยภาพการดำเนินชีวิตให้สามารถอยู่รอดอย่างดีงาม มีความสุข”[๑๕] มีความเข้าใจในเหตุผล ดี ชั่ว รู้คิด รู้วินิจฉัย และรู้ที่จะจัดการ อันใดเป็นประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ การเรียนรู้ เป็นความหมายหนึ่งของการศึกษา ที่จะฝึกตัวเองพัฒนาชีวิตตนเองให้มีความสามารถที่จะเป็นอยู่ได้อย่างดี ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นายคงเดช สมดี[๑๖]โรงเรียนบ้านแขมเจริญ ตั้งอยู่หน้าวัดแขมเจริญ จึงมีสิ่งเรียนรู้ด้านวิถีพุทธที่สามารถนำมาส่งเสริมการเรียนการสอนได้ โดยในกิจวัตรประจำวันของนักเรียนจะต้องมีกิจกรรมวิถีพุทธอยู่ตลอดวัน ตั้งแต่เดินเข้ามาในบริเวณโรงเรียน ก็จะมีครูยืนคอยหน้าประตูโรงเรียน เพื่อคอยทักทาย ให้นักเรียนไหว้สวยด้วยอารมณ์ที่ยิ้มแย้มแจ่มใส คุณครูเวรประจำวันจะให้คำแนะนำผู้ปกครองมีข้อสงสัยอะไรก็จะได้ถาม เป็นการประชาสัมพันธ์บอกกล่าว ก่อนเคารพธงชาติมีให้นักเรียนทุกคนที่เดินเข้าแถวหน้าเสาธงโรงเรียนจะต้องทักทายครูด้วยการไหว้ให้สวยงาม และยิ้มทักอีกครั้งหนึ่ง เป็นการแสดงออกถึงมารยาทที่ที่ดีงามของนักเรียนเป็นการฝึกให้นักเรียนมีความอ่อนน้อม อ่อนโยน อ่อนหวาน หลังจากกิจกรรมเสร็จสิ้นนักเรียนทุกคนจะต้องเข้าห้องประชุมเพื่อทำกิจวัตรทุกเช้า เริ่มต้นด้วย การบูชาพระรัตนตรัย สมาทานศีล ๕ รับศีล เจริญสมาธิ โดยครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนซึ่งจะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนมาปฏิบัติศาสนกิจในโรงเรียน ซึ่งจะเป็นเช่นนี้อย่างน้อยสัปดาห์ละสามวัน เพื่อหล่อหลอมจิตใจให้นักเรียนทุกคน ใฝ่ในทางที่ดีตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์โรงเรียนบ้านแขมเจริญ ได้รับรางวัลคุณภาพื้นฟูศีลธรรมโลก สถานศึกษาสุดยอดต้นแบบส่งเสริมศีลธรรมดีเด่นเหรียญทอง ระดับประเทศ ประจำปี ๒๕๕๘ และโรงเรียนวิถีพุทธ และในปีการศึกษานี้มีกิจกรรมเกี่ยวกับสถานศึกษาในโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ นอกจากจะพานักเรียนได้เข้าวัดทำบุญและถวายสังฆทาน และฟังธรรมแล้ว ในส่วนของโรงเรียนก็มีกิจกรรมที่นักเรียนจะกระทำร่วมกันคือ

๑. ความสะอาดบริเวณโรงเรียนประดับธงชาติและธงธรรมจักร และจัดแต่งโต๊ะหมู่บูชา

๒. ครูและนักเรียนร่วมกันศึกษาถึงความสำคัญของศีล ๕ รวมทั้งหลักธรรมเรื่อง วิรัติ และแนวทางปฏิบัติในสถานศึกษา

๓. ครูและนักเรียนจัดทำป้ายนิเทศ หรือจัดนิทรรศการประกวดเรียงความ ทำสมุดภาพตอบปัญหาธรรม บรรยายธรรม อภิปรายธรรม

---

[๑๔]**ม.มู.** (ไทย) ๑๒/๔๖๒/๕๐๓,

[๑๕]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์ พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๗๔.

[๑๖]นายคงเดช สมดี. ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแขมเจริญ ตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี, สัมภาษณ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๙.

๔. ครูให้นักเรียนจัดทำรายงานเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ดี กับพฤติกรรมที่ไม่ดี และวางแผนพัฒนาพฤติกรรมของตน โดยมีเป้าหมายจะพัฒนาพฤติกรรมที่ดีให้มากขึ้น และลดพฤติกรรมที่ไม่ดีให้น้อยลง

๕. ประกาศเกียรติคุณของนักเรียนที่ประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดี

๖. ครูพานักเรียนไปร่วมกิจกรรมกับชุมชนที่วัด บำเพ็ญกุศล ทำบุญตักบาตร บริจาคทาน รักษาศีล ฟังธรรม สนทนาธรรม เจริญภาวนา

๔.๓ การรักษาศีลเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

๔.๓.๑ วัดและคณะสงฆ์

โครงการรักษาศีล ๕ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้าน ชุมชน และวัดหรือคณะสงฆ์โดยตรง ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดสถาบันหนึ่ง ใน การให้ความช่วยเหลือต่อสังคมไทยตลอดมา โดยมีส่วนช่วยเหลือในการกล่อมเกลาจิตใจ และลักษณะ นิสัยของคนไทยตลอดจนการให้บริการตามความจำเป็น ตามความต้องการของประชาชน อีกทั้งมี ส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาทางสังคมให้แก่เรามาแล้วเป็นส่วนมากแม้กระทั่งในปัจจุบันความสำคัญใน ประการดังกล่าวก็ยังคงอยู่ พระภิกษุสงฆ์กับวัดต้องรับภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคม และทาง ราชการของเราอยู่ตลอดไป สถาบันแห่งนี้จึงอานวยประโยชน์เกื้อกูลต่อการปกครอง และการบริหาร ของไทยอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประชาชนแถบชนบท ที่รับการบริการจากรัฐบาลได้ไม่ ทั่วถึงนักซึ่งมีจำนวนเกือบ ๙๐ เปอร์เซ็นต์ นอกจากนั้นชุมชนในประเทศไทยส่วนใหญ่ยังมีลักษณะเป็น ชุมชนเล็ก ๆ กระจายอยู่ทั่วประเทศประมาณร้อยละ ๙๐ ส่วนที่เหลือประมาณร้อยละ ๑๐ เท่านั้น ที่มีอยู่ในเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล ซึ่งเป็นชุมชนหนาแน่น

ในประเทศไทยจึงมีชุมชนส่วนใหญ่ที่มี หมู่บ้านเป็นหน่วยหลัก และมักจะมีวัดตั้งอยู่ในใจกลางราษฎรในหมู่บ้านจึงมีวัดเป็นแหล่งศูนย์กลาง สำหรับการสมาคม หรือการดำรงชีวิตทางสังคมและศูนย์กลางของวัฒนธรรม ชีวิตในชนบทจะอยู่รอบๆ วัด เพราะประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง วัดจึงเป็นสัญลักษณ์ของ พระพุทธศาสนาที่อยู่เหนือจิตใจของชาวไทยอยู่มาก และนับได้ว่าเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดในหมู่บ้าน ที่รองไปจากครอบครัว ความนับถือของประชาชนที่มีต่อสถาบันนี้จะเห็นได้ว่าจากการที่คนไทยได้อุทิศ ตนให้กับวัด ทั้งในด้านจิตใจ เวลาแรงงาน และทรัพย์สินจานวนเงินที่ พุทธศาสนิกชนใช้ไปในการ ทำบุญประมาณร้อยละ ๗ ถึงร้อยละ ๘๔ ของรายจ่ายภายในครอบครัว วัดเป็นสถานที่มีความสำคัญ เป็นที่ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่นเป็นแหล่งหรือศูนย์กลางของชุมชน เป็น โรงเรียน เป็นสถาน สงเคราะห์และที่พักผิงสาหรับผู้ยากจน เป็นสถานที่พักผ่อนและศูนย์กลางการกีฬา เป็นที่เก็บศพ เป็น ต้น วัดในพระพุทธศาสนาจึงเป็นที่แบ่งเบาภาระให้กับรัฐบาลทั้งยังก่อให้เกิดรากฐานอันมั่นคง และ เสริมสร้างต่อบริการในด้านสวัสดิการของรัฐ วัดจึงมีบทบาทสำคัญในการดาเนินชีวิตประจาวันของคน ไทยอยู่มาก

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์พระครูวาปีปทุมกิจ[๑๗] ได้ให้ความเห็นว่า สังคมไทยอีสานจังหวัดอุบลราชธานี เป็นสังคมที่วิถีชีวิตผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนามาเป็นเวลาช้านาน การดำเนินชีวิตจะควบคู่ไปกับศาสนา โดยการนาเอาหลักธรรมมาเป็นครรลองชีวิตเสมอมา กล่าวโดยรวมคือว่าสังคมไทยอีสานจังหวัดอุบลราชธานี กับพระพุทธศาสนาเอื้อเฟื้อเกื้อหนุนและส่งเสริมกันมาตลอด ในแง่ของจริยธรรม พุทธศาสนาเป็นรากฐานของสังคมไทย มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังจริยธรรมจนทำให้สังคมมีความสงบร่มเย็นมีความสุขตลอด กล่าวคือมีความผูกพันกับชีวิตคนไทยตั้งแต่ตั้งครรภ์เป็นต้นไป จนกระทั่งตาย การดำเนินชีวิตด้วยการนำหลักธรรมทางศาสนามาปฏิบัติ เป็นการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของจริยธรรมที่ต้องมีศาสนาเป็นแกนหลักจริยธรรมพื้นฐานของสังคมที่ควรประพฤติปฏิบัติก็คือ สุจริต ๓ อย่าง

๑. ประพฤติชอบด้วยกายเรียกว่า กายสุจริตมี ๓ อย่าง คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นการจากประพฤติผิดในกาม

๒. ประพฤติชอบด้วยวาจาเรียกว่า วจีสุจริต มี ๔ อย่าง คือ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคา หยาบ เว้นจากการพูดคำเพ้อเจ้อ

๓. ประพฤติชอบด้วยใจเรียกว่า มโนสุจริตมี ๓ อย่าง คือ ไม่คิดโลภอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง ไม่คิดพยาบาทปองร้ายผู้อื่น มีความเห็นชอบตามคลองธรรม

หลักสุจริต ๓ นี้เป็นจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่จะต้องยึดปฏิบัติกันในสังคมชาวพุทธ ซึ่งเป็นหลักการที่ปฏิบัติแล้วก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขของสังคมร่วมกัน ในฐานของความเป็นมนุษย์ที่เป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ และตาย นอกจากนั้น พระพุทธศาสนายังมองไปอีกว่า ไม่ว่าชาติใด สังคมใดในขณะที่ยังท่องเที่ยวอยู่ในสงสารวัฏ ก็คงเคยเกิดมาเป็นญาติสายโลหิตกัน อาจจะเคยเป็นพ่อ แม่ พี่ น้อง ลูก หรือสามีภรรยาก็ได้ แต่เมื่อรวมความแล้วหลักสุจริต ๓ อย่าง ก็อาจจะรวมอยู่ในหลักของเบญจศีลเบญจธรรม

ดังนั้น หลักเบญจศีลและเบญจธรรม เพราะคำสอนทั้งสองอย่างนี้ จึงเป็นหลักธรรมที่สำคัญในการดำรงชีวิตเราจึงควรปลูกฝังประชาชนทุกคนให้ปฏิบัติตามเพื่อที่จะทำให้สังคมเกิดความสงบสุข ปัญหาที่เราจะต้องแสวงหาแนวทางแก้ต่อไปก็คือ วิธีการที่จะทำให้คนเหล่านั้นมีศีลธรรมกันเป็นจุดมุ่งหมายในที่นี้ เนื่องจากมีคนเป็นจำนวนไม่น้อยที่ไม่ยอมรับว่าศีลธรรมช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของสังคมได้ โดยแย้งว่าปัญหาทางสังคมเป็นเรื่องของเศรษฐกิจ ไม่เกี่ยวกับด้านศาสนาเลย และมีคนอีกเป็นจำนวนไม่น้อยเช่นกันที่พากันคิดว่าศีลนั้นเป็นของศาสนา โดยลืมนึกไปว่าศีลธรรมนั้นได้เกี่ยวพันกับชีวิตประจำวันตั้งแต่ตื่นนอนจนถึงเข้านอน คือเป็นเรื่องที่แยกกันไม่ออก แล้วไม่ยอมรับหลักการที่ว่าศีลนั้นเป็นความหวังสุดท้ายที่จะพาให้มนุษย์เราเข้าไปใกล้สันติภาพหรือมีสันติภาพที่มั่นคงถาวรในส่วนกิจกรรมที่วัดหนองกินเพลจัดขึ้นเป็นประจำร่วมกับทางชุมชน และโรงเรียน ก็มีการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โครงการถนนคุณธรรม โครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โครงการค่ายพุทธบุตร เป็นต้น

---

[๑๗]พระครูวาปีปทุมกิจ. เจ้าอาวาสวัดหนองกินเพล, บ้านหนองกินเพล ตำบลนองกินเพล อำเภอ วารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี, สัมภาษณ์, ๙ ตุลาคม ๒๕๕๙.

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้สัมภาษณ์คุณพ่อสง่า หยาดทอง[๑๘] ซึ่งได้แสดงความเห็นว่า ด้วยการที่เกิดมาในชุมชนใกล้วัดจึงได้ซึมซับเอาจารีต ประเพณี ที่ดีงามมาประพฤติปฏิบัติตั้งแต่เกิดจำความได้ พ่อแม่ก็พาเข้าวัด รักษาศีล ๕ แล้ว พออายุครบบวชมีความฝักใฝ่ในทางธรรมเป็นทุนเดิมจึงได้บวชเรียน และจนถึงปัจจุบันได้ลาสิกขาออกมามีครอบครัวก็ยังสั่งสอนอบรมลูกหลานให้ตั้งอยู่ในการไม่ประพฤติผิดศีล ๕ วัดให้ความไว้วางใจแต่งตังเป็นไวยาวัจกรดูแลวัดวาศาสนา ดังนั้นนอกจากจะศึกษาพระธรรมคำสอนและพระวินัยให้เข้าใจถูกต้อง เพื่อจะได้ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง ทั้งการประพฤติปฏิบัติธรรม และการปฏิบัติต่อพระภิกษุสงฆ์ให้รู้ว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควรปฏิบัติต่อพระภิกษุสงฆ์ จะได้ช่วยสอดส่องดูแลเมื่อเห็นพระภิกษุประพฤติผิดพระธรรมวินัยที่จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียของพระศาสนา จะได้ตอบข้อสงสัยหรือชี้แจงได้เมื่อมีผู้เข้าใจผิดหรือจาบจ้วงพระศาสนาทำนุบำรุงพระสงฆ์ ด้วยการใส่บาตร บำรุงซ่อมแซมวัด ฯ เพื่อรักษาสถาบันสงฆ์ให้คงอยู่ เพราะท่านเป็นผู้รักษาและสืบทอดพระศาสนาโดยตรงและเป็นเนื้อนาบุญของโลก เป็นผู้สั่งสอนให้ลูกหลานเป็นคนดีของสังคมต่อไป

๔.๓.๒ บ้าน/ชุมชน

การรักษาศีล ๕ ทำให้ทีการพัฒนาชุมชนคือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาในชุมชนหรือเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนนั้นๆให้ดีขึ้นจะต้องเกิดจากชุมชนเองโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐมีหน้าที่คอยช่วยเหลือ เพราะคนเป็นศูนย์กลางในชุมชน และมีองค์ประกอบต่างๆรอบตัวคน ได้แก่ ครอบครัวหรือเครือญาติ มีการศึกษาในชุมชน มีสุขอนามัยในชุมชน มีวัฒนธรรมของชุมชน มีองค์กรหรือกลุ่มต่างๆเกิดขึ้นในชุมชนและมีทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนจะต้องร่วมกันดูแลและรักษา เกิดแนวทางในการปฏิบัติของในชุมชนที่ดีต่อสิ่งที่นับถือ การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งคือทำให้สมาชิกภายในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี การรักษาศีล ๕ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนต่างมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วยการไม่กระทำความชั่วทั้งหลายด้วยงดเว้นจากการการล่วงละเมิดหลักของศีล ๕ จึงทำให้ชุมชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นายจรูญ บุญยู้[๑๙]ซึ่งได้แสดงความเห็นว่า ศีล ๕ ถือเป็นหลักธรรมปฏิบัติเบื้องต้นของบุถุชนคนธรรมดาที่สามารถจะปฏิบัติได้ ศีลทั้งห้าข้อดังกล่าว เป็นความประพฤติชอบทางกายและวาจา การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย, ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน ซึ่งเป็นหนทางให้ผู้ปฏิบัติมีความสุขทุกวันนี้ บ้านเมืองเรามันมีความเจริญอย่างมากมาย โดยเฉพาะทางวัตถุและเทคโนโลยี แต่ความเจริญดังกล่าวไม่ได้ทำให้จิตใจของคนเราเจริญตามซึ่งจะเห็นผ่านสื่อมวลชนสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ มีแต่ข่าวเรื่องปัญหาต่างๆ มากมาย ดังนั้นในฐานะที่เป็นผู้นำหมู่บ้านได้เล็งเห็นประโยชน์ของการรักษาศีล ๕ และโทษของการไม่มีศีล จึงได้ร่วมกันกับวัด และโรงเรียน รณรงค์สร้างจิตสำนึก ลดละเลิก อบายมุข, และรักษาศีล ๕ เดินรณรงค์เลิกเลี้ยงสุราในงานบวช และงานฌาปนกิจศพ สนองงาน

---

[๑๘]คุณพ่อสง่า หยาดทอง. หมอพราหมณ์ และไวยาวัจกรวัดโกวิทาราม, ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี, สัมภาษณ์, ๒ ตุลาคม ๒๕๕๙.

[๑๙]นายจรูญ บุญยู้. ผู้ใหญ่บ้านหนองฮี, หมู่ ๘ ตำบลชีทวน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี, สัมภาษณ์, ๓ กันยายน ๒๕๕๙.

ตามโครงการภาครัฐ เช่น ครอบครัวรักษาศีล ๕ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง หมู่บ้านถนนสายวัฒนธรรม เป็นต้น

๔.๓.๓ สถานศึกษา/องค์กรอื่นๆ

โครงการรักษาศีล ๕ เป็นโครงการที่เสริมสร้างความสัมพันธ์และความเข้มแข็งให้กับชุมชน ทั้งนี้เพราะการจัดกิจกรรมที่เอื้อต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาโดยมีโรงเรียนกับชุมชนที่มีการดำเนินงานและกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชนเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่จะช่วยผลักดันให้เด็กสามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรม เพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญาอย่างบูรณาการ ทำให้ผู้เรียนรู้จักใช้กิจกรรมขั้นพื้นฐานอย่างถูกต้องตามหลักของปัญญา อาทิ เช่น การกิน การอยู่ การดู และการฟัง ด้วยการสอนของครูที่ใช้วัฒนธรรมและบรรยากาศการเรียนรู้มีความเมตตา เอื้ออาทร ไม่เอาเปรียบ เสียสละ และมีความกตัญญูทั้งต่อธรรมชาติและบุคคล

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นายนพรัตน์ ทองแสง[๒๐] ซึ่งได้แสดงความเห็นว่า สภาพชุมชนรอบบริเวณโรงเรียนมีลักษณะเป็นสังคมเมือง เนื่องจากโรงเรียนตั้งอยู่บ้านคำแสนราช เขตเทศบาลตำบลแสนสุข การคมนาคม สะดวก ส่วนใหญ่นับถือศาสนา พุทธ ประเพณี/ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป คือ ประเพณี ๑๒ เดือน และประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา อาชีพหลักของประชาชน คือ เกษตรกร คิดเป็นร้อยละ ๗๕ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ ๙๐ การดำเนินงานในภาพรวม โรงเรียนได้จัดทำโครงการ กิจกรรมและงานต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ และหลักสูตรโรงเรียนมาตรฐานสากล(World Class Standard School) บางโครงการเป็นโครงการต่อเนื่อง และสามารถดำเนินการได้ตามปฏิทินที่กำหนดไว้ เช่นโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน นำนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นไปเข้าค่ายคุณธรรม โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมภายในโรงเรียน การจัดกิจกรรมอบรมจริยธรรม รักษาศีล ๕ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมโรงทานร่วมกับวัดหนองป่าพง กิจกรรมไหว้พระ ๙ วัด กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ กิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ กิจกรรมค้นหา The Star Social กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ทั้งในและนอกสถานศึกษา กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยสภานักเรียน กิจกรรมค่ายธรรมาภิบาล ค่าเยาวชนรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมทัศนศึกษา ธนาคารโรงเรียน และกิจกรรมประกวดมารยาทไทย

มีนโยบายให้ผู้บริหาร ครูและบุคลากรมีคุณธรรมและจริยธรรม ปฏิบัติตามแนวศีล ๕ ห่างไกลอบายมุขทุกประเภท เป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียนและผู้ปกครอง มีจิตสาธารณะและมีความสำนึก ในการร่วมพัฒนาโรงเรียน ให้มีความก้าวหน้าเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและสังคม รวมไปถึงนักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม นิยมความเป็นไทย ซาบซึ้งและปฏิบัติตนได้ตามแนววิถีพุทธตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) มีวินัย ในการเรียน รักการทำงานและสู้งาน รู้จักสามัคคีมีจิตสาธารณะ รวมทั้งร่วมกับชุมชนสนองนโยบายภาครัฐ จัดให้มีโครงการโรงเรียนรักษาศีล ๕ โดยเฉพาะนักเรียนจะได้น้อมนำเอาศีล ๕ ไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันดำรงตนอยู่ในสังคมด้วยความสงบสุข เด็กดีใน

---

[๒๐]นายนพรัตน์ ทองแสง. ผู้อำนวยการโรงเรียนลือคำหาญวารินชำราบ ตำบลแสนสุขอำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลอุบลราชธานี, สัมภาษณ์, ๙ ตุลาคม ๒๕๕๙.

วันนี้ จักเป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณภาพในวันข้างหน้า มีคุณภาพสามารถเชื่อมโยงถ่ายทอดประโยชน์ของการรักษาศีล ๕ ไปถึงครอบครัว ชุมชน และสังคมส่วนรวมต่อไป

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นายวสันต์ มรกตเขียว[๒๑] เพิ่มเติมซึ่งได้แสดงความเห็นว่า โรงเรียนปทุมพิทยาคม ตั้งอยู่ในชุมชนชานเมือง ห่างจากตัวเมืองประมาณ ๑๐ กิโลเมตร ดังนั้นในการพัฒนานักเรียนจึงต้องนึกถึงศีล ๕ ตามโครงการโรงเรียนรักษาศีล ๕ เป็นโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กและเยาวชน ครู รวมถึงบุคลากรทางการศึกษา ในโรงเรียนทุกระดับชั้น ได้รู้จักการประพฤติปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ได้ศึกษาและประพฤติปฏิบัติตนตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ผ่านกิจกรรมบูรณาการพุทธวจนในห้องเรียน,กิจกรรมนอกห้องเรียน และกิจกรรมที่บ้าน เพื่อน้อมนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาใช้ในการเรียน การปฏิบัติงาน และการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง ปลูกฝังศีล๕ สร้างให้เยาวชนเป็น คนเก่ง คนดี มีศีลธรรมและเป็นอริยะบุคคล มีภูมิคุ้มกันให้ห่างไกลจากสิ่งเสพติดและอบายมุขทั้งปวง ก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อตนเอง ครอบครัวและประเทศชาติในอนาคต โดยเฉพาะชุมชน สถาบันหลักสำคัญ ๓ สถาบัน ได้แก่ บวรได้รับประโยชน์จากการพัฒนาตามหลักการศีล ๕ (บ้านและชุมชนมีสมาชิกที่ดี ไม่ยุ่งเกี่ยวอบายมุข ชุมชนมีผู้ช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น วัดได้ศาสนทายาทและกำลังช่วยงานส่งเสริมพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น โรงเรียนได้รับความไว้วางใจ เชื่อมั่นศรัทธาและได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

๔.๔ การรักษาศีลเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงการดำเนินชีวิต

๔.๔.๑ การประกอบสัมมาชีพ

คำว่า สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ[๒๒]การเว้นจากมิจฉาชีพทุกชนิด ประกอบแต่การงานที่สุจริต ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเอง และบุคคลอื่น หลักการของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา สอนให้งดเว้นการเลี้ยงชีพในทางที่ไม่สมควร เรียกว่า มิจฉาวณิชชา คือการเลี้ยงชีพในทางที่ผิด เพราะเป็นอาชีพที่ส่งเสริมการเบียดเบียนและการทำลายชีวิต หลักการของสัมมาอาชีวะจะต้องเว้นจากการประกอบอาชีพทั้ง ๕ ประการ คือ ๑) สัตถวณิชชา คือ การค้าขายศัสตราอันเป็นเครื่องประหาร เช่น หอก ดาบ ปืน ระเบิด เป็นต้น ๒) มังสวณิชชา คือ การค้าขายสัตว์มีชีวิต ๓) มัชชวณิชชา หมายถึง การค้าขายสิ่งมึนเมา ๔) วิสวณิชชา ได้แก่ การค้าขายยาพิษ[๒๓] การค้าขายดังกล่าวมานี้ ตามหลักพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นการประกอบอาชีพที่มีโทษ คือ มีโทษต่อผู้อื่นและต่อสังคมส่วนรวมด้วย หากอาชีพเหล่านี้เข้าสู่กระบวนการทางธุรกิจย่อมเป็นการส่งเสริมให้คนในสังคมกระทำผิดทางจริยธรรมได้ง่ายขึ้นเป็นการทำลายพื้นฐานทางจริยธรรมที่ดีงามของสังคม และส่งผลกระทบเชิงลบต่อสังคมเป็นวงกว้าง ส่วนหลักสัมมาอาชีวะตามหลักพระพุทธศาสนานั้นเป็นการประกอบอาชีพที่ไม่มุ่งเบียดเบียนผู้อื่น แต่ตรงกันข้ามกลับมุ่งให้ความ

---

[๒๑]นายวสันต์ มรกตเขียว. ผู้อำนวยการโรงเรียนปทุมพิทยาคม, ตำบลประทุม อำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี, สัมภาษณ์, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๙.

[๒๒]ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒.** (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์,๒๕๔๖), หน้า ๑,๑๗๐.

[๒๓]**องฺ.ปญฺจก.** (ไทย) ๒๒/๑๗๗/๑๘๖.

ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อประโยชน์แก่ผู้อื่น ไม่เอารัดเอาเปรียบกดขี่ข่มเหง แต่คอยสนับสนุนและหยิบยื่น การแสดงออกซึ่งการกระทำที่อยู่บนพื้นฐานของหลักสัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพที่เว้นจากการประพฤติผิดในกามก็เพื่อคุ้มครองความเป็นปึกแผ่นทางสังคม ประกันสันติสุขของครอบครัว และเป็นการรักษาอนาคตของอนุชนในตระกูล สัมมาอาชีวะยังเกื้อหนุนกายสุจริตด้านการละสิ่งมึนเมาทุกชนิด การไม่ข้องแวะกับสิ่งเสพติดทั้งการซื้อหรือขาย และไม่สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการทดลองเรียนแบบ รู้โทษและภัยจากสิ่งเสพติดว่าเป็นอันตรายทั้งแก่ตนเองและคนรอบข้าง การไม่ประกอบอาชีพที่ส่งเสริมให้มนุษย์มัวเมากับสิ่งเสพติดจัดว่าเป็นการเลี้ยงชีวิตที่ถูกต้อง

ในประเด็นการประกอบสัมมาอาชีพนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์พันโทปาริชาติ ขยายวงศ์[๒๔] ซึ่งได้แสดงความเห็นว่า ในชุมชนตำบลกุดลาด เป็นชุมชนชานเมือง มีการประกอบอาชีพหลากหลายอาชีพ แต่ก็ยังมีอาชีพทำนาเป็นส่วนมาก รองลงมาคือทำการเกษตรอย่างอื่น และอาชีพอื่นๆ ตามลำดับ มีวิถีชีวิตเรียบง่าย เป็นครอบครัวชุมชนผู้สูงอายุ ทางชุมชนได้จัดให้มีการสวดมนต์ปฏิบัติธรรมอย่างน้อยทุกวันพระ กิจกรรมอื่นๆ ที่สอดคล้องและส่งเสริมการปฏิบัติศีล ๕ มีการจัดกิจกรรมประเพณีบุญตามเทศกาลต่างๆ กิจกรรมปล่อยนกปล่อยปลาและไถ่ชีวิตโคกระบือ (สอดคล้องศีลข้อ ๑) กิจกรรมตลาดนัดผลิตภัณฑ์ชุมชน (สอดคล้องศีลข้อ ๒) กิจกรรมอบรมอาชีพ (สอดคล้องศีลข้อ ๒) กิจกรรมอบรมการวางแผนครอบครัว (สอดคล้องศีลข้อ ๓) กิจกรรมรณรงค์เกี่ยวกับความซื่อสัตย์ไม่คดโกง (สอดคล้องศีลข้อ ๒ และ ๔) และกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด(สอดคล้องศีลข้อ ๕) เป็นต้น

๔.๔.๒ การลด ละ เลิก อบายมุข

คำว่า อบายมุข คือ ปากทางแห่งความเสื่อม เป็นผลที่เกิดขึ้นมาจากอกุศลกรรม ส่วนใหญ่จะเป็นอาการของความโลภกับความหลง๓ ที่เกิดขึ้นภายในใจของคน มีความโลภอยากได้จนขาดเหตุผลที่จะพิจารณาให้เห็นโทษของการกระทำเช่นนั้น บางเรื่องดูแล้วเป็นลักษณะของตัณหา คือแต่ละข้อนั้นขอเพียงได้หยุดคิดแยกแยะให้เห็นคุณโทษของการเว้นจากอบายมุข และการตกเป็นทาสของอบายมุขตามความเป็นจริงย่อมสามารถที่จะงดเว้นจากอบายมุขและเป็นอิสระได้ แต่เพราะความโลภจัดจนทำให้ปริมาณของโมหะมีความเข้มข้นมากจนปิดบังเหตุผลสติปัญญาของมนุษย์ทำให้ไม่มีปัญญามากพอที่จะคุ้มครองรักษาตนได้พระพุทธเจ้าทรงแสดงในรูปของวินัยของผู้ครองเรือนพร้อมกับทรงชี้โทษของอบายมุขแต่ละข้อไว้อย่างชัดเจนประกอบด้วย

๑. ความเป็นนักเลงหญิง หมายถึง การเป็นคนมักมากในกามมีความต้องการทางเพศมากจนขาดการควบคุม ทำตนเป็นคนเจ้าชู้ ยุ่งเกี่ยวกับภรรยาชายอื่นบ้าง หญิงโสเภณีบ้าง จนถึงประกอบอาชญากรรมทางเพศบ้าง ความเป็นนักเลงหญิงนั้นพึงเห็นโทษตามที่ทรงแสดงไว้ ๕ ประการ คือ[๒๕]

๑. ชื่อว่าไม่รักตัว เพราะการเป็นนักเลงหญิงเป็นพฤติกรรมสำส่อนทางเพศเสี่ยงต่อการทำให้เกิดโรคภัยต่าง ๆ โดยเฉพาะโรคเอดส์ที่หวาดวิตกกันมาก เพราะกำลังแพร่ระบาดทั่วโลกในปัจจุบัน

---

[๒๔]พันโทปาริชาติ ขยายวงศ์. อดีตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกุดลาด อำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี. สัมภาษณ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๙.

[๒๕]**องฺ.อฏฺฐก.** (ไทย) ๒๓/๑๔๔/๒๙๒.

๒. ชื่อว่าไม่รักลูกเมีย เพราะเวลา ทรัพย์ ความรัก ความอบอุ่น ส่วนหนึ่งได้ถูกแบ่งไปให้กับหญิงอื่น ทั้งอาจจะนำโรคมาสู่ภรรยาของตนได้

๓. ไม่เป็นที่ไว้วางใจของคนทั้งหลาย ทั้งนี้เพราะนักเลงหญิงไม่ค่อยสนใจว่าลูกเขาเมียใคร ทำให้พ่อ แม่ สามี แฟนและญาติมิตรของหญิงทั้งหลายไม่ไว้วางใจคนประเภทนี้

๔. ก่อการทะเลาะวิวาท อาจจะเป็นเพราะแย่งผู้หญิงกัน เพราะความขัดแย้งกันเพราะหญิงเป็นเหตุ

๕. นำความฉิบหายมาให้ ความฉิบหายที่เห็นได้ชัด คือความฉิบหายจากทรัพย์ สุขภาพพลานามัย โรค ภัย อันตราย การสร้างศัตรูตลอดถึงฐานะตำแน่งที่ควรจะได้และได้แล้ว ก็อาจจะเสื่อมไปเพราะนำตนเอง เงิน เวลา ไปปรนเปรอผู้หญิง

๒. ความเป็นนักเลงดื่มสุรา มีโทษ ๖ ประการ คือ

๑. เสียทรัพย์

๒. ก่อการทะเลาะวิวาท

๓. เป็นเหตุให้เกิดโรค

๔. ถูกติเตียน

๕. ไม่รู้จักละอาย

๖. ทอนกำลังปัญญา๕

๓. ความเป็นนักเลงเที่ยวกลางคืน มีโทษ ๖ ประการคือ

๑. ชื่อว่า ไม่รักษาตัว

๒. ชื่อว่า ไม่รักษาลูกเมีย

๓. ชื่อว่า ไม่รักษาทรัพย์สมบัติ

๔. เป็นที่ระแวงของคนทั้งหลาย

๕. มักถูกใส่ความ

๖. ได้รับความลำบาก

โทษทั้ง ๖ ประการนี้เป็นโทษที่เห็นได้ชัด เพราะคนเราเมื่อลงจากเรือนไปแล้วความสะดวกสบายที่เคยมีภายในบ้านก็หมดไป แม้การใช้อิริยาบถก็ขาดความคล่องตัว ความเดือดร้อนย่อมเกิดแก่ตน บุตร ภรรยา สามี ทรัพย์สมบัติซึ่งอยู่ที่บ้านก็ถูกทอดทิ้ง ละเลยยังทำลายทรัพย์สมบัติที่ต้องใช้จ่ายให้สิ้นเปลืองไปเป็นธรรมดา จึงชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์ทั้งเคลื่อนที่ได้และไม่ได้ การไปมาของคนเที่ยวกลางคืนไม่เป็นเวลา ไม่เป็นที่เป็นทางคนอื่นอาจระแวงในพฤติกรรม บางครั้งอาจถูกกล่าวหาเพราะไม่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่ผิดกฎหมาย

๔. การเที่ยวดูการเล่นการเที่ยวดูการละเล่นสนุกสนานเพลิดเพลินต่าง ๆ ถือว่าเป็นการใช้ชีวิตที่หย่อนยาน จัดเป็นการดำเนินชีวิตในทางที่ผิดประการหนึ่ง เพราะเป็นชีวิตที่ฟุ่มเฟือยไร้แก่นสารสูญเสียทั้งเวลาและทรัพย์ หากสามารถเว้นจากอบายมุขข้อนี้ได้ ชีวิตก็จะมีคุณค่าและมีสาระมากขึ้น

๕. เล่นการพนันมีโทษ ๖ ประการ คือ[๒๖]

---

[๒๖]**ที.ปา.** (ไทย) ๑๑/๑๗๘-๑๘๔/๑๙๖-๑๙๘.

๑) เมื่อชนะย่อมก่อเวร การเล่นการพนันเกิดขึ้นจากความโลภ หลง เมื่อสมหวังความโลภความหลงจะเกิดมากขึ้น เมื่อผิดหวังความโกรธ ความเสียใจ ก็เพิ่มขึ้นดังนั้นเมื่อเล่นชนะ ทำให้คนที่แพ้ต้องการจะแก้แค้น เพื่อทวงคืนสิ่งที่ตนต้องสูญเสียไป

๒) เมื่อแพ้ย่อมเสียดายทรัพย์ที่เสียไป ซึ่งเป็นอาการของความโลภหลงที่ไม่เป็นไปตามที่ตนต้องการ พอแพ้ก็อยากจะเอาคืน ทำให้วงจรของการพนันดำเนินต่อไปจนไม่สามารถใช้เหตุผลในการดำรงชีวิตได้

๓) ทรัพย์ย่อมฉิบหายไป จนอาจถึงสิ้นเนื้อประดาตัว

๔) ไม่มีใครเชื่อถือถ้อยคำ ในวงการพนันนั้น มักจะมีการหยิบยืมเงินทองของคนอื่น เมื่อตนแพ้พนัน โดยหวังว่าเมื่อชนะแล้วจะเอามาคืน แต่โอกาสที่ได้คืนมักมีน้อย ทำให้ไม่อาจใช้หนี้ได้ จนถึงพอกพูนหนี้สินกลายเป็นคนที่ทำตามที่พูดไม่ได้ จนในที่สุดไม่มีใครเชื่อถือถ้อยคำ แม้บางครั้งจะพูดจริงก็ตาม

๕) เป็นที่ดูหมิ่นของเพื่อน นักเลงเล่นการพนันไม่ค่อยมีเกียรติและศักดิ์ศรีเพราะแรงผลักดันของความโลภหลงดังกล่าว แต่กลับคิดรวยทางลัดด้วยการเล่นการพนันทำให้คนดีไม่ยกย่อง แม้พวกพ้องเพื่อนฝูงก็รังเกียจ

๖) ไม่มีใครประสงค์จะแต่งงานด้วย นักเลงเล่นการพนันจะเป็นหญิงหรือชายก็ตาม คนดีทั้งหลายไม่ต้องการจะเกี่ยวข้อง ยิ่งแต่งงานเป็นสามีภรรยากันแล้ว ยิ่งไม่มีใครต้องการ แม้แต่งงานกันแล้ว อีกฝ่ายหนึ่งถ้าเขาเป็นคนดี อาจจะต้องอย่าขาดจากกันเพราะการเอาชีวิตอนาคตไปฝากกับนักเลงเล่นการพนันนั้น คนดีจะไม่ต้องการเสี่ยงด้วย

๖. คบคนชั่วเป็นมิตร[๒๗]การคบหาสมาคมกับคนเป็นเรื่องสำคัญ เพราะหากคบคนเช่นไรย่อมส่งผลทำให้ตนเป็นอย่างคนที่ตนคบด้วยการถูกคนชั่วนำไปในทางใดทางหนึ่งนั้น หากคบกับคนชั่วแล้วอาจจะกลายเป็นคนชั่วครบทั้ง ๖ ประการ หรือมากกว่านั้น และอาจจะเป็นเชื้อให้เกิดความชั่วอย่างอื่นที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้นได้ ที่เกิดแล้วก็จะเพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น ควรหลีกเลี่ยงการคบคนชั่วเหมือนคนเดินไปในหนทาง หากรู้ว่ามีอันตรายขวางอยู่ข้างหน้าจะต้องพยายามหลีกหนทางนั้นให้ได้ เพื่อความปลอดภัย

๗. เกียจคร้านแล้วไม่ทำการงาน มีโทษ ๖ ประการ ดังนี้คือ

๑) มักอ้างว่า หนาวนัก แล้วไม่ทำการงาน

๒) มักอ้างว่า ร้อนนัก แล้วไม่ทำการงาน

๓) มักอ้างว่า เย็นนัก แล้วไม่ทำการงาน

๔) มักอ้างว่า ยังเช้าอยู่ แล้วไม่ทำการงาน

๕) มักอ้างว่า หิวนัก แล้วไม่ทำการงาน

๖) มักอ้างว่า กระหายนัก แล้วไม่ทำการงาน๙

จากหลักการข้างต้นจะเห็นว่า หากตามปกติแล้ว คนเราถ้าไม่รักดีแล้ว สามารถอ้างอะไรก็ได้มาเป็นเครื่องแก้ตัวที่จะไม่ทำการงาน แต่จากการไม่ทำการงานนั้นเอง ผลคือความเดือดร้อน ความทุกข์ ความยากไร้ ความไร้ความสามารถ เป็นต้น ความเกียจคร้านเป็นศัตรูของความเจริญ เป็นข้าศึกของความสุข คนเกียจคร้านไม่สามารถเลี้ยงชีวิตตนเองและครอบครัวให้เจริญก้าวหน้าและเป็นสุขได้ การดำเนินชีวิตด้วยความขยันหมั่นเพียรจึงจะจัดเป็นการเลี้ยงชีพชอบการเกี่ยวข้องกับอบายมุข

---

[๒๗]**ที.ปา.** (ไทย) ๑๑/๑๗๘-๑๘๔/๑๙๖-๑๙๘.

๖ จัดเป็นการเลี้ยงชีพที่ผิด เพราะใครก็ตามที่จมอยู่ในอบายมุข ๖ แม้เพียงอย่างเดียวก็ยากที่จะเอาดีได้ในชีวิตนี้ ถ้าหากจมอยู่กับอบายมุขครบทั้ง ๖ ข้อ ถือว่าหมดศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์อย่างสิ้นเชิง

ในประเด็นเกี่ยวกับการลด ละ และเลิกอบายมุขนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นายสง่า โทนทัย[๒๘] ซึ่งได้แสดงความเห็นว่า ชาวบ้านในชุมชนมีอาชีพทำนาเป็นส่วนมาก หลังฤดูกาลทำนาบางครอบครัวก็ไม่มีอาชีพเสริมจึงเกิดการว่างงานจับกลุ่มเล่นการพนัน ทำให้ชุมชนมีปัญหาลักขโมย และยาเสพติดเกิดขึ้นตามมา ในส่วนตัวคิดว่า ศีล ๕ เป็นหนทางแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุด จึงได้รับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เข้ามาใช้กับชุมชน เริ่มจากลด ละเลิกจากอบายมุขทั้งหลายและส่งเสริมให้มีการเข้าวัดทำบุญปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาโดยได้นำหลักความพอเพียงในพระราชดำรัสของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาประยุกต์ใช้กับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา จะส่งผลให้ครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความอบอุ่น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้สัมภาษณ์นายชัยยา เต่าทอง[๒๙]เพิ่มเติมทำให้ทราบว่า ที่หมู่บ้านคำแสนราชเป็นชุมชนชานเมือง มีผู้คนมากมายหลายอาชีพรวมกันในชุมชน แต่พื้นฐานของคนท้องถิ่นเป็นเกษตรกรทำนา เป็นส่วนใหญ่ มีปัญหาในชุมชนบ้าง โดยเฉพาะยาเสพติด และการพนัน แต่หลังจากที่ได้รับนโยบายให้จัดทำโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ซึ่งเป็นโครงการที่รณรงค์เรื่องการนำธรรมะไปสู่ภาคปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ฝึกฝนพัฒนาสร้างนิสัยที่ดี โดยการ “คิดดี พูดดี ทำดี” อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพราะนิสัยที่ดี เป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ครอบครัวอบอุ่น และเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างสังคมที่สงบสุข โดยยึดหลักการสำคัญ คือ เปลี่ยนแปลงจากภายในสู่ภายนอก โดยอุปนิสัยที่รณรงค์ให้สมาชิกโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ หมั่นปฏิบัติมีอยู่ ๗ ข้อ เรียกว่า ๗ กิจวัตรความดี ถ้าฝึกฝน พัฒนาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ จะส่งผลให้ครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความอบอุ่น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่นำไปสู่คุณธรรมอื่น ๆ ที่สูงยิ่งขึ้นไป เช่นความเคารพ ความกตัญญู ความอดทนเสียสละ เป็นต้น ทำให้ครอบครัวเป็นสุข ส่งผลให้ชุมชน ประเทศชาติสงบสุขด้วยจากหลักการรักษาศีลเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงการดำเนินชีวิต ข้างต้นที่สรุปได้จากการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้น พบว่ามีความสอดคล้องกับการให้ข้อมูลของกลุ่มสนทนาย่อย ที่ให้ความเห็นว่า ปัจจุบันชีวิตความเป็นอยู่ของคนเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยของโลกความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยียังคงไม่หยุดยั้งการพัฒนาแต่ทว่าในขณะที่วัตถุเจริญขึ้นแต่คนกลับมีจิตใจเสื่อมลงและสังคมก็มีแนวโน้มว่าจะมีปัญหาขึ้นเรื่อยๆ

พระพุทธศาสนาได้วางหลักการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมไว้ ๕ อย่าง เรียกว่า ศีล ๕ ได้แก่

๑. งดเว้นจากการฆ่า ความปลอดภัยในชีวิตเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกๆ ที่มนุษย์ต้องการ ศีลข้อนี้มุ่งเพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ไม่เบียดเบียนชีวิตของกันและกัน

๒. งดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่คนอื่นมิได้ให้ ความรักความหวงแหนในทรัพย์สินเป็นเรื่องปกติที่มนุษย์ทุกคนมีเหมือนกัน ศีลข้อนี้มุ่งให้คนเลี้ยงชีพโดยสุจริต ให้ขยันทำงาน ไม่เบียดเบียนทรัพย์สินของกันและกัน

---

[๒๘]นายสง่า โทนทัย. รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลชีทวน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี, สัมภาษณ์, ๓ กันยายน ๒๕๕๙.

[๒๙]นายชัยยา เต่าทอง. ผู้ใหญ่บ้านคำแสนราช, หมู่ที่ ๑๑ ตำบลแสนสุข อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลอุบลราชธานี, สัมภาษณ์, ๒ ตุลาคม ๒๕๕๙.

๓. งดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม ปัจจุบันปัญหาครอบครัวมีมากมาย เช่นปัญหาหย่าร้าง ชู้สาว โสเภณีเด็ก ล้วนมีสาเหตุมาจากความไม่รู้จักอิ่มไม่รู้จักพอในทางกามและล้วนเป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อนในครอบครัว นำไปสู่ปัญหาระดับชาติ ศีลข้อนี้มุ่งส่งเสริมให้เกิดความอบอุ่นในครอบครัว และนำไปสู่ความมั่นคงของประเทศชาติต่อไป

๔. งดเว้นจากการพูดเท็จ ปัจจุบันสังคมอยู่กันด้วยความหวาดระแวง ไม่ไว้เนื้อเชื่อใจกัน เพราะการกล่าวเท็จต่อกัน หลอกลวงกันด้วยเล่ห์เหลี่ยมต่างๆ ศีลข้อนี้มุ่งให้เกิดการคบค้าสมาคมที่ดี โดยเน้นให้เป็นสังคมที่มีความจริงใจต่อกันและกัน

๕. งดเว้นจากการเสพของมึนเมา แม้มนุษย์จะอยู่เป็นปกติสุขไม่มีปัญหาทางด้านสวัสดิภาพในชีวิตทรัพย์สิน ครอบครัว และสังคมแล้วก็จริง แต่สิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะขาดไม่ได้คือการพัฒนาปัญญา การจะพัฒนาปัญญาให้เกิดได้ดี จะต้องดำรงชีวิตให้ปกติ มีสติคุ้มครองตน เว้นสิ่งเสพติดอันเป็นเหตุทำลายปัญญา และเป็นเหตุสร้างปัญหา ศีลข้อนี้มุ่งเสริมสร้างปัญญาและขจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป เพียงศีล ๕ ข้อเท่านี้ ถ้าแต่ละคนปฏิบัติให้ได้จริง ก็จะช่วยพัฒนาสังคมได้จริงๆ

๔.๕ สรุปครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี

การรักษาศีล ๕ ของครอบครัวไทยในจังหวัด อุบชราธานีทำให้มีรูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา เพราะพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี และมีเอกลักษณ์ในความเป็นไทยให้มีลักษณะเฉพาะตัว โดยเฉพาะความเป็นคนมักทำบุญสุนทาน มีนิสัยโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ลักษณะเหล่านี้ส่วนใหญ่มาจากคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นหลัก การให้ทานที่เกี่ยวข้องกับชีวิต สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ จึงมาจากแนวคิดพื้นฐานทางด้านพระพุทธศาสนาทำให้ครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีมีความเข้าใจถูกต้องว่าศีล ๕ เป็นกฎระเบียบข้อบังคับตนเองไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ทำให้เกิดความเดือดร้อน การรักษาศีล ๕ เป็นการกระทำความดี ทำให้ผู้ที่รักษาศีลมีคุณสมบัติ มีความสามารถช่วยตนเองได้และส่งเสริมชุมชนต่าง ๆ ให้อยู่ร่วมกันด้วยความเป็นระเบียบแก่ตนเองและผู้อื่นทำให้มีรูปแบบและกิจกรรมการเสริมสร้างการรักษาศีล ๕ ตามลำดับดังนี้

๑. การให้ทาน เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความดี เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิตในพระพุทธศาสนา ทาน คือ การให้อภัยแก่คนหรือสัตว์อื่น ตามความหมายนี้ คือ การงดเว้นจากเวรภัย ได้แก่ การรักษาศีล มีเว้นจากการฆ่าสัตว์ เป็นต้น การรักษาศีล เป็นการให้ทานอย่างหนึ่ง ถือเป็นการให้ที่ยิ่งใหญ่ เพราะเป็นการให้ความปลอดภัยในชีวิตแก่สัตว์ทั้งหลาย การให้ทานในพระพุทธศาสนา มีหลายประเภท ในทานสูตร พระพุทธเจ้าทรงแสดงทานไว้ ๒ ประเภท คือ ๑) อามิสทาน หมายถึง การให้สิ่งของเป็นทาน ด้วยการให้วัตถุสิ่งของซึ่งเป็นการให้ปัจจัย ๔ ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค และ ๒) ธรรมทาน ได้แก่ การให้ธรรมเป็นทานการให้คำแนะนำสั่งสอนให้รู้ดีรู้ชั่ว หรือการแสดงธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประกาศแล้ว อันเป็นเหตุสิ้นทุกข์และนำสุขมาให้ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า เพื่อจะให้เป็นประโยชน์แก่คนอื่นๆ

๒. การฟังธรรม คือ การฟังหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระพุทธศาสนา การฟังธรรมเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างการรักษาศีล ๕ โดยมีคติธรรมและคติสอนใจส่งเสริมกิจกรรมการรักษาศีลตลอดจนการดำเนินชีวิตประจำวัน การฟังธรรมเป็นผลดีหรือส่วนดีที่เกิดขึ้นทันทีที่มีความตั้งใจฟังธรรม คือหลักคำสั่งสอนอันประเสริฐของพระพุทธเจ้า ที่พระภิกษุค้นคว้านำมาเทศน์ ปาฐกถา บรรยายหรือบอกเล่ากล่าวสอนในกาลเทศะต่างๆ

๓. การปฏิบัติธรรม คือ การฝึกจิตให้สงบและเป็นสมาธินั้นเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา ที่พุทธศาสนิกชนในทุกคนควรเรียนรู้ และนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม การปฏิบัติธรรมจึงเป็นเสมือนรูปแบบหนึ่งแห่งการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมไทยในสมัยปัจจุบัน ยังเป็นกิจกรรมเสริมสร้างการรักษาศีล ๕ ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพราะการรักษาศีลกับการปฏิบัติธรรมต่างเป็นปัจจัยที่สนับสนุนต่อกันและกัน

จากการรักษาศีล ๕ ครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีนำไปสู่ดำเนินชีวิตตามหลักของศีล ๕ ทำให้ครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีมีวิถีชีวิต จารีต วัฒนธรรม ประเพณีที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา เพราะครอบครัวได้ปลูกฝังให้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและส่งเสริมให้ปฏิบัติตนตามหลักศีล ๕ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดวิถีชีวิต การดำเนินชีวิต พิธีกรรม คำสอน และการปฏิบัติตามแนวคำสอนในพระพุทธศาสนาจนกลายเป็นขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมและประเพณี มีหลักการดำเนินชีวิตคือ

๑. การมีศรัทธา คือ การมีความเชื่อตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีมี ๔ อย่าง คือ) กัมมสัทธา หมายถึง การมีเชื่อในเรื่องกรรม และเชื่อในกฎแห่งกรรม โดยมีความเชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง กรรมใดที่กระทำโดยเจตนา กรรมนั้น ย่อมเป็นอันทำ ไม่ว่าจะเป็นกรรมดี หรือกรรมชั่ว ย่อมเป็นปัจจัยให้ผลดีและไม่ดีสืบต่อกันไป ๒) วิปากสัทธา ได้แก่ ความเชื่อในผลของกรรม โดยเชื่อว่าผลของกรรมมีจริงกรรมทำแล้วต้องมีผลและต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมที่ชั่ว ๓) กัมมัสสกตาสัทธา หมายถึง มีความเชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตนใครทำกรรมใดไว้ จะต้องเป็นเจ้าของกรรมนั้นและจะต้องเสวยวิบากของกรรมนั้น และ ๔) ตถาคตโพธิสัทธา หมายถึง เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้ามั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ

๒. ความเป็นกัลยาณมิตร ผู้มีความเยื่อใยดีผู้มีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกันและกัน ทำให้เกิดความสงบสุข ความเห็นแก่ตัวจะไม่มีโอกาสได้เกิดขึ้น ความเป็นกัลยาณมิตรนั้นมีอยู่ในบุคคล หรือสังคมใด บุคคลนั้นย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขและความเจริญในสังคมนั้นๆ

๓. ความมีปัญญา คือ การมีปัญญาในการดำเนินชีวิต เพราะปัญญาเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อให้เห็นความจริงหรือสัจธรรม หากไม่มีองค์ความรู้เรื่องปัญญานี้ การที่จะพิจารณาให้สามารถกำหนดท่าทีต่อสิ่งมีชีวิตและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับโลกย่อมเป็นไปได้ยาก

หลักการดำเนินชีวิตทั้ง ๓ ข้อข้างต้น เป็นการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยจังหวัดอุบลราชธานีที่เกิดจากการรักษาศีล ๕ เพราะส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาและมีวิถีการดำรงชีวิตที่ดำรงชีวิตสืบทอดต่อ ๆ กันมาเป็นวัฒนธรรมการดำรงชีวิตจนถึงปัจจุบันนี้ ศีล ๕ จึงเป็นบรรทัดฐานให้ประพฤติดีปฏิบัติชอบเพื่อประโยชน์ของบุคคลและสันติภาพโดยส่วนรวม อย่างไรก็ตาม การรักษาศีล ๕ ยังเป็นปัจจัยสำคัญทำให้ครอบครัวหรือชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานีมีความสัมพันธ์ที่ต่อกันหรือ

ความเข้มแข็งโดยทำหน้าที่ประสานหรือเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้าน ชุมชน และวัด ทำให้องค์กรหรือหน่วยงานต่างๆได้ทำหน้าที่และสนับสนุนให้ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดียิ่งขึ้นและเป็นการปลูกฝัง อบรมคุณธรรมและจริยธรรมต่อชุมชนทำให้ชุมชนมีความรัก ความเมตตาและความเอื้ออาทรต่อกันและกัน การรักษาศีล ๕ ของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานียังเสริมสร้างความมั่นคงการดำเนินชีวิตด้วยการประกอบสัมมาชีพกล่าวคืออาชีพที่ถูกต้องตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาและถูกต้องตามหลักของกฎหมายด้วย ในขณะเดียวกันก็มีการลด ละ และ เลิกอบายมุขเพราะเป็นหนทางแห่งความเสื่อมคุณภาพชีวิตและสังคม ดังนั้น การรักษาศีล ๕ จึงเป็นการส่งเสริมให้ครอบครัวไทยมีคุณธรรมและจริยธรรมทางสังคมเพื่อให้เกิดความสงบสุข และสมานฉันท์ต่อไป

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรม การดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี” สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับดังนี้

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ ๑ พบว่า เบญจศีลคือ การรักษากายและวาจาให้มีความเป็นปกติมี ๕ อย่าง คือ ๑) การห้ามฆ่าสัตว์ ๒) ห้ามลักทรัพย์ ๓) การห้ามประพฤติผิดในกาม ๔) การห้ามพูดปด และ ๕) การห้ามดื่มสุราและเมรัย หลักของเบญจศีลจัดเป็นหลักคำสอนในขั้นโลกิยะเป็นหลักการที่พระพุทธองค์ทรงสอนให้มนุษย์ทุกคนปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุข ความสงบ ความมีเอกภาพ ความเสมอภาค ซึ่งคำสอนเหล่านี้ทั้งหมดได้ตั้งอยู่บนรากฐานของการดำเนินชีวิตด้วยหลักของเบญจศีลอันเป็นคำสอนเพื่อความประพฤติที่ดีงาม เป็นการหาเลี้ยงชีพที่บริสุทธิ์ปราศจากมิจฉาชีพเพื่อมุ่งเน้นให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ลักษณะของศีลคือทรงไว้ซึ่งกุศลธรรมเป็นลักษณะ ทำให้มีความเป็นปรกติทางกายและวาจา ไม่ละเมิดทุจริต แต่ให้เป็นสุจริตพ้นจากความชั่วทั้งปวงเป็นลักษณะ เป็นข้อห้ามไม่ให้กระทำความชั่วหรือกระทำความผิด เพราะการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ผิดและไม่ดี ส่วนหลักธรรมซึ่งเป็นคำสั่งให้กระทำ เพราะการกระทำนั้นถูกและเป็นของดี ศีลธรรมจึงเป็นกฎหรือระเบียบที่สามารถทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขสงบ หรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเบญจศีลและเบญจธรรม

หลักคำสอนและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับสังคมและสะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมได้มากที่สุด คือ คำสอนและหลักปฏิบัติในระดับศีล เพราะศีลเป็นระบบควบคุมชีวิตด้านนอกเกี่ยวกับการแสดงออกทางกายและวาจา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันการดำเนินกิจการต่าง ๆ ของหมู่ชน การจัดสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมให้เรียบร้อยและเกื้อกูลแก่การดำรงอยู่ด้วยดีของหมู่ชนนั้น และแก่ความผาสุกแห่งสมาชิกทั้งปวงของหมู่ชนอันจะเอื้ออำนวยให้ทุกคนสามารถบำเพ็ญกิจกรณีที่ดีงามยิ่งขึ้น เพื่อบรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิตตามความตกลงนับถือของพวกตน หรือเพื่อเข้าถึงประโยชน์และความดีงามสูงสุดตามอุดมการณ์ของหมู่ชนนั้น ตลอดจนเกื้อกูลแก่การที่หมู่ชนนั้นจะเผยแพร่อุดมการณ์ กิจการและประโยชน์สุข ความดีงามของตนให้เผยแพร่ขยายกว้างออกไป

ด้วยเหตุนี้เบญจศีลจึงเป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานหรือศีลขั้นต้นที่สุดคือ การไม่เบียดเบียนผู้อื่นไม่ว่าด้วยกาย หรือวาจา และไม่ทำลายสติสัมปชัญญะที่เป็นตัวคุ้มครองศีลของตนอันเป็นหลักความประพฤติพื้นฐานสำหรับทุกคนโดยมี ๕ อย่าง คือ

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี คือ การเว้นจากการปลงชีวิต เว้นจากการฆ่าประทุษร้ายกัน

๒. อทินฺนาทานา เวรมณี หมายถึง การงดเว้นจากการเอาของที่เขามิได้ให้ เว้นจากการลักโกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน

๓. กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี ได้แก่ การงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน

๔. มุสาวาทา เวรมณี หมายถึง การงดเว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง

๕. สุราเมรยมชชปมาทฏฐานา เวรมณี คือ การงดเว้นจากน้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

ในหลักของเบญจศีลนั้นศีลแต่ละข้อต่างมีหลักการ ลักษณะการห้าม และวัตถุประสงค์ของศีล ตลอดจนการตัดสินการล่วงละเมิดและความโทษหนัก – เบาของศีล ซึ่งศีลแต่ละข้อมีความแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของศีล นอกจากนี้ การรักษาศีล ๕ ยังมีหลักธรรมที่มีสภาพเอื้อต่อการรักษาศีล โดยมี

๑) หลักเบญจธรรม คือ ธรรม ๕ ประการ ซึ่งเป็นธรรมอันดีงามห้าอย่าง คุณธรรมห้าประการคู่กับเบญจศีล เป็นธรรมเกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีลผู้รักษาเบญจศีล

๒) หลักของวิรัติ คือ เจตนาเครื่องงดเว้นจากองค์และวัตถุนั้น ผู้ไม่มีวิรัติ ไม่ชื่อว่าเป็นผู้มีศีล เพราะวิรัติได้ชื่อว่า เป็นตัวศีล ส่วนสิกขาบทเป็นข้อห้ามแผนกหนึ่งซึ่งเป็นอาการของศีลวิรัติถือว่าเป็นหลักการสำคัญในการรักษาศีล สำหรับผู้งดเว้นจากสิกขาบททั้ง ๕ ประการได้ด้วยวิรัติจึงได้ชื่อว่า ผู้มีศีล กล่าวคือเป็นผู้มีกายวาจาเป็นปกติเรียบร้อยสะอาดปราศจากโทษ

๓) หลักขันติและโสรัจจะ หมายถึง ธรรมอันทำให้งาม โดยที่ขันติเป็นความอดทนเพื่อบรรลุความดีงามและความมุ่งหมายอันชอบ ส่วนโสรัจจะ เป็นความเสงี่ยม อัธยาศัยงาม รักความประณีตหมดจดเรียบร้อยงดงาม การรักษาศีลในแง่การละเว้นและการประพฤติธรรมล้วนต้องประกอบด้วยความอดทนเพื่อต่อสู้กับกิเลส อันจะนำสู่จุดหมาย ที่ชอบธรรม ต่อเมื่อมีเหตุปัจจัยอันอาจทำให้ล่วงละเมิดศีลมากระทบ บุคคลสามารถนำขันติ มาสกัดกั้นการล่วงละเมิดศีล ๕ ด้วยการอดใจหยุดใจที่ใคร่จะทำการล่วงละเมิด

๔) หลักของสติและสัมปชัญญะจัดเป็นธรรมมีอุปการะมาก ด้วยเหตุที่เกื้อกูลในการกระทำกิจหรือทำความดีทุกอย่างประกอบด้วย สติ คือ ความระลึกได้ นึกได้ สำนึกอยู่ไม่เผลอ กับสัมปชัญญะ คือ ความรู้ชัด รู้ชัดสิ่งที่นึกได้ ตระหนัก เข้าใจชัดตามความเป็นจริง เพราะการรักษาศีลที่ประกอบด้วยสติและสัมปชัญญะย่อมทำให้บุคคลไม่เผลอสติล่วงละเมิดศีล และระลึกรู้ตัวในศีลที่ตนรักษารวมถึงสิ่งที่ตนเองกำลังประพฤติ และ

๕) หลักของปัญญา คือ ความรู้ทั่ว ปรีชาหยั่งรู้เหตุผล ความรู้เข้าใจชัดเจน ความรู้เข้าใจหยั่งแยกได้ ในเหตุผล ดีชั่ว คุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ เป็นต้น และรู้ที่จะจัดแจง จัดสรร จัดการความรอบรู้ในกองสังขารมองเห็นตามความเป็นจริงปัญญาทำให้บุคคลประกอบด้วยสัมมาทิฐิ ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ถูกต้องเหมาะสมตามธรรม สามารถรักษาความสะอาดกาย ความสะอาดวาจา และความสะอาดใจ เป็นผู้บริบูรณ์ด้วยศีล นอกจากนี้การไม่รักษาเบญจศีลทำให้ใจเราไม่บริสุทธิ์หรือเรียกว่าบาป คำสอนในพระพุทธศาสนาจึงสอนให้มนุษย์มีความเพียรพยายามในการละความชั่วมีความพยายามในการกระทำความดีและหมั่นชำระจิตใจให้บริสุทธิ์อยู่เสมอในการที่จะละความชั่ว ส่วนการรักษาศีลมี

อานิสงส์ในการรักษาศีลโดยรวมนั้นส่งผลดีให้เกิดความเป็นอยู่ที่สงบเรียบร้อยมีความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ ๒ พบว่า โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อส่งเสริมสนับสนุนและสร้างความตระหนักให้พุทธศาสนิกชนชาวไทยนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ไปปฏิบัติตามหลักศีล ๕ สู่วิถีชีวิตประจำวันของคนทุกคน กับทั้งเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการจัดตั้ง “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ของทุกจังหวัดทั่วประเทศ ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนได้รับการส่งเสริมให้ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมเพื่อกระตุ้นให้เกิดความรัก ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ให้รู้จักใช้หลักธรรมมาเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตให้ได้รับความสุขจากการแบ่งปันและความเอื้ออาทรต่อกัน ตลอดจนเพื่อเป็นการแสดงถึงความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาและเป็นการจรรโลงพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคงสืบไป

โครงการนี้นับเป็นโครงการที่เป็นนโยบายสำคัญของกรมการศาสนาที่จะส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมเห็นความสำคัญของการรักษาศีล ๕ และมาร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนโครงการนี้ไปสู่ผลสัมฤทธิ์ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อถือซึ่งกันและกัน และมีจิตสำนึกต่อตนเองในการรักษาคุณค่าของข้อบัญญัติแห่งศีล ๕ เพื่อความสงบสุขร่มเย็นเป็นสุขของตนเอง ครอบครัวและประเทศชาติ โครงนี้ขับเคลื่อนด้วยองค์กรสำคัญคือ วัด สถานศึกษา ตลอดจนหน่วยงานต่างๆสำคัญของรัฐร่วมทั้งเอกชน มีความตระหนักในการมีส่วนร่วมสร้างสังคมสันติสุขโดยการรณรงค์ให้ทุกคนรักษาศีล ๕

จากการรณรงค์ให้ครอบครัวไทยรักษาศีล ๕ ทำให้ครอบครัวไทยในสถานภาพความเป็นพุทธศาสนิกชน ทำให้พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติตนตามคำสอนในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะในเรื่องของการรักษาศีลเป็นข้อละเว้นมิให้กระทำความชั่ว และปฏิบัติตามหลักธรรม คือ ข้อปฏิบัติให้ทำความดี เช่น เว้นจากการฆ่าสัตว์แต่เท่านั้นยังไม่พอต้องมีความเมตตากรุณาและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นด้วย การละเว้นความชั่ว พุทธศาสนิกชนที่ดีจะต้องปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนและในการปฏิบัติตามธรรมจะต้องกระทำด้วยความรูและความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยเฉพาะเรื่องของการรักษาศีล ที่พุทธศาสนิกชนควรประพฤติปฏิบัติตามคือการรักษาศีล ๕ เป็นการละเว้นความชั่วและการประกอบความดี

ครอบครัวไทยรักษาศีล ๕ คือ การงดเว้นจากการกระทำความชั่วทางกายและวาจาตามหลักของศีล ๕ ซึ่งเป็นฐานที่มั่นคงในการเสริมสร้างการพัฒนาสังคมมีความใกล้ชิดและผูกพันเหมือนครอบครัวเดียวกันการสื่อสารและสายสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว การอบรมสั่งสอนและเลี้ยงดูพฤติกรรมในการแสดงบทบาทและสถานะของมารดาบิดาและบุตรธิดา ลักษณะและปรากฏการณ์ของบุคคลโดยรวมทั้งบรรยากาศในครอบครัว ล้วนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจิตใจและคุณลักษณะแห่งพฤติกรรมของบุตรธิดาเพราะความสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวจะดำเนินไปอย่างราบรื่นด้วยความรักและความเข้าใจ สมาชิกในครอบครัวต่างตระหนักรู้ถึงหน้าที่อันควรที่ตนควรกระทำจึงทำให้ครอบครัวมีสัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัวเชิงบวกลดปัญหาความรุนแรงของครอบครัวได้ เมื่อสมาชิกทุกคนในครอบครัวได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างความสุข โดยมีความเข้าใจและ

ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งแต่ละคนได้ประพฤติปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของตนในครอบครัวอย่างดี เต็มความสามารถ ความเป็นอยู่และเป็นไปในครอบครัวก็จะมีความสงบสุข

นอกจากนี้การรักษาศีล ๕ ยังช่วยลดปัญหาความรุนแรงของครอบครัวไทย โดยสมาชิกทุกคนในครอบครัวต้องรักษาศีล ๕ เป็นเบื้องต้นก่อนทั้งเพราะ ศีลเป็นหลักปฏิบัติที่ฝึกฝนให้สมาชิกรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความรับผิดชอบ โดยมีความตระหนักรู้ในใจเสมอว่าเรารักสุขและเกลียดความทุกข์ฉันใด คนอื่นก็เช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นความตระหนักรู้และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม จัดเป็นความประพฤติที่ให้ความปลอดภัยแก่ชีวิตในครอบครัว ทั้งนี้เพราะปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวมีพื้นฐานมาจากพฤติกรรมของมนุษย์โดยรวม ๓ ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจที่ล่วงละเมิดศีล ๕ หากครอบครัวรักษาไทยมีการรักษาศีล ๕ ทำให้สมาชิกในครอบครัวรู้สึกถึงความอบอุ่น ปลอดภัย ไว้วางใจ เชื่อใจและยังจัดเป็นการฝึกฝนตนเองถึงการให้เกียรติและเคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน และยังจัดเป็นกฎ ระเบียบหรือฐานที่มั่นคงให้แก่ครอบครัว ความมั่นคงของครอบครัวนั้นต้องเกิดจากความรักใคร่สนิทสนมกลมเกลียวกันมีเมตตากรุณาช่วยเหลือกันและกันของสมาชิกทุกคนในครอบครัว ร่วมแรงร่วมใจกันแก้ไขปรับปรุง พัฒนาความเป็นอยู่และพัฒนาคุณธรรมในจิตใจของทุกคนจนสามารถนำไปสู่ชีวิตครอบครัวที่ดี เป็นครอบครัวที่มีแต่ความเจริญก้าวหน้ารุ่งเรือง และเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาสังคมประเทศชาติให้ยั่งยืนสืบไป

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ ๓ พบว่า จากการรักษาศีล ๕ของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบชราธานีทำให้มีรูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา เพาะพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี และมีเอกลักษณ์ในความเป็นไทยให้มีลักษณะเฉพาะตัว โดยเฉพาะความเป็นคนมักทำบุญสุนทาน มีนิสัยโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ลักษณะเหล่านี้ส่วนใหญ่มาจากคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นหลักการให้ทานที่เกี่ยวข้องกับชีวิต สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ จึงมาจากแนวคิดพื้นฐานทางด้านพระพุทธศาสนาทำให้ครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีมีความเข้าใจถูกต้องว่าศีล ๕ เป็นกฎระเบียบข้อบังคับตนเองไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ทำให้เกิดความเดือดร้อน การรักษาศีล ๕ เป็นการกระทำความดี ทำให้ผู้ที่รักษาศีลมีคุณสมบัติ มีความสามารถช่วยตนเองได้และส่งเสริมชุมชนต่าง ๆ ให้อยู่ร่วมกันด้วยความเป็นระเบียบ แก่ตนเองและผู้อื่นทำให้มีรูปแบบและกิจกรรมการเสริมสร้างการรักษาศีล ๕ ตามลำดับดังนี้

๑. การให้ทาน เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความดี เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิตในพระพุทธศาสนา ทาน คือ การให้อภัยแก่คนหรือสัตว์อื่น ตามความหมายนี้ คือ การงดเว้นจากเวรภัย ได้แก่ การรักษาศีล มีเว้นจากการฆ่าสัตว์ เป็นต้น การรักษาศีล เป็นการให้ทานอย่างหนึ่ง ถือเป็นการให้ที่ยิ่งใหญ่ เพราะเป็นการให้ความปลอดภัยในชีวิตแก่สัตว์ทั้งหลาย การให้ทานในพระพุทธศาสนา มีหลายประเภท ในทานสูตร พระพุทธเจ้าทรงแสดงทานไว้ ๒ ประเภท คือ ๑) อามิสทาน หมายถึง การให้สิ่งของเป็นทาน ด้วยการให้วัตถุสิ่งของซึ่งเป็นการให้ปัจจัย ๔ ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค และ ๒) ธรรมทาน ได้แก่ การให้ธรรมเป็นทานการให้คำแนะนำสั่งสอนให้รู้ดีรู้ชั่ว หรือการแสดงธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประกาศแล้ว อันเป็นเหตุสิ้นทุกข์และนำสุขมาให้ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า เพื่อจะให้เป็นประโยชน์แก่คนอื่นๆ

๒. การฟังธรรม คือ การฟังหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระพุทธศาสนา การฟังธรรมเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างการรักษาศีล ๕ โดยมีคติธรรมและคติสอนใจส่งเสริมกิจกรรมการรักษาศีลตลอดจนการดำเนินชีวิตประจำวัน การฟังธรรมเป็นผลดีหรือส่วนดีที่เกิดขึ้นทันทีที่มีความตั้งใจฟังธรรม คือหลักคำสั่งสอนอันประเสริฐของพระพุทธเจ้า ที่พระภิกษุค้นคว้านำมาเทศน์ ปาฐกถา บรรยายหรือบอกเล่ากล่าวสอนในกาลเทศะต่างๆ

๓. การปฏิบัติธรรม คือ การฝึกจิตให้สงบและเป็นสมาธินั้นเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา ที่พุทธศาสนิกชนในทุกคนควรเรียนรู้ และนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม การปฏิบัติธรรมจึงเป็นเสมือนรูปแบบหนึ่งแห่งการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมไทยในสมัยปัจจุบัน ยังเป็นกิจกรรมเสริมสร้างการรักษาศีล ๕ ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพราะการรักษาศีลกับการปฏิบัติธรรมต่างเป็นปัจจัยที่สนับสนุนต่อกันและกัน

จากการรักษาศีล ๕ ครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีนำไปสู่ดำเนินชีวิตตามหลักของศีล ๕ ทำให้ครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีมีวิถีชีวิต จารีต วัฒนธรรม ประเพณีที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา เพราะครอบครัวได้ปลูกฝังให้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและส่งเสริมให้ปฏิบัติตนตามหลักศีล ๕ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดวิถีชีวิต การดำเนินชีวิต พิธีกรรม คำสอน และการปฏิบัติตามแนวคำสอนในพระพุทธศาสนาจนกลายเป็นขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมและประเพณี มีหลักการดำเนินชีวิต คือ

๑. การมีศรัทธา คือ การมีความเชื่อตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีมี ๔ อย่าง คือ

๑) กัมมสัทธา หมายถึง การมีเชื่อในเรื่องกรรม และเชื่อในกฎแห่งกรรม โดยมีความเชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง กรรมใดที่กระทำโดยเจตนา กรรมนั้น ย่อมเป็นอันทำ ไม่ว่าจะเป็นกรรมดี หรือกรรมชั่ว ย่อมเป็นปัจจัยให้ผลดีและไม่ดีสืบต่อกันไป

๒) วิปากสัทธา ได้แก่ ความเชื่อในผลของกรรม โดยเชื่อว่าผลของกรรมมีจริงกรรมทำแล้วต้องมีผลและต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมที่ชั่ว

๓) กัมมัสสกตาสัทธา หมายถึง มีความเชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตนใครทำกรรมใดไว้จะต้องเป็นเจ้าของกรรมนั้นและจะต้องเสวยวิบากของกรรมนั้น และ

๔) ตถาคตโพธิสัทธา หมายถึง เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้ามั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ

๒. ความเป็นกัลยาณมิตร ผู้มีความเยื่อใยดีผู้มีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกันและกัน ทำให้เกิดความสงบสุข ความเห็นแก่ตัวจะไม่มีโอกาสได้เกิดขึ้น ความเป็นกัลยาณมิตรนั้นมีอยู่ในบุคคล หรือสังคมใด บุคคลนั้นย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขและความเจริญในสังคมนั้นๆ

๓. ความมีปัญญา คือ การมีปัญญาในการดำเนินชีวิต เพราะปัญญาเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อให้เห็นความจริงหรือสัจธรรม หากไม่มีองค์ความรู้เรื่องปัญญานี้ การที่จะพิจารณาให้สามารถกำหนดท่าทีต่อสิ่งมีชีวิตและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับโลกย่อมเป็นไปได้ยาก

หลักการดำเนินชีวิตทั้ง ๓ ข้อข้างต้น เป็นการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยจังหวัดอุบลราชธานีที่เกิดจากการรักษาศีล ๕ เพราะส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาและมีวิถีการดำรงชีวิตที่ดำรงชีวิตสืบทอดต่อ ๆ กันมาเป็นวัฒนธรรมการดำรงชีวิตจนถึงปัจจุบันนี้ ศีล ๕ จึงเป็นบรรทัดฐานให้ประพฤติดีปฏิบัติชอบเพื่อประโยชน์ของบุคคลและสันติภาพโดยส่วนรวม อย่างไรก็ตาม การรักษาศีล ๕ ยังเป็นปัจจัยสำคัญทำให้ครอบครัวหรือชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานีมีความสัมพันธ์ที่ต่อกันหรือความเข้มแข็งโดยทำหน้าที่ประสานหรือเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้าน ชุมชน และวัด ทำให้องค์กรหรือหน่วยงานต่างๆได้ทำหน้าที่และสนับสนุนให้ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดียิ่งขึ้นและเป็นการปลูกฝัง อบรมคุณธรรมและจริยธรรมต่อชุมชนทำให้ชุมชนมีความรัก ความเมตตาและความเอื้ออาทรต่อกันและกัน การรักษาศีล ๕ ของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานียังเสริมสร้างความมั่นคงการดำเนินชีวิตด้วยการประกอบสัมมาชีพกล่าวคืออาชีพที่ถูกต้องตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาและถูกต้องตามหลักของกฎหมายด้วย ในขณะเดียวกันก็มีการลด ละ และ เลิกอบายมุขเพราะเป็นหนทางแห่งความเสื่อมคุณภาพชีวิตและสังคม ดังนั้นการรักษาศีล๕ จึงเป็นการส่งเสริมให้ครอบครัวไทยมีคุณธรรมและจริยธรรมทางสังคมเพื่อให้เกิดความสงบสุข และสมานฉันท์ต่อไป

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยได้เสนอข้อแนะทั่วไปตามลำดับดังนี้

๑) ควรมีการพัฒนาครอบครัวรักษาศีล ๕ ต้นแบบเพื่อสร้างแบบอย่างในการดำเนินงานหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และนำไปสู่การขยายผลอย่างเป็นรูปธรรมในจังหวัดอุบลราชธานีต่อไป โดยการคัดเลือกจากหมู่บ้านนำร่องที่มีผลการดำเนินงานระยะแรกที่มีความโดดเด่นและมีการสนับสนุนส่งเสริมให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น แล้วจัดทำเป็นคู่มือแนวทางการดำเนินหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต่อไป

๒) ควรจัดทำการวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาครอบครัวรักษาศีล ๕ ให้มีความยั่งยืนต่อไป

๓) ควรนำเสนอภาครัฐโดยเฉพาะรัฐบาลให้มีการส่งเสริมครอบครัวรักษาศีล ๕ อย่างจริงจัง โดยการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอต่อการดำเนินงาน

๔) ควรจัดระเบียบทางสังคมให้มีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตตามหลักศีลธรรมอย่างจริงจัง โดยมีมาตรการทางกฎหมายกับแหล่งอบายมุขและการปฏิบัติที่ผิดศีลธรรมอย่างเข้มงวด

๕) ควรเร่งดำเนินการในการสร้างอาสาสมัครพุทธศาสนาเพื่อทำงานในเชิงเครือข่ายในการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และกิจการทางพระพุทธศาสนาในท้องถิ่นให้มีความแพร่หลายมากยิ่งขึ้น โดยการรับสมัครจากทุกหมู่บ้านและมีการจัดการอบรมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งผู้วิจัยยังคงมีประเด็นปัญหาที่ผู้วิจัยไม่ได้ศึกษา ผู้วิจัยเสนอประเด็นปัญหาในการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

๑) การนำผลการวิจัยในครั้งนี้โดยเฉพาะผลการถอดบทเรียนไปเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนการพัฒนาครอบครัวรักษาศีล ๕ ในระยะยาวได้

๒) สามารถนำข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ ไปต่อยอดการดำเนินงานที่ผ่านมาเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานได้

๓) การนำผลการวิจัยในครั้งนี้โดยเฉพาะผลการถอดบทเรียนไปเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนการพัฒนาหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในระยะยาวได้

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

๑.๒. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**พระไตรปิฎกศึกษา.**กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์รายวัน, ๒๕๕๒.

คณาจารย์สำนักพิมพ์เลี่ยงเชียง . **หนังสือเรียนนักธรรมชั้นตรีฉบับมาตรฐานบูรณาการชีวิตวิชาธรรมวิภาค.** กรุงเทพมหานคร : เลี่ยงเชียง, ๒๕๔๙.

จรูญ สมน้อย. **เบญจศีล เบญจธรรม และอุโบสถศีล**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พุทธลีลา, ๒๕๔๐

จีรเนาว์ ทัศศรี และคนอื่นๆ. **ครอบครัวสัมพันธ์ เล่มที่ ๑** . สงขลา : ชานเมืองการพิมพ์, ๒๕๔๕.

จำนง อดิวัฒน์สิทธิ์ และคณะ.**สังคมวิทยา.**พิมพ์ครั้งที่ ๑๐.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕.

ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์ . **หลักพุทธศาสนา** . กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.เอ็ม.เอ็ม. จำกัด,๒๕๒๓.

บุญมี แท่นแก้ว.**พระพุทธ.**พิมพ์ครั้งที่ ๒.กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ. เอ.พริ้นติ้ง เฮ้า,๒๕๔๗.

ประสบสุข บุญเดช.**คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ เรื่อง ครอบครัว**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๓๑.

ปิ่น มุทุกันต์ **. คำบรรยายพุทธศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๐๕.

_____. **แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี .** พิมพ์ครั้งที่ ๒ **.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙ **.**

ทรงวิทย์ แก้วศรี . **เบญจศีล เบญจธรรม** . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๐.

ทวีรัสมิ์ ธนาคม . **ครอบครัวสัมพันธ์ .** กรุงเทพมหานคร : สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๘.

นฤมล มารคแมน . **มนุษย์และความเป็นจริงของชีวิตในทัศนะของพุทธศาสนา** . พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓ .

พ. สถิตวรรณ (พิจิตร ฐิตวณฺโณ) **.อนุปุพพิกถาทีปนี ภาค ๒ การพรรณนาศีล.**พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เซเว่น พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๔๕.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ) .**นิเทศธรรม.**พิมพ์ครั้งที่ ๑.กรุงเทพมหานคร: ธีรพงษ์การพิมพ์,๒๕๓๗.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) .**บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน**.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระราชวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ) .**การสั่งสมบุญด้วยการรักษาศีล.**กรุงเทพมหานคร :ห้างหุ้นส่วนสามัญสุทธิสารการพิมพ์, ๒๕๓๖.

พระพุทธโฆสเถระ. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค.** แปลโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธนาเพรส, ๒๕๔๘.

พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ) .**การพัฒนาจิต**.นครปฐม : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘..

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) .**พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์คำวัด** . พิมพ์ครั้งที่ ๓ . กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๑ .

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) .**พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์.กรุงเทพมหานคร :** มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ .** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

_____. **ธรรมนูญชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา,๒๕๔๐.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) . **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.**พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์ พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑.

_____.**มองสันติภาพโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์.** กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวยจำกัด, ๒๕๕๐ .

พระพรหมมุนี (วิชมัย ปุณฺญาราโม) . **อธิบายธรรมในนวโกวาท (คู่มือสอนพระใหม่)** .พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาจันทบุรีนฤนาท . **ปทานุกรมบาลี – ไทย - อังกฤษ – สันสกฤต .** กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวพร, ๒๕๑๓.

พระไพศาล วิสาโล. **พุทธศาสนาในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖.

พระอุปติสสเถระ . **วิมุตติมรรค.** แปลโดยคณาจารย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พุทธทาสภิกขุ . **ทาน ศีล ภาวนา** . กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๓๙.

พิสิฏ เจริญสุข.**เบญจศีล – เบญจธรรม.**กรุงเทพมหานคร : กองศาสนศึกษากรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๓.

มหามงกุฎราชวิทยาลัย . **มงฺคลตฺถทีปนี แปล เล่ม ๒** . พิมพ์ครั้งที่ ๕.กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช . **มนุษย์กับอารยธรรม หน่วยที่ ๑ - ๗**.พิมพ์ครั้งที่ ๒.นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๙.

มั่นเกียติ โกศลนิรัติวงษ์ . **ทฤษฎีและเทคนิคในการให้คำปรึกษาพุทธธรรม**.พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๑ .

วสิน อินทสระ.**พุทธจริยา.**พิมพ์ครั้งที่ ๒.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรม, ๒๕๔๙.

_____. **สาระสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค**.พิมพ์ครั้งที่ ๔.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๔๔.

_____. **พุทธจริยศาสตร์** . กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙.

รังสรรค์ แสงสุข และคณะ.**ความรู้คู่คุณธรรม**.พิมพ์ครั้งที่๒.กรุงเทพมหานค : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔ .

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **เบญจศีล เบญจธรรม เล่ม ๑ หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๐.

_____. **สารานุกรมพระพุทธศาสนา .** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) .**ความจริงที่ต้องเข้าใจ.**กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘ .

_____. **ธรรมาภิธานพจนานุกรมคำสอนพระพุทธศาสนา** . กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๔.

_____. **วิธีสร้างบุญบารมี.**กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นพรัตน์, ๒๕๔๘.

สนิท สมัครการ. **มีเงินก็นับว่าน้องมีทองก็นับว่าพี่ระบบครอบครัวและเครือญาติของไทย.** กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **พจนานุกรมศัพท์พุทธศาสนา ไทย - อังกฤษ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

_____. **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

สุพัตรา สุภาพ . **สังคมและวัฒนธรรม** . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๘ .

_____. **สังคมวิทยา** . กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐ .

สุนทรี พรหมเมศ และคณะ . **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ - ไทย.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๑ .

แสง มนวิทูร . **พระพุทธศาสนากับการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน .** กรุงเทพมหานคร : ศิลปากร, ๒๕๔๔ .

ไสว มาลาทอง, **การศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง และประชาชนผู้สนใจทั่วไป.**พิมพ์ครั้งที่ ๑.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **คู่มือการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหมู่บ้านรักษาศีล ๕** . กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๗.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.**การสำรวจสภาวะทางสังคมและวัฒนธรรม พ.ศ.๒๕๕๔.**กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., ๒๕๕๕.

อัมพร สุคันธวณิช และคณะ.**มนุษย์กับสังคม.**พิมพ์ครั้งที่ ๗.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐.

(๒) สัมภาษณ์

พระรัตนวิมล เจ้าอาวาสวัดยางน้อย เจ้าคณะอำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี,สัมภาษณ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๙.

พระครูสารกิจโกศล เจ้าอาวาสวัดมหาวนาราม พระอารามหลวง รองเจ้าคณะอำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี,สัมภาษณ์, ๒ ตุลาคม ๒๕๕๙.

เจ้าอธิการอนุวัตร อินฺทปญฺโญ เจ้าอาวาสวัดกุดหวาย เจ้าคณะตำบลสมสะอาด เขต ๑ อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี,สัมภาษณ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๙.

พระครูพิศาลศาสนโสภณ. เจ้าอาวาสวัดเก่าขาม, บ้านเก่าขาม หมู่ที่ ๑ ตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี, สัมภาษณ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๙.

นายคงเดช สมดี ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแขมเจริญ ตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี,เมื่อ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๙

นายอรุณ บุญวรรณ. ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเก่าขาม, บ้านเก่าขาม หมู่ที่ ๑ ตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี, สัมภาษณ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๙.

นายทองอาน ประทาน ผู้ใหญ่บ้านเก่าขาม หมู่ที่ ๒ ตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี, สัมภาษณ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๙.

คุณแม่สร้อย พลศรี (กลาง) และคุณแม่บุญศรี บุญห่อ ตัวแทนครอบครัวรักษาศีล ๕ บ้านเก่าขาม ตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี,สัมภาษณ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๙.

คุณแม่บัวลี บุญมี และคุณแม่ประคองศรี ใจเอื้อ ตัวแทนครอบครัวรักษาศีล ๕ ชุมชนสุขสำราญ ตำบลวาริน อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี,สัมภาษณ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๙.

คุณยายอุดร บุญทวี ตัวแทนครอบครัวรักษาศีล ๕ บ้านแขมเจริญ ตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี,สัมภาษณ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๙.

นายดำรงค์ บวชไธสง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองฮีหนองแคน ตำบลชีทวน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี,สัมภาษณ์, ๒๔ กันนยายน ๒๕๕๙.

นายวสันต์ มรกตเขียว ผู้อำนวยการโรงเรียนปทุมพิทยาคม ตำบลประทุม อำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี,สัมภาษณ์, ๑ ตุลาคม ๒๕๕๙.

นายเลิศ มูลมั่ง (นั่งกลาง) ผู้ใหญ่บ้านดอน ตำบลกระโสบ อำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี, สัมภาษณ์, ๑ ตุลาคม ๒๕๕๙.

พันโทปาริชาติ ขยายวงศ์ อดีตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกุดลาด อำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี,สัมภาษณ์, ๑ ตุลาคม ๒๕๕๙.

คุณพ่อสง่า หยาดทอง หมอพราหมณ์ และไวยาวัจกรวัดโกวิทาราม ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี, สัมภาษณ์, ๑ ตุลาคม ๒๕๕๙.

นายทองพูล พูลเวช ผู้ใหญ่บ้านแขมเจริญ หมู่ที่ ๑๖ ตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลอุบลราชธานี, สัมภาษณ์, ๑๑ กันยายน ๒๕๕๙.

นายชัยยา เต่าทอง. ผู้ใหญ่บ้านคำแสนราช, หมู่ที่ ๑๑ ตำบลแสนสุข อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลอุบลราชธานี, สัมภาษณ์, ๒ ตุลาคม ๒๕๕๙.

นางสุวนิตย์ สุดาชม. บ้านเลขที่ ๘๙/๑ บ้านแขมเจริญ หมู่ที่ ๑๖ ตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี, สัมภาษณ์, ๑๑ กันยายน ๒๕๕๙.

ภาคผนวก ก
บทความการวิจัย

ภาคผนวก ก
บทความการวิจัย

ครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี
Five Precepts – Observing Family : A Model And Promotion Of Thai Family's Living In Ubonratchathani Province.

นายพูลศักดิ์ หอมสมบัติ, พระครูธรรมธรศิริวัฒน์ สิริวัฒฑโน ผศ.ดร,
พระครูศรีปริยัติยาภิวัฒน์ ผศ.ดร. ,พระครูโกศลวิหารคุณ ดร., ดร.ธรสิทธิ์ ฉัตรสุวรรณ

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) ศึกษาแนวคิดเรื่องเบญจศีลที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) ศึกษาครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทย และ ๓) ศึกษาครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี ใช้รูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสนทนากลุ่ม การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ความเห็นเจ้าอาวาส ผู้อำนวยการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน และครอบครัวพุทธศาสนิกชน จำนวน ๒๕ รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

หลักเบญจศีล คือ การรักษากายและวาจาให้มีความเป็นปกติมี ๕ อย่าง คือ ๑) การห้ามฆ่าสัตว์ ๒) ห้ามลักทรัพย์ ๓) การห้ามประพฤติผิดในกาม ๔) การห้ามพูดปด และ ๕) การห้ามดื่มสุราและเมรัย โดยมีหลักธรรมที่ส่งเสริมการรักษาศีลจำนวน ๕ อย่าง คือ ๑) หลักเบญจธรรม ๒) หลักวิรัติ ๓) หลักขันติโสรัจจะ ๔) หลักสติสัมปชัญญะ และ ๕) หลักปัญญา การรักษาศีลเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ส่วนการไม่รักษาศีลเป็นโทษต่อตนเองและสังคม

โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ : ชาวประชาเป็นสุขมีหน่วยงานขับเคลื่อนของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ มี ๓ หน่วยงาน คือ ๑) วัด/พระสงฆ์ ๒) บ้าน/ชุมชน และ ๓ สถานศึกษา/หน่วยงานอื่นๆ มีวัตถุประสงค์คือทำให้พุทธศาสนิกชนตระหนักถึงคุณสมบัติ และความสำคัญและหน้าที่ความเป็นพุทธศาสนิกชนตลอดจนประโยชน์ของการรักษาศีล ๕

รูปแบบและกิจกรรมเสริมสร้างการรักษาศีล ๕ ของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานีมี ๓ อย่างคือ ๑) การให้ทาน ๒) การฟังธรรม และ ๓) การปฏิบัติธรรม ส่วนรูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักของศีล ๕ มี ๓ อย่าง คือ ๑) การมีศรัทธา ๒) ความเป็นกัลยาณมิตร และ ๓) ความมีปัญญา โดย

การรักษาศีลมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงการดำเนินชีวิต

คำสำคัญ : ครอบครัวไทย, ศีล ๕,

Abstract

The objectives of this research include 3 aspects: 1) To study the attitude of the Five Precepts appeared in Theravada Buddhism; 2) To study the five precepts observation families : a model and cultural reinforcement of the Thai family's life; 3) To study the five precepts observation family: a model and cultural reinforcement of family's life in Ubonratchathani province. This research is a qualitative research through focused group discussion, observation and interview among the abbot, school director, community leaders and the Buddhists' families with the total number of 25 targeted people.

The result of this research has been found that:

The Five Precepts Principle means the regular bodily and verbal observation in 5 ways: 1) to abstain from all being killing; 2) to abstain from stealing what is not given; 3) to abstain from sexual misconduct; 4) to abstain from false speech; and 5) to abstain from intoxicants causing heedlessness; whereas there are 5 Dhamma codes that cultivate the five precepts observation: 1) the Five virtues; 2) the Three Abstinence; 3) forbearance and modesty; 4) mindfulness and clear comprehension; and 5) wisdom. The precept observation is beneficial to both oneself and society while the precept violation is harmful to them.

In the Project of Five Precepts Observation Village: For People's Happiness, there are 3 sectors organizing the project including: 1) monastery/monk; 2) village/community; and 3) school/other agencies. The objective of this project is to cultivate the Buddhists' awareness on quality, importance, and duty of being Buddhists and the benefits of five precepts observation.

Models and activities reinforcing the five precepts observation among families in Ubonratchathani province include 3 aspects: 1) donation; 2) Dhamma audience; and 3) meditation practice; whereas the model of living life following the five precepts principle includes 3 codes: 1) faith; 2) true-hearted friends; and 3) wisdom. The objective of the precept observation is to reinforce community's strength and steady living life.

Key word : Thai Family's, Five Precepts

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นมาแล้วกว่า ๒๕๐๐ ปี นับตั้งแต่ที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้ และได้ประกาศพุทธธรรมซึ่งเป็นคำสอนที่เป็นบรมสัจจะหรือความจริงอันประเสริฐที่เกี่ยวกับโลกและชีวิต ที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบ และนำมาสั่งสอนเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขของมวลมนุษยชาติ[๑] ดังนั้น หลักคำสอนในทางพุทธศาสนาจึงมี ๒ ระดับ คือระดับสัจธรรม และระดับจริยธรรม ในบรรดาคำสอนที่เป็นโลกุตตระ (สัจธรรม) และใน ระดับโลกียะ (จริยธรรม) ซึ่งคำสอนในระดับโลกุตตระ เป็นคำสอนก็เพื่อมุ่งความหลุดพ้นหมดจากกิเลสเป็นคำสอนในระดับที่สูงกล่าวคือ นิพพาน ส่วนคำสอนระดับโลกียะ เป็นคำสอนทั่วๆ ไปเพื่อให้ผู้ปฏิบัติดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขในชาติปัจจุบัน และชาติอื่นต่อๆไป เป็นคำสอนสำหรับผู้ที่ยังต้องการความเจริญและความสุขในสังสารวัฏ

อย่างไรก็ตามในพระพุทธศาสนามีหลักคำสอนในส่วนที่เป็นจริยธรรมเหมาะต่อการดำรงชีวิต เช่น ทาน ศีล สวรรค์[๒] เป็นต้น การที่มนุษย์ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏซึ่งยังเป็นความสุขในระดับของโลกียะนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำหลักธรรม ที่เรียกว่า ศีล ๕ มาดำรงชีวิตของมนุษย์ซึ่งถือว่าเป็นหลักธรรมที่พระพุทธศาสนาได้เล็งเห็นคุณค่าของสังคมที่จะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขสามารถพัฒนาพฤติกรรม ด้านกาย จิตใจ และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปัจจุบันนี้บุคลิกภาพด้านพฤติกรรมมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมเป็นอย่างมาก บุคลิกภาพ เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ละคนหรือจะเรียกว่า เป็นแบบแผนความประพฤติ ของตนเองที่แสดงออกมาจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันบางส่วน นอกจากนี้บุคลิกภาพ อันเกิดจากการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ที่จะสามารถปรับตัว และการแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบกับสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคล[๓]

หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาสามารถอำนวยสุขให้แก่โลกช่วยยกระดับการพัฒนาทางจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้นและช่วยให้โลกเกิดสันติภาพ ผลการวิจัยพบว่าพระพุทธองค์ทรงประทานหลักธรรม อันมีคุณค่าเป็นนิรันดรไว้เป็นมรดกโลก เป็นเครื่องคุ้มครองโลกเกิดผลเป็นประโยชน์แก่ชีวิตและสังคมโลก เป็นเสมือนลูกตุ้มถ่วงโลกไว้ ไม่ให้โลกไหลไปตามกระแสอำนาจกิเลสของสัตว์โลกที่จะทำลายโลกเร็วเกินไป เมื่อคนมีธรรมะมากขึ้นก็ช่วยชะลอไม่ให้โลกลุกเป็นไฟ ไปตามอำนาจของกิเลสและทำให้คนอื่นๆ อีกจำนวนมากแม้มิใช่พุทธศาสนิกชนพลอยได้รับความสุขเกิดความดีงาม ความมีสันติสุขขึ้นในสังคม พุทธธรรมคำสอนของพระองค์ คือประทีปดวงใหม่ที่ช่วยส่องแสงสว่างให้สัตว์โลกก้าวไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ ทำให้เกิดการปฏิวัติทางศาสนา เกิดผลดีต่อสังคมชาวโลกให้ได้รับความร่มเย็นเป็นสุขสวัสดี ก่อเกิดสันติภาพและสันติสุขโดยทั่วไป

ที่เป็นเช่นนี้เพราะหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาช่วยกระตุ้นมนุษย์ ไม่ให้ประมาท ให้หันมาใส่ใจพัฒนาฝึกฝนศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตนเอง เพื่อยกระดับจิตใจ ภูมิธรรมและภูมิ

---

[๑]มั่นเกียติ โกศลนิรัติวงษ์, **ทฤษฎีและเทคนิคในการให้คำปรึกษาพุทธธรรม,** พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๑), หน้า ๒๘-๒๙.

[๒]นฤมล มารคแมน, **มนุษย์และความเป็นจริงของชีวิตในทัศนะของพุทธศาสนา,** พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

[๓]รังสรรค์ แสงสุขและคณะ, **ความรู้คู่คุณธรรม,** พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔๖.

ปัญญา รวมทั้งพฤติกรรมความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ให้ชีวิตนี้เป็นชีวิตที่มีคุณค่า ได้ประสบสันติ สุข และอิสรภาพโดยไม่มีการแบ่งชาติ ชั้น วรรณะ เมื่อเข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้วก็เป็นพี่น้องกัน เป็นศาสนาที่สอนให้มีเมตตาต่อกันทั้งคนและสัตว์แล้วจะเกิดสันติภาพตามมา คำสอนในพระพุทธศาสนาช่วยให้มองปัญหาของแต่ละคน ของแต่ละชาติ และปัญหาระหว่างชาติ ได้จากแง่มุมที่ถูกต้อง ช่วยทำให้โลกยุติข้อพิพาทต่างๆ ได้ ช่วยประสานรอยร้าวในสังคมมนุษยชาติให้มีเอกภาพในการทำ พูด คิด แก้ไขปัญหาด้วยปัญญา และช่วยโลกให้รอดได้ หากโลกต้องประสบกับวิกฤติการณ์ทางด้านสังคม ทางอารมณ์ และทางจิตวิญญาณ

นอกจากนี้แล้วหลักศีล ๕ ถือได้ว่าเป็นสมบัติของชาวโลกมานานก่อนสมัยพุทธกาล มีลักษณะเป็นสากลอีกทั้งยังเป็นกฎระเบียบทางธรรมชาติสำหรับการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าพระพุทธเจ้า จะทรงเสด็จอุบัติขึ้นหรือไม่ก็ตามแต่ศีล ๕ ก็ถือเป็นหนึ่งในธรรมะที่มีมาแต่ไหนแต่ไรดังปรากฏในจักกวัตติสูตรที่พระเจ้าจักรพรรดิทรงสอนประชาชนให้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้ เว้นจากการประพฤติไม่เหมาะสมทางเพศ เว้นจากการกล่าวเท็จและเว้นจากการบริโภคสุรายาเมาโดยผู้ที่ประพฤติผิดจะถูกลงโทษด้วยการจับแขนไพล่หลังเอาเชือกมัดให้แน่นโกนผมและตีกลองเสียงดังแห่ประจานไปตามทางก่อนจะประหารชีวิตด้วยการตัดศีรษะจึงทำให้ศีล ๕ มีอิทธิพลมาในสังคมอินเดียสมัยนั้นจนกลายเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับนักบวชทั่วไปแต่ปรากฏว่าหลังจากนั้นได้มีการปรับปรุงจนเหลือเพียง ๔ ข้อคือ ไม่ฆ่าสัตว์ไม่ถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ ไม่มีเพศสัมพันธ์และไม่อวดอุตริมนุษยธรรม[๔]และเมื่อพระศรีศากยมุนีพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นและทรงประกาศศาสนา พระพุทธองค์ ก็ทรงยอมรับเอาข้อห้ามทัง ๕ ข้อมาสั่งสอนและเผยแผ่ไปสู่ผู้คนอย่างแพร่หลาย เรียกว่า "ศีล" บ้าง "สิกขาบท" บ้าง

ประเด็นสำคัญคือในปัจจุบันโลกกำลังอยู่ในยุคข้อมูลข่าวสารเทคโนโลยีและระบบอุตสาหกรรมซึ่งมีส่วนทำให้วิถีชีวิตของมนุษย์มีการพัฒนาเพื่อให้ก้าวทันกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้สังคมสิ่งแวดล้อมและชีวิตจิตใจมนุษย์มีความเปลี่ยนแปลงไปจนมีคำใหม่ๆเกิดขึ้นเช่นคำว่าโลกาภิวัตน์ เป็นต้นจากสภาพสังคมโดยรวมดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านการเมืองการปกครองสังคม สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของคนไทยอย่างมากเดิมคนไทยเคยมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายอาศัยกันอยู่เป็นครอบครัวใหญ่รวมกันเป็นหมู่บ้านมีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่นเมื่อวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมไทยปัจจุบันอย่างมากจนกลายเป็นการกลืนวัฒนธรรมกันเกิดขึ้นวัฒนธรรมที่รับเข้ามานั้นไม่ได้กลั่นกรองหรือไม่ได้ประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ของสังคมไทยก่อนจึงทำให้ค่านิยมของประชาชนในอดีตกับปัจจุบันมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงประกอบกับประชาชนให้ความสนใจทางด้านการรักษาศีล ๕ ของพระพุทธศาสนาน้อยลง นี้ก็เป็นเรื่องทางความประพฤติปฏิบัติตนของบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องพัวพันธ์กับเรื่องความต้องการของสังคม และความต้องการของบุคคลในสังคม[๕]

ความเจริญก้าวหน้าในทางวิชาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ตามการเปลี่ยนแปลง ของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดการตื่นตัวที่จะรับรู้ถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ทั่วทุกมุมโลก ในส่วนของประเทศไทยรับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางทั้งทางบวกและลบ กล่าวคือในทางบวกจน

---

[๔]**ที.ปา.** (ไทย) ๑๑/๑๐๒/๗๓.

[๕]พระพรหมคุณาภณณ์(ป.อ.ปยุตฺโต), **มองสันติภาพโลก ผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์,** (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๒๒.

ก่อให้ เกิดการพัฒนาไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุและเทคโนโลยี ความทันยุคทันสมัย ในขณะเดียวกันผลในทางลบก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น การทำร้ายกันจนถึงแก่ชีวิตหรือการเบียดเบียนกัน การฉ้อราษฎร์บังหลวง การล่วงละเมิดทางเพศ การไม่มีความซื่อสัตย์ต่อกัน และการดื่มสุราหรือเสพยาเสพติด เป็นต้น จึงเป็นเหตุทำให้ประเทศไทยเกิดความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม และจริยธรรม ทำให้ผู้คนห่างเหินทางศาสนา ขาดการศึกษาและการอบรมที่ดีด้านจิตใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งในครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันสังคมที่สำคัญที่สุด เป็นหน่วยของสังคมที่มีความสัมพันธ์ และความร่วมมืออย่างใกล้ชิด เป็นสถาบันที่มีความคงทนที่สุด เป็นสถาบันทางสังคมแห่งแรกที่มนุษย์ สร้างขึ้นจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน เพื่อเป็นตัวแทนของสถาบันสังคมภายนอกที่จะ ปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติกับสมาชิกรุ่นใหม่ของสังคมที่มีชีวิตอุบัติขึ้นใน ครอบครัวและยังไม่เคยปรากฏว่า สังคมมนุษย์ใดไม่มีสถาบันครอบครัวปรากฏอยู่ เพราะมนุษย์ทุกคนจะต้องอยู่ในสถาบันนี้ เนื่องจากเป็นสังคมกลุ่มแรกที่เราจะต้องเผชิญตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโตในครอบครัว ครอบครัวจะให้ตำแหน่ง ชื่อและสกุลซึ่งเป็นเครื่องบอกสถานภาพและบทบาทในสังคมที่เรามีส่วนร่วมด้วย ตลอดจนกำหนดสิทธิและหน้าที่ที่สมาชิกมีต่อกันและต่อสังคม

ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่เล็กที่สุด แต่สำคัญที่สุด ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนสมาชิกในครอบครัวให้รู้จักแบบแผนของสังคม เป็นสถาบันแรกที่สามารถหล่อหลอมและพัฒนาบุคคลต่างๆในครอบครัวให้เป็นบุคคลอันพึงประสงค์ของสังคม ซึ่งมีหน้าที่หลายประการรวมถึงหน้าที่ทางศาสนา ครอบครัวต้องมีหน้าที่ในการปลูกฝังให้เลื่อมใสในศาสนาประจำชาติและส่งเสริมให้ปฏิบัติตนตามคำสั่งสอน การรักษาศีล ๕ ของพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างยิ่งที่จะกำหนดวิถีชีวิตของคนในสังคมไทย เพราะพระพุทธศาสนาได้เข้ามาเผยแผ่ในแผ่นดินอันเป็นที่อยู่ของคนไทยนานหลายร้อยปี ชาวไทยส่วนใหญ่ยอมรับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต พิธีกรรม คำสอน และการปฏิบัติตามแนวคำสอนในพระพุทธศาสนาบางอย่างได้กลายเป็นขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมและประเพณีของคนไทย ดังจะเห็นได้จากปัจจุบันประชาชนชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนาถึงร้อยละ ๙๔.๖[๖] แม้พระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนไทยแต่สังคมไทยก็มีปัญหาต่างๆเกิดขึ้นมาตลอดจนถึงปัจจุบัน แม้ในประเทศไทยจะมีการนับถือพระพุทธศาสนาเป็นเวลาอันยาวนานโดยเป็นสถาบันหลัก และเอกลักษณ์ของชนชาติไทย เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยมาเป็นเวลาอันช้านาน ซึ่งหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา นั้นมุ่งส่งเสริมให้มีการคิดอย่างมีเหตุผล และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข[๗] ดังนั้น ความสำคัญของการพัฒนาพฤติกรรมทางด้านร่างกายจิตใจและสังคมจึงมีหลักการที่สำคัญสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก สุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้ใดมีสุขภาพสมบูรณ์ สามารถควบคุมร่างกายและจิตใจได้เป็นอย่างดีจิตจะทำหน้าที่ควบคุมและสั่งการทำงานทุกอย่างของร่างกายให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ[๘]ของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

---

[๖]สำนักงานสถิติแห่งชาติ, **การสำรวจสภาวะทางสังคมและวัฒนธรรม พ.ศ.๒๕๕๔,** (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., ๒๕๕๕), หน้า ๖.

[๗]คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พระไตรปิฎกศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์รายวัน, ๒๕๕๒), หน้า ๒.

[๘]รังสรรค์ แสงสุขและคณะ, **ความรู้คู่คุณธรรม,** พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้าหน้า ๑๘๘.

พระพุทธศาสนามีหลักศีล ๕ ที่เรียกว่า เบญจศีลเป็นแนวทางเบื้องต้นเพื่อมีคุณธรรมจึงจะสามารถขัดเกลานิสัยใจคอให้มนุษย์มีความประณีตยิ่งขึ้นมีความประพฤติ และการกระทำที่ดีงามรู้จักยับยั้งช่างใจ จะกระทำ จะพูด จะคิด ก็ต้องไตร่ตรองให้รอบคอบดีเสียก่อน[๙]

ถ้าสังคมไทยขาดการควบคุมด้วยศีล ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นด้วยกายบ้าง ทางทรัพย์สินบ้าง มนุษย์จะรู้สึกหวาดหวั่น สะพรึงกลัวไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ถ้าสังคมควบคุมด้วยศีลไม่ประทุษร้ายกัน ด้วยกาย วาจาสังคมของเราจะน่าอยู่มากทีเดียว[๑๐] ดังนั้น ศีล แปลว่า ปกติ เย็น ระเบียบวินัย เป็นต้น กล่าวคือ ผู้มีศีลต้องมีกายวาจาและใจเย็นสบายไม่เร่าร้อนด้วย ราคะ โทสะ และโมหะ เป็นผู้มีกายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริตศีล ๕ จึงเป็นข้อปฏิบัติที่มีประโยชน์ต่อสังคมจึงจำเป็นต้องเข้าใจในศีล ๕ เพื่อเป็นประโยชน์แก่คนรักษาเอง และเพื่อความสงบสุขของสังคมด้วย[๑๑]

ดังนั้น ด้วยความสำคัญของศีล ๕ ที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของครอบครัวในสังคมไทย ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะวิจัยครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตในสถาบันครอบครัวที่ประพฤติปฏิบัติตามและไม่ประพฤติปฏิบัติตามข้อบัญญัติ ๕ ข้อ จะส่งผลให้รูปแบบวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีมีการเปลี่ยนแปลงไปหรือเกิดปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร และสามารถนำไปเป็นรูปแบบเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตครอบครัวไทยตามหลักศีล ๕ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมไทยต่อไป

๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องหลักเบญจศีลตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทย

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เอกสารมีวิธีดำเนินการวิจัยอยู่ ๕ ตามลำดับดังนี้

๑. รูปแบบการวิจัย คือ ผู้วิจัยสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลที่ปรากฏในขั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎก และในทุติยภูมิ (Secondary Sources) หมายถึง หนังสือ เอกสาร

---

[๙]บุญมี แท่นแก้ว, **พระพุทธ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ. เอ.พริ้นติ้ง เฮ้า,๒๕๔๗), หน้า ๕-๖.

[๑๐]วสิน อินทสระ, **พุทธจริยา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรม, ๒๕๔๙), หน้า ๓๗ -๓๘.

[๑๑]พระเทวินทร์ เทวินฺโท,**พุทธจริยศาสตรจิรยศาสตร์และจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : ครุฑแก้ว ,๒๕๔๔), หน้า ๘๓.

ตำรา วารสารงานวิจัย และวิทยานิพนธ์อันเป็นผลงานด้านวิชาการของนักวิชาการและนักวิจัยอื่นๆที่มีเนื้อหาสอดรับกับงานวิจัยเรื่อง

๒. ประชากร คือ ผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่ม สังเกตการณ์ และสัมภาษณ์กับประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ วัด สถานศึกษา ชุมชน และครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานีโดยมีผู้ให้ข้อมูล ๔ ส่วน คือ เจ้าอาวาส/พระสังฆาธิการ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน และครอบครัวพุทธศาสนิกชน จำนวน ๒๕ รูป/คน

๓. เครื่องมือการวิจัย คือ เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงปลายเปิด ที่ไม่เฉลยคำตอบ ให้เจ้าอาวาส/พระสังฆาธิการ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน และครอบครัวพุทธศาสนิกชน ตอบได้อย่างเสรีโดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์และศึกษาเอกสาร ใช้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นบุคคลโดยมีเครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูปประกอบการเก็บข้อมูล โดยมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับการรักษาศีล ๕ ตามหลักพระพุทธศาสนา

๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยสนทนากลุ่ม การสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์เจ้าอาวาส/พระสังฆาธิการ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน และครอบครัวพุทธศาสนิกชนโดยให้กลุ่มประชากรได้ตอบประเด็นปัญหาได้อย่างเสรีซึ่งมีเครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูปประกอบการเก็บข้อมูล

๕. การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ครอบครัวรักษาศีล ๕ ตามหลักพระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีได้อย่างไร

๔.ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรม การดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี” สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับดังนี้

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ ๑ พบว่า เบญจศีลคือ การรักษากายและวาจาให้มีความเป็นปกติมี ๕ อย่าง[๑๒] คือ ๑) การห้ามฆ่าสัตว์ ๒) ห้ามลักทรัพย์ ๓) การห้ามประพฤติผิดในกาม ๔) การห้ามพูดปด และ ๕) การห้ามดื่มสุราและเมรัย หลักของเบญจศีลจัดเป็นหลักคำสอนในขั้นโลกิยะเป็นหลักการที่พระพุทธองค์ทรงสอนให้มนุษย์ทุกคนปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุข ความสงบ ความมีเอกภาพ ความเสมอภาค ซึ่งคำสอนเหล่านี้ทั้งหมดได้ตั้งอยู่บนรากฐานของการดำเนินชีวิตด้วยหลักของเบญจศีลอันเป็นคำสอนเพื่อความประพฤติที่ดีงาม เป็นการหาเลี้ยงชีพที่บริสุทธิ์ปราศจากมิจฉาชีพเพื่อมุ่งเน้นให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ลักษณะของศีลคือทรงไว้ซึ่งกุศลธรรมเป็นลักษณะ ทำให้มีความเป็นปรกติทางกายและวาจา ไม่ละเมิดทุจริต แต่ให้เป็นสุจริตพ้นจากความชั่วทั้งปวงเป็นลักษณะ เป็นข้อห้ามไม่ให้กระทำความชั่วหรือกระทำความผิด เพราะการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ผิดและไม่ดี ส่วนหลักธรรมซึ่งเป็นคำสั่งให้กระทำ เพราะการกระทำนั้นถูกและเป็นของดี ศีลธรรมจึงเป็นกฎหรือระเบียบที่สามารถทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขสงบ หรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเบญจศีลและเบญจธรรม

---

[๑๒]สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน), **ความจริงที่ต้องเข้าใจ,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๖๕.

หลักคำสอนและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับสังคมและสะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมได้มากที่สุด คือ คำสอนและหลักปฏิบัติในระดับศีล เพราะศีลเป็นระบบควบคุมชีวิตด้านนอกเกี่ยวกับการแสดงออกทางกายและวาจา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันการดำเนินกิจการต่าง ๆ ของหมู่ชน การจัดสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมให้เรียบร้อยและเกื้อกูลแก่การดำรงอยู่ด้วยดีของหมู่ชนนั้น และแก่ความผาสุกแห่งสมาชิกทั้งปวงของหมู่ชนอันจะเอื้ออำนวยให้ทุกคนสามารถบำเพ็ญกิจกรณีที่ดีงามยิ่งขึ้น เพื่อบรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิตตามความตกลงนับถือของพวกตน หรือเพื่อเข้าถึงประโยชน์และความดีงามสูงสุดตามอุดมการณ์ของหมู่ชนนั้น ตลอดจนเกื้อกูลแก่การที่หมู่ชนนั้นจะเผยแพร่อุดมการณ์ กิจการและประโยชน์สุข ความดีงามของตนให้เผยแพร่ขยายกว้างออกไป

ด้วยเหตุนี้เบญจศีลจึงเป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานหรือศีลขั้นต้นที่สุดคือ การไม่เบียดเบียนผู้อื่นไม่ว่าด้วยกาย หรือวาจา และไม่ทำลายสติสัมปชัญญะที่เป็นตัวคุ้มครองศีลของตนอันเป็นหลักความประพฤติพื้นฐานสำหรับทุกคนโดยมี ๕ อย่าง คือ[๑๓]

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี คือ การเว้นจากการปลงชีวิต เว้นจากการฆ่าประทุษร้ายกัน

๒. อทินฺนาทานา เวรมณี หมายถึง การงดเว้นจากการเอาของที่เขามิได้ให้ เว้นจากการลัก โกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน

๓. กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี ได้แก่ การงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน

๔. มุสาวาทา เวรมณี หมายถึง การงดเว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง

๕. สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณี คือ การงดเว้นจากน้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

ในหลักของเบญจศีลนั้นศีลแต่ละข้อต่างมีหลักการ ลักษณะการห้าม และวัตถุประสงค์ของศีล ตลอดจนการตัดสินการล่วงละเมิดและความโทษหนัก – เบาของศีล ซึ่งศีลแต่ละข้อมีความแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของศีล นอกจากนี้ การรักษาศีล ๕ ยังมีหลักธรรมที่มีสภาพเอื้อต่อการรักษาศีลโดยมี ๑) หลักเบญจธรรม คือ ธรรม ๕ ประการ ซึ่งเป็นธรรมอันดีงามห้าอย่าง คุณธรรมห้าประการคู่กับเบญจศีล เป็นธรรมเกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีลผู้รักษาเบญจศีล ๒) หลักของวิรัติ คือ เจตนาเครื่องงดเว้นจากองค์และวัตถุนั้น ผู้ไม่มีวิรัติ ไม่ชื่อว่าเป็นผู้มีศีล เพราะวิรัติได้ชื่อว่า เป็นตัวศีล ส่วนสิกขาบทเป็นข้อห้ามแผนกหนึ่งซึ่งเป็นอาการของศีลวิรัติถือว่าเป็นหลักการสำคัญในการรักษาศีล สำหรับผู้งดเว้นจากสิกขาบททั้ง ๕ ประการได้ด้วยวิรัติจึงได้ชื่อว่า ผู้มีศีล กล่าวคือเป็นผู้มีกายวาจาเป็นปกติเรียบร้อยสะอาดปราศจากโทษ ๓) หลักขันติและโสรัจจะ หมายถึง ธรรมอันทำให้งาม โดยที่ขันติเป็นความอดทนเพื่อบรรลุความดีงามและความมุ่งหมายอันชอบ ส่วนโสรัจจะ เป็นความเสงี่ยม อัธยาศัยงาม รักความประณีตหมดจดเรียบร้อยงดงาม การรักษาศีลในแง่การละเว้นและการประพฤติธรรมล้วนต้องประกอบด้วยความอดทนเพื่อต่อสู้กับกิเลส อันจะนำสู่จุดหมาย ที่ชอบธรรม ต่อเมื่อมีเหตุปัจจัยอันอาจทำให้ล่วงละเมิดศีลมากระทบ บุคคลสามารถนำขันติ มาสกัดกั้นการล่วงละเมิดศีล ๕ ด้วยการอดใจหยุดใจที่ใคร่จะทำการล่วงละเมิด ๔) หลักของสติและสัมปชัญญะจัดเป็นธรรมมีอุปการะมาก ด้วยเหตุที่

---

[๑๓]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑ (กรุงเทพมหานคร :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๔๕.

เกื้อกูลในการกระทำกิจหรือทำความดีทุกอย่างประกอบด้วย สติ คือ ความระลึกได้ นึกได้ สำนึกอยู่ไม่เผลอ กับสัมปชัญญะ คือ ความรู้ชัด รู้ชัดสิ่งที่นึกได้ ตระหนัก เข้าใจชัดตามความเป็นจริง เพราะการรักษาศีลที่ประกอบด้วยสติและสัมปชัญญะย่อมทำให้บุคคลไม่เผลอสติล่วงละเมิดศีล และระลึกรู้ตัวในศีลที่ตนรักษารวมถึงสิ่งที่ตนเองกำลังประพฤติ และ ๕) หลักของปัญญา คือ ความรู้ทั่ว ปรีชาหยั่งรู้เหตุผล ความรู้เข้าใจชัดเจน ความรู้เข้าใจหยั่งแยกได้ ในเหตุผล ดีชั่ว คุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ เป็นต้น และรู้ที่จะจัดแจง จัดสรร จัดการ ความรอบรู้ในกองสังขารมองเห็นตามความเป็นจริงปัญญาทำให้บุคคลประกอบด้วยสัมมาทิฐิ ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ถูกต้องเหมาะสมตามธรรม สามารถรักษาความสะอาดกาย ความสะอาดวาจา และความสะอาดใจ เป็นผู้บริบูรณ์ด้วยศีล นอกจากนี้การไม่รักษาเบญจศีลทำให้ใจเราไม่บริสุทธิ์หรือเรียกว่าบาปคำสอนในพระพุทธศาสนาจึงสอนให้มนุษย์มีความเพียรพยายามในการละความชั่วมีความพยายามในการกระทำความดีและหมั่นชำระจิตใจให้บริสุทธิ์อยู่เสมอในการที่จะละความชั่ว ส่วนการรักษาศีลมีอานิสงส์ในการรักษาศีลโดยรวมนั้นส่งผลดีให้เกิดความเป็นอยู่ที่สงบเรียบร้อยมีความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ ๒ พบว่า โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อส่งเสริมสนับสนุนและสร้างความตระหนักให้พุทธศาสนิกชนชาวไทยนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ไปปฏิบัติตามหลักศีล ๕ สู่วิถีชีวิตประจำวันของคนทุกคน กับทั้งเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการจัดตั้ง “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ของทุกจังหวัดทั่วประเทศ ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนได้รับการส่งเสริมให้ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมเพื่อกระตุ้นให้เกิดความรัก ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ให้รู้จักใช้หลักธรรมมาเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตให้ได้รับความสุขจากการแบ่งปันและความเอื้ออาทรต่อกัน ตลอดจนเพื่อเป็นการแสดงถึงความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาและเป็นการจรรโลงพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคงสืบไป

โครงการนี้นับเป็นโครงการที่เป็นนโยบายสำคัญของกรมการศาสนาที่จะส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมเห็นความสำคัญของการรักษาศีล ๕ และมาร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนโครงการนี้ไปสู่ผลสัมฤทธิ์ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อถือซึ่งกันและกัน และมีจิตสำนึกต่อตนเองในการรักษาคุณค่าของข้อบัญญัติแห่งศีล ๕ เพื่อความสงบสุขร่มเย็นเป็นสุขของตนเอง ครอบครัวและประเทศชาติ โครงนี้ขับเคลื่อนด้วยองค์กรสำคัญคือ วัด สถานศึกษา ตลอดจนหน่วยงานต่างๆสำคัญของรัฐร่วมทั้งเอกชน มีความตระหนักในการมีส่วนร่วมสร้างสังคมสันติสุขโดยการรณรงค์ให้ทุกคนรักษาศีล ๕

จากการรณรงค์ให้ครอบครัวไทยรักษาศีล ๕ ทำให้ครอบครัวไทยในสถานภาพความเป็นพุทธศาสนิกชน ทำให้พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติตนตามคำสอนในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะในเรื่องของการรักษาศีลเป็นข้อละเว้นมิให้กระทำความชั่ว และปฏิบัติตามหลักธรรม คือ ข้อปฏิบัติให้ทำความดี เช่น เว้นจากการฆ่าสัตว์แต่เท่านั้นยังไม่พอต้องมีความเมตตากรุณาและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นด้วย การละเว้นความชั่ว พุทธศาสนิกชนที่ดีจะต้องปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนและในการปฏิบัติตามธรรมจะต้องกระทำด้วยความรูและความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยเฉพาะเรื่องของการรักษาศีล ที่พุทธศาสนิกชนควรประพฤติปฏิบัติตามคือการรักษาศีล ๕ เป็นการละเว้นความชั่วและการประกอบความดี

ครอบครัวไทยรักษาศีล ๕ คือ การงดเว้นจากการกระทำความชั่วทางกายและวาจาตามหลักของศีล ๕ ซึ่งเป็นฐานที่มั่นคงในการเสริมสร้างการพัฒนาสังคมมีความใกล้ชิดและผูกพันเหมือนครอบครัวเดียวกันการสื่อสารและสายสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว การอบรมสั่งสอนและเลี้ยงดูพฤติกรรมในการแสดงบทบาทและสถานะของมารดาบิดาและบุตรธิดา ลักษณะและปรากฏการณ์ของบุคคลโดยรวมทั้งบรรยากาศในครอบครัว ล้วนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจิตใจและคุณลักษณะแห่งพฤติกรรมของบุตรธิดาเพราะความสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวจะดำเนินไปอย่างราบรื่นด้วยความรักและความเข้าใจ สมาชิกในครอบครัวต่างตระหนักรู้ถึงหน้าที่อันควรที่ตนควรกระทำจึงทำให้ครอบครัวมีสัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัวเชิงบวกลดปัญหาความรุนแรงของครอบครัวได้ เมื่อสมาชิกทุกคนในครอบครัวได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างความสุข โดยมีความเข้าใจและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งแต่ละคนได้ประพฤติปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของตนในครอบครัวอย่างดี เต็มความสามารถ ความเป็นอยู่และเป็นไปในครอบครัวก็จะมีความสงบสุข[๑๔]

นอกจากนี้การรักษาศีล ๕ ยังช่วยลดปัญหาความรุนแรงของครอบครัวไทย โดยสมาชิกทุกคนในครอบครัวต้องรักษาศีล ๕ เป็นเบื้องต้นก่อนทั้งเพราะ ศีลเป็นหลักปฏิบัติที่ฝึกฝนให้สมาชิกรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความรับผิดชอบ โดยมีความตระหนักรู้ในใจเสมอว่าเรารักสุขและเกลียดความทุกข์ฉันใด คนอื่นก็เช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นความตระหนักรู้และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมจัดเป็นความประพฤติที่ให้ความปลอดภัยแก่ชีวิตในครอบครัว ทั้งนี้เพราะปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวมีพื้นฐานมาจากพฤติกรรมของมนุษย์โดยรวม ๓ ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจที่ล่วงละเมิดศีล ๕ หากครอบครัวรักษาไทยมีการรักษาศีล ๕ ทำให้สมาชิกในครอบครัวรู้สึกถึงความอบอุ่น ปลอดภัย ไว้วางใจ เชื่อใจและยังจัดเป็นการฝึกฝนตนเองถึงการให้เกียรติและเคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน และยังจัดเป็นกฎ ระเบียบหรือฐานที่มั่นคงให้แก่ครอบครัว ความมั่นคงของครอบครัวนั้นต้องเกิดจากความรักใคร่สนิทสนมกลมเกลียวกันมีเมตตากรุณาช่วยเหลือกันและกันของสมาชิกทุกคนในครอบครัว ร่วมแรงร่วมใจกันแก้ไขปรับปรุง พัฒนาความเป็นอยู่และพัฒนาคุณธรรมในจิตใจของทุกคนจนสามารถนำไปสู่ชีวิตครอบครัวที่ดี เป็นครอบครัวที่มีแต่ความเจริญก้าวหน้ารุ่งเรือง และเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาสังคมประเทศชาติให้ยั่งยืนสืบไป

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ ๓ พบว่า จากการรักษาศีล ๕ ของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบชราธานีทำให้มีรูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา เพาะพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี และมีเอกลักษณ์ในความเป็นไทยให้มีลักษณะเฉพาะตัว โดยเฉพาะความเป็นคนมักทำบุญสุนทาน มีนิสัยโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ลักษณะเหล่านี้ส่วนใหญ่มาจากคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นหลักการให้ทานที่เกี่ยวข้องกับชีวิต สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ จึงมาจากแนวคิดพื้นฐานทางด้านพระพุทธศาสนาทำให้ครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีมีความเข้าใจถูกต้องว่าศีล ๕ เป็นกฎระเบียบข้อบังคับตนเองไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ทำให้เกิดความเดือดร้อน การรักษาศีล ๕ เป็นการ

---

[๑๔]สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **คู่มือการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา "หมู่บ้านรักษาศีล ๕"**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๗), หน้า ๒.

กระทำความดี ทำให้ผู้ที่รักษาศีลมีคุณสมบัติ มีความสามารถช่วยตนเองได้และส่งเสริมชุมชนต่าง ๆ ให้อยู่ร่วมกันด้วยความเป็นระเบียบ แก่ตนเองและผู้อื่นทำให้มีรูปแบบและกิจกรรมการเสริมสร้างการรักษาศีล ๕ ตามลำดับดังนี้

๑. การให้ทาน เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความดี เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิตในพระพุทธศาสนา ทาน คือ การให้อภัยแก่คนหรือสัตว์อื่น ตามความหมายนี้ คือ การงดเว้นจากเวรภัย ได้แก่ การรักษาศีล มีเว้นจากการฆ่าสัตว์ เป็นต้น การรักษาศีล เป็นการให้ทานอย่างหนึ่ง ถือเป็นการให้ที่ยิ่งใหญ่ เพราะเป็นการให้ความปลอดภัยในชีวิตแก่สัตว์ทั้งหลาย การให้ทานในพระพุทธศาสนามีหลายประเภท ในทานสูตร พระพุทธเจ้าทรงแสดงทานไว้ ๒ ประเภท คือ ๑) อามิสทาน หมายถึง การให้สิ่งของเป็นทาน ด้วยการให้วัตถุสิ่งของซึ่งเป็นการให้ปัจจัย ๔ ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค และ ๒) ธรรมทาน ได้แก่ การให้ธรรมเป็นทานการให้คำแนะนำสั่งสอนให้รู้ดีรู้ชั่ว หรือการแสดงธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประกาศแล้ว อันเป็นเหตุสิ้นทุกข์และนำสุขมาให้ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า เพื่อจะให้เป็นประโยชน์แก่คนอื่นๆ

๒. การฟังธรรม คือ การฟังหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระพุทธศาสนา การฟังธรรมเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างการรักษาศีล ๕ โดยมีคติธรรมและคติสอนใจส่งเสริมกิจกรรมการรักษาศีลตลอดจนการดำเนินชีวิตประจำวัน การฟังธรรมเป็นผลดีหรือส่วนดีที่เกิดขึ้นทันทีที่มีความตั้งใจฟังธรรมคือหลักคำสั่งสอนอันประเสริฐของพระพุทธเจ้า ที่พระภิกษุค้นคว้านำมาเทศน์ ปาฐกถา บรรยายหรือบอกเล่ากล่าวสอนในกาลเทศะต่างๆ

๓. การปฏิบัติธรรม คือ การฝึกจิตให้สงบและเป็นสมาธินั้นเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา ที่พุทธศาสนิกชนในทุกคนควรเรียนรู้ และนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองครอบครัวและสังคม การปฏิบัติธรรมจึงเป็นเสมือนรูปแบบหนึ่งแห่งการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมไทยในสมัยปัจจุบัน ยังเป็นกิจกรรมเสริมสร้างการรักษาศีล ๕ ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพเพราะการรักษาศีลกับการปฏิบัติธรรมต่างเป็นปัจจัยที่สนับสนุนต่อกันและกัน

จากการรักษาศีล ๕ ครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีนำไปสู่ดำเนินชีวิตตามหลักของศีล ๕ ทำให้ครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีมีวิถีชีวิต จารีต วัฒนธรรม ประเพณีที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา เพราะครอบครัวได้ปลูกฝังให้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและส่งเสริมให้ปฏิบัติตนตามหลักศีล ๕ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดวิถีชีวิต การดำเนินชีวิต พิธีกรรมคำสอน และการปฏิบัติตามแนวคำสอนในพระพุทธศาสนาจนกลายเป็นขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมและประเพณีมีหลักการดำเนินชีวิต คือ

๑. การมีศรัทธา คือ การมีความเชื่อตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีมี ๔ อย่าง คือ) กัมมสัทธา หมายถึง การมีเชื่อในเรื่องกรรม และเชื่อในกฎแห่งกรรม โดยมีความเชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง กรรมใดที่กระทำโดยเจตนา กรรมนั้น ย่อมเป็นอันทำ ไม่ว่าจะเป็นกรรมดี หรือกรรมชั่ว ย่อมเป็นปัจจัยให้ผลดีและไม่ดีสืบต่อกันไป ๒) วิปากสัทธา ได้แก่ ความเชื่อในผลของกรรม โดยเชื่อว่าผลของกรรมมีจริงกรรมทำแล้วต้องมีผลและต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดีผลชั่วเกิดจากกรรมที่ชั่ว ๓) กัมมัสสกตาสัทธา หมายถึง มีความเชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตนใครทำกรรมใดไว้ จะต้องเป็นเจ้าของกรรมนั้นและจะต้องเสวยวิบากของกรรมนั้น และ ๔) ตถาคตโพธิสัทธา หมายถึง เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้ามั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ

๒. ความเป็นกัลยาณมิตร ผู้มีความเยื่อใยดีผู้มีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกันและกัน ทำให้เกิดความสงบสุข ความเห็นแก่ตัวจะไม่มีโอกาสได้เกิดขึ้น ความเป็นกัลยาณมิตรนั้นมีอยู่ในบุคคล หรือสังคมใด บุคคลนั้นย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขและความเจริญในสังคมนั้นๆ

๓. ความมีปัญญา คือ การมีปัญญาในการดำเนินชีวิต เพราะปัญญาเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อให้เห็นความจริงหรือสัจธรรม หากไม่มีองค์ความรู้เรื่องปัญญานี้ การที่จะพิจารณาให้สามารถกำหนดท่าทีต่อสิ่งมีชีวิตและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับโลกย่อมเป็นไปได้ยาก

หลักการดำเนินชีวิตทั้ง ๓ ข้อข้างต้น ถือว่าเป็นการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยจังหวัดอุบลราชธานีที่เกิดจากการรักษาศีล ๕ เพราะส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาและมีวิถีการดำรงชีวิตที่ดำรงชีวิตสืบทอดต่อ ๆ กันมาเป็นวัฒนธรรมการดำรงชีวิตจนถึงปัจจุบันนี้ ศีล ๕ จึงเป็นบรรทัดฐานให้ประพฤติดีปฏิบัติชอบเพื่อประโยชน์ของบุคคลและสันติภาพโดยส่วนรวม อย่างไรก็ตาม การรักษาศีล ๕ ยังเป็นปัจจัยสำคัญทำให้ครอบครัวหรือชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานีมีความสัมพันธ์ที่ต่อกันหรือความเข้มแข็งโดยทำหน้าที่ประสานหรือเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้าน ชุมชน และวัด ทำให้องค์กรหรือหน่วยงานต่างๆได้ทำหน้าที่และสนับสนุนให้ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดียิ่งขึ้นและเป็นการปลูกฝัง อบรมคุณธรรมและจริยธรรมต่อชุมชนทำให้ชุมชนมีความรัก ความเมตตาและความเอื้ออาทรต่อกันและกัน การรักษาศีล ๕ ของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานียังเสริมสร้างความมั่นคงการดำเนินชีวิตด้วยการประกอบสัมมาชีพกล่าวคืออาชีพที่ถูกต้องตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาและถูกต้องตามหลักของกฎหมายด้วย ในขณะเดียวกันก็มีการลด ละ และ เลิกอบายมุขเพราะเป็นหนทางแห่งความเสื่อมคุณภาพชีวิตและสังคม ดังนั้นการรักษาศีล ๕ จึงเป็นการส่งเสริมให้ครอบครัวไทยมีคุณธรรมและจริยธรรมทางสังคมเพื่อให้เกิดความสงบสุข และสมานฉันท์ต่อไป

๕. ข้อเสนอแนะ

๕.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยได้เสนอข้อแนะทั่วไปตามลำดับดังนี้

๑. ควรมีการพัฒนาครอบครัวรักษาศีล ๕ ต้นแบบเพื่อสร้างแบบอย่างในการดำเนินงานหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และนำไปสู่การขยายผลอย่างเป็นรูปธรรมในจังหวัดอุบลราชธานีต่อไป โดยการคัดเลือกจากหมู่บ้านนำร่องที่มีผลการดำเนินงานระยะแรกที่มีความโดดเด่นและมีการสนับสนุนส่งเสริมให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น แล้วจัดทำเป็นคู่มือแนวทางการดำเนินหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต่อไป

๒. ควรจัดทำการวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาครอบครัวรักษาศีล ๕ ให้มีความยั่งยืนต่อไป

๓. ควรนำเสนอภาครัฐโดยเฉพาะรัฐบาลให้มีการส่งเสริมครอบครัวรักษาศีล ๕ อย่างจริงจัง โดยการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอต่อการดำเนินงาน

๔. ควรจัดระเบียบทางสังคมให้มีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตตามหลักศีลธรรมอย่างจริงจัง โดยมีมาตรการทางกฎหมายกับแหล่งอบายมุขและการปฏิบัติที่ผิดศีลธรรมอย่างเข้มงวด

๕. ควรเร่งดำเนินการในการสร้างอาสาสมัครพุทธศาสนาเพื่อทำงานในเชิงเครือข่ายในการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และกิจการทางพระพุทธศาสนาในท้องถิ่นให้มีความแพร่หลายมากยิ่งขึ้น โดยการรับสมัครจากทุกหมู่บ้านและมีการจัดการอบรมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง

๕.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งผู้วิจัยยังคงมีประเด็นปัญหาที่ผู้วิจัยไม่ได้ศึกษา ผู้วิจัยเสนอประเด็นปัญหาในการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

๑. การนำผลการวิจัยในครั้งนี้โดยเฉพาะผลการถอดบทเรียนไปเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนการพัฒนาครอบครัวรักษาศีล ๕ ในระยะยาวได้

๒. สามารถนำข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ ไปต่อยอดการดำเนินงานที่ผ่านมาเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานได้

๓. การนำผลการวิจัยในครั้งนี้โดยเฉพาะผลการถอดบทเรียนไปเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนการพัฒนาหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในระยะยาวได้

บรรณานุกรม

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**พระไตรปิฎกศึกษา**.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์รายวัน, ๒๕๕๒.

นฤมล มารคแมน. **มนุษย์และความเป็นจริงของชีวิตในทัศนะของพุทธศาสนา**.พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.

บุญมี แท่นแก้ว. **พระพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒.กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ. เอ.พริ้นติ้ง เฮ้า,๒๕๔๗.

พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬา กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.เล่มที่ ๑๑,

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) **พจนานุกรมพุทธศาสน์ บับประมวลศัพท์ .** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภณณ์(ป.อ.ปยุตฺโต) . **มองสันติภาพโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๐.

มั่นเกียติ โกศลนิรัติวงษ์.**ทฤษฎีและเทคนิคในการให้คำปรึกษาพุทธธรรม**.พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๑.

รังสรรค์ แสงสุขและคณะ.**ความรู้คู่คุณธรรม**.พิมพ์ครั้งที่ ๒.กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔.

วสิน อินทสระ.**พุทธจริยา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรม, ๒๕๔๙.

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) .ความจริงที่ต้องเข้าใจ.กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘ .

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **คู่มือการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหมู่บ้านรักษาศีล ๕** . กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๗.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. **การสำรวจสภาวะทางสังคมและวัฒนธรรม พ.ศ.๒๕๕๔**. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., ๒๕๕๕.

ภาคผนวก ข

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ภาคผนวก ข
กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

- สามารถนำกระบวนการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ในการเรียนการสอนในรายวิชาเช่น วิชาพระพุทธศาสนากับโลกปัจจุบันรายวิชาสัมมนาพระพุทธศาสนาและรายวิชาธรรมนิเทศ ทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโทของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- สามารถนำกระบวนการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ในการเรียนการสอนในรายวิชาเช่นวิชาพระพุทธศาสนารายวิชาจริยศึกษาและรายวิชาหน้าที่พลเมือง ทั้งในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา
- สามารถนำผลการศึกษาไปวิเคราะห์ร่วมกับนักวิชาการทางด้านสังคม เพื่อให้เป็นต้นแบบของการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาสังคม โดยความร่วมมือของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

๒. กิจกรรมด้านการพัฒนาครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี

- สามารถพัฒนาให้เป็นโครงการระดับชุมชนที่ใหญ่ขึ้น
- สามารถพัฒนาและต่อยอดโครงการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- สามารถนำข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีเผยแพร่ในระดับประเทศได้

๓. กิจกรรมด้านวิชาการ

- มีการเผยแพร่ผลงานการวิจัยในระดับสถานศึกษาเพื่อนำไปใช้อ้างอิงกับการศึกษาค้นคว้าของนักเรียน ประยุกต์ใช้จัดการเรียนการสอน ตลอดจนอ้างอิงในงานวิชาการของบุคลากรทางการศึกษา เช่น งานประกอบการเลื่อนวิทยฐานะ เป็นต้น
- มีการพัฒนาทักษะในการวิจัยให้กับทีมงานวิจัยและนิสิตในระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่ ๕ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตอุบลราชธานีเพื่อการเรียนรู้ในการวิจัยและบูรณาการกับแผนจัดการเรียนการสอนในรายวิชาปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา
- มีการศึกษาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำโครงการไปปรับใช้เป็นรูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิต**โครงการวิจัยเรื่อง**“ครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี”

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องหลักเบญจศีลตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๒) เพื่อศึกษาครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทย

๓) เพื่อศึกษาครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้

๑. ขอบเขตการศึกษาด้านพื้นที่

วัดสถานศึกษา ชุมชน และครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี โดยมีผู้ให้ข้อมูล ๔ ส่วน คือ เจ้าอาวาส/พระสังฆาธิการ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน และครอบครัวพุทธศาสนิกชน จำนวน ๒๕ รูป/คน

๒. ขอบเขตด้านเนื้อหา

มีขอบเขตด้านเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การวิจัยคือ

๑) แนวคิดเรื่องเบญจศีลที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๒) ครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทย ๓)ครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี

๓. ขอบเขตด้านแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

เนื่องจากการศึกษาครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีมีความละเอียดอ่อนทั้งในมิติของพระพุทธศาสนาความศรัทธาสังคม วัฒนธรรมและการเรียนรู้ในเชิงลึกที่เป็นการพัฒนาด้านจิตใจและปัญญาดังนั้นแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่บทบาทของศรัทธาที่มีต่อศีลทฤษฎีสังคม (Social Theory)ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusion Theory) เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเช่นการเผยแพร่ในวารสารจดสิทธิบัตรฯลฯและหน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์หรือประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ (Outcomes)

๑) จังหวัดอุบลราชธานีมีรูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตด้วยหลักการศีล ๕เป็นศูนย์กลางการศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

๒) ชุมชนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำโครงการไปปรับใช้เป็นรูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิต

๓) จังหวัดอุบลราชธานีนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีเผยแพร่ในระดับประเทศได้

แนวทางในการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลงานจากการศึกษาวิจัยจะเป็นรูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตด้วยหลักการศีล ๕ ของชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังนี้

ในระดับนโยบาย

๑) หน่วยงานของรัฐจะได้ส่งเสริมหลักการรักษาศีล ๕และจะได้ข้อมูล/ข้อเสนอแนะในการกำหนดนโยบายเพื่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิต

๒) กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้รับทราบข้อมูลเพื่อที่จะทำการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตด้วยหลักการศีล ๕ อย่างยั่งยืน

๓) สถาบันการศึกษาและหน่วยงานอื่นจะได้รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตด้วยหลักการศีล ๕ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตลอดจนนักวิจัยนักวิชาการจะได้ทราบถึงแนวทางการศึกษาวิจัยและข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าทางด้านสังคมต่อไป

ในระดับปฏิบัติการ

๑) ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตด้วยหลักการศีล ๕

ผลสำเร็จและความคุ้มค่าของการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับหรือผลการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ (Outputs)

๖ เดือน ที่๑

๑. ได้ข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลความรู้เกี่ยวกับลักษณะของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีพื้นที่ศึกษาทั้ง๔แห่ง

๒. ได้แนวคิดองค์ความรู้และสาระสำคัญของศีล ๕

๓. ได้แนวคิดและการปฏิบัติตนตามสถานภาพของความเป็นพุทธศาสนิกชนของครอบครัวไทย

๔. รายงานความก้าวหน้า

๖ เดือน ที่๒

๑. ได้รูปแบบและกิจกรรมเสริมสร้างการรักษาศีล ๕

๒. ได้รูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักของศีล ๕

๓.ได้รูปแบบการรักษาศีล ๕ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

๔. ได้รูปแบบการรักษาศีล ๕ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงการดำเนินชีวิต

๕. ได้รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี

๖. รายงานฉบับสมบูรณ์

๗. บทความวิจัย

ภาคผนวก ค
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์/กิจกรรมที่เสนอในข้อเสนอโครงการ และกิจกรรมที่ทำจริง

ภาคผนวก ค
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์/กิจกรรมที่เสนอในข้อเสนอโครงการ และกิจกรรมที่ทำจริง

โครงการวิจัยเรื่อง ครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี

๑. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องหลักเบญจศีลตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๒) เพื่อศึกษาครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทย

๓) เพื่อศึกษาครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี

สรุปผลการดำเนินการตามแผนงาน/กิจกรรมตาม Proposal ในรอบ ๑๒ เดือน

ตามแผนงาน		ปฏิบัติจริง	สนับสนุนวัตถุประสงค์	ร้อยละความพึงพอใจต่อผลสำเร็จ
กิจกรรม	**ผลที่คาดว่าจะได้รับ**	**ผลที่ได้จริง**		
๑. ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ/ทุติยภูมิจากเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	- แนวคิดเรื่องหลักเบญจศีลตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท -ข้อมูลลักษณะของครอบครัวไทย -ข้อมูลลักษณะของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี	- ทราบแนวคิดเรื่องหลักเบญจศีลตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท - ทราบข้อมูลลักษณะของครอบครัวไทย -ทราบข้อมูลลักษณะของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี	ข้อที่ ๑ ,๒ และ ข้อ ๓	๑๐๐ %

สรุปผลการดำเนินการตามแผนงาน/กิจกรรมตาม Proposal ในรอบ ๑๒ เดือน (ต่อ)

ตามแผนงาน		ปฏิบัติจริง	สนับสนุนวัตถุประสงค์	ร้อยละความพึงพอใจต่อผลสำเร็จ
กิจกรรม	**ผลที่คาดว่าจะได้รับ**	**ผลที่ได้จริง**		
๒.การสำรวจพื้นที่และเก็บข้อมูลพื้นที่ ๔ ชุมชน ใน ๔ อำเภอ	- ข้อมูลสภาพการดำรงชีวิตของครอบครัวไทย ๔ ชุมชน ในจังหวัดอุบลราชธานี - ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี	-ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการดำรงชีวิตของครอบครัวไทย ๔ ชุมชน ในจังหวัดอุบลราชธานี -การนำศีล ๕ เป็นรูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี	ข้อที่ ๒ และ ข้อ ๓	๑๐๐ %
๓. การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์เจ้าอาวาส/พระสังฆาธิการ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน และครอบครัวพุทธศาสนิกชน จำนวน ๒๕ ราย	ข้อมูล ความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับรูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิต	ทราบถึงข้อมูล ความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมาย ใน ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) รูปแบบและกิจกรรมเสริมสร้างการรักษาศีล ๕ ๒) รูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักของศีล ๕ ๓) การรักษาศีลเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ของชุมชน ๔) การรักษาศีลเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในการดำเนินชีวิต	ข้อที่ ๑ , ๒ และ ข้อ ๓	

สรุปผลการดำเนินการตามแผนงาน/กิจกรรมตาม Proposal ในรอบ ๑๒ เดือน (ต่อ)

ตามแผนงาน		ปฏิบัติจริง	สนับสนุนวัตถุประสงค์	ร้อยละความพึงพอใจต่อผลสำเร็จ
กิจกรรม	**ผลที่คาดว่าจะได้รับ**	**ผลที่ได้จริง**		
๔.การประชุมกลุ่มย่อยตัวแทนครอบครัวพุทธศาสนิกชน	ข้อมูล ความคิดเห็นของตัวแทนครอบครัวพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับศีล ๕, โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และรูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิต	ทราบถึงข้อมูลความคิดเห็นของตัวแทนครอบครัวพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับรูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตใน ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับโครงการหมู่รักษาศีล ๕ ๒) หน่วยงานที่ขับเคลื่อนของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ๓) รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทย ๔) การปฏิบัติตนตามสถานภาพของความเป็นพุทธศาสนิกชนของครอบครัวไทย	ข้อที่ ๑ , ๒ และ ข้อ ๓	๑๐๐ %

สรุปผลการดำเนินการตามแผนงาน/กิจกรรมตาม Proposal ในรอบ ๑๒ เดือน (ต่อ)

ตามแผนงาน		ปฏิบัติจริง	สนับสนุนวัตถุประสงค์	ร้อยละความพึงพอใจต่อผลสำเร็จ
กิจกรรม	**ผลที่คาดว่าจะได้รับ**	**ผลที่ได้จริง**		
๕ .ประชุมเพื่อสังเคราะห์ลักษณะรูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี	ได้ทราบถึงลักษณะรูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี	ได้ทราบถึงลักษณะการนำศีล ๕ เป็นรูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี	ข้อที่ ๑ , ๒ และ ข้อ ๓	๑๐๐ %
๖.กิจกรรมอื่นและการรายงานความก้าวหน้า	รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี	ได้รูปแบบและกิจกรรมเสริมสร้างการรักษาศีล ๕ เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี โดยหลักศีล ๕ ทางพระพุทธศาสนา	ข้อที่ ๑ , ๒ และ ข้อ ๓	๑๐๐ %

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ต่อ มจร.

๑. การประชุมร่วมกับผู้ช่วยนักวิจัย/นิสิต หรือนิสิตขอพบเพื่อหารือการวิจัยจำนวน ๖ ครั้ง

๒. มีการตรวจแก้ผลการวิจัยที่ทำโดยผู้ช่วยนักวิจัย หรือนิสิต จำนวน ๖ ครั้ง

ลงนาม.....

(นายพูลศักดิ์ หอมสมบัติ)

หัวหน้าโครงการวิจัยผู้รับทุน

วั นที่ ๑๑ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๐

ตาราง Output
โครงการวิจัย ครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี

Output		ในกรณีล่าช้า (ผลสำเร็จไม่ถึง ๑๐๐ %) ให้ระบุสาเหตุและการแก้ไข
วัตถุประสงค์/กิจกรรม ในข้อเสนอโครงการวิจัย	**ผลสำเร็จ %**	
๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องหลักเบญจศีลตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษาครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทย ๓) เพื่อศึกษาครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี		
๑. ศึกษาแนวคิด องค์ความรู้ และสาระสำคัญของศีล ๕	๑๐๐%	
๒. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลความรู้เกี่ยวกับลักษณะของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี พื้นที่ศึกษาทั้ง ๔ แห่ง	๑๐๐%	

โครงการวิจัย ครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรม การดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

Output		ในกรณีล่าช้า (ผลสำเร็จไม่ถึง ๑๐๐ %) ให้ระบุสาเหตุและการแก้ไข
วัตถุประสงค์/กิจกรรม ในข้อเสนอโครงการวิจัย	**ผลสำเร็จ %**	
๓. ศึกษาแนวคิดและการปฏิบัติตนตามสถานภาพของความเป็นพุทธศาสนิกชนของครอบครัวไทย	๑๐๐%	
๔. ศึกษาแนวคิด องค์ความรู้ และสาระสำคัญของศีล ๕ ที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี	๑๐๐%	
๕.ศึกษาการรักษาศีล ๕ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน	๑๐๐%	
๖.ศึกษาการรักษาศีล ๕ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงการดำเนินชีวิต	๑๐๐%	
๗.ศึกษารูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี	๑๐๐%	
๘. รายงานฉบับสมบูรณ์	๑๐๐%	
๙. บทความการวิจัย	๑๐๐%	

ภาคผนวก ง
แบบสัมภาษณ์

ภาคผนวก ง
แบบสัมภาษณ์

เรื่อง ครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์เรื่องครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยของคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขอความกรุณาให้ท่านตอบตรงตามความเป็นจริง และตอบให้ครบทุกข้อเพื่อให้การศึกษาค้นคว้า มีคุณค่าต่อการนำไปใช้ประโยชน์ในการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตครอบครัวไทยตามหลักศีล ๕อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมไทยต่อไป คำตอบของท่านจะไม่มีผลกระทบหรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตัวท่าน หรือการปฏิบัติหน้าที่ของท่านแต่อย่างใด

๑.ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

อายุ.....

อาชีพ.....

ตำแหน่ง.....

ที่อยู่.....

๒.ความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติเกี่ยวกับการปฏิบัติศีลห้า

.....

.....

.....

.....

๓. การนำศีลห้าไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน

.....

.....

.....

.....

๔. ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติศีลห้า

.....

.....

.....

.....

๕. วิธีแก้ไขปัญหา อุปสรรคและแนวทางปฏิบัติศีลห้า

.....

.....

.....

.....

๖. ข้อแนะนำอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

นายพูลศักดิ์ หอมสมบัติ
อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
หัวหน้าโครงการวิจัย

ภาคผนวก จ
รูปภาพการดำเนินการศึกษาวิจัย

ภาคผนวก จ
รูปภาพการดำเนินการศึกษาวิจัย

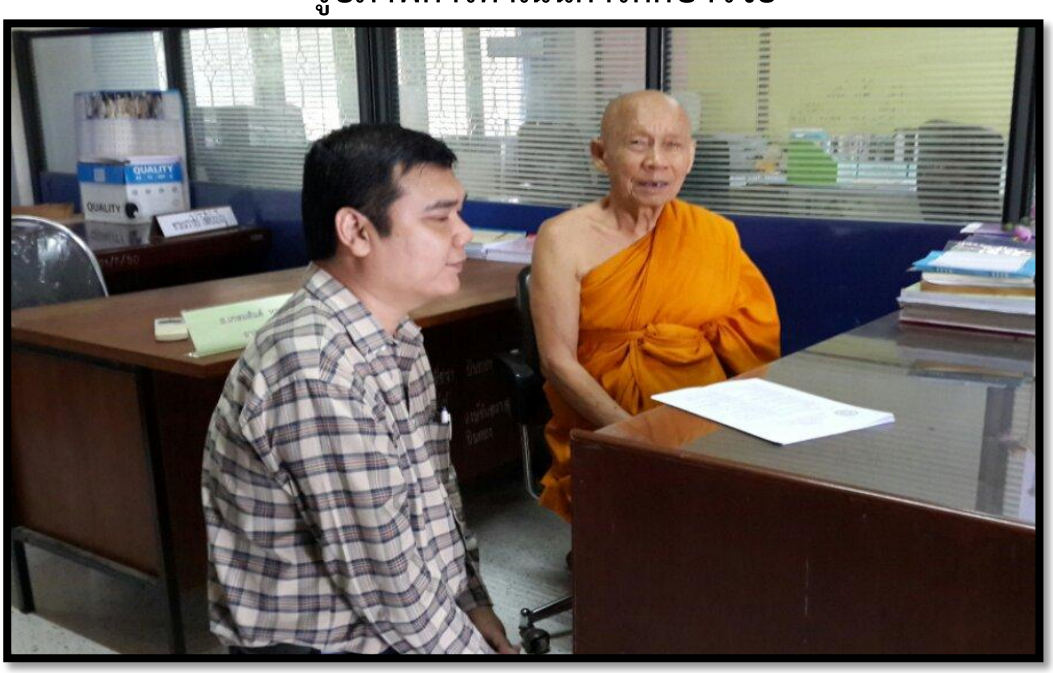

ภาพที่ ๑ บรรยากาศการสัมภาษณ์พระรัตนวิมล เจ้าอาวาสวัดยางน้อย เจ้าคณะอำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ ๒ บรรยากาศการสัมภาษณ์พระครูสารกิจโกศล เจ้าอาวาสวัดมหาวนาราม พระอารามหลวง รองเจ้าคณะอำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ ๓ บรรยากาศการสัมภาษณ์นายคงเดช สมดี ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแขมเจริญ
ตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ ๔ และ ๕ ป้ายรางวัลคุณภาพื้นฟูศีลธรรมโลก สถานศึกษาสุดยอดต้นแบบส่งเสริมศีลธรรมดีเด่น
เหรียญทอง ระดับประเทศ ประจำปี ๒๕๕๘ และโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนบ้านแขมเจริญ
ตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ ๖ บรรยากาศการสัมภาษณ์นายทองอาน ประทาน ผู้ใหญ่บ้านเก่าขาม
หมู่ที่ ๒ ตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ ๗ และ ๘ ป้ายโครงการหมู่บ้านศีล ๕ และโครงการอื่นๆ ของหมู่บ้านเก่าขาม
ตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ ๙ บรรยากาศการสัมภาษณ์ คุณแม่สร้อย พลศรี (กลาง) และคุณแม่บุญศรี บุญห่อ (ขวา)
ตัวแทนครอบครัวรักษาศีล ๕บ้านเก่าขาม ตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ ๑๐ บรรยากาศการสัมภาษณ์คุณแม่บัวลี บุญมี (กลาง) และคุณแม่ประคองศรี ใจเอื้อ (ขวา)
ตัวแทนครอบครัวรักษาศีล ๕ ชุมชนสุขสำราญ ตำบลวาริน อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ ๑๑ บรรยากาศการสัมภาษณ์คุณยายอุดร บุญทวี ตัวแทนครอบครัวรักษาศีล ๕
บ้านแขมเจริญ ตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ ๑๒ บรรยากาศการสัมภาษณ์นายดำรงค์ บวชไธสง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองฮีหนองแคน
ตำบลชีทวน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ ๑๓ บรรยากาศการสัมภาษณ์นายวสันต์ มรกตเขียว ผู้อำนวยการโรงเรียนปทุมพิทยาคม
ตำบลประทุม อำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ ๑๔ บรรยากาศการสัมภาษณ์นายเลิศ มูลมั่ง (นั่งกลาง) ผู้ใหญ่บ้านดอน
ตำบลกระโสบ อำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ ๑๕ บรรยากาศการสัมภาษณ์เจ้าอธิการอนุวัตร อินฺทปญฺโญ
เจ้าอาวาสวัดกุดหวาย เจ้าคณะตำบลสมสะอาด เขต ๑ อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ ๑๖ บรรยากาศการสัมภาษณ์พันโทปาริชาติ ขยายวงศ์ อดีตนายกองค์การบริหารส่วน
ตำบลกุดลาด อำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ ๑๗ บรรยากาศการสัมภาษณ์คุณพ่อสง่า หยาดทอง หมอพราหมณ์ และไวยาวัจกร
วัดโกวิทาราม ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ ๑๘บรรยากาศการสัมภาษณ์นายทองพูลพูลเวช (ลำดับ ๒ จากซ้าย) ผู้ใหญ่บ้านแขมเจริญ
หมู่ที่ ๑๖ ตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลอุบลราชธานี

อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี และคุณแม่สุวนิตย์ สุดาชม ตัวแทนครอบครัวรักษาศีล ๕
บ้านแขมเจริญตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ ๒๐ บรรยากาศกิจกรรมการสนทนากลุ่ม ที่ศาลาการเปรียญวัดแขมเจริญ
ตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

แบบสรุปโครงการ

แบบสรุปโครงการ

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สัญญาเลขที่ว.๑๕๙/๒๕๕๙

ชื่อโครงการครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี

หัวหน้าโครงการนายพูลศักดิ์ หอมสมบัติ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นมาแล้วกว่า ๒๕๐๐ ปี นับตั้งแต่ที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้ และได้ประกาศพุทธธรรมซึ่งเป็นคำสอนที่เป็นบรมสัจจะหรือความจริงอันประเสริฐที่เกี่ยวกับโลกและชีวิต ที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบ และนำมาสั่งสอนเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขของมวลมนุษยชาติ ดังนั้น หลักคำสอนในทางพุทธศาสนาจึงมี ๒ ระดับ คือระดับสัจธรรม และระดับจริยธรรม ในบรรดาคำสอนที่เป็นโลกุตตระ (สัจธรรม) และในระดับโลกียะ (จริยธรรม) ซึ่งคำสอนในระดับโลกุตตระ เป็นคำสอนก็เพื่อมุ่งความหลุดพ้นหมดจากกิเลสเป็นคำสอนในระดับที่สูงกล่าวคือ นิพพาน ส่วนคำสอนระดับโลกียะเป็นคำสอนทั่วๆ ไปเพื่อให้ผู้ปฏิบัติดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขในชาติปัจจุบัน และชาติอื่นต่อๆไป เป็นคำสอนสำหรับผู้ที่ยังต้องการความเจริญและความสุขในสังสารวัฏ

อย่างไรก็ตามในพระพุทธศาสนามีหลักคำสอนในส่วนที่เป็นจริยธรรมเหมาะต่อการดำรงชีวิต เช่น ทาน ศีล สวรรค์ เป็นต้น การที่มนุษย์ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏซึ่งยังเป็นความสุขในระดับของโลกียะนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำหลักธรรม ที่เรียกว่า ศีล๕ มาดำรงชีวิตของมนุษย์ซึ่งถือว่าเป็นหลักธรรมที่พระพุทธศาสนาได้เล็งเห็นคุณค่าของสังคมที่จะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขสามารถพัฒนาพฤติกรรม ด้านกาย จิตใจ และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปัจจุบันนี้บุคลิกภาพด้านพฤติกรรมมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมเป็นอย่างมาก บุคลิกภาพ เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ละคนหรือจะเรียกว่า เป็นแบบแผนความประพฤติ ของตนเองที่แสดงออกมาจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันบางส่วน นอกจากนี้บุคลิกภาพ อันเกิดจากการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ที่จะสามารถปรับตัว และการแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบกับสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคล

หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาสามารถอำนวยสุขให้แก่โลกช่วยยกระดับการพัฒนาทางจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้นและช่วยให้โลกเกิดสันติภาพผลการวิจัยพบว่าพระพุทธองค์ทรงประทานหลักธรรมอันมีคุณค่าเป็นนิรันดรไว้เป็นมรดกโลกเป็นเครื่องคุ้มครองโลกเกิดผลเป็นประโยชน์แก่ชีวิตและสังคมโลกเป็นเสมือนลูกตุ้มถ่วงโลกไว้ไม่ให้โลกไหลไปตามกระแสอำนาจกิเลสของสัตว์โลกที่จะทำลายโลกเร็วเกินไปเมื่อคนมีธรรมะมากขึ้นก็ช่วยชะลอไม่ให้โลกลุกเป็นไฟไปตามอำนาจของกิเลสและทำให้คนอื่นๆ อีกจำนวนมากแม้มิใช่พุทธศาสนิกชนพลอยได้รับความสุขเกิดความดีงามความมีสันติสุขขึ้นในสังคม

พุทธธรรมคำสอนของพระองค์คือประทีปดวงใหม่ที่ช่วยส่องแสงสว่างให้สัตว์โลกก้าวไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ทำให้เกิดการปฏิวัติทางศาสนาเกิดผลดีต่อสังคมชาวโลกให้ได้รับความร่มเย็นเป็นสุขสวัสดีก่อเกิดสันติภาพและสันติสุขโดยทั่วไป

ที่เป็นเช่นนี้เพราะหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาช่วยกระตุ้นมนุษย์ไม่ให้ประมาทให้หันมาใส่ใจพัฒนาฝึกฝนศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตนเองเพื่อยกระดับจิตใจภูมิธรรมและภูมิปัญญารวมทั้งพฤติกรรมความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้นให้ชีวิตนี้เป็นชีวิตที่มีคุณค่าได้ประสบสันติสุขและอิสรภาพโดยไม่มีการแบ่งชาติชั้นวรรณะเมื่อเข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้วก็เป็นพี่น้องกันเป็นศาสนาที่สอนให้มีเมตตาต่อกันทั้งคนและสัตว์แล้วจะเกิดสันติภาพตามมาคำสอนในพระพุทธศาสนาช่วยให้มองปัญหาของแต่ละคนของแต่ละชาติและปัญหาระหว่างชาติได้จากแง่มุมที่ถูกต้องช่วยทำให้โลกยุติข้อพิพาทต่างๆได้ช่วยประสานรอยร้าวในสังคมมนุษยชาติให้มีเอกภาพในการทำพูดคิดแก้ไขปัญหาด้วยปัญญาและช่วยโลกให้รอดได้หากโลกต้องประสบกับวิกฤติการณ์ทางด้านสังคมทางอารมณ์และทางจิตวิญญาณ

นอกจากนี้แล้วหลักศีล ๕ ถือได้ว่าเป็นสมบัติของชาวโลกมานานก่อนสมัยพุทธกาล มีลักษณะเป็นสากลอีกทั้งยังเป็นกฎระเบียบทางธรรมชาติสำหรับการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าพระพุทธเจ้า จะทรงเสด็จอุบัติขึ้นหรือไม่ก็ตามแต่ศีล ๕ ก็ถือเป็นหนึ่งในธรรมะที่มีมาแต่ไหนแต่ไรดังปรากฏในจักกวัตติสูตรที่พระเจ้าจักรพรรดิทรงสอนประชาชนให้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้ เว้นจากการประพฤติไม่เหมาะสมทางเพศ เว้นจากการกล่าวเท็จและเว้นจากการบริโภคสุรายาเมาโดยผู้ที่ประพฤติผิดจะถูกลงโทษด้วยการจับแขนไพล่หลัง เอาเชือกมัดให้แน่นโกนผมและตีกลองเสียงดังแห่ประจานไปตามทางก่อนจะประหารชีวิตด้วยการตัดศีรษะจึงทำให้ศีล ๕ มีอิทธิพลมาในสังคมอินเดียสมัยนั้นจนกลายเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับนักบวชทั่วไปแต่ปรากฏว่าหลังจากนั้นได้มีการปรับปรุงจนเหลือเพียง ๔ ข้อคือ ไม่ฆ่าสัตว์ไม่ถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ ไม่มีเพศสัมพันธ์และไม่อวดอุตริมนุษยธรรมและเมื่อพระศรีศากยมุนีพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นและทรงประกาศศาสนา พระพุทธองค์ ก็ทรงยอมรับเอาข้อห้ามทัง ๕ ข้อมาสั่งสอนและเผยแผ่ไปสู่ผู้คนอย่างแพร่หลายเรียกว่า "ศีล" บ้าง "สิกขาบท" บ้าง

ประเด็นสำคัญคือในปัจจุบันโลกกำลังอยู่ในยุคข้อมูลข่าวสารเทคโนโลยีและระบบอุตสาหกรรมซึ่งมีส่วนทำให้วิถีชีวิตของมนุษย์มีการพัฒนาเพื่อให้ก้าวทันกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้สังคมสิ่งแวดล้อมและชีวิตจิตใจมนุษย์มีความเปลี่ยนแปลงไปจนมีคำใหม่ๆเกิดขึ้นเช่นคำว่าโลกาภิวัตน์เป็นต้นจากสภาพสังคมโดยรวมดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านการเมืองการปกครองสังคมสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของคนไทยอย่างมากเดิมคนไทยเคยมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายอาศัยกันอยู่เป็นครอบครัวใหญ่รวมกันเป็นหมู่บ้านมีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่นเมื่อวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมไทยปัจจุบันอย่างมากจนกลายเป็นการกลืนวัฒนธรรมกันเกิดขึ้นวัฒนธรรมที่รับเข้ามานั้นไม่ได้กลั่นกรองหรือไม่ได้ประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ของสังคมไทยก่อนจึงทำให้ค่านิยมของประชาชนในอดีตกับปัจจุบันมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงประกอบกับประชาชนให้ความสนใจทางด้านการรักษาศีล ๕ของพระพุทธศาสนาน้อยลงนี้ก็เป็นเรื่องทางความประพฤติปฏิบัติตนของบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องพัวพันธ์กับเรื่องความต้องการของสังคมและความต้องการของบุคคลในสังคม

ความเจริญก้าวหน้าในทางวิชาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ตามการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดการตื่นตัวที่จะรับรู้ถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆทั่วทุกมุมโลกในส่วนของประเทศไทยรับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางทั้งทางบวกและลบกล่าวคือในทางบวกจนก่อให้ เกิดการพัฒนาไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุและเทคโนโลยีความทันยุคทันสมัยในขณะเดียวกันผลในทางลบก่อให้เกิดปัญหาหลายประการเช่นการทำร้ายกันจนถึงแก่ชีวิตหรือการเบียดเบียนกันการฉ้อราษฎร์บังหลวงการล่วงละเมิดทางเพศการไม่มีความซื่อสัตย์ต่อกันและการดื่มสุราหรือเสพยาเสพติดเป็นต้นจึงเป็นเหตุทำให้ประเทศไทยเกิดความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมและจริยธรรมทำให้ผู้คนห่างเหินทางศาสนาขาดการศึกษาและการอบรมที่ดีด้านจิตใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งในครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันสังคมที่สำคัญที่สุดเป็นหน่วยของสังคมที่มีความสัมพันธ์และความร่วมมืออย่างใกล้ชิดเป็นสถาบันที่มีความคงทนที่สุดเป็นสถาบันทางสังคมแห่งแรกที่มนุษย์สร้างขึ้นจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกันเพื่อเป็นตัวแทนของสถาบันสังคมภายนอกที่จะปลูกฝังความเชื่อค่านิยมและทัศนคติกับสมาชิกรุ่นใหม่ของสังคมที่มีชีวิตอุบัติขึ้นในครอบครัวและยังไม่เคยปรากฏว่าสังคมมนุษย์ใดไม่มีสถาบันครอบครัวปรากฏอยู่เพราะมนุษย์ทุกคนจะต้องอยู่ในสถาบันนี้เนื่องจากเป็นสังคมกลุ่มแรกที่เราจะต้องเผชิญตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโตในครอบครัวครอบครัวจะให้ตำแหน่งชื่อและสกุลซึ่งเป็นเครื่องบอกสถานภาพและบทบาทในสังคมที่เรามีส่วนร่วมด้วยตลอดจนกำหนดสิทธิและหน้าที่ที่สมาชิกมีต่อกันและต่อสังคม

ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่เล็กที่สุด แต่สำคัญที่สุด ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนสมาชิกในครอบครัวให้รู้จักแบบแผนของสังคม เป็นสถาบันแรกที่สามารถหล่อหลอมและพัฒนาบุคคลต่างๆในครอบครัวให้เป็นบุคคลอันพึงประสงค์ของสังคม ซึ่งมีหน้าที่หลายประการรวมถึงหน้าที่ทางศาสนาครอบครัวต้องมีหน้าที่ในการปลูกฝังให้เลื่อมใสในศาสนาประจำชาติและส่งเสริมให้ปฏิบัติตนตามคำสั่งสอน การรักษาศีล ๕ ของพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างยิ่งที่จะกำหนดวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยเพราะพระพุทธศาสนาได้เข้ามาเผยแผ่ในแผ่นดินอันเป็นที่อยู่ของคนไทยนานหลายร้อยปีชาวไทยส่วนใหญ่ยอมรับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตพิธีกรรมคำสอนและการปฏิบัติตามแนวคำสอนในพระพุทธศาสนาบางอย่างได้กลายเป็นขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมและประเพณีของคนไทยดังจะเห็นได้จากปัจจุบันประชาชนชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนาถึงร้อยละ ๙๔.๖ แม้พระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนไทยแต่สังคมไทยก็มีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นมาตลอดจนถึงปัจจุบัน แม้ในประเทศไทยจะมีการนับถือพระพุทธศาสนาเป็นเวลาอันยาวนาน โดยเป็นสถาบันหลักและเอกลักษณ์ของชนชาติไทย เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยมาเป็นเวลาอันช้านาน ซึ่งหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา นั้นมุ่งส่งเสริมให้มีการคิดอย่างมีเหตุผล และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขดังนั้น ความสำคัญของการพัฒนาพฤติกรรมทางด้านร่างกายจิตใจและสังคมจึงมีหลักการที่สำคัญสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก สุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้ใดมีสุขภาพสมบูรณ์สามารถควบคุมร่างกายและจิตใจได้เป็นอย่างดีจิตจะทำหน้าที่ควบคุมและสั่งการทำงานทุกอย่างของร่างกายให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขพระพุทธศาสนามีหลักศีล ๕ ที่เรียกว่า เบญจศีลเป็นแนวทางเบื้องต้นเพื่อมีคุณธรรมจึงจะสามารถขัดเกลานิสัยใจคอให้มนุษย์มีความประณีตยิ่งขึ้นมีความประพฤติ และการกระทำที่ดีงามรู้จักยับยั้งช่างใจ จะกระทำ จะพูดจะคิด ก็ต้องไตร่ตรองให้รอบคอบดีเสียก่อน

ถ้าสังคมไทยขาดการควบคุมด้วยศีล ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นด้วยกายบ้าง ทางทรัพย์สินบ้าง มนุษย์จะรู้สึกหวาดหวั่น สะพรึงกลัวไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ถ้าสังคมควบคุมด้วยศีลไม่ประทุษร้ายกัน ด้วยกาย วาจาสังคมของเราจะน่าอยู่มากทีเดียว ดังนั้น ศีล แปลว่า ปกติ เย็น ระเบียบวินัย เป็นต้น กล่าวคือ ผู้มีศีลต้องมีกายวาจาและใจเย็นสบายไม่เร่าร้อนด้วย ราคะ โทสะ และโมหะ เป็นผู้มีกายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริตศีล ๕ จึงเป็นข้อปฏิบัติที่มีประโยชน์ต่อสังคมจึงจำเป็นต้องเข้าใจในศีล ๕ เพื่อเป็นประโยชน์แก่คนรักษาเอง และเพื่อความสงบสุขของสังคมด้วย

ดังนั้นด้วยความสำคัญของศีล ๕ที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของครอบครัวในสังคมไทยผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะวิจัยครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีเพื่อสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตในสถาบันครอบครัวที่ประพฤติปฏิบัติตามและไม่ประพฤติปฏิบัติตามข้อบัญญัติ ๕ข้อ จะส่งผลให้รูปแบบวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีมีการเปลี่ยนแปลงไปหรือเกิดปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไรและสามารถนำไปเป็นรูปแบบเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตครอบครัวไทยตามหลักศีล ๕อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการ

๑.เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องหลักเบญจศีลตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๒.เพื่อศึกษาครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทย

๓.เพื่อศึกษาครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ครอบครัวรักษาศีล ๕: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของครอบครัวในจังหวัดอุบลราชธานี” สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับดังนี้

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ ๑ พบว่า เบญจศีลคือ การรักษากายและวาจาให้มีความเป็นปกติมี ๕ อย่าง คือ ๑) การห้ามฆ่าสัตว์ ๒) ห้ามลักทรัพย์ ๓) การห้ามประพฤติผิดในกาม ๔) การห้ามพูดปด และ ๕) การห้ามดื่มสุราและเมรัย หลักของเบญจศีลจัดเป็นหลักคำสอนในขั้นโลกิยะเป็นหลักการที่พระพุทธองค์ทรงสอนให้มนุษย์ทุกคนปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุข ความสงบ ความมีเอกภาพ ความเสมอภาค ซึ่งคำสอนเหล่านี้ทั้งหมดได้ตั้งอยู่บนรากฐานของการดำเนินชีวิตด้วยหลักของเบญจศีลอันเป็นคำสอนเพื่อความประพฤติที่ดีงาม เป็นการหาเลี้ยงชีพที่บริสุทธิ์ปราศจากมิจฉาชีพเพื่อมุ่งเน้นให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ลักษณะของศีลคือทรงไว้ซึ่งกุศลธรรมเป็นลักษณะ ทำให้มีความเป็นปรกติทางกายและวาจาไม่ละเมิดทุจริต แต่ให้เป็นสุจริตพ้นจากความชั่วทั้งปวงเป็นลักษณะ เป็นข้อห้ามไม่ให้กระทำความชั่วหรือกระทำความผิดเพราะการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ผิดและไม่ดีส่วนหลักธรรมซึ่งเป็นคำสั่งให้กระทำเพราะการกระทำนั้นถูกและเป็นของดีศีลธรรมจึงเป็นกฎหรือระเบียบที่สามารถทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขสงบหรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเบญจศีลและเบญจธรรม

หลักคำสอนและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับสังคมและสะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมได้มากที่สุดคือคำสอนและหลักปฏิบัติในระดับศีลเพราะศีลเป็นระบบควบคุมชีวิตด้านนอกเกี่ยวกับการแสดงออกทางกายและวาจาโดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันการดำเนินกิจการต่างๆของหมู่ชนการจัดสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมให้เรียบร้อยและเกื้อกูลแก่การดำรงอยู่ด้วยดีของหมู่ชนนั้นและแก่ความผาสุกแห่งสมาชิกทั้งปวงของหมู่ชนอันจะเอื้ออำนวยให้ทุกคนสามารถบำเพ็ญกิจกรณีที่ดีงามยิ่งขึ้นเพื่อบรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิตตามความตกลงนับถือของพวกตนหรือเพื่อเข้าถึงประโยชน์และความดีงามสูงสุดตามอุดมการณ์ของหมู่ชนนั้นตลอดจนเกื้อกูลแก่การที่หมู่ชนนั้นจะเผยแพร่อุดมการณ์กิจการและประโยชน์สุขความดีงามของตนให้เผยแพร่ขยายกว้างออกไป

ด้วยเหตุนี้เบญจศีลจึงเป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานหรือศีลขั้นต้นที่สุดคือการไม่เบียดเบียนผู้อื่นไม่ว่าด้วยกายหรือวาจาและไม่ทำลายสติสัมปชัญญะที่เป็นตัวคุ้มครองศีลของตนอันเป็นหลักความประพฤติพื้นฐานสำหรับทุกคนโดยมี๕ อย่าง คือ

๑. ปาณาติปาตาเวรมณีคือ การเว้นจากการปลงชีวิตเว้นจากการฆ่าประทุษร้ายกัน

๒. อทินนาทานาเวรมณีหมายถึง การงดเว้นจากการเอาของที่เขามิได้ให้เว้นจากการลักโกงละเมิดกรรมสิทธิ์ทำลายทรัพย์สิน

๓. กาเมสุมิจฉาจาราเวรมณีได้แก่ การงดเว้นจากการประพฤติผิดในกามเว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน

๔. มุสาวาทาเวรมณีหมายถึง การงดเว้นจากการพูดเท็จโกหกหลอกลวง

๕. สุราเมรยมชฺชปมาทฏฐานาเวรมณีคือ การงดเว้นจากน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

ในหลักของเบญจศีลนั้นศีลแต่ละข้อต่างมีหลักการ ลักษณะการห้าม และวัตถุประสงค์ของศีลตลอดจนการตัดสินการล่วงละเมิดและความโทษหนัก – เบาของศีล ซึ่งศีลแต่ละข้อมีความแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของศีลนอกจากนี้ การรักษาศีล ๕ ยังมีหลักธรรมที่มีสภาพเอื้อต่อการรักษาศีล โดยมี ๑) หลักเบญจธรรม คือ ธรรม๕ประการ ซึ่งเป็นธรรมอันดีงามห้าอย่างคุณธรรมห้าประการคู่กับเบญจศีลเป็นธรรมเกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีลผู้รักษาเบญจศีล๒) หลักของวิรัติ คือ เจตนาเครื่องงดเว้นจากองค์และวัตถุนั้น ผู้ไม่มีวิรัติ ไม่ชื่อว่าเป็นผู้มีศีล เพราะวิรัติได้ชื่อว่าเป็นตัวศีล ส่วนสิกขาบทเป็นข้อห้ามแผนกหนึ่งซึ่งเป็นอาการของศีลวิรัติถือว่าเป็นหลักการสำคัญในการรักษาศีล สำหรับผู้งดเว้นจากสิกขาบททั้ง ๕ ประการได้ด้วยวิรัติจึงได้ชื่อว่า ผู้มีศีล กล่าวคือเป็นผู้มีกายวาจาเป็นปกติเรียบร้อยสะอาดปราศจากโทษ ๓) หลักขันติและโสรัจจะ หมายถึง ธรรมอันทำให้งาม โดยที่ขันติเป็นความอดทนเพื่อบรรลุความดีงามและความมุ่งหมายอันชอบ ส่วนโสรัจจะ เป็นความเสงี่ยม อัธยาศัยงาม รักความประณีตหมดจดเรียบร้อยงดงามการรักษาศีลในแง่การละเว้นและการประพฤติธรรมล้วนต้องประกอบด้วยความอดทนเพื่อต่อสู้กับกิเลสอันจะนำสู่จุดหมายที่ชอบธรรมต่อเมื่อมีเหตุปัจจัยอันอาจทำให้ล่วงละเมิดศีลมากระทบบุคคลสามารถนำขันติมาสกัดกั้นการล่วงละเมิดศีล๕ด้วยการอดใจหยุดใจที่ใคร่จะทำการล่วงละเมิด

๔) หลักของสติและสัมปชัญญะจัดเป็นธรรมมีอุปการะมาก ด้วยเหตุที่เกื้อกูลในการกระทำกิจหรือทำความดีทุกอย่างประกอบด้วย สติ คือ ความระลึกได้นึกได้สำนึกอยู่ไม่เผลอ กับสัมปชัญญะ คือความรู้ชัดรู้ชัดสิ่งที่นึกได้ตระหนักเข้าใจชัดตามความเป็นจริง เพราะการรักษาศีลที่ประกอบด้วยสติและสัมปชัญญะย่อมทำให้บุคคลไม่เผลอสติล่วงละเมิดศีล และระลึกรู้ตัวในศีลที่ตนรักษารวมถึงสิ่งที่ตนเองกำลังประพฤติและ ๕) หลักของปัญญา คือ ความรู้ทั่วปรีชาหยั่งรู้เหตุผลความรู้เข้าใจชัดเจนความรู้เข้าใจหยั่งแยกได้ ในเหตุผล ดีชั่ว คุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ เป็นต้น และรู้ที่จะจัดแจง จัดสรรจัดการความรอบรู้ในกองสังขารมองเห็นตามความเป็นจริงปัญญาทำให้บุคคลประกอบด้วยสัมมาทิฐิปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ถูกต้องเหมาะสมตามธรรม สามารถรักษาความสะอาดกาย ความสะอาดวาจาและความสะอาดใจ เป็นผู้บริบูรณ์ด้วยศีลนอกจากนี้การไม่รักษาเบญจศีลทำให้ใจเราไม่บริสุทธิ์หรือเรียกว่าบาปคำสอนในพระพุทธศาสนาจึงสอนให้มนุษย์มีความเพียรพยายามในการละความชั่วมีความพยายามในการกระทำความดีและหมั่นชำระจิตใจให้บริสุทธิ์อยู่เสมอในการที่จะละความชั่ว ส่วนการรักษาศีลมีอานิสงส์ในการรักษาศีลโดยรวมนั้นส่งผลดีให้เกิดความเป็นอยู่ที่สงบเรียบร้อยมีความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ ๒พบว่า โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อส่งเสริมสนับสนุนและสร้างความตระหนักให้พุทธศาสนิกชนชาวไทยนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ไปปฏิบัติตามหลักศีล ๕ สู่วิถีชีวิตประจำวันของคนทุกคน กับทั้งเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการจัดตั้ง “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ของทุกจังหวัดทั่วประเทศ ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนได้รับการส่งเสริมให้ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมเพื่อกระตุ้นให้เกิดความรัก ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ให้รู้จักใช้หลักธรรมมา

เป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตให้ได้รับความสุขจากการแบ่งปันและความเอื้ออาทรต่อกัน ตลอดจนเพื่อเป็นการแสดงถึงความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาและเป็นการจรรโลงพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคงสืบไป

โครงการนี้นับเป็นโครงการที่เป็นนโยบายสำคัญของกรมการศาสนาที่จะส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมเห็นความสำคัญของการรักษาศีล ๕ และมาร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนโครงการนี้ไปสู่ผลสัมฤทธิ์ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อถือซึ่งกันและกัน และมีจิตสำนึกต่อตนเองในการรักษาคุณค่าของข้อบัญญัติแห่งศีล ๕ เพื่อความสงบสุขร่มเย็นเป็นสุขของตนเอง ครอบครัวและประเทศชาติ โครงนี้ขับเคลื่อนด้วยองค์กรสำคัญคือ วัด สถานศึกษา ตลอดจนหน่วยงานต่างๆสำคัญของรัฐร่วมทั้งเอกชน มีความตระหนักในการมีส่วนร่วมสร้างสังคมสันติสุขโดยการรณรงค์ให้ทุกคนรักษาศีล ๕

จากการรณรงค์ให้ครอบครัวไทยรักษาศีล ๕ ทำให้ครอบครัวไทยในสถานภาพความเป็นพุทธศาสนิกชน ทำให้พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติตนตามคำสอนในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะในเรื่องของการรักษาศีลเป็นข้อละเว้นมิให้กระทำความชั่ว และปฏิบัติตามหลักธรรม คือ ข้อปฏิบัติให้ทำความดี เช่น เว้นจากการฆ่าสัตว์แต่เท่านั้นยังไม่พอต้องมีความเมตตากรุณาและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นด้วย การละเว้นความชั่ว พุทธศาสนิกชนที่ดีจะต้องปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนและในการปฏิบัติตามธรรมจะต้องกระทำด้วยความรูและความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยเฉพาะเรื่องของการรักษาศีล ที่พุทธศาสนิกชนควรประพฤติปฏิบัติตามคือการรักษาศีล ๕ เป็นการละเว้นความชั่วและการประกอบความดี

ครอบครัวไทยรักษาศีล ๕ คือ การงดเว้นจากการกระทำความชั่วทางกายและวาจาตามหลักของศีล ๕ ซึ่งเป็นฐานที่มั่นคงในการเสริมสร้างการพัฒนาสังคมมีความใกล้ชิดและผูกพันเหมือนครอบครัวเดียวกันการสื่อสารและสายสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว การอบรมสั่งสอนและเลี้ยงดูพฤติกรรมในการแสดงบทบาทและสถานะของมารดาบิดาและบุตรธิดา ลักษณะและปรากฏการณ์ของบุคคลโดยรวมทั้งบรรยากาศในครอบครัว ล้วนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจิตใจและคุณลักษณะแห่งพฤติกรรมของบุตรธิดาเพราะความสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวจะดำเนินไปอย่างราบรื่นด้วยความรักและความเข้าใจ สมาชิกในครอบครัวต่างตระหนักรู้ถึงหน้าที่อันควรที่ตนควรกระทำจึงทำให้ครอบครัวมีสัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัวเชิงบวกลดปัญหาความรุนแรงของครอบครัวได้ เมื่อสมาชิกทุกคนในครอบครัวได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างความสุข โดยมีความเข้าใจและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งแต่ละคนได้ประพฤติปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของตนในครอบครัวอย่างดี เต็มความสามารถ ความเป็นอยู่และเป็นไปในครอบครัวก็จะมีความสงบสุข

นอกจากนี้การรักษาศีล ๕ ยังช่วยลดปัญหาความรุนแรงของครอบครัวไทย โดยสมาชิกทุกคนในครอบครัวต้องรักษาศีล ๕ เป็นเบื้องต้นก่อนทั้งเพราะ ศีลเป็นหลักปฏิบัติที่ฝึกฝนให้สมาชิกรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความรับผิดชอบ โดยมีความตระหนักรู้ในใจเสมอว่าเรารักสุขและเกลียดความทุกข์ฉันใด คนอื่นก็เช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นความตระหนักรู้และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม จัดเป็นความประพฤติที่ให้ความปลอดภัยแก่ชีวิตในครอบครัว ทั้งนี้เพราะปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวมีพื้นฐานมาจากพฤติกรรมของมนุษย์โดยรวม ๓ ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจที่ล่วงละเมิดศีล ๕ หากครอบครัวรักษาไทยมีการรักษาศีล ๕ ทำให้สมาชิกในครอบครัวรู้สึกถึงความอบอุ่น ปลอดภัย

ไว้วางใจ เชื่อใจและยังจัดเป็นการฝึกฝนตนเองถึงการให้เกียรติและเคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน และยังจัดเป็นกฎ ระเบียบหรือฐานที่มั่นคงให้แก่ครอบครัว ความมั่นคงของครอบครัวนั้นต้องเกิดจากความรักใคร่สนิทสนมกลมเกลียวกันมีเมตตากรุณาช่วยเหลือกันและกันของสมาชิกทุกคนในครอบครัว ร่วมแรงร่วมใจกันแก้ไขปรับปรุง พัฒนาความเป็นอยู่และพัฒนาคุณธรรมในจิตใจของทุกคนจนสามารถนำไปสู่ชีวิตครอบครัวที่ดี เป็นครอบครัวที่มีแต่ความเจริญก้าวหน้ารุ่งเรือง และเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาสังคมประเทศชาติให้ยั่งยืนสืบไป

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ ๓ พบว่า จากการรักษาศีล ๕ของครอบครัวไทยในจังหวัด อุบชราธานีทำให้มีรูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา เพาะพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี และมีเอกลักษณ์ในความเป็นไทยให้มีลักษณะเฉพาะตัว โดยเฉพาะความเป็นคนมักทำบุญสุนทาน มีนิสัยโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ลักษณะเหล่านี้ส่วนใหญ่มาจากคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นหลักการให้ทานที่เกี่ยวข้องกับชีวิต สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ จึงมาจากแนวคิดพื้นฐานทางด้านพระพุทธศาสนาทำให้ครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีมีความเข้าใจถูกต้องว่าศีล ๕ เป็นกฎระเบียบข้อบังคับตนเองไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ทำให้เกิดความเดือดร้อน การรักษาศีล๕เป็นการกระทำความดีทำให้ผู้ที่รักษาศีลมีคุณสมบัติมีความสามารถช่วยตนเองได้และส่งเสริมชุมชนต่างๆให้อยู่ร่วมกันด้วยความเป็นระเบียบ แก่ตนเองและผู้อื่นทำให้มีรูปแบบและกิจกรรมการเสริมสร้างการรักษาศีล ๕ ตามลำดับดังนี้

๑. การให้ทานเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความดีเพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิตในพระพุทธศาสนาทานคือ การให้อภัยแก่คนหรือสัตว์อื่น ตามความหมายนี้คือการงดเว้นจากเวรภัยได้แก่การรักษาศีลมีเว้นจากการฆ่าสัตว์เป็นต้นการรักษาศีลเป็นการให้ทานอย่างหนึ่งถือเป็นการให้ที่ยิ่งใหญ่เพราะเป็นการให้ความปลอดภัยในชีวิตแก่สัตว์ทั้งหลายการให้ทานในพระพุทธศาสนามีหลายประเภทในทานสูตรพระพุทธเจ้าทรงแสดงทานไว้๒ประเภทคือ๑) อามิสทาน หมายถึง การให้สิ่งของเป็นทานด้วยการให้วัตถุสิ่งของซึ่งเป็นการให้ปัจจัย ๔ ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคและ ๒) ธรรมทาน ได้แก่ การให้ธรรมเป็นทานการให้คำแนะนำสั่งสอนให้รู้ดีรู้ชั่ว หรือการแสดงธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประกาศแล้ว อันเป็นเหตุสิ้นทุกข์และนำสุขมาให้ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า เพื่อจะให้เป็นประโยชน์แก่คนอื่นๆ

๒. การฟังธรรม คือ การฟังหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระพุทธศาสนา การฟังธรรมเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างการรักษาศีล ๕ โดยมีคติธรรมและคติสอนใจส่งเสริมกิจกรรมการรักษาศีลตลอดจนการดำเนินชีวิตประจำวัน การฟังธรรมเป็นผลดีหรือส่วนดีที่เกิดขึ้นทันทีที่มีความตั้งใจฟังธรรมคือหลักคำสั่งสอนอันประเสริฐของพระพุทธเจ้า ที่พระภิกษุค้นคว้านำมาเทศน์ ปาฐกถา บรรยายหรือบอกเล่ากล่าวสอนในกาลเทศะต่างๆ

๓. การปฏิบัติธรรม คือ การฝึกจิตให้สงบและเป็นสมาธินั้นเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา ที่พุทธศาสนิกชนในทุกคนควรเรียนรู้ และนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองครอบครัวและสังคม การปฏิบัติธรรมจึงเป็นเสมือนรูปแบบหนึ่งแห่งการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมไทยในสมัยปัจจุบัน ยังเป็นกิจกรรมเสริมสร้างการรักษาศีล ๕ ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ

เพราะการรักษาศีลกับการปฏิบัติธรรมต่างเป็นปัจจัยที่สนับสนุนต่อกันและกัน

จากการรักษาศีล ๕ ครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีนำไปสู่ดำเนินชีวิตตามหลักของศีล ๕ทำให้ครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีมีวิถีชีวิต จารีต วัฒนธรรม ประเพณีที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาเพราะครอบครัวได้ปลูกฝังให้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและส่งเสริมให้ปฏิบัติตนตามหลักศีล ๕ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดวิถีชีวิตการดำเนินชีวิตพิธีกรรมคำสอนและการปฏิบัติตามแนวคำสอนในพระพุทธศาสนาจนกลายเป็นขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมและประเพณี มีหลักการดำเนินชีวิตคือ

๑. การมีศรัทธา คือ การมีความเชื่อตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีมี ๔ อย่าง คือ)กัมมสัทธา หมายถึง การมีเชื่อในเรื่องกรรม และเชื่อในกฎแห่งกรรม โดยมีความเชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง กรรมใดที่กระทำโดยเจตนา กรรมนั้น ย่อมเป็นอันทำ ไม่ว่าจะเป็นกรรมดี หรือกรรมชั่ว ย่อมเป็นปัจจัยให้ผลดีและไม่ดีสืบต่อกันไป ๒) วิปากสัทธา ได้แก่ ความเชื่อในผลของกรรม โดยเชื่อว่าผลของกรรมมีจริงกรรมทำแล้วต้องมีผลและต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมที่ชั่ว ๓)กัมมัสสกตาสัทธา หมายถึง มีความเชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตนใครทำกรรมใดไว้ จะต้องเป็นเจ้าของกรรมนั้นและจะต้องเสวยวิบากของกรรมนั้นและ ๔) ตถาคตโพธิสัทธา หมายถึง เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้ามั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ

๒. ความเป็นกัลยาณมิตร ผู้มีความเยื่อใยดีผู้มีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกันและกัน ทำให้เกิดความสงบสุข ความเห็นแก่ตัวจะไม่มีโอกาสได้เกิดขึ้น ความเป็นกัลยาณมิตรนั้นมีอยู่ในบุคคล หรือสังคมใด บุคคลนั้นย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขและความเจริญในสังคมนั้นๆ

๓. ความมีปัญญา คือ การมีปัญญาในการดำเนินชีวิต เพราะปัญญาเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อให้เห็นความจริงหรือสัจธรรม หากไม่มีองค์ความรู้เรื่องปัญญานี้ การที่จะพิจารณาให้สามารถกำหนดท่าทีต่อสิ่งมีชีวิตและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับโลกย่อมเป็นไปได้ยาก

หลักการดำเนินชีวิตทั้ง ๓ ข้อข้างต้น เป็นการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยจังหวัดอุบลราชธานีที่เกิดจากการรักษาศีล ๕ เพราะส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาและมีวิถีการดำรงชีวิตที่ดำรงชีวิตสืบทอดต่อ ๆ กันมาเป็นวัฒนธรรมการดำรงชีวิตจนถึงปัจจุบันนี้ ศีล ๕ จึงเป็นบรรทัดฐานให้ประพฤติดีปฏิบัติชอบเพื่อประโยชน์ของบุคคลและสันติภาพโดยส่วนรวมอย่างไรก็ตาม การรักษาศีล ๕ ยังเป็นปัจจัยสำคัญทำให้ครอบครัวหรือชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานีมีความสัมพันธ์ที่ต่อกันหรือความเข้มแข็งโดยทำหน้าที่ประสานหรือเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้าน ชุมชน และวัด ทำให้องค์กรหรือหน่วยงานต่างๆได้ทำหน้าที่และสนับสนุนให้ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดียิ่งขึ้นและเป็นการปลูกฝัง อบรมคุณธรรมและจริยธรรมต่อชุมชนทำให้ชุมชนมีความรัก ความเมตตาและความเอื้ออาทรต่อกันและกัน การรักษาศีล ๕ ของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานียังเสริมสร้างความมั่นคงการดำเนินชีวิตด้วยการประกอบสัมมาชีพกล่าวคืออาชีพที่ถูกต้องตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาและถูกต้องตามหลักของกฎหมายด้วย ในขณะเดียวกันก็มีการลด ละ และ เลิกอบายมุขเพราะเป็นหนทางแห่งความเสื่อมคุณภาพชีวิตและสังคม ดังนั้นการรักษาศีล๕ จึงเป็นการส่งเสริมให้ครอบครัวไทยมีคุณธรรมและจริยธรรมทางสังคมเพื่อให้เกิดความสงบสุขและสมานฉันท์ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะทั่วไป

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยได้เสนอข้อแนะทั่วไปตามลำดับดังนี้

๑. ควรมีการพัฒนาครอบครัวรักษาศีล๕ต้นแบบเพื่อสร้างแบบอย่างในการดำเนินงานหมู่บ้านรักษาศีล๕และนำไปสู่การขยายผลอย่างเป็นรูปธรรมในจังหวัดอุบลราชธานีต่อไปโดยการคัดเลือกจากหมู่บ้านนำร่องที่มีผลการดำเนินงานระยะแรกที่มีความโดดเด่นและมีการสนับสนุนส่งเสริมให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นแล้วจัดทำเป็นคู่มือแนวทางการดำเนินหมู่บ้านรักษาศีล๕ต่อไป

๒.ควรจัดทำการวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาครอบครัวรักษาศีล๕ให้มีความยั่งยืนต่อไป

๓.ควรนำเสนอภาครัฐโดยเฉพาะรัฐบาลให้มีการส่งเสริมครอบครัวรักษาศีล๕อย่างจริงจังโดยการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอต่อการดำเนินงาน

๔.ควรจัดระเบียบทางสังคมให้มีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตตามหลักศีลธรรมอย่างจริงจังโดยมีมาตรการทางกฎหมายกับแหล่งอบายมุขและการปฏิบัติที่ผิดศีลธรรมอย่างเข้มงวด

๕” ควรเร่งดำเนินการในการสร้างอาสาสมัครพุทธศาสนาเพื่อทำงานในเชิงเครือข่ายในการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล๕และกิจการทางพระพุทธศาสนาในท้องถิ่นให้มีความแพร่หลายมากยิ่งขึ้นโดยการรับสมัครจากทุกหมู่บ้านและมีการจัดการอบรมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง

๒.ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาครอบครัวรักษาศีล ๕ : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งผู้วิจัยยังคงมีประเด็นปัญหาที่ผู้วิจัยไม่ได้ศึกษา ผู้วิจัยเสนอประเด็นปัญหาในการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

๑. การนำผลการวิจัยในครั้งนี้โดยเฉพาะผลการถอดบทเรียนไปเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนการพัฒนาครอบครัวรักษาศีล๕ในระยะยาวได้

๒.สามารถนำข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ไปต่อยอดการดำเนินงานที่ผ่านมาเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานได้

๓. การนำผลการวิจัยในครั้งนี้โดยเฉพาะผลการถอดบทเรียนไปเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนการพัฒนาหมู่บ้านรักษาศีล๕ในระยะยาวได้

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

๑. ชื่อ (ภาษาไทย) นายพูลศักดิ์ หอมสมบัติ

ชื่อ (ภาษาอังกฤษ) Mr.Poolsak Homsombat

๒. หน่วยงานที่ติดต่อได้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ตำบลกระโสบ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ๓๔๐๐๐ มือถือ ๐๘๑-๒๖๔-๒๔๔๓ (E-mail) sak_mcu@hotmail.com

๓. ประวัติการศึกษา

๑) สำเร็จการศึกษา (วุฒิทางศาสนา) น.ธ.เอก

๒) สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ปริญญาตรี พธ.บ. (ศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปริญญาโท ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยราชธานี

ปริญญาโท ศษ.ม. (หลักสูตรและการสอน) มหาวิทยาลัยราชธานี

๔. สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป Word, Excel, Power Point, โปรแกรม SPSS.

๕. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ - ไม่มี

๖. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน

๒๕๕๔-๒๕๕๖	อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานีบรรยายพิเศษในรายวิชาการบริหารการศึกษาคณะสงฆ์ไทย,สัมมนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์,การบริหารสาธารณูปการ
๒๕๕๖-ปัจจุบัน	อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานีอาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา

<u>ผู้ร่วมวิจัย ๑</u>

๑. ชื่อ (ภาษาไทย) พระครูธรรมธรศิริวัฒน์ สิริวฑฺฒโน ผศ,ดร.
ชื่อ (ภาษาอังกฤษ) PhrakhruThommathornSiriwat Siriwattano, Asst. Prof. Dr.
๒. ตำแหน่งวิชาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
๓. หน่วยงานที่ติดต่อได้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ตำบลกระโสบ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ๓๔๐๐๐
โทร. ๐๔๕-๔๒๒-๑๕๘
๔. ประวัติการศึกษา
๑) สำเร็จการศึกษา น.ธ.เอก, ปธ.๓
๒) สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา
ปริญญาตรี พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปริญญาโท บธ.ม. (การบริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยราชธานี
ปริญญาเอก Ph.D. (Pali), University of Pune, India.
๕. สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป
Word, Excel, Power Point, โปรแกรม SPSS.
๖. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ
๑) วิจัยเรื่อง การประเมินผลการดำเนินโครงการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตอุบลราชธานี งปม.๒๕๕๐ (หัวหน้าโครงการ)
๒) วิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของเทวดาที่ปรากฏในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก งบสนับสนุน จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ งปม. ๒๕๕๒ (หัวหน้าโครงการ)
๓) วิจัยเรื่อง ศึกษากระบวนการสร้างสาธารณะโภคีธรรมขององค์กรพระพุทธงบสนับสนุน จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ในประเทศไทย งปม.๒๕๕๕ (หัวหน้าโครงการ)
๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน
๒๕๔๙-ปัจจุบัน อาจารย์ประจำ/ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

<u>ผู้ร่วมวิจัย ๒</u>

๑. ชื่อ (ภาษาไทย) พระครูศรีปริยัติยาภิวัฒน์ ผศ.ดร.
ชื่อ (ภาษาอังกฤษ) PhrakruSripariyattayapiwat,Asst. Prof. Dr.
๒. ตำแหน่งวิชาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
๓. หน่วยงานที่ติดต่อได้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ตำบลกระโสบ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ๓๔๐๐๐
โทร. ๐๔๕-๔๒๒-๑๕๘
๔. ประวัติการศึกษา
๑) สำเร็จการศึกษา น.ธ.เอก, ปธ.๗
๒) สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา
ปริญญาตรี พธ.บ. (อภิธรรม) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปริญญาโท M.A. (Pali) มหาวิทยาลัยปูเน่ อินเดีย
ปริญญาเอก Ph.D. (Pali) มหาวิทยาลัยปูเน่ อินเดีย
๕. สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป
Word, Excel, Power Point, โปรแกรม SPSS.
๖. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ
๑) งานวิจัยเรื่อง เจตคติของเยาวชนที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ งปม. ๒๕๕๓ จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒) งานวิจัยเรื่องวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานเรื่องสร้อยสายคำ งปม. ๒๕๕๕ จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน
๒๕๕๔-๒๕๕๖ อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
๒๕๕๖-ปัจจุบัน อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

<u>ผู้ร่วมวิจัย ๓</u>

๑. ชื่อ (ภาษาไทย) พระครูโกศลวิหารคุณ,ดร.
ชื่อ (ภาษาอังกฤษ) PhrakruKosolviharakul Dr.
๒. หน่วยงานที่ติดต่อได้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ตำบลกระโสบ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ๓๔๐๐๐
โทร. ๐๔๕-๔๒๒-๑๕๘
๓. ประวัติการศึกษา
๑) สำเร็จการศึกษา น.ธ.เอก
๒) สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา
ปริญญาตรี พธ.บ. (การบริหารรัฐกิจ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปริญญาโท ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยราชธานี
ปริญญาเอก ศศ.ด. (พุทธศาสนาและปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๔. สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป Word, Excel, Power Point, โปรแกรม SPSS.
๕. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ - ไม่มี
๖. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน
๒๕๕๙ อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
๒๕๖๐ อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

<u>ผู้ร่วมวิจัย ๔</u>

๑. ชื่อ (ภาษาไทย) ดร.ธรสิทธิ์ ฉัตรสุวรรณ
ชื่อ (ภาษาอังกฤษ) Dr.Thanasit Chatsuwat
๒. หน่วยงานที่ติดต่อได้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ตำบลกระโสบ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ๓๔๐๐๐
โทร. ๐๔๕-๔๒๒-๑๕๘
๓. ประวัติการศึกษา
๑) สำเร็จการศึกษา น.ธ.เอก, ปธ.๙
๒) สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา
ปริญญาตรี พธ.บ. (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปริญญาโท ศศ.ม. (พุทธศาสนศึกษา) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปริญญาเอก พธ.ด. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป Word, Excel, Power Point, โปรแกรม SPSS.
๕. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ - ไม่มี
๖. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน
๒๕๕๙ อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
๒๕๖๐ อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี